

TXOSTENA IXUSTILINA

14

FAMILIA

ANTOLATZEKO

ESTRATEGIAK

EMAKUNDE
EHAKUMEAREN EUSKAL ERAKUNDEA
INSTITUTO VASCO DE LA MUJER

Erakunde Autonomikaduna

Organismo Autónomo del

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

FAMILIA

ANTOLATZEKO

ESTRATEGIAK

EMAKUNDE
EMAKUMEAREN EUSKAL ERAKUNDEA

Gasteiz 1997

IZENBURUA:	"Familia antolatzeko estrategiak"
EGILEA:	EMAKUNDE / Emakumearen Euskal Erakundea. Manuel Iradier kalea, 36. 01005 Gasteiz
KOORDINATZAILEA:	Ana Rincón
DATA:	Iraila 1997
ALE ZENBAKIA:	1.000
ORRI ZENBAKIA:	547
DESKRIBATZAILEAK:	Lanaldi bikoitza, famili zamak, profesionalak, kristalezko muga, jarrerak, alderdi metodologikoak, estatistika datuak
IRUDI DISEINUA:	Ana Badiola eta Isabel Madinabeitia
FOTOKONPOSATZAILEA:	RALI, S.A. Particular de Costa kalea, 8-10. 48010 Bilbao
INPRIMATZAILEA:	Gráficas Santamaría, S. A. Bekolarra, 4. 01010 Gasteiz
ISBN:	84-87595-53-7
LEGE GORDAILUA:	VI-403-97

AURKIBIDEA

	Orr.
AURKEZPENA	9
HITZAURREA	13
SARRERA	17
 LEHENENGO ZATIA	
FAMILIA ANTOLATZEKO ESTRATEGIAK LANBIDE-KARRERA EGITEN DUTEN EMAKUMEENGAN	
1. HELBURUAK ETA METODOLOGIA	27
1.1. Helburuak	29
1.2. Metodologia	29
1.3. Elkarrizketaturiko emakumeak	30
2. LANBIDEA	35
2.1. Lana	37
2.2. Ibilbide profesionala	37
2.2.1. Administrazioan eta Unibertsitatean	38
2.2.2. Enpresan	39
2.2.3. Politikagintzan	40
2.2.4. Lanbide liberaletan	40
2.3. Lanaren eragina bizimoduan	42
2.3.1. Motibazioa	44
2.3.2. Deditazioa	46
2.4. Emakumezko profesionala	48
2.4.1. Genero-abantailak edo berezitasunak	48
2.4.2. Egikera femeninoa	50
2.4.3. Desabantailak eta diskriminazioak	52
2.4.4. Zuzendari eginkizunak	57
3. FAMILIA	59
3.1. Jatorrizko familia	61
3.2. Bikotea	62
3.2.1. Bikoterik gabeko bizitza	62
3.2.2. Ezkontidearen lanbidea eta statusa	63
3.2.3. Emaztearen karrerarekiko jarrerak	65
3.3. Semeak eta alabak	67
3.3.1. Amatasunaren alde onak eta arazoak	68
— Seme-alabak eragozpen gisa	69

— Ama izandakoan, emakumeak aldatu egiten al dira?	70
— Amatasunaren gorespena	71
3.3.2. Lan-bajak	71
3.3.3. Errudun-sentimendua edo axolagabea izatearena	73
3.3.4. Senarren/aiten erantzukizuna	75
3.3.5. Estrategia konkretuak	77
4. ETXEA	79
4.1. Finkarazitako rol femeninoak	81
4.1.1. Etxe-antolaketa	82
4.2. Elkarbanatutako erantzukizuna?	84
4.3. Estrategia konkretuak	88
4.3.1. Otseina	88
4.4. Norberarentzako astia	89
5. ALDAKETAK	93
5.1. Elkarriketaturiko emakumeek proposaturiko aldaketak	95
5.1.1. Hezkuntzan egin beharreko aldaketak	95
5.1.2. Etxean egin beharreko aldaketak	96
5.1.3. Lanbideari dagozkion aldaketak	98
5.1.4. Emakumeei beraiei dagozkien aldaketak	99
5.1.5. Belaunaldi-aldaketaz	100
5.2. Beharrezko gizarte-baliabideak	101
6. ONDORIOAK	103

BIGARREN ZATIA

FAMILIA ANTOLATZEKO ESTRATEGIAK ETXETIK KANPO LAN EGITEN DUTEN EMAKUMEENGAN

HITZAURREA	113
1. HELBURUAK ETA METODOLOGIA	117
1.1. Helburuak	119
1.2. Metodologia	119
1.2.1. Lagina	119
1.2.2. Galde-sorta	120
1.2.3. Landa-lana	120
2. EZAUGARRI SOZIODEMOGRAFIKOAK	123
2.1. Adina	125
2.2. Egoera zibila	125
2.3. Seme-alaben kopurua	126
2.4. Ikasketa-maila	127
2.5. Lanbidea	128

3. LANBIDEA	129
3.1. Lanaldia	132
3.2. Laneko diskriminazioa	134
3.3. Produkzio-lanari buruzko iritziak eta jarrerak	135
4. FAMILIA	139
4.1. Jatorrizko familia	141
4.1.1. Aita	141
4.1.2. Nebak	142
4.1.3. Bilakaera	143
4.2. Bikotea	144
4.3. Seme-alabak	147
4.3.1. Amatasuna	147
4.3.2. Haurren zaintza lanaldian zehar	149
4.3.3. Haurren zaintza lan-orduetatik kanpo	152
4.3.4. Aitatasun aktiboa	154
4.3.5. Ama bananduak/dibortziatuak	156
4.4. Zaharrak edo minusbaliatuak	157
4.5. Familiari buruzko iritziak eta jarrerak	159
5. ETXEA	163
5.1. Antolaketa	165
5.2. Etxeko lanak egitea	167
5.2.1. Etxeko lanetan nabari den sexuen arteko desberdintasunaren arrazoiak	169
5.2.2. Lan banaketa	170
5.2.3. Seme-alaben laguntza	173
5.3. Astialdia	174
5.4. Etxeko lanari buruzko iritziak eta jarrerak	175
6. BALIABIDEAK	179
6.1. Otseinak	181
6.1.1. Lanaldia	182
6.1.2. Soldata	183
6.2. Haur eskolak (Haurtzaindegiak)	183
6.3. Etxeko ekonomia	186
6.4. Txandaka lan egiten duten emakumeen beharrianak	186
7. ALDAKETAK	189
7.1. Proposatutako aldaketak	192
7.2. Banakako iradokizunak	193
8. ONDORIOAK ETA PROPOSAMENAK	197
8.1. Laburpena	199
8.2. Ondorioak	206
8.3. Proposamenak	209

BIBLIOGRAFIA	211
ERASKINAK	215
1.A. Elkarrizketaturiko emakumezko profesionalen ezaugarri soziografikoak	217
1.B. Elkarrizketak (Aipamenen banakako bilduma)	219
2.A. Taula eta irudien aurkibidea	258
2.B. Galde-sorta	261

AURKEZPENA

Lanari dagokionez, emakumeen errealitate sozioekonomikoa eta famili ingurunea hobeki ezagutzea ezinbesteko baldintza da lan merkatuan sartu eta mailaz igotzeko garaian, gizonekin alderatuz gero, emakumeek izaten dituzten oztopoak antzeman ahal izateko. Ezagutza horrek, bestalde, sexua dela eta, gertatzen diren berdintasun ezeko egoerak arindu ditzaketen neurri zuzentzaileak abian jartzeko bidea emango du.

Honako azterlana Emakundek burutu duen hiru txosteneko multzo baten barruan dago. Horien helburua da eremu produktiboan eta erreproduktiboan emakumeen egoera eta horien artean dagoen lotura aztertzea. Azterlan honek eremu produktiboan ere lan egiten duten emakumeen etxeetan, bai karrera profesionala egin duten emakumeen kasuan eta bai erantzukizun apalagoko laspostuetan ari diren emakumeen kasuan ere, familia antolatzeako zernolako estrategiak dauden erakusten digu.

Era berean, emakume horiek famili erantzukizunak eta profesionalak bateratzeko izaten dituzten eragozpen ekonomiko, sozial eta hezkuntza arlokoak ere aztertzen dira, agerian gelditzen delarik gizonezkoek eremu erreproduktiboan erakusten duten erantzukizun eza. Bide batez, lan eremuan beren gaitasunak osorik garatzeko aurkitzen dituzten desabantailak zuzentzearen aldera, emakume horiek dituzten iritziak eta proposamenak ere biltzen ditu.

Emakumeen eta gizonen artean famili erantzukizunak berdintasunez banatzea aukera berdintasunaren aldeko politika baten garapen eraginkorra izateko oinarrizko baldintza izateaz gainera, giza baliabideak egoki erabiltzeko estrategia bat ere bada, zerbitzuen arloan enplegu eskari berriak sor ditzakeena.

Beste alde batetik, familiaren eremuan, emakumeen eta gizonen artean erantzukizunak era ez-berdinean banatzeak eta behar adinbat zerbitzu soziokomunitario ez izateak eragin kaltegarria dute emakumeengan, aukera berdintasuna enpleguan, aisian eta garapen pertsonalean praktikan jarri nahi dutenean. Kasu horietan beren osasuna eta ongizatea hondatzeaz gainera famili taldearen hobekuntzarako bidea itxi egiten da eta familiako kideen giza-baliabideak ez dira behar bezala aprobetxatzen.

Txosten hau —13 eta 15. zenbakidunekin batera— argitaratzean eremu erreproduktibo eta produktiboetan emakumeen eta gizonen artean dagoen desorekaren berri eman nahi da, errealitate hori hobeki ezagutua izan dadin. Horrekin, egoera hori zuzentzeko neurriak eta ekintzak abian jar daitezke, Euskadiko Autonomi Elkarteke Emakumeentzako Ekintza Positiboen II. Planean eta, orobat, Gizonen eta Emakumeen arteko Aukera Berdintasunerako Erkidego-Ekintzarako IV. Programan proposatzen den bezala.

A handwritten signature in blue ink, reading 'Txaro Arteaga'. The signature is fluid and cursive, with a long, sweeping underline that extends to the right.

Txaro Arteaga Ansa
EMAKUNDE / Emakumearen
Euskal Erakundeko Zuzendaria

H

HITZAURREA

Azterlan honek 1994an eta 1995ean elkarren segidan Mercedes Salcedok eginiko bi ikerlan biltzen ditu, “Familia antolatzekeo estrategiak lanbide-karrera egiten duten emakumeegan” eta “Familia antolatzekeo estrategiak etxetik kanpo lan egiten duten emakumeegan” deritzenak hain zuzen, eta biak argitaratzen dira eginiko hurrenkeraren arabera.

Lehenengo ikerlanari, Emakundek, Emakumearen Euskal Erakundeak, lanbide kualifikatueta diharduten eta lanbide-karrera burutzekeo helburua duten Euskal Autonomi Elkarteko emakumeek nola antolatzen zuten etxea, hau da, haien famili estrategiak ezagutu nahi zituelako ekin zitzaion. Gauzak horrela, bakoitzaren lanbidean postu garrantzitsueta diharduten emakumez-koei zuzendutako ikerlan kualitatiboa prestatu zen. Ikerlan hau burutu ondoren, bigarren ikerlanari ekin zitzaion, helburu berdintsuak izan arren, etxetik kanpo lan egiten duten eta, aldi berean, famili erantzukizunak dituzten emakumezkoak aztertuko zituena. Bigarren ikerlan honetarako, berriz, ikerketaren metodologia aldatu eta lan kuantitatiboari ekin zitzaion.

Bi ikerlanok aztergai berbera badute ere, autonomoak eta bereiziak dira eta bakoitzak bere funtsa du, bai aztertutako kolektiboak ezberdinak direlako eta bai metodologia ezberdinak erabili direlako. Hala eta guztiz ere, aztergai berbera dutenez gero, osagarriak dira eta biok batera aztertu nahi dugun gaiari buruzko ikuspegi zabalagoa eta osotuagoa eskaintzen digute.

Ikerlanok sistematikoki garatzeari ekin aurretik, Institutuak eskerrak eman nahi dizkie elkarrizketatuak izan diren emakume guztiei, anonimotasunaren babesik gabe beren intimitate pertsonalaz, familiaz eta lanbidez mintzatu direlako konpromezuzko gaietan ere. Era berean, gure eskerrona agertu nahi diegu galde-sorta pazientzia handiz bete duten lauhun baino gehiago emakumeei. Horiek guztiek emandako laguntzari esker, Euskal Autonomi Elkarteko emakumeek bizi dugun gizarte-errealitatea hobeto ezagutu ahal dugu.

S
SARRERA

Emakumezkoen lan-merkaturatzea gizarteak onartutako zerbait da. Azkenengo berrogeita hamar urteotan emakume asko heldu dira produkzio-lanera, baina ez gizonezkoen eskubide berdinekin. Norbera garatzeko toki bakartzat jotzen zen etxea utzi eta emakumeak lanbide berriak aurkitzeko erabakia hartzera eramane duen faktore nagusia, hurrean, haiek hezkuntzara masiboki heldu izana izan daiteke. Zenbait emakume Unibertsitate-ikasketetara heldu, disziplina jakin batzutan espezializatu eta hainbat lanbidetarako prestatuak irten dira. Gaikuntza honek erantzukizuneko lanpostuetarako sarbidea ireki die eta pixkanaka-pixkanaka halako postuetara heltzen ari dira.

“Lanbide-karrera egitea”, duela gutxira arte gizonezkoen kontua zen; gaur egun, ordea, emakume askoren egitasmoetan sartzen den zerbait da. Edozein modutan ere, emakumezkoaren lanbidea gizonezkoarena baino korapilotsuagoa da: gaitasun eta prestakuntza tekniko berdina izanik ere, askoz ere zailagoa gertatzen zaio status berdina lortzea.

Alde batetik, gizartea bera ez dago zuzendaritzan lanetan diharduten emakumeak, boterea dutenak, erabakiak hartu eta betearazten dituzten emakumeak onartzeko prestaturik, hau da, tradizioz gizonezkoek esleitutako eginkizunetan emakumezkoak onesteko prest; gizonezko askok ere ez dute gogoko zenbait pribilegio konpartitu beharra, sexu-arrazoi hutsengatik gozatu diren pribilegioak, alegia, eta ezein emakume, prestakuntza bikaina dutenak ere, ezin sar daitekeen esparruei eusten diete.

Erabat adierazgarria da hainbat lanbide-eremutan dauden emakumezkoen kopuru eskasa egiaztatzea (1):

- Euskal Herriko Unibertsitatean emakumezko katedradunak % 17,3 dira. 14 errektoreorde eta 25 zuzendari/dekanoetatik 2 eta 9, hurrenez hurren, baino ez dira emakumezkoak, eta Gobernu Batzordean batzordekideen % 19 besterik ez dira emakumezkoak.
- Politika arloan, berriz, senatoreen % 11,2 eta diputatuen % 13,1 dira emakumezkoak. Euskal legebiltzarkideen artean, berriz, % 17,3 baino ez dira emakumeak. Eusko Jaurlaritzako goikarguetarik % 15,6 dira emakumezkoak, eta Foru Aldundietako Gobernuetan emakumezkoen batezbesteko portzentaia % 9,4koa da; euskal udaletako alkateen artean, azkenik, % 9,3 baino ez dira emakumezkoak.
- Administrazio Publikoan ere, % 41 emakumezkoak izanik, buruetako % 92 gizonezkoak dira.
- Enpresa pribatua are itxiagoa da emakumearentzat, izan ere, badira oraindik emakumeak lanpostu teknikoetarako inolako arrazoirik gabe errefusatzeko dituzten enpresak; beste batzuk, berriz, eragozpen gaindiezinak jartzen dizkiete, askotan haustezina gertatzen den kristalezko horma jartzen dietenak.

Beste alde batetik, tradiziozko rol femeninoen barneratzea eragozgarri gertatzen zaio emakumeari, bere lana edo lanbidea egokiro garatzen uzten ez dion eragozpena, alegia. Lanbide-mailan, zenbait emakumek uko egiten diete erantzukizuneko lanpostuei, jokamolde zaharrak birsortuz, lehiatzea, arriskuei aurre egitea edo gora egin nahi izatea ez direlakoan ezaugarri femeninoak. Eta etxean ere aurkako egoera nabari zaie emakumeei: lanaldi bikoitza bere gain hartzen dute eta etxearen eta seme-alaben arduradun izatearen rol zaharrak bere hartan dirau. Gaitasuna eta prestakuntza bikaina izan arren, emakume askok uko egiten dioten beren karrierari, dela senarrarena edo gizonezko lagunarena bultzatzeko, dela lanbideak eskatzen duen exigentzia-maila eta etxeko erantzukizuna bateraezinak direla uste izanagatik.

(1) *Emakunde* 14. zk. eta UPV/EHUko Errektoretzatik hartutako datuak, 1993-94 ikasturtekoak.

Askotariko eragozpenak, objektiboak batzuk eta subjektiboak besteak, izan arren, beren lanbideari eutsi eta beren lana uko egin ezinezkotzat jotzen duten emakumeak ere badira. Arlo pribatua eta publikoa artikulatu behar duteneko bizimoduari ekiten diote, eta zenbait estrategia eratzen dituzte garapen pertsonal eta profesional orekatua lortzeko. Lanari kondizionamendu gutxiagorekin ekiteko hainbat arazori aurre egin behar izaten diete eta handiena, agian, balore tradizionaletatik askatzearena gertatzen da, hots, emakume izateko sozializazio-prozesuan zehar sarrarazi zaizkien sexuaren araberako rol banaketari dagozkion baloreak gainditzearena.

Jaiotzen garenetik, pertsona guztiok bizi izaten dugu gizaki bihurtzen gaituen sozializazio-prozesu bat. Berorren bitartez transmititzen dira gizarte baten baloreak, arauak eta rolak. Sozializazio honek, alabaina, edukin ezberdinak izaten ditu sexu bakoitzarentzat; mekanismo sotilen bidez, genero femeninoa eta maskulinoa itxuratuko dituzten jokamolde ezberdinak transmititzen zaizkio sexu bakoitzari. Eta prozesu honen ondorioz, gizonezkoek eta emakumezkoek pentsamolde eta jokamolde ezberdinak bereganatzen dituzte.

Gure gizartean, gizonezko jaiotzeak abantailak izaten ditu eta oraindik ere baditu. Mutikoari arlo publikorako heziera eman zaio, boterearekin, sormenarekin, indarrarekin, ospearekin, eta abarrekin loturiko irizpideak daramatzen heziera; neskatoari, aldiz, arlo pribaturako, hau da, balore afektiboak, etxeakoak, ugalketarakoak, menpekotasunarekin lotuak... lehenesten dituen heziera, alegia. Gizartean publikoa baloratzen da, produkzio-lanarekin lotua; pribatua, aitzitik, ez da aintzakotzat hartzen eta depreziaturik dago. Arlo pribatua eta publikoa arras bereizirik daude eta emakumea, oraindik ere, arlo pribatuaren arduraduntzat jotzen da etxetik kanpo ere lan egin arren.

Testuinguru honetan, beraz, sexu batekoa edo bestekoa izateak eta, horrenbestez, bakoitzari esleituriko rolak bereganatzeak, nahi gabe jasotako betebeharrak dakartza. Bere rola urratu, arlo pribatutik irten eta publikoan jardutea aukeratzen duen emakumeak ezarritako aurriritziak gainditu eta gizarte-eginkizun berrietan aritu behar du. Jarduketa honen ondorioz, emakumea gizartean nagusi diren baloreen aldaketaren eragile bilakatzen da. Baina, bere burujabetasun pertsonal eta ekonomikoa lortzearen eta autoestimazioaren alde bere rol publikoa zabaltzen duen emakumeak aldi berean bere rol pribatua murrizten ez badu, gehiegizko lana bete behar eta akiturik gertatzeko arriskua izango du.

Etxetik kanpo lan egiten duten emakumeen lanaldi bikoitzari buruzko literatura oparoak eraikusten digu gure gizarteetan, orain arte behinik behin, nabari den etxe-eginkizunen banaketa ezberdina. Tradiziozko jarrera eta baloreen eragin latzaren ondorioz, ugalketa-lana (hau da, etxe-egitekoak, helduenganako ardura eta zaintza, seme-alabena eta zahar, gaixo zein minusbaliatuenak) emakumeen bizkar uzten dira, bestelako nahi edo gaitasunak dituztenentzat aintzat hartu gabe.

Louise Bourgeois eskultore eta pintatzaileak “Emakumeak-Etxea” lanean isladatu zuen emakumeari pertsona gisa iratxikitzen zaion identitateari eza. Hainbat marrazkitan emakumezkoaren gorputz bat agertzen du bi zatitan erdibanaturik: goiko aldean, buruaren tokian, etxe bat agertzen da emakumezko gorputz baten gainean eraikia. Beren identitatea etxearekin eta beronen inguruko zer guztiekin lotuta duten emakumeak dira. Irudi hori da emakume askok bizi duten egoeraren erakusgarriarik egokiena: etxea espetxea da, emakumearen garapen osoa eta arlo publikorako sarbidea eragozten dizkiena. Etxeak eta bertan sortzen den guztiak, aldean eraman eta fisikoki nahiz emozionalki eusten den zerbait izateaz gain, burua bete eta emakumearen identitatea bera ere menperatu egiten du.

Emakumeei adjudikaturiko eginkizun honen adierazgarri hau ulertzeko, aski da historiari begiratu eta emakumeek izan duten protagonismo eskasa aztertzea. Emakumearenganako diskriminazioa, edo gizonarekiko asimetria behintzat, unibertsal historikoa da, generoen arteko desberdintasuna itxura ezberdin anitzen bidez agertu arren (Gil Calvo, 1991).

Literatura ere egoera honen adierazgarri garbia da. Haisera-hasieratik, Adan eta Evaren mitotik, emakumea gizonarengandik sortua eta haren menpe jarria ageri zaigu, edo klasikoetan ere adibide anitz har ditzakegu, Ulises eta Peneloperena esate baterako, Ulisesek abenturaz beteriko bidaia egiten duen bitartean, bere emazte leial eta otzana, etxean sartuta, oihal bat ehuntzen eta desehuntzen diharduelarik haren zain.

Ikerlan honen helburua ez da emakumezkoak historian zehar izandako gorabeheren azterketa egitea, ez eta haien euskarri izan den ideologia aztertzea ere, baina, nolana ere, mendebaldeko gizarte honetan (eta beste gizarteetako gehienak ere sar daitezke) generoari, eta ez femeninoari hain zuzen, atxikitako botere-paradigmak daudela esan beharra dago.

Emakume modernoak tradiziozko moldeetako batzuk hautsi nahi izan ditu eta arlo publikoan agertu da etxetik kanpoko produkzio-lan ordainduari ekinez, baina, emakume ezkonduari lan merkatuan sartzeko eskubidea aintzatesten bazaio ere, bigarren mailakotzat jotzen da, hau da, funtsezko betebeharra duen etxearekiko, senarrarenganako eta seme-alabenganako eginkizunaren menpe dagoena (Casas, 1987). Emakumeak, beraz, batera bizi dituzte soldatapeko langilearen rola eta etxeako andrea, emazte eta ama izatearena; gizonezkoak, aldiz, banaturik eta txandaka bizi izaten dituzte lan-rola eta familiarekikoa. Egoera honen ondorioz, emakume baldintza kaxkarragoak izan ohi dituzte lan merkatuari begira.

Mª Ángeles Durán-ek dioenez, soldatapeko laneranzko muga zeharkatzen duten emakumeetarik gehienek etxe-lanaren zama daramate bizkar gainean. Zama hau eramangarria gertatzen zaie kualifikazio egokia duten baina familiarekiko erantzukizunik ez duten ezkondu gabeko emakumeei, gainontzekoentzat, aitzitik, jasangaitza da. Etxetik kanpo lan egiten duten emakume gehienak lanaldi bikoitza beren gain hartu beharrean aurkitzen dira: etxe-lana eta lan profesionala, hots, ordainik gabeko lana bata eta soldataduna bestea.

Etxe-lana, ekonomiaren aldetik, ez da lan gisa onartua, ez baita ondasun eta zerbitzuen produkzio eta transformazio-jardura; baina, hala eta guztiz ere, lan indarra izango bada, ezinbestekoa da. Nahiz eta ezinbesteko eginkizun hau bete, ez da haren balio ekonomikoa zenbatzen, etxe-lan produkzioak BEGaren % 30 izan arren. Gizartearen ikuspegitik, berriz, etxe-lan edo ugalketako lana ezinbesteko eta premiazkoa da eta, Marina Subiratsek azaltzen duen bezala, gizartearen sekretu ezkutuenetako bat. Ugalketa-lana emakume izategatik atxiki izan zaio eta atxikitzen zaio emakumeari. Prozesu konplexu eta korapilotsuei dagozkien hainbat eta hainbat isilpeko betebeharrak sartzen dira, haurren eta gazteen sozializazioari ez ezik, familiaretako guztien nortasuna zaintzeari, haien beharrian emozional, afektibo, sexual eta abarrei erantzuteari dagozkienak; eta hauetatik aparte prozesu fisikoak daude, hots, jana, garbiketa, etab. Bizi-eskakizun hauek guztiak familiaretako bakoitzarentzat bete behar dira, hala izan ezik, desoreka pertsonal handiak sortu eta familiaretakoek ezin izango bailituzkete beren eginkizunak bete. Ugalketa-lana, familia osatzen duten familiaretako bakoitzaren oreka psiko/fisikoarentzat ezinbestekoa eta gizartearentzat funtsezkoa izanik ere, erabat gutxietsia da.

Emakumeek egunero, ordutegirik gabe eta dohainik egiten duten ugalketa-lanaren nahitaez-kotasuna amarengandik alabarengana transmititzen da oharkabea, genero-rolak iraunaraziz. Emakumezkoek inoren beharrian afektiboak asetzeko, seme-alaben, senarren, lankideen... gogo eta behar emozionalak betetzeko heziera ematen zaie. Neskatuari, hazi ahala, beraren-

gandik espero dena jaberazten zaio, hots, bere ardurapekoak zaindu, jagon eta lagundu eta famili harremanetan sortzen diren arazoak bere gain har ditzala (Eichenbaum, 1990).

Maitasuna dela medio, emakume askok beren interesak alde batera uzten dituzte, beren bu-ruari uko egin eta bizimodua inoren inguruan antolatzen dute. Sentimenduzko iruzurra da, tran- pa horrexegatik etsi, amore eman, erlatibizatu eta barkatzen da etxean gertatzen den guztia, emakumezkoen izaerari dagokion barneko zerbait bailitzan hartuz.

Emakumezkoentzat horren desabantailatsua den egoera hau ikusirik, genero-deseraiketa bat burutu beharra dago, hau da, sozializazioan nahi gabe bereganatutako rolak urratu eta gizonez-koen eta emakumezkoen arteko erantzukizun-banaketa parekidea aukeratu bai arlo publikoan eta bai pribatuan, produkzio-lanean zein ugalketa-lanean. Aldaketa honetarako, dena den, gi-zonezkoak familiarekiko eta etxeko erantzukizunak elkarbanatzeko prest agertu behar da. Hark ere urratu egin behar du bere rol tradizionala. Zentzu honetan, bikoteari dagokionez, etxeko lan fisikoak elkarbanatzeaz gain, mekanizazioaren eta elektrogailuen laguntzaz asko aurreratu baita arlo horretan, etxeko beharrianen antolaketaren eta planifikazioaren ardura eta seme-alaben-ganako arreta psikologiko, intelektual eta afektiboa, hau da, buru-lana, konpartitu beharko litza-teke. Hauxe da emakume profesional askok eginkizun duten ikasgaia, etxeko lanaren zatirik gogorrena kentzen dioten etxe-laguntzailea kontrata dezaketen arren, familiarteko guztienga-nako laguntza psikologiko eta afektiboaz arduratu behar izaten dutela.

Aldaketa hau, beraz, ez da emakumezkoek beraiek bultzatu gabe etorriko, etxekoa, gizarteak hainbeste gutxiesten duena, gizonezkoei, beste lan bat izateaz gain, ez baitzaie erakargarria gertatzen. Horrela bada, bikotea ados jarri eta elkarrekin eratutako estrategiei jarraitu beharra dago. Ugalketa-lanaren konplexutasunari perspektiba berri batetik begiratu eta birbalaratu be-harra dago eta, horrenbestez, bikotearen ardurakidetza exijitu eginkizunen banaketa parekidea erdiesteko. Era berean, rolak birplanteatu eta sozializazioa bereizgarriaren edukinak aldarazi be-har dira. Hauxe izan daiteke, seguraski, XXI. mendean emakumezkoek izango duten erronkarik handienetakoa.

Gizonezkoen ikuspegitik etxeko egoera beste modu batera uler daiteke. Gizonezkoari ere ukatu egin zaio historian zehar genero femeninoarenak omen ziren eginkizunak betetzeko aukera, eta, noiz edo noiz, rolak urratu nahi izan duenean, gaitzespenak baino ez ditu jaso. Hala ere, zenbait gizonezko, bizi duteneko garaiaz jabeturik eta emakumezkoen arlo publikoratzeko masiboa ekar-tzen ari den hezkuntzazko eta gizarte-eraldaketa sakonak aintzat harturik, uzkuratasunez bada ere, arlo pribatuko eginkizunen zati bat beren gain hartu eta emakumezko lagunarekin konpar-titzearen aldera egin dute.

Egoera hasi berri honek gizonezkoen jokamolde tradizionalak ahuldu eta genero-rolen birdefi-nizioa ekar dezake. Hortaz, aldaketa-prozesuak nabari direneko garai historiko batean gaude, gizonezkoentzako gizarte-balore menperatzaileek gaitzesten dituzten gaitasun afektibo eta emozianalen garapenerako eta generoei esleituriko rol estereotipoen suntsipenerako garai aproposa alegia. Maskulinoa eta femeninoa difuminatuz joango dira.

Nolanahi ere, gizonezkoen jarrera berri honek eta berorien bikotekoek berariazkoztat hartutako eredu tradizionalak elkar jo dezaketela uste dutenen abotsak ere entzuten hasi dira dagoeneko. Alabaina, arrazoizkoagoa dirudi gizonezkoak etxeko zereginei heltzea, ongi-etorria ez ezik, gi-zarte-beharrian baten eta ezinbesteko justizia baten ondorioz gertatu dela.

Hezkuntza izango da aldaketaren gakoa. Haren bidez eratzen baitira kontzientziak eta kritika-gaitasuna, eta haren eskutik baitator eskubideen, betebeharren eta justiziaren defentsa. Sozia-

lizazio-prozesuan sarrarazitako eta generoa dela bide oharkabe berariazkotzat hartutako baloreak, jarrerak eta jokamoldeak ez dira funtsezkotzat joko eta birplanteatu egingo dira. Oharkabeko jokamoldeak jokamolde kontziente bilakatzea izango da aldaketaren ardatzetako bat. Iraultza honek, halaber, emakumezkoen bizitza aldatzeaz gain, gizaki guztiengan izango du eragina: gizonezko zein emakumezkoengan alegia. Eta guztioi erakutsi behar digu gizarte patriarkalak ezarritako gizarte-moldeak aldatu beharra.

Sarrera honi amaiera emateko, azterlan honetan garatzen diren gaien berri ematen zaio irakurleari.

Lehenengo atala: “Familia antolatzeako estrategiak lanbide-karrera egiten duten emakumeengan” deritzona sei kapitulutan sailkatu da. Lehenengo kapituluan helburuak eta metodologia azaltzen dira eta elkarriketatuak izan diren emakumezko profesionalen zerrenda agertzen da. Bigarren, karrera profesionalaren garapena, motibazioa eta erantzukizuneko postuetara heltzeko genero-eragozpenak aztertzen dira. Hirugarren kapituluan, berriz, famili harremanak azaltzen dira, bai jatorrizko familiari dagozkionak eta bai norberarenari dagozkionak ere, ezkontidearen jarrera emakumearen lanarekiko, eta amatasunaren alde onak eta arazoak. Laugarrenean, etxearen antolaketan garatutako famili estrategiak agertzen dira eta bosgarrenean profesionalen iritziz beharrezkoak diren aldaketak. Seigarren kapituluan, azkenik, ondorioak biltzen dira. Bi eraskin ere sartu dira: 1.A eraskinean elkarriketatuak izan diren emakumeen ezaugarri soziografikoak azaltzen dira; 1.B eraskinean, berriz, azterlanean zehar agertzen diren aipamen guztiak sailkaturik biltzen dira, profesional bakoitzaren ekarpenak unitate gisa azertu ahal izateko.

Bigarren atala: “Familia antolatzeako estrategiak etxetik kanpo lan egiten duten emakumeengan” deritzonak zortzi kapitulu dauzka. Lehenengo kapituluan ikertu beharreko helburuak definitu eta erabilitako metodologia eta ordezkagarritasun estatistikoaren maila zehazten dira. Bigarren kapituluan, inkestari erantzun dioten emakumeen ezaugarri soziodemografikoak azaltzen dira. Hirugarren kapituluan haien produkzio-lanari dagokiona erakutsi eta lan arloko diskriminazioak aipatzen dira. Laugarren kapituluan familiaren egoera azaltzen da, bai jatorrizkoarena eta bai egungoarena, bai eta haien ardurapeko zahar edo elbarriena ere, eta haurrak haztean erabilitako famili estrategiak aztertzen dira. Bosgarren kapituluan, berriz, etxeko lanak antolatzeako eta burutzeko estrategiak eta astialdi erabilgarria azaltzen dira. Erabilitako baliabideak agertzen dira seigarren kapituluan, funtsean, haur eskolak eta otseinen kontratazioa aztertzen direlarik. Zazpigarrenean, berriz, emakumezkoek proposaturiko aldaketak erakusten dira eta haien ekarpen indibidual batzuk aipatzen dira. Zortzigarrenean, ikerlanaren analisiak iradokitzen dituen ondorioak eta proposamenak agertzen dira. Azkenik bi eraskin datoz, 2.A eraskinean azterlanean ageri diren taula eta irudiak sartu dira, eta 2.B. eraskina datuak biltzeko erabili den galde-sorta da.

TXOSTENA

FAMILIA

ANTOLATZEKO

ESTRATEGIAK

LANBIDE-KARRERA

EGITEN DUTEN

EMAKUMEENGAN

LEHENENGO ZATIA

1

HELBURUAK ETA METODOLOGIA

1.1

HELBURUAK

Euskal Autonomi Elkarteko lan arloan eta politikagintzan erantzukizuneko lanpostuetan dauden emakumeak nola garatzen ari diren beren karrera profesionala eta nola heldu diren sarritan erdietsi dezaketen posturik hoberenera ere jakitea izan da azterlan honen helburu nagusia. Aldi berean, nola bateratu dituen zeregin profesionala eta etxeko erantzukizunak eta lanaren eta etxeko eginkizunen arteko oreka lortzeko nolako famili estrategiak diseinatu dituzten ere jakin nahi izan da.

Helburu orokor hau hainbat helburu partzialez osatzen da, honakoak ezagutu nahi dituztenak alegia:

- Goi-mailako status profesionala erdiesteko jarraitu den prozesua; hautabideak, motibazioak eta norberaren lanari buruzko balorazioa.
- Emakume izatearen espezifikotasuna bere karreraren garapenean, genero-mailako abantailak eta eragozpenak; egikera femeninoa lanbidean; bikotearen eginkizuna emakumearen karreraren garapenean.
- Amatasunaren alde onak eta arazoak; tradiziozko rola bereganatzea edo urratzea.
- Etxeko ardura eta famili estrategiak; belaunaldizko bilakaera.
- Bizi izandako egoerei buruzko iritzia eta balorazioa eta proposaturiko aldaketak.

1.2

METODOLOGIA

Aipaturikoak jakiteko erabili den metodoa sakoneko elkarriketa izan da. Ordubete inguruko so-lasaldian zehar eta helburu hauek izanik, esperientziak, iritziak, jarrerak eta balorazioak azaltzen dituzten aitoren-mordo garrantzitsua lortu da, emakumeak nola bizi diren, zer sentitzen duten eta nahi duten postu profesionalera heltzeko edo dutenari eusteko behar dutena ezagutzeko aukera eskaintzen digutenak.

Azterlan psikosozilogiko hau kualitatiboa da; xehetasun estatistikoak, beraz, ez dira elkarriketaturiko emakumeek erakutsi nahi dizkiguten edukinak bezain garrantzitsuak. Analisi kualitatiboak pertsonen baloreak, jarrerak eta jokamoldeak zehatz-mehatz aztertzeko aukera ematen digu, jarrera horiek egituratzen dituzten arrazoi razional eta emozionalak aztertzeko bide ere izan daitekeelarik.

Euskal Autonomi Elkartean lan egiten duten eta lanbide-maila garrantzitsua erdietsi duten 30 emakume elkarriketatu dira, bost jarduera-multzotan sailkatuz: Unibertsitatea, enpresa, funtzio publikoa, politikagintza eta lanbide liberalak. Elkarriketak, zinta magnetofonikoan grabatu eta gero paperean idatzi ziren. 1994ko martxoan eta apirilean zehar egin ziren, elkarriketatuen lantokietan gehienak. Azterlanean parte hartzeko deia luzatu zitzaion emakume guztien laguntza izan dugu, batek ere ez zuen ezezko erantzunik eman.

Aurrera egin nahi izateari, lanpostu hobera heldu, lehiakideak baino gorago iritsi nahi izateari dagokion lan perspektibari deitzen zaio Karrera Profesionala. Famili Estrategia, berriz, familiaren beharrianak betetzeko helburua lortzearren etxe-antolaketaren barruan burutu beharreko ekin-tzen koordinaketa litzateke.

Txostena prestatzeko erabili den metodoa, berriz, elkarrizketaturiko emakumeen ekarpenak hitzez hitz sartzea izan da. Eta metodo honen alde zera da, emakume hauetako asko beren lanbide-arloan aintzindari izan direlako, beren kemen eta gaitasunari esker lehen gizonezkoentzat ziren erantzukizuneko postuetara heltzea lortu dutelako, hain zuzen ere, emakumeok beste edonork baino hobeto adieraz ditzaketela beren pentsamenduak, bizipenak eta balorazioak. Horrez gainera, pertsona bakoitzaren berezitasunak kontutan izanik banakako ekarpenak zehatz-mehatz aztertzeko ere metodorik egokiena dela uste da.

Emakumezko profesional bakoitzaren aipamenak lau gai-multzotan banatu dira, horren ondorioz lau kapitulu eratu direlarik: Lanbidea, Familia, Etxea eta Aldaketak deritzenak alegia. Kapitulu hauetan guztietan sartu dira elkarrizketaturiko emakumeen hitzez hitzeko aipamenak; beraiek hala eskaturik, emakumeon anonimotasunari eutsi zaio, nahiz eta ondoren haien curriculum-aren xehetasun batzuk azaltzen diren, irakurleari haien lanbide-statusari buruzko ikuspegi zehatzagoa izan dezan.

1.B. eraskinean azterlanean zehar agertzen diren aipamen guztien bilduma ageri da, baina pertsona bakoitzaren arabera sailkatuak, banakako ekarpenak dagokien testuinguruan ikusi ahal izateko. Anonimotasunari eutsi nahirik, dena den, testu horien hurrenkera ez datorrela bat behan aipatzen diren pertsonekin esan behar da.

ELKARRIZKETATURIKO EMAKUMEAK

1.3

Elkarrizketatuak izan diren emakume profesionaleei dagokienez, ez dugu haien izenik emango, baina lanbidea eta kargua, lan egiten duteneko udalerria eta burututako ikasketak azaltzen ditugu.

KATEDRADUNAK

Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitateko katedraduna.

Leioa (Bizkaia).

Zientzietan doktorea eta farmazian lizentziatua.

UPV/EHUko katedraduna.

UPV/EHUko Saileko zuzendari ohia.

Leioa (Bizkaia).

Zientzietan doktorea.

UPV/EHUko katedraduna.

Leioa (Bizkaia).

Zientzietan doktorea.

UPV/EHUko katedraduna.
Eusko Jaurlaritzako sailburu ohia.
UPV/EHUko errektoreorde ohia.
Bilbo (Bizkaia).
Ekonomi zientzietan doktorea.

UPV/EHUko U.E.ko katedraduna.
Ikasketen Antolamendurako zuzendariordea.
Bilbo.
Zientzietan doktorea.

UPV/EHUko katedraduna.
Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saileko zuzendari ohia.
Vitoria/Gasteiz.
Psikolinguistikan doktorea.

EMAKUMEZKO ENPRESARIAK ETA ZUZENDARIAK

Nekazaritza-elikagaien tekniketako enpresaria eta kudeatzailea.
Sondika (Bizkaia).
Fisika zientzietan lizentziatua.

Enpresa publikoaren zuzendari betearazlea.
Iurreta (Bizkaia).
Kazetaritzan lizentziatua.

Estatu osoan lurrindegia, bisuteria eta prêt-à-porter soinekoen kateak dituen enpresaria.
Bilbo.
Lehen mailako ikasketak.

Enpresaria eta eraikuntzako enpresaren kudeatzailekidea.
Erandio (Bizkaia).
Oinarrizko Batxilergoa.

Enpresa publikoaren zuzendari betearazlea.
Iurreta (Bizkaia).
Zuzenbidean lizentziatua.

Enpresa siderometalurgikoaren zuzendari nagusia.
Trapaga (Bizkaia).
Zuzenbidean lizentziatua.

Enpresa publikoaren produkzio-zuzendaria.
Iurreta (Bizkaia).
Enpresa zientzietan lizentziatua.

Argitaletxearen kudeatzailea.
Bilbo.
Ekonomi zientzietan lizentziatua.

ADMINISTRAZIOKO EMAKUME FUNTZIONARIOAK

Zentroaren administratzailea.
Donostia.
Filosofia eta letretan lizentziatua.

Fiskala.
Donostia.
Zuzenbidean lizentziatua.

Epaile-magistratua.
Eibar (Gipuzkoa).
Zuzenbidean lizentziatua.

Fiskalordea.
Bilbo.
Zuzenbidean lizentziatua.

Fiskalordea.
Gasteiz.
Zuzenbidean lizentziatua.

EMAKUMEZKO POLITIKARIAK

Eusko Jaurlaritzako sailburua.
Bere alderdiko Betearazleko eta Batzorde Federaleko kidea.
Diputatu ohia Batzar Nagusietako buruorde ohia.
Gasteiz.
Funtzionarioa.

Eurodiputatua.
Donostia.
Filosofia eta letretan lizentziatua.

Diputatua.
UPV/EHUko katedraduna eta errektoreorde ohia.
Bere alderdiko Betarazleko kidea.
Bilbo (Bizkaia).
Ekonomi zientzietan doktorea.

Eusko legebiltzarkidea.
Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saileko sailburuorde ohia.
Gasteiz.
Fisika zientzietan lizentziatua.

Senatorea.
Bere alderdiko Betearazle Probintzialeko kidea.
Batzar Nagusietako ahaldun ohia.
Gasteiz.
Geografia eta Historian lizentziatua.

Bere alderdiko Nazio Betearazleko kidea.
Legebiltzarkide ohia eta Eusko Legebiltzarreko buruorde ohia.
Bilbo.
Zuzenbidean lizentziatua.

PROFESIONAL LIBERALAK

Arkitektoa.
Bilbo.
Arkitekturan lizentziatua.

Medikua.
Getxo (Bizkaia).
Medikuntzan lizentziatua.

Pintatzailea.
Bilbo.
Arte ederretan lizentziatua.

Pintatzailea.
Mungia (Bizkaia).
Arte ederretan lizentziatua.

Psikologoa.
Langileak aukeratzeko enpresa baten zuzendaria.
Bilbo.
Psikologian lizentziatua.

2

LANBIDEA

LANA

2.1

Lana, gizaki orok duen eskubide eta betebeharrak, pertsona askorentzat bere bizitzako funtsezko helburuetako bat da. Batzuren euren eta beren familien biziraupen- baliabidea da lana; beste batzuek, berriz, lanari eta sormenari ahalik eta etekinik handienaz ateratzea erabakitzen dute, euren jakintzari errentagarritasun handiagoa ateratzeko mekanismo guztiak erabili eta gero eta lanbide-status hobea lortu nahi izaten dute, norberaren balioa sentitu eta gizartearen aintzatespena erdietsi.

Erantzukizuneko postuetara heltzeko edo arloren batean nabarmentzeko, beharrezkoa da lanbide-prestakuntza egokia izatea eta lanari erabateko dedikazioaz ekitea, beste faktore batzuren artean.

Mendeetan zehar, amatasunaren eta etxeko eginkizunen garapena izan da emakumezkoen lanbide bakarra, arlo publikoa debekaturik izan dute eta. Mende honetako azken hamarkadetan, ordea, iraultza handi bat gertatu da mendebaldeko kulturean, hots, emakumea masiboki heldu dela hezkuntzara, lan merkatuara eta lanbide kualifikatuetara. Gauzak honela, zenbait emakumek lanbideetara eta zuzendaritzako postuetara heltzea lortu dute, lanbide-maila gorenetara heltzeko gizonezkoekin lehiatuz beren jakintzari eta gaitasunei esker.

Oraindik ere gutxi dira beren lanbideetan goi-mailako tokietara heldu diren emakumeak, baina mugimendu hau gero eta nabarmenagoa da eta emakume asko eta askok kementsu ekin diote teknikoki prestatzeko, nahi dituzten lanetan aritu ahal izateko eta familia bizi izan eta lan egiteko arlo bakarra izan ez dadin. Hala eta guztiz ere, ahalegin eta erabaki hori ez da aski izan eta badira, oraindik, emakumeei galarazten zaizkien erantzukizuneko postuak. Lanbide askotan galbahe estuak aurkitzen dituzte.

IBILBIDE PROFESIONALA

2.2

Emakumearen ibilbide profesionala baldintzatzen duten faktoren artean, hark nahi duen lanpostura heltzerakoan aurkitzen dituen erraztasun edo eragozpen objektiboak dira lehenengoak; bigarren tokian, bere lanari jar diezaizkion eragozpide subjektiboak daude, hots, lehentasuna lanari edo norberaren bizimoduari nahiz familiari ematearekin lotuak.

Elkarriketatuak izan diren emakumeen artean, hainbat egoera objektibo eta subjektibo ezberdin ageri dira, bakoitzaren lanbidearen arabera: zenbaitek emakumeenganako bereizkeriarekin topo egin eta muga gaindiezinak aurkitu ditu; beste batzuek, aldiz, ez dute trabarik izan eta gora egin dute lanbidean; hirugarren talde bat ere badago, hau da, muga objektiborik ez izan arren, euren buruari mugak jarri dizkiotenak, hots, familiaren edo norberaren bizimoduaren mesedetan lanbide-maila hobeari uko egin diotenak.

2.2.1

Justizia Administrazioko karrerari ekin dioten emakumeek adierazi dutenez, erdietsi nahi zuten kargu edo mailarako oposizioak gainditu beharra izan da oztopo bakarra. Hiru urteko prestakuntzaz, batez beste, epaile edo fiskal izatera heldu dira, geroko lanbide-igoerak eskalafoi bidez izan dira, hutsuneen arabera.

Objektiboki ez dago emakumeari Auzitegi Nagusira, lanbide-maila goreneko erakundera, helteez eragozten dion galbaheirik, baina, nolanahi ere, elkarrizketatuak izan diren lau emakumetarik, arrazoi pertsonalak eta familiarekikoak direla medio, batek ere ez du auzitegi horretako kide izatera Madrilera joateko asmorik:

“Igotzeko lekualdaketa eskatzeari uko egiten diot, nire bizimodua hiri honetan finkatua dut eta.”

“Niretzat postu hobea lortzea ez da funtsezkoa, egoitzaz aldatu beharko nuke eta ez zait interesatzen. Ez dut inoiz ere nire lanbidea familiaren aurretik ipiniko, seme-alaba txikiak ditut eta ezin dut dedikazio eta erantzukizun handia eskatzen duen postu batean jardun; haurrak hazten direnean, agian.”

Justizi arloko funtzionari legez erdietsi duten maila bidezkoztat jotzen dute, hala ere, haietako batek zera adierazi zuen:

“Beharrezkoa izan balitz, nire seme-alabekin etorri nintzatekeen oraingo plaza betetzera, ez bainiokeen izendapenari uko egingo.”

Unibertsitateko emakumezko funtzionarioek Justiziakoek baino bide luzeagoa egin behar dute Unibertsitateko lanbide-maila gorenera heltzeko, katedradunak izatera iristeko alegia. Lehen-dabizi doktoretza tesia egin behar izaten dute, 3 edo 4 urte behar izaten dira horretarako; horrez gainera, ikerketa, irakaskuntza eta argitarapen curriculum zabala izan behar izaten dute, eta azkenik, bete nahi den plazari dagokion oposizioa gainditu. Oso zaila da 40 urte bete aurretik Unibertsitateko katedradun izatera heltzea.

Hezkuntzan ere ez dago emakumeari katedrara bidea eragozten dion oztopo objektiborik, hala ere, aipagarriak dira zenbait emakumek bide horretan eginiko ahaleginak:

“Estatu Batuetara nire bi hurrekin, urte 1 eta 2 zituztela, joan nintzen doktoretza tesia egitera. Lehenengo urtean nire senarra ere etorri zen ikastera, baina bigarrenetan bakarrik geratu nintzen umeeekin; haiek gabe ez nintzatekeen inora joango; garai latza izan zen eta gogor lan egin behar izan nuen, baina ontzat ematen dut. Gero, katedrarako oposizioak egiteko, Madrilera hainbat bidaia egin behar zen lau ariketa egitera. Goizez joaten nintzen bazkaria prest utzita eta gauez itzultzen nintzen afaria egiteko. Orain ez dakit nola jasaten nuen hura.”

“Katedrak prestatzeko (bi plazatara aurkeztu zen) egundokoak egin behar izan nituen, zibiliziotik at izan nintzen urteetan. Unibertsitateari eta ikerkuntzari emana bizi izan naiz eta bizi naiz oraindik, nire lanbideari oso loturik bizi naiz. Nire senarra Madrilen bizi da eta asteburuetan ikusten dugu elkar. Ez dut seme-alabarik izan, bestela ezinezkoa gertatu izan baitzitzaidakeen egin dudan guztia egitea: nazioarteko lanbide-begirunea eta maila bat erdiestea, alegia; horrek dedikazio eta ahalegin handia eskatzen du.”

Enpresa pribatuaren eta publikoaren arteko bereizketa egin behar da aurrena. Enpresa pribatuan eragozpenak jarri ohi zaizkio emakumeari lanbidean aurrera egiterakoan, erantzukizuneko edo zuzendaritzako postuetan batik bat. Oro har, gorago egiterik ez dagoen maila bateraino heltzen dira, kristalezko mugaraino alegia, gizonezkoek ez duten mugaraino.

Hona hemen nola deskribatzen duen emakumezko enpresari batek bere esperientzia:

“Nire negozioa eratu aurretik, erremintak inportatzen zituen enpresa baten lan egiten nuen eta merkataritzako zuzendari izatera heldu nintzen. Ongi kontsideratua nintzen, baina enpresan gorago heltzerik ez neukala jakinarazi zidaten, gizonezkoek, ordea, ez zuten mugarik. Nik beti nahi izan dut gorago heldu eta lana eta negozioak atsegin ditut, hortaz, gorago egingo banuen, neure kabuz ekin beharra neukan. 35 urtez onartezina neritzon neure goia jo izanari eta gorago heldu nahi nuen. Gezurra zirudien merkataritzako zuzendari izateari uztea, oso bitxia baitzen emakumezko bat halako postuan, baina hala egin nuen, gorago iritzi nahi nuelako eta, gainera, aske nintzelako. Lehenengo urtean, jada, enpresan baino hiru bider gehiago irabazi nuen eta urte batzuren buruan lurrindegia eta prêt-à-porter soinekoen sare bat sortu nuen Espainia osoan.”

Beste emakumezko enpresari batek dioenez, Unibertsitatean zegoela, automatika arloko enpresak gizonezko lizentziatuen bila joaten ziren lana eskainiz, emakumezkoak alde batera uzten zituzten, haiek baino curriculum hobeak izan arren; gauzak horrela, bere negozioa eratzea erabaki zuen. Era berean, bere promozioiko emakume asko, gaitasun profesional handia dutenak, bankan lan egiten dutela eta ez dietela sukurtsaleko zuzendari baino goragoko lanpostuetara heltzen uzten adierazi du.

Enpresa publikoan edo erdi-publikoan, berriz, ez dira emakumezkoak sartzeko edo profesionalki garatzeko traba nabarmen horiek ageri. Elkarriketatua izan den emakumezko batek sektore siderometalurgikoan betetzen duen zuzendari nagusiaren postua da horren erakusgarri, tradizioz horren maskulinoa den sektore honetan Estatuan halako kargua betetzen duen emakumezko bakarra den arren. Maila horretako lanpostura heltzeko, dena den, hogeitortan lanean jarduteaz gainera, gauzak argi eta garbi izan behar dira:

“Beti espero izan dute nigandik lan egin eta ikas nezala; gerora, izan ditudan lan aukerak ahalik eta ondoen aprobetxatzen ahalegindu naiz eta oso serio jardun dut, nigandik espero zena betetzen ahaleginduz. Inoiz ere ez diot ezetz esan ezein lan proposamenari; izan ere, hainbat aldiz aldatu dut egoitza lanarengatik. Bi urtetan zehar Madrilera joan behar izan dut astelehenetik ostiralera bitartean eta nire familia (senarra eta bi alaba) Bilbon geratzen ziren.

Baina bai, eragozpenak izan ditut emakume izateagatik, baina, nolanahi ere, ez dut horretaz erabat ohartu nahi izan. Nik aurrera egin dut beti, emakume izateagatik nire ondoan gertatzen zenari erreparatu gabe eta beti pentsatu izan dut horrek ez zidala trabarik egiten, eta nire lanbideari hasieratik ekin diot horrela pentsatuz.

Euskal enpresa publiko batean lan egiten duten beste emakume batzuk, berriz, izendatuak izan dira zuzendaritzako postuak betetzeko, nahiz eta aurretiaz plaza horietan jarduteko oposizioa gainditu duten. Haien iritziz, ez dute lanbidea garatzeko eragozpenik izan eta enpresa pribatuan emakumeak zuzendaritza postuetara heltzeko eragozpen gehiago izaten duela uste dute.

POLITIKAGINTZAN

2.2.3

Politika arloa gizonezkoen esparrua izan da eta boterea eta ospea darizkion arloa izanik, hamabost urtetako demokrazia ez da aski izan emakumeek politikagintzan aritzeko eragozpenak ezabatzeke.

Alderdietan teorikoki, Konstituzioaren arabera, sexuen arteko berdintasuna dagoen arren, politikagintzan lehia bizia da nagusi eta indartsuena izan ohi da garaile. Lehiatu behar honek badu eragina emakumeengan, eta beraiek adierazten duten bezala, askotan uko egiten diote burruka horretan parte hartzeari. Nolanahi ere, egoera ezberdinak nabari dira.

Politikagintzan diharduten emakume ezberdinekin elkarrizketatu gara, Eusko Jaurlaritzako sailburu batekin eta senatore, diputatu, eurodiputatu edo legebiltzarkide diren emakumeekin.

“Politikagintzako oztopoa emakume guztienta da: zure gaitasuna erakutsi beharra daukazula. Behin maila batzutara helduz gero, gizonezkoei eskatzen ez zaien halako azterketa edo etsamina gainditu behar izaten duzu.

Politikagintza arloko burruka, guretzat ohikoak ez diren edo konpartitzen ez ditugun edo erabiltzen ez dakigun arau jakinak dituen burruka hori dela medio, emakume askok uko egiten diogu lehia horri edo nahiago izaten dugu beste zeregin batzutan jardutea.”

“Gizonezkoei kostatu egiten zaie beren botere-kotak lagatzea, horixe da emakumezkoen oztopo nagusia. Erantzukizun politikoa beraiei dagokien zerbait dela uste dute.”

“Emakumeak, oro har, ez gara hain lehiatzaileak, eta politikagintzan norgehiagoka da nagusi, eta politikagintzan diharduten emakumeek prestakuntza bikaina badute ere, ez gara dinamika horretan sartuko. Kongresuan, emakumezkoen ikasketa-maila gizonezkoena baino hobea da, emakumezko lizentziatuen indizea oso handia da. Hala ere, gure jarrera askoz ere pasiboagoa da, gezurreko apaltasuna eta agresibitate txikiagoa.”

“Gizonezkoen elkarlehia-maila emakumezkoena baino askoz ere handiagoa da. Boterea esku-ratu edo lanpostua lortzerakoan jarrera ezberdina nabari zaigu. Ni ez naiz ukondoko jardun lanpostuagatik, batzutan gaizki baitzetorkidan nire familiaren planifikaziorako (5 seme-alabaren ama). Hortaz, zokoratzeak ere izan badira ere, oro har, ez dago zokoratu egin zaituztela esaterik, geuk, emakumeok, zokoratzen dugu geure burua.”

“Emakumeak politikagintzan, oro har, ez du asmo handirik izaten, baina aspaldi honetan nola-baiteko aldaketa nabari da, orain badaude, eskaintzen badizkiete, erantzukizuneko postuak onartzen dituzten emakumeak. Emakumea prestakuntzaz hornituagoa da eta hala-holako gizonezkoak ikusten ditu berak ongi bete ditzakeen lanpostuetan. Ridikuloa egiteko zentzu handiagoa duelakoez du halakorik onartzen.”

“Politikagintzan ez da sexuarengatik inor baztertzen, gehien balio duenak, asmorik handienak dituenak edo politikagintzari denbora gehien ematen dionak egiten du gora.”

LANBIDE LIBERALETAN

2.2.4

Lanbide liberaletan, profesionala ez dago inoren menpe, bere kabuz dihardu, gizarteak bera izaten da eragozpenak jartzen dituen edo baztertzen duena.

Emakumea lanbide guztietara heldu badaiteke ere, zenbait lanbide emakumezkoen izakerarekin bat baletoz bezala onartzen dira gizartean, medikuntza edo psikologia esate baterako, hala eta guztiz ere, emakume hauek zera adierazten dute:

“Lanbide liberaletan dihardugun emakumeok asko borrokatu behar izan dugu gure lanbidean toki bat erdiesteko.”

“Medikuntza publikoan ez dago sexuaren araberako diskriminaziorik medikuen artean. Medikuntza pribatuan, berriz, emakume izateak mesede egin didalakoan nago. Zenbait gaixok nahiago zuten emakumezkoa etxeko medikutzat eta horregatik aukeratu naute, nahiz eta 17 urtetan zehar etengabeko egin dudan lanak ere bere eragina izan.”

Langileak aukeratu eta prestatzeko aholkategia eratu duen emakumezko psikologoak bere lanean izan duen arazo bakarra bulegoan egunero ematen dituen 12 orduko jarduna da eta lanbidean arrakasta izateko baldintza nagusiak lana, prestakuntza, motibazioa eta jarraikortasuna direla dio:

“Emakumea gizona baino tematsuagoa da lanean, baina, enpresak traba gehiago jartzen dizkiolako, gehiago kostatzen zaio goiko lanpostuetara heltzea; bazterketa hau are nabarmenagoa da siderurgi enpresetan, baina beste arlo batzutan ere, seme-alabak baditu batik bat, ez diote sarbiderik uzten.”

Emakumezko pintatzaileen karrerak bi alde izaten ditu, sormen-lana batetik, eta pintura-eskolak bestetik, zeren:

“Pintatzetik soilik bizitzea ezinezkoa baita. Emakume batengan, gainera, pintura ez da lanbidetzat hartzen, astialdiko jardueratzat, hobbytzat baizik.”

Pentsaera hau koadroak saltzean ere nabari da:

“Pertsona batzuk ez dute emakumezkoen pintura-lanik erosten, haren lanbideak iraungo ote duen, ibilbide serioa izango ote duen zalantzan jartzen dutelako. Gizonezko pintatzaileekin ez da halakorik gertatzen, haren lana bizitza osorako dela uste baitute; gizonezkoa serioagoa omen da, ibilbide profesional luzeagoa somatzen zaio, merkatuan sartuta dago, elkarlehiarako presatuagoa.”

“Askok borrokatu behar izaten dut nire lanaren alde, konprometzuzkoa eta abangoardiakoa baita; nire bizitza profesionala gizonezko lankideena baino askoz ere gogorragoa izan da. Emakumezko pintatzailearen sormen-lana edo aintzindari-jarduna ez da aintzakotzat hartzen. Emakumezko pintatzaile askok, oso onak direnak, arazoak dituzte kanpora irten eta bere lana aintzakotzat hartua izan dadin. Pinturaren historia da horren erakusgarri. Emakumezkoa bazterturik dago beste gizarte-arlo batzutan bezala. Deigarria eta sumingarria da. Oraingoz, gizonezko pintatzaileak harrera hobea du, baita bere lanak ere.

Emakumezkoek betegabeko eginkizun bat dugu: gure segurantzaren garatzea, haiek bezain gaitz gaitz sentitzea, elkarlehiarako hobeto prestatzea, eskubide guztiak exijitu eta geure burua zerbait ematen zaion edo laguntzen zaion gizakitzat ez hartzea. Ez gara gutxiago ezein mailatan, batzutan, alderantziz, emozionalean esate baterako, hobeak gara.

Arte munduan diskriminatua sentitu naiz, zeren eta curriculum bat, lan bat eta aldeko kritikak izan arren, zenbaitetan ez baita nire lana aukeratu. Diskriminazio hau ez da nirekikoa soilik, emakumezko pintatzaile guztiekikoa baizik.”

Emakumezko arkitektoak ere, historikoki gizonezkoena izan den lanbide honetan, hainbat oztopo aurkitzen ditu. Elkarriketatua izan zen emakumezko arkitektoak bere bulegoa eratu zuen bi lankiderekin:

“Emakumezko arkitektoak gehienak Administrazioan lan egitearen aldeko apustua egiten dute, bere kabuz lan egiten dutenean baino ospe hobe lortzen baitute. Gure lanbidea gizonezkoena izan da tradizioz eta matxismoa oso nabarmena da. Bezeroei errezeloa antzematen zaie bulego heltzen direnean; hiru emakume garelako ikusi eta proiektua agintzeko erabakia berandutu egiten da. Zenbaitek adierazpen paternalistak ere egiten dituzte, emakumeak izanik sukaldea hobeto diseinatuko diezula eta antzekoak... Etengabe erakutsi behar duzu gizonezko batek adina balio duzula. Lanak lortzea gizonezko lankideei baino gehiago kostatzen zaigula uste dut; zenbait bezerok, obra amaitu ondoren, hasieran proiektua hiru emakumezkoari agindu izanaren beldur zirela aitortu digute.”

LANAREN ERAGINA BIZIMODUAN

2.3

Nola baloratzen dute bere lanbidea goi-mailako postuetara heldu diren, gizarte arlo ezberdinetan erantzukizunak dituzten eta lanean hainbeste jardun duten emakume hauek? Zerk bultzatzen ditu lanbidean aritzera? Nolako intentsitatearekin?

Emakume hauen guztien irizpideak ez dira berdinak, noski, ez balorazioari dagokionez, ez eta norberaren dedikazioari eta inplikazioari dagokienez ere, nahiz eta denek lanbidean jarduteko gogo handia izan eta lanbide hori arrakastaz garatu. Lanarekiko hiru interes-maila kontutan hartuko ditugu:

A) Lanari funtsezko balioa aitortzen zaio:

“Oso gogoko dut nire lana, ez nuke ezergatik aldatuko, lehen tokian dago nire bizitzan. Nire lanbideari eustea edo nire ezkontza salbatzea aukeratu beharko banu, nire lanbidea aukeratuko nuke, nire lanbidea neu naizelako, eta hura kenduko balidate, hilda bezala izango bainintzateke.”

(p. liberala)

“Lanbidearen eta familiaren arteko aukera egin behar izan banu, lana aukeratuko nukeen, a posteriori balantzua egin izan banu, oso gaizki sentituko bainintzatekeen etxean sartuta, eta nire alabei ere ez zitzaiekeen gustatuko egoera hori.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Oso argi izan dut ez neukala profesionalki izan ditudan aukera zenbaiti alde egiten uzterik eta hala egin nuen, horregatik nahita uko egin nion amatasunari; seme-alabekin ez neukan egin dudako guztia egiterik.”

(katedraduna)

“Lana beti izan dut oso gogoko, lanari erabat emana izan naiz. Politikagintza guztiz mesedegarria gertatu zait pertsonalki, neure burua errealizatzeko iturri oparoa izan da. Gizo-

nezkoa izan banintz politikoki konpetitiboagoa izango nintzatekeen. Emakumea izanik, mugak jarri dizkiot neure buruari, nire familiarekin bateraezina gertatuko zitzaidalakoan. Nire lanbideari lehentasuna eman izan banio urrunago helduko nintzatekeen.”

(politikaria)

“Politikagintzan egin dudana lanari 10 bat ematen diot. Ez dut neure burua lan egin gabe ikusten, burua galduko nuke. Etxekoandre jasanezina izango nintzakete. Bizi izateko lanaren pizgarria behar dut eta lan hori interesgarria bada, emakume pribilegiatua sentitzen naiz.”

(politikaria)

“Beti izan dut bokazio nabarmena; nire lanak ordain handia ematen dit; nire alabekin batera, nire bizitzako gauzarik garrantzitsuenak dira, gainontzeko guztia atzerago dago.”

(p. liberala)

B) Lanaren garrantzia erlatiboa da:

“Pertsonen bizitzan nolabaiteko oreka izan behar duten hiru alde daude: famili bizitza, lan bizitza, norberaren errealizaziorako beharrezkoa eta bizitzeko ekonomikoki ezinbestekoa dena, eta gizarte-bizitza, hau da, pertsonen arteko harremanari eta gauzen hobekuntza eta aldaketari dagokiona. Lana garrantzizkoa da pertsona baten bizitzan, baina ez da dena, ez da bizitzaren helburua, inola ere ez.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Lana garrantzitsua da, baina ez da premiazkoena bizitzan. Seme-alabak izan aurretik, balio handiagoa ematen nion lanari, orain ez horrenbeste. Balore-aldaketa bat nabari dut neuregan.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Nire iritziz, lanbideak konpentsatzen du, baina familiak ere bai. Familiak lanbiderako denbora kentzen du, baina lanak ez du nire bizitza osoa hartzen.”

(katedraduna)

“Emakumeek, lanbidean gogo handia jarri arren, ez dugu dena jartzen, familiak garrantzi handia du, eta arratsaldeko 6ak noiz helduko zain egoten gara etxeratu eta seme-alabekin egon eta afaria prestatzeko. Gizonezkoek, ordea, luzatu egiten dute lanaldia curriculumak hobetzeko.”

(katedraduna)

“Nire lanbidea nire familia bezain garrantzitsua zen. Enpresa batean jardun izan banu, familiarekin bateraezina gertatu izan balitzait, lanari utziko niokeen agian. Lanik egin gabe geratzearen beldur nintzen eta horregatik aukeratu nuen institutuko irakaskuntza, asti gehiago duzulako zeuretzat.”

(politikaria, institutuko plaza eszedentzian)

C) Familia lanaren aurretik jartzen da:

“Beti lan egin dut eta lana gogoko izan dut, baina, hala eta guztiz ere, nire lanbidea edo nire familia aukeratu behar izan banu, familia aukeratuko nukeen, bestela ez bainukeen seme-alabarik izango.

Emakumezko batek bere lanbidea erabat garatzeko bide bakarra seme-alabarik ez izatea da.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Arrazoi ekonomikoak direla eta, nik ez nioke nire lanbideari utziko, osterantzean nire familia jarriko nuke lanbidearen aurretik.”

(funtzionarioa)

“Nire lana garrantzizkoa da niretzat, beti nahi izan dut etxetik kanpo lan egin, baina aurrenekoa nire seme-alabak dira, nire familia dago ezer baino lehen.”

(katedraduna)

Adierazitakotik ez dago bide amankomun bat ateratzerik, emakumezkoek beren lanbideari ematen dioten balorazioari dagokionez. Balorazioa norberaren bokazioaren eta pentsamoldearen arabera da.

MOTIBAZIOA **2.3.1**

Pertsona hauek beren lanbidea garatzera, gora egitera eta ezarritako helburuak lortzera bultzatzen dituzten motibazioak askotarikoak dira kolektibo txikia izan arren. Kasu batzutan pertsonalak dira, beste batzutan gizarte-mailakoak.

- Ez dirudi elkarrizketatuak izan diren emakumeetarik ezeinek ekonomiarekin ospearekin edo boterearekin lotutako irizpideengatik diharduenik, nahiz eta haietako zenbaitek nolabaiteko atributuen jabe direla badakiten eta beste batzuk atributuok ez erabiltzeagatik kexu izan:

“Ospea eta boterea ez ditut erabiltzen eta, seguraski, nire aurka jokutzen ari naiz. Ziur nago gizonezko batek ez lukeena horrela jokatu.”

(enpresaria/zuzendaria)

- Zenbaiten helburua karguaren erantzukizuna ahalik eta duintasunik handienaz betetzea da; lana behar den moduan egitea pozgarria delako.
- Edo gizartearekiko konpromezu bat bere gain hartu dutelako:

“Euskal kultura eta euskararekikoa.”

(katedraduna)

“Nire lana baliogarria gerta dadila, naturaren mesederako eta nire ikasle eta laguntzaileen interesa pizteko, aztarnaren bat uztea nolabait.”

(katedraduna)

“Nire iritziz gaizki dauden gauzak aldatzen ahalegintzeko dihardut politikagintzan.”

(politikaria)

“Gauzatzen ari den zerbait, historikoa, eraikitzen ari gara, Europar Elkarte alegia.”

(politikaria)

- Badira lanbideari familiaren tradizioari jarraituz ekiten diotenak ere:
 “Nire aita magistratua da.”
 (funtzionarioa)
- Edo beste hautabide batzuk baztertu ondoren:
 “Beste aukera batzuk baztertzeagatik ari naiz honetan eta ez hobetsi dudalako. Asti gehiago uzten dizulako eta nire senarraren lanbidearekin bateragarria delako, heldu nion fiskal karre-rari.”
 (funtzionarioa)
- Bai eta jendearekin harremanak izateko ere:
 “Politikagintzan pertsona askorekin harremanak izan ditzakezu eta gizarteari arduratzen diz-kion arazo eta gaiez jabetu. Irakaskuntza, aldiz, 20 urtez aritu ondoren, behin eta berriro erre-pikatzen den zerba it iruditzen zitzaidan.”
 (politikaria)
 “Lan bakartia eta aspergarria iruditzen zitzaidalako ez nion notari izateko bideari jarraitu. Lan honetan, aldiz, pertsona baten bizitzan jazo daitekeen guztia darabilt esku artean.”
 (funtzionarioa)
- Ihes egiteko edo buru errealizazio gisa:
 “Inguruan dudana ez zait gehiegi gustatzen eta nire mundu berezia sortzen dut, horrela errea-lizatzen ahalegintzen naiz.”
 (p. liberala)
 “Gizarte-frustrazio ikaragarria jasan dudalako dihardut pinturan, pintura-lanak nire sentimen-duen adierazgarri izan daitezen. Nire duintasuna lortzeko lan egiten dut. Nire lanaren zabal-kuntza neure buruarekiko erronka da.”
 (p. liberala)
- Jarrera ekintzailea dutelako eta/edo norberarentzako lan egin nahi izateagatik:
 - Lanbide-mailan interesgarriak gertatzen zaizkion proiektu tekniko berrietan.
 - Arriskua eta negozioen zabalkuntza atsegin dituelako.
 “Arriskuei aurre egin behar zaizkieneko lanak gustatzen zaizkit; ohikeria nagusitzen de-nean interesa galtzen dut. Erantzukizuneko lanpostu batean aritzeak seguruntza sentia-razten dit.”
 (enpresaria/zuzendaria)
 “Nire bizitzako alderik gustagarriena askatasuna izan da, eta burujabetasuna, eta hori neu-re lanak eman dit eta neure arloak sortzeak. Horixe da neure ezaugarri nagusia.”
 (enpresaria/zuzendaria)
- Burujabetasun ekonomikoa ere emakume askok aipatzen dute. Denak datoz bat emaku-mearen bizitzan burujabetasuna behar-beharrezkoa dela esaterakoan, burujabetasun eko-nomikorik gabe ez dagoela askatasunik adierazten dute.

Nolanahi ere, matizazio sotilagoa nabari izan da:

“Pertsona batentzat bere burujabetasuna garatzea da garrantzizkoa, ez ekonomikoa soilik, emozionala, psikologikoa eta morala baizik.”

(p. liberala)

DEDIKAZIOA

2.3.2

Dedikazio-maila ezberdinak daude, lanbidearen garapenean emandako denboraren arabera-koak. Profesional batzuek enpresak edo eurek ezarritako ordutegia ematen duten lanean; beste batzuek, berriz, ordutegirik gabe lan egiten dute edo etxera eramaten dituzte eginkizunak eta lana. Batzuek argi eta garbi bereizten dituzte lana eta etxea, beste batzuk, aldiz, ez dira hala egiteko gai.

Zaila da dedikazio-orduen kopuruaren araberako profesional-taldeak sailkatzea, erantzukizuneko postuetan ordutegia zehazgabea izaten baita, ez dago lanordu-kopuruari buruzko irizpide mugaturik halako profesionalentzat, eta horrek arazoak sortzen ditu haien ordutegiaren antolaketan. Lanbideak hasieran aurrikusitakoa baino denbora gehiago zurgatzen du.

Ondorio orokorrak ateratzen saiatuko gara, generalizatzea arriskugarria dela eta profesional bakoitzak lan ordutegiaren antolaketa berezia izan dezakeela aintzakotzat hartuta ere. Dena den, lanbidearekiko dedikazioa bakoitzaren jarreraren, lanari aurre egiteko exijentziaren eta, batez ere, bizitzan hari emandako lehentasunaren araberakoa dela esan daiteke.

— **Unibertsitateko emakumezko katedradunek** irakastordu mugatu batzuk eta ikertzeko beste batzuk dituzte. Profesional hauen artean hautabide ezberdinak somatzen dira: Zenbaitek Unibertsitatean irakatsi eta etxean ikertzen dute; beste batzuek, aldiz, bere sailean burutzen ditu bi eginkizunok. Lanaldia zortzi ordutik hamabi ordura bitartekoa izan ohi da, saileko bilerak, atalekoak, ikerketakoak, doktoretza tesien zuzendaritzan emandakoak, etab. gehitu behar baitzaikie haiei. Zenbaitek, gainera, hainbat bidaia egin behar izaten dituzte biltzarretan edo nazioarteko ikastaroetan txostenak aurkezteko.

“Eguneko ordu guztiak ematen dizkiot lanbideari, baita asteburuetan ere. Dedikazio-orduen muga gainditu egiten dudala uste dut, baina ez daukat gelditzerik, ikertzen jarraitu behar dut, nazioartean niregandik zerbait espero dute eta. Zure arloko ikerkuntzan erakargarri izango bazara, egundoko eta etengabeko ahalegina egin behar duzu, gogobetegarria da baina antsia handia sortzen du, gehiegizko erantzukizun profesionala da eta.”

— **Enpresa publikoetako emakumezko zuzendariak eta zentro bateko administratzaile den funtzionarioak** ezarritako ordutegi finkoa dute, lehenengo kasuan eguneko hamar bat ordukoa eta bigarrenaren kasuan eguneko zortzi bat ordukoa, eta jeneralean hari lotzen zaizkio. Noizean behin ikastaro edo bileraren bat izan dezakete ordutegi horretatik kanpo. Etxera lanik ez eramaten saiatzen dira.

— **Emakumezko enpresariak**, berriz, eguneko 10 edo 12 ordu lan egiten dute batezbeste, eta hala eta guztiz ere, batzutan ez da aski. Lan neketsua da, baina erakargarria; hiru enpresariak adierazi dute gogoz lotzen zaizkiola negozioen eta kudeaketaren munduari:

“Negozioei atxikia izan naiz, zeharo atsegin izan zait enpresa txikiak sortu eta proiektuak aurrera egiten ote zuen ikustea, beti izan dut gogoko arriskua. Enpresaria bazara, laneko arazoak etxera eramaten dituzu, aldean daramatzazu beti.”

Enpresari gazteena arduraturik agertzen da gehiegizko lan-orduak direla eta:

“Enpresa bizimodu hobea, eta ez okerragoa, izateko eratu duzula planteatzen diozu zeure buruari. Ez nuke nahi lanak zeharo beregana nazala. Enpresak zure denboraz jabetzen denean, hark menpean hartzeko arriskuan zaude. Mugak jarri behar dira, lana ez da den-dena eta. Bizitzan beste arlo batzuk ere garatu behar dira.”

Metalurgi enpresako zuzendari nagusiak dioenez, lana etxera ez eramateaz gainera, lantegitik irteten denean, goizeko 9ak sartu eta gaueko 10ak badira ere, deskonektatu egiten du. Kasu honetan ere, lanbideari emandako ordu-kopurua oso handia da.

— **Justizi Administrazioako emakumezko funtzionarioek** ez dute ordu-kontrolik, goizez eta astean behin edo arratsaldean lan egiten dute, ez dute lanaldi jakin bat bete behar, beren betebeharrak baino. Batzutan etxean ere lan egiten dute epaiketa arazotsuren bat prestatu behar dutenean:

“Lan honetan buruak ez du atsedunik, ohean ere sententziak, bilatu beharreko legeak baitatozkizu gogora; kasuak beti dauzkazu gogoan. Etxean gehiagotan pentsatzen dut laneko arazoetan, alderantziz baino.”

Egun betetzen duten lanpostua lortzeko oposizioak gainditu behar izan dituzten emakumezko profesionalak, oro har, ahalegin handiak egin behar izan dituzte tesia, oposizioa etab. prestatzeko sasoian. Emakume hauen bizitzan garai batzuk beste batzuk baino estresatuagoak izan dira.

— **Emakumezko politikariek** ordutegi ezberdinak dituzte bakoitzaren erantzukizunen arabera; Eusko Jaurlaritzako sailburuak eta legebiltzarkideak ez dute denbora berdina ematen lanean, baina, nolanahi ere, denek adierazten dute denbora asko ematen dutela lanean eta ez dutela eguneko ordu-kopuru jakinik.

“Politikagintzan ez dago ordutegirik, beti egon behar duzu gertu bileretara nahiz batzordeetara joateko, txostenak, proiektuak, mitinak, hitzaldiak, etab. egin edo emateko. Bereganatu egiten zaituen lana da eta ematen diozun guztia eta gehiago eskatzen dizuna.”

Horrez gainera, etengabe bidaiak egiten dabilta: sailburua, hain zuzen ere, Merkataritza eta Turismoko sailburua izanik, sarritan joaten da beste herrialde batzutarara, diputatua Madrilen egoten da astelehenetik ostegunera, baina, UPV/EHUko errektorea zenean ere, ez omen zuen orain baino asti gehiago, etxetik goizeko 8etan irten eta gaueko 10etan itzultzen baitzen; senatorea hilean hiru edo lau bider joaten da Madrilerara eta joaten den bakoitzean hiru egun gutxienez ematen ditu bertan; eurodiputatuak, berriz, hilean 17 edo 20 egun ematen ditu Europako parlamenturako bidaietan. Legebiltzarkideak ere sarritan joan behar izaten du Gasteizera, Legebiltzarreko bilkura edo batzordeetara.

Elkarriketatu ditugun emakume hauen jardura politikoak erabateko dedikazioa eskatzen die, ordutegi mugaturik gabekoa, eta maleta beti izan behar dute prest.

— **Profesional liberalek**, berriz, beren beharrian pertsonalen eta ekonomikoen edo lanaren eskakizunen arabera lan ordutegia ezartzen dute, hots, askotariko ordutegiak ageri dira, emakumezko arkitektoaren goizeko ordutegitik hasi:

“Umeak txikiak direlako, eta nire senarra bere lanbidean zeharo aritzeko ere, lanaren zati bati uko egin behar izan diot”.

Eta psikologoaren 12 orduko lanaldiraino; edo eskolez, ikasketaz eta pintura-lanaz (eguneko sei-tik hamar bat ordura) hornituriko etengabeko ordutegia duten pintoreak; hauetako batek dioenez, pintura beti dago berarekin:

“Inguruan dudan guztiak bultzatzen nau pintatzera, ez dut ordurik, pintura bizi egiten dut.”

Emakumezko medikuak, berriz, bere bizitza osoa lanean eman duela adierazten du, etengabe, kontsulta pribatutik publikora ibili izan dela. Eguneko 8tik 10 bat ordura lan egiten du:

“Profesional liberal orok txandakatzen ditu bere lan-orduak eta norberarentzakoak. Nik astean bi arratsalde uzten ditut nire alabentzat. Bizitza ordutegi-puzzle bihurtzen da, baina azkenean zeure bizitzari uko egiten diozu. Nik zaletasunak, adiskideak, olgeta atsegingarriak galdu ditut, eta haiek berreskuratzeko asmoa dut, baina haurrak txikiak direnean, hainbat gauzari uko eginez antolatzen duzu bizimodua, uko egin eta uko eginez.”

EMAKUMEZKO PROFESIONALAK

2.4

Berariazko ezaugarriak eta arazoak dituen lan arlo baten barruan aurrera egitean datza karrera profesionala. Emakumeek, gizonezkoen parean egon ahal izateko eta haiek maila bereko profesionaltzat har ditzaten, askotan, frogatu egin behar izaten dute beren balio intelektual eta profesionala.

Mundu profesionalean emakume izatearen berezitasunak azalduko ditugu, hainbat maila aztertuz: lehenengo eta behin emakumezko profesionalak beraiek genero-abantailak deritzenak, itxuraz behintzat gutxi direnak, bai eta emakumeen egikera berezia, eragozpenak eta jasandako diskriminazioak eta, azkenik, taldeak nahiz pertsonak zuzentzeko oztopoak.

Elkarrizketatuak izan diren emakumeetatik, Justizi arloan eta Unibertsitatean diharduten funtzionario guztiek adierazi dute ez dutela bereizketarik edo diskriminaziorik nabaritu beren lanbidean; era berean, ez dute uste lanbidea garatzeko egikera femeninorik dagoenik. Ez da halakorik agertu gainontzeko taldeetan. Hona hemen haien bizipen eta iritzia:

GENERO-ABANTAILAK EDO BEREZITASUNAK

2.4.1

“Egia esan, zuzendaritza postuetan dihardugun emakumeoi batzutan mesedegarria gertatu zaitu emakume izatea eta horretaz baliatu izan gara, gure berezitasunez; hogei gizonezkoren artean emakume bakarra bazara, erregina zara nolabait, denek baitaude zeuri begira eta, horrenbestez, gizonezko lankideetako edozeinek baino aukera gehiago duzu nabarmentzeko, haiei zailagoa gertatzen zaie beren buru erakustea, zu, ordea, zeure burua erakutsi eta baliaz de-

zakezu; hori edozein emakumek daki. Batez ere, zuzendaritzako edo erantzukizun handiko postuetara heldu garen emakumeok ez garela hala-holakoak kontutan izanik, gizonaek baino galbahe estuagoa iragan behar izan dugu eta. Beste emakumezko bat dagoenean, ordea, halako norgehiagoka bat ageri da, dagoeneko ez baitzara bakarra; zuzendaritza postuetan emakume gehiago izan daitezenean ez da halakorik gertatuko.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Bilera politikoak gizonaek izan ohi dira gehienak, zure ahotsa eta iritzia emakume batenak izateagatik hain zuzen baloratzen dira, batzutan tentsioen, desakordioen edo interpretazio okerrren aringarri izaten zara. Adostasunaren aldeko lana egiten duzu.

(politikaria)

Zuzendaritzan diharduten emakumeen arteko harremanari buruzko iritzi ezberdinak ere badaude:

“Gizonaek oso gogoko duten diskurtso bat dago, hau da, emakumezko batentzako pertsonarik gogorrena beste emakumezko bat dela dioena, bestea arerio gisa ikustearena; nire iritziz ez hain egiazkoa. Nik harreman oso onak izan ditut emakumezko lankideekin, nahiz eta badiren nabarmendu nahi izaten dutenak eta bakarrak izatea gustatzen zaienak ere, erantzukizuneko postuetan batik bat.”

(enpresaria/zuzendaria)

Interesgarria da, bestalde, Justizi Administrazioan nahiz Unibertsitatean status profesional bat lortzeko oposizioak gainditu behar izan dituzten emakumezkoen iritzia ere jasotzea:

“Emakumezkoak oso konstanteak eta disziplinuak gara, horixe izan daiteke, agian, epailetza eta fiskaltzako oposizioak gainditzten dituzten emakumezkoen kopuru nabarmena. Azkenengo promozioetan, aprobaturako gehienak emakumezkoak dira, bai eta lehenengo postuetan ere. Zorionez, jendea ohitua da, dagoeneko, emakumezko epaileak eta fiskalak ikustera.”

(funtzionarioa)

“Oposizioetan, emakumezkoak tajuz prestatzen ditugulako gara onak; konstanteak gara, lan-gileak eta arduratsuak ikasketekiko. Oposizio bidezko lanak emakumezkoek beteko ditugu. Lanpostu guztietarako sarbidea hori balitz, ziur nago, askoz gorago izango ginatkeena. Aitzitik, lanbidea eta etxea bateratu behar direnean, akabo gaitasun profesionalak garatzea.”

(katedraduna)

Gazteenek matiz positibo txikiak somatu dituzte:

“Enpresari gaztea izateagatik edo, nik diskriminazio positiboa sentitu dut, nire aldeko tratua CONFEBASKen barruan (Euskal Enpresarien Konfederazioa), seguraski emakume gutxi izateagatik izango zen.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Fiskal izateko oposizioetan, emakume izateak nolabaiteko abantailxoak ematen zaizkizula esango nuke; epaimahaikide guztiak gizonaek nagusiak zirelarik, halako borondate on paternalista batez zuzentzen zitzaizkizun.”

(funtzionarioa)

Emakume izatearen abantailei buruz maltzurkeriaz mintzatzen den profesional honi umorea antzematen zaio:

“Emakume bakarra naiz Zentroko kontseilukideen artean eta 11 gizonezko daude, ni eroso sentitzen naiz, matxismoari aurre egiten ikasi dut eta. Denei gustatzen zaie, aita babeslearena egitea alde batetik eta lan guztia zure bizkar uztea bestetik. Emakumezko bakarra bazara, badakizu zeini egokituko zaion lanik astunena egitea. Haiek nabarmendu eta zuk lan egin. Azkenean, tratu paternalaz amore ematen duzu eta lan ederra egiten ari zarela sinesten duzu.”

(funtzionarioa)

EGIKERA FEMENINOA

2.4.2

Elkarrizketatuak izan diren emakumeetarik gehienek adierazi dute emakumeak egikera berezia duela lanean. Emakumearen izakera egiten duten lanean eta egiteko moduan isladatzen omen da, era ezberdin askotan agertzen den halako sentiberatasun bat:

BALORE BEREZIAK AL DITUGU?

“Emakumeok lanean egikera berezia dugula uste dut, konbentziturik nago horretaz. Beste balore batzuk ditugu eta, arazoak konpontzerakoan, jendearengana heltzeko beste era bat. Zenbait borrokatan ez gara sartzen, postuak lortzeko elkarlehian adibidez, urrunetik begiratzen diot horri, gizonezko bat sartuko litzatekeela pentsatzen dut eta prestigio handiagoa lortu ahal izango nukeela ere bai, baina ez zait metodoa atsegin. Lana ongi egitea axola zait, zure eginkizunean arduratsu jokatzea eta zuregan konfidantza duenari hutsik ez egitea.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakume izateak gauzak gizonezkoak ez bezala ikustea dakarkizu eta hori bizitzari eta lanari aurre egiterako eran nabari da, balore ezberdinak izaten ditugu; emakumeok gizonezkoak baino solidarioagoak garela uste dut, eta beste balore-hurrenkera bat dugula, beti eutsi nahi izaten dioguna. Horrez gainera, ikuspegi zabalagoa dugu, lurrean errotuagoa, pragmatikoagoa. Hala dela uste dut, generalizatzea oso arriskutsua bada ere.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Balore-eskala ezberdina dugu eta, horrenbestez, batzutan, politika barruan zenbait gauza lortzeko egin beharreko ahaleginak, barne-borroka eta ondoriozko higadura kontutan harturik, ez duela merezi pentsatzen dugu.”

(politikaria)

“Emakumezkoen egikera ezberdina nabari da pinturan, agian sentitzeko erari dagokiona, izan ere, gizonezkoen sentitzeko era eta emakumezkoena ezberdinak baitira, eta pinturan sentimendua isladatzen da.”

(p. liberala)

EMAKUMEZKOENGAN GARATUAGOAK DIREN ATRIBUTUAK

Interesgarria da, halaber, elkarrizketatuak izan diren emakumeen iritziz, emakumezkoek euren inguruko gizonezkoen edo lankideen aldean garatzen dituzten edo berez dauzkaten atributuak aipatzea:

“Emakumezkoak gizonezkoak baino ohartzaile trebeagoak gara, zuhurragoak.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakumezkoak gizonezkoak baino ikuspegi zabalagoa du iritziak ematerakoan, gure bizitzan erantzukizun-mota gehiago izan ohi ditugulako; gizonezkoa dimentsio bakarrekoa da: bere lana, bere futbola eta bere familia. Zuzendaritza postuetara heltzen garen emakumeok zorrotzagoak, gogorragoak eta profesionalagoak omen gara.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Jendeari entzuteko gaitasun handiagoa dugu, ondokoak ekar dezakeena ikustekoa, bestek diotena aintzat hartzekoa.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Adostasuna bilatzen dugu, iritzi ezberdinak onartzen ditugu eta irekiagoak gara. Horixe bizi izan dut politikagintzan, taldekide gehienak emakumezkoak ginenean, zeure alderdikideekin baino errazago konpontzen ziren arazoak.”

(politikaria)

“Emakumezkoaren estilo berezia da, sentiberatasuna nabari zaio, hori beti ageri da.”

(funtzionarioa)

“Goi-mailako postuetara heldu garen emakumeok nabarmenki goratzen dugu gure erantzukizun-maila; batzutan nekagarria gertatzen zaizu zuzendariaren erantzukizuna zorrotz betetzea.”

(katedraduna)

“Emakumeak seigarren zentzua deritzona du, gizonezkoak somatu ere egiten ez duena. Intuitiboagoa da eta hori garrantzitsua da enpresa-mailako erabakietan. Gizonezkoak den-dena oso kontrolaturik izan ezik ez du erabakirik hartzen.”

(p. liberala)

EMAKUMEAREN ARMAK

Emakumeek erabiltzen dituzten tresnen artean haien erakargarritasuna aipatu da:

“Emakumeok gure arma femeninoez baliatu izan gara gure helburuak lortzeko: atsegina, polita eta erakargarria bazara, horiek guztiez baliatu behar zenuen negozioen estrategian, eta azpiko lan etengabea egin gizonezkoekin; zure asmoa burutu nahi bazenuen, gizonezkoak konbentzitu behar zenituen eta zure asmoa euren bihur zedila lortu, oso argi jokatu beharra zegoen.”

(enpresaria/zuzendaria)

GIZONEZKOEN JOKAERAK

Enpresa-emakume batzuek, hau da, emakumezkoa mailarik gorenetan sartzeko arlorik gogorrenean eta lehiatsuenean ari direnak, gizonezkoen jokaerak bereganatzearen alde agertu dira zenbaitetan.

“Nik gizonezkoen jokaerei jarraitzen diet, agresiboa izatea esate baterako, baina, emakumeak halako jokaerak izan arren, emakume izan daitekeelakoan nago.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Nik ezin dut gizonezko baten moduan jokatu, emakumea naiz eta, genero femeninoko pertsona sexuatua alegia. Enpresa munduan eta Administrazio Publikoko zenbait estamentutan ere nagusi diren jokaerak edo gauzak egiteko erak gizonezkoen jokaerak dira, lan horiek egin eta erantzukizun horiek izan dituztenak beti izan baitira gizonezkoak. Emakumeak halako lanpostuetara heltzen direnean, han gertatzen denari egokitu edo bestela jai daukazu. Zentzu horretan, hasierako fasean, beste lankideak bezalakoa izaten ahalegintzen zara, eta horrenbestez, batzutan, berezkoak ez dituzun eskema batzuren arabera pentsatu edo jokatu beharra daukazu, baina lan egiteko nolabaiteko autonomia duzunean, beti ahalegindu naiz neure egikera eta izakerari jarraitzen eta ez gizonezkoen jokabideei.

Hala ere, ez dut uste zenbait generalizazio, hau da, emakumeok sentiberagoak garela, intuitiboagoak, taldeak sortzeko gaitasun berezia dugula, etab. egiak direnik, zeren eta halako ezaugarriak dituzten gizonezko asko ezagutzen baititut, bai eta benetako gizonezkoak bezala lan egiten duten emakumeak ere; hortaz, nire iritziz atributu hauek ez dute pertsonen sexuarekin zerikusirik, norberaren hezierarekin, nortasunarekin, bizitzako esperientziekin eta jendearen gaitasunekin baizik.

Era berean, botere-estamentuetan ere, emakumezko gehiago edo gizonezkoak adina emakume baleude, joku-arauak ezberdinak izango liratekeela uste dut, estilo edo egikera femeninoak garrantzi handiagoa izango lukeela. Emakumezkoen artean halako kidetasun bat sortzen da, lan egiteko oso atsegina.

Emakume batengandik ezin espero daiteke gizonezko batek bezala lan egin dezala, ez baita gizonezkoa. Emakumezkoaren egikera garatu beharra dago, bai eta enpresa-zuzendaritzan ere. Elkarlehiarako prest gaude, baina adostasuna hobetsi dugu; gauzak ongi egiteko elkarlehia nahiago dugu helburu batera heltzeko ohiko maltzurkeriak baino.”

(enpresaria/zuzendaria)

Nolanahi ere, emakumezko profesional batzuek jokaera maskulinoak eta nabarmentzeko estilo agresiboa bereganatu izanagatik kezkatu agertzen direnak ere badaude:

“Emakumezko pintore batzuek euren emakumezko izakerari uko egin eta gizonezkoen jokabideei jarraitzen diete. Norberaren buruari iruzur egitea da, gizonezkoen tokian egoteko egiten baitute, baloratuak izateko, agian. Nire ustez ez da inoren tokia bete behar, norberarena baino. Bakoitzak bere nortasun eta izakerari eusteko eskubidea du, emakumeok ez dugu gizonezko izan behar gizartean toki bat izateko.”

(p. liberala)

Langileak aukeratzen diharduen emakumezko psikologoak zera dio honetaz:

“Badira erantzukizuneko lanpostuen aurrean atzera egiten duten emakumeak, baina, baita beste muturrekoak ere, hau da, edozer egiteko prest daudenak, eta norbait zapaldu behar badute, bada, zapaldu egiten dute eta kitto. Batzutan, banakako elkarriketan, hiltzera doaz. Rol oso zorrotz eta lehiatzaileaz azaltzen dira. Rol hau 30-40 urte bitarteko emakumeengan nabari da.”

(p. liberala)

DESABANTAILAK ETA DISKRIMINAZIOAK

2.4.3

Profesional batzuei emakume izatea arlo batzutan lagungarria gertatu bazaie ere, beste batzutan lagungarria ez, baina, kaltegarria gertatzen da eta hainbat arazo sortzen ditu, anekdota hu-

tsetatik hasi eta bereizkeriarik zorrotzenaraino. Azter ditzagun, beraz, gure protagonistek esandakoak:

“Beti izan dira arazoak emakume izateagatik. Pasadizo bat kontatuko dut: posizioa gainditu ondoren, elkarrizketan, alaba txikia neukanez, ea egokituriko edozein lanpostu onartzeko prest ote nengoen, eta zergatik lan egin nahi nuen azaltzeko eskatu zidaten; ziur nago gizonezko oposizioz bati ere ez ziotela halako galderarik egin. Nik erantzun nien pertsona ororen eskubidea eta betebeharra dela lan egitea eta horretarako gaitasuna banuela eta garatu egin behar nuela, alaba izanik edo ez izanik.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Nik erabateko diskriminazioa jasan izan dut gizonezkoengandik negozioen munduan; maite zaituzte, miresten zaituzte, baina, diskriminatu egiten zaituzte. Eta zuk zure helburuetarako erabiltzen dituzu. Emakumezkoa inozoa da, argia izateaz gainera bere gainontzeko dohaiez baliatzen ez bada.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Diskriminatua sentitu naiz bezeroekin, gizonezkoak gehienak; lankideekin, aldiz, inoiz ere ez.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Bankuetan erabateko diskriminazioa ageri da enpresa emakumezko baten zuzendaritzapean dagoela badakite. Nik arazoak izan ditut hainbat bankurekin kredituak lortzerakoan.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Gizonezkoak erosoago dabilta gizonezkoen artean; politika munduan ere emakumezkoen iritzia ez zaie gehiegi interesatzen, nahiz eta guk ikuspuntu ezberdinak orekatzen ditugun; hala ere, ez naiz baztertua edo gutxietsia sentitzen.”

(politikaria)

Alabaina, badira oposizioetan nahiz lanbidean inolako diskriminaziorik sentitu ez duten edo halakoez ohartu ez diren emakumezko profesionalak ere, hori adierazi duten guztiak, dena den, Unibertsitatekoak edo Justizi Administrazioakoak dira.

“Ez dut diskriminaziorik sentitu, baina halakorik somatzen badut, aurre egiten diot, gauzak bere tokian jartzen ahalegintzen naiz.”

(katedraduna)

Emakumezkoen arteko solidaritatearen hutsunea nabari da eta hura beharrezkotzat jotzen da:

“Emakumeak inguruan hainbeste oztopo aurkitzen dituenek, ez du beste emakume bati laguntzeko astirik izaten. Emakume guztiok batera bultz egitea primerakoa litzateke, denon indarrak batuta, ez legoke gu geldituko gintuenik.”

(politikaria)

“Gure arteko lagunkidetasuna garrantzitsua da, iritzia talde-iritzi bihurtu behar ditugu, gertatzen dena amankomunean jarri eta aztertzen konpontzen ahalegindu.”

(politikaria)

KRISTALEZKO MUGA

Enpresa pribatuan nabari den kristalezko mugaz ari gara, emakumezkoari egokiro bete zitzakeen eginkizunetan jardutea eta goragoko lanbide-mailetara heltzea eragozten diena (arazo hau enpresako ibilbide profesionalari buruzko 2.2.2. atalean ere jorratu da).

“Bidegabekeria nabarmena da emakume izateagatik lanbidean gora egiterik ez daukaten emakumezko prestatuaren kasua. Emakumeok batu egin beharko genuke, muga hori hautsi eta botere-postuetan jartzen ahalegindu. Solidaritatea falta dela uste dut.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakumeok ahalegin handiak egin behar ditugu tokia aurkitzeko eta, hala ere, batzutan, arbuia egiten gaituzte. Agiri bidez frogatu dezaket hori: banku sukurtsal bateko zuzendari izateko oposizioetan, gaingitu ondoren administrazio kontseiluaren eskutitz bat jaso nuen, zuzendari kargu hartarako emakume izatea onartezina zelako, lanpostu hura eskuratzerik ez neukala adieraziz.”

(politikaria)

Politikagintza ere antzematen da halako muga bat:

“Gizonezkoek ez dute botere gutxiago izan nahi, horretan datza emakumezkoen arazo nagusia, haiek beti izan dira boterearen jabe eta hura galtzearen beldur dira. Erantzukizun politikoa beraiei dagokiela eta emakumezkoak gauza batzutarako bai, baina beste batzutan hobe gaudela kanpoan uste dute. Gainera, ez dugula beraiek adina balio pentsatzen dute, ez dute emakumearen gaitasunean sinesten; ez dute emakumezko agintzen ikusten eta hori gure prestakuntza-ezarengatik gertatzen omen da.”

Batzutan, zuzendaritzan diharduen emakumezkoak ere bere balioa frogatu beharra izaten du:

“Gizonezkoek gutxietsi egiten dute emakumezkoen adimena, emakume polita emakume tentelarekin identifikatzen dute.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Aurreneko hauteskunde orokorretan nire alderdiko hautagai izan nintzen, emakumezko bat behar eta nire ezaugarriak egokiak omen ziren eta; «lorontzi» bezala jarri nindutela uste dut, baina gero konturatu ziren lorontziak ere bere iritzia zuela eta batzutan aurkako iritzia zela, neure pentsamoldeak neuzkala.”

(politikaria)

“Beste enpresa batzutako zuzendaritzakoekin egiten ditugun bileretan, batzutan, idazkaritzat hartzen naute, arduraduna zeu zarela erakusten ahalegindu behar izaten duzu. Emakume izateagatik ez bazeunde bezala edo sentiarazten dizute, gizonezkoek beste gizonezko batzuren gana jo ohi dute.”

(enpresaria/zuzendaria)

ETXEA

Etxeko erantzukizunak jotzen dira behin eta berriz emakumezko profesional baten eragozpen nagusienetakotzat:

“Emakumezkoaren garapen profesionalerako oztoporik handienak etxean daude; laguntzarik ez baduzu, lanbideari uko egin, erdi-maila batean geratu edo, bestela, etxeari uko egitea beste erremediorik ez duzu.”

(p. liberala)

“Emakumea izateak, lanbidea garatzeko eragozpenak baino, bizimodua beste era batera antolatu beharra dakar. Familia nolabait sartu eta lanbideari zerbait kentzen diozu familiaz arduratzeko. Emakumeak, familiarenganako erantzukizunak direla medio, arlo gehiagotan sakabanatu behar du bere ahalegina.”

(katedraduna)

“Nik estigma bat dut eta ezin dut kendu, hau da, ezin ditudala etxeko zenbait betebeharrak utzi. Arrazoiak aurkitzen dituzu, ulertu ere bai, baina ezin utzi: egin behar duzuna egiten duzu, emakumearena eta amarena betetzeko irakatsi eta sarrarazi dizutena.”

(p. liberala)

“Karrera profesionala egiteko senperrenak egin behar dituzu, zure lanbideari dagokion lanari familiarekikoa gehitu behar diozu eta; gizonezko lankideek baino gehiago lan egin behar izan dut; haiek lanaldia bukatu eta ez dute bestelako betebeharririk.”

(katedraduna)

“Emakumezko epaileek jakintzaren erritmoari jarraitzeko arazoak izaten ditugu familiaz arduratu beharrendaren ondorioz; gizonezkoei ez zaie halakorik gertatzen, lanbideari emanagoak dira, eskolak ematen dituzte, etab., baina, hala eta guztiz ere, gu baino txarrago bizi direlakoan nago.”

(funtzionarioa)

Lanbide-giroan etxeari buruzko aipamenik ez egitea iradokitzen duenik ere badago:

“Etxean egiten duzun lan izugarria dela-eta martiriarena egiteak ez dio mesederik egiten lankideek zure lanbide-balioaz uste dutenari. Nire ustez, hobe da seme-alabek sortarazitako nekeak, etab. ez adieraztea.”

(katedraduna)

Zama hau nabarmentzen duten pasadizoak ere agertzen dira:

“Alderdiko bilerak goizaldera arte luzatu arren, gizonezkoek inoiz ere ez dute presarik, emakumezkoak, aitzitik, harrapaladan abiatzen gara etxeruntz. Haiek lasaiago gera daitezke, intendentzia zerbitzua erabat antolatua dute eta.”

(politikaria)

TRATU EZBERDINA

Gizonartean emakumearenganako tratua ezberdina izaten da eta, batzutan, begirunerik eza ere antzeman daiteke:

“Gizonezkoekiko harremanetan, batzutan, txantxa gehiegi egoten da, emakumezko profesionalen itxura fisikoarekiko hizkera sexista eta zakarra nabaritzen da, eta nik ez dut halakorik jasaten, inola ere ez.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Obra batera heltzen zara zuzendari lana egitera eta langileen esamesak entzun behar izaten dituzu, ederra zarela, etab.”

(p. liberala)

“Ikasleekin, mutilekin jeneralean, hasiera batean halako «trufa» giroa izan zen, inbertsonalagoa, serioagoa izatera eta inolako hutsik ez egitera behartzen ninduen eta oraindik ere behartzen nauena. Nire berezko nortasuna ezkutatu eta gogorrago agertu behar dut.”

(Eskola Teknikoko katedraduna)

“Nire lanbidean emakumeenganako hitz sexistak entzun dizkiet lankideei zein jendeari. Zure lanpostua duintasunez betetzen duzula frogatu beharra daukazula sentitzen duzu. Haurdun izan naizenean, ez dut inolako laguntzarik izan, alderantzizkoa baizik. Bajarik hartu gabe ere, zure egoerari buruzko esamesak entzun behar. Haiek, aldiz, gaizki badaude, berehala geratzen dira etxean.

Menpekoen tratuan gureganako lagunkeria gehiegi nabari da, gizonezko fiskalenganakoan ez bezala.”

(funtzionarioa)

“Gizonezkoekin bakarrik lan egiten duten eta bilerak eta afariak izaten dituzten emakumeak gaitzetsiak eta kritikatuak izaten dira.”

(katedraduna)

“Beste arkitekto baten bazkide den emakumezko arkitekto adiskide bat dut eta elkarrekin egiten dituzten obrak gizonezkoak egindakotzat hartzen dira; nire adiskidea ez balego bezala eta, jakina, proiektuak bienak dira.”

(p. liberala)

“Jendeak epaile jaunarengana jotzen du epaile haurdunarengana baino errazago, badirudi azken honek ez duela konfidantzarik sortzen. Zenbaitetan, zeure izakerak agintzen dizuna baino jarrera serioagoa, aginteriaz jantziagoa, agertu behar duzu errespetu zaitzaten.”

(funtzionarioa)

“Pintura-gaitzat nire seme-alaben erretratuak hartu izana memelokeriatzat jo dute, Picassori, ordea, inork ere ez zion ezer esan berarenak pintatu zituenean. Nire koadro baten prezioa jaitzen ere ahalegindu dira, lanbidez pintorea den nire senarrari, aldiz, inoiz ere ez zaio halakorik gertatu.”

(p. liberala)

Gizonezkoen artean zelo profesionalak ageri dira:

“Gizonezko batzuk gure lorpenekiko jeloskor dira, horixe da emakume batek lanbidea garatzean aurkitzen duen oztoporik handiena.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Zenbait gaitan erantzukizunak delegatu egin behar izan ditut, gizonezkoen esparru itxikoak baitziren eta emakumezkoa ez baitute eurak bezalakotzat hartzen.”

(enpresaria/zuzendaria)

EGIKERA FEMENINOA

Asmo handirik ez izatea, arriskua eta/edo elkarlehia ekiditea etab. nabari zaizkion egikera femeninoa kaltegarria gerta daiteke lanbidearen garapenean:

“Oso argiak izan arren, erabakia ez hartzeagatik goi-mailako postuetara heldu ez diren emakumeak ere badaude, eta ikerkuntza arloaz ari naiz. Geuk, emakumeok, jartzen dizkiogu mugak lanbideari, elkarlehian sartzen ez bazara atzean gelditzen zara. Ni, lehia horretan, beti aritu naiz bizkar gainean lan izugarria neramala, eta horrenbestez, ez naiz ezeren eta inoren beldur. Elkarlehia horretan beti izan ditut gizonezko lehiakideak ondoan, baina batek ere ez dit beldurrik ematen, zeren eta hura gizonezkoa da eta badaki, baina neuk ere badakit. Buruan daukazunaz ohartzeak indar handia ematen dizu.”

(katedraduna)

“Nahiago dugu elkarlana ukondoka aritzea baino. Lehentasunak ezartzen dakigu. Gizonezko batzuk, aldiz, urez beteriko baso baten ere ito egiten dira. Gu haiek baino hobeto atontzen gara hainbat eginkizun batera burutu behar ditugunean, etxeaz eta lanaz batera arduratu beharraren ondorioz edo, agian. Gizonezkoak, hala ere, estrategia hobeak dira, guk ez dugu helbururik ezartzen, egunean egunekoa ongi egiten saiatzen gara. Haiek, aldiz, lortu nahi dituzten postuetara heltzeko estrategiak garatzen dituzte. Helbururik ez ezartzearen ondorioz, emakume asko ez dira ongi betetzeko gai diren postuetara heltzen, horretan ez dago dudarik.

Gizonezkoek, halaber, guk baino arrisku gehiago asumitzeko gaitasuna dute, gu kontserbado-reagoak gara. Emakumeari lan eskaintza garrantzitsua egiten diotenean, familia aintzakotzat hartzen du erabakia hartzerakoan; gizonezkoak onartu egiten du eta gerokoak gero. Emakumeek gutxiago arriskutzen dira, saria ez da horren erakargarria eta prezio bat ordaindu behar dute. Bizitza arriskuak etengabe hartzean datza. Lanbidean arrakasta izango baduzu, arriskatu beharra daukazu.”

(katedraduna)

“Emakume askok ez dira erantzukizuneko lanpostuetarako norgehiagokan sartzen eta, horrenbestez, beherago diraute, ez dute gora egiteko asmorik, hobetu nahia falta zaie.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Politikagintzan, emakumeok erantzukizun publikoaren beldur izaten gara, jendaurrean hitz egiteko beldurrak, eskolatik bertatik inoiz ere baitzaigu gure presentzia eskatu. Otzanak izaten irakatsi digute. Ridikuloa egiteko beldur gaude; gizonezkoek, aldiz, ez dute beldurrik, jendaurrean aritzera ohituta baitaude eta berezkotasunez aritu ere, esateko gauza handirik ez izan arren.”

(politikaria)

ZUZENDARI EGINKIZUNAK

2.4.4

Gizonezkoek ez dute beti normaltasunez hartzen antolatzailea, betearazten duena, agintzen duena, zuzendaria eta/edo zigortzailea emakumezkoa izatea, hura burujabea izan eta beren-beregiko irizpideak izan ditzala. Gizonezkoak urte askotxo eman ditu agintari gisa.

Enpresari gazteenak azaltzen du egoera hau:

“Nire taldeko gizonezkoak, denak ingeniari gazteak, naturaltasun osoz hartzen dute enpresaren zuzendaria emakumezkoa izatea. Zuzendariaz mintzatzea baino bidezkoagoa izango litzateke denok elkarri laguntzen diogula esatea, burutza baheztaturik dago. Bezeroekin, aldiz, errefusatua sentitu izan naiz. Landa-arloan nekez onartzen da emakumezko batek gai teknikoetan aditua izan daitekeela eta hark esandakoa bete behar izatea. Lehenago, emakume eta aditu gisa balioetsia izateko ahaleginak egiten nituen. Orain ez dut horretan indarrik alferrikaltzen eta gizonezko ingeniari lankide baten esku uzten ditut nire sexuarengatik arazoak sor daitezkeen bezeroekiko harremanak.”

Abokatuen munduan, aldiz, ez dirudi arazoak daudenik:

“Nire taldeko gizonezko fiskalek normaltasun osoz hartzen dute aginduak emakume batek ematea; agintzen dena zentzuzkoa izatea da funtsezkoa.”

(funtzionarioa)

Beste arlo batzutan, aitzitik, ez da halako normaltasunez hartzen agintaria emakumezkoa izatea:

“Gizonezkoek oso gaizki hartzen dute lana ondo egin ez dutelako agirika egiten diena emakumezkoa izatea.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Nire ardurapeko menpekoak oso gaizki hartzen dute haien buru eta aginduak ematen diena emakumezko bat izatea.”

(funtzionarioa)

“Arazorik larrienak obrako arduradunekin izaten dira, badirudi ez zaiela bat ere atsegin emakume batek zer egin behar duten agintzea. Zerbait galdetu behar dutenean, aparejadoreari galdetzen diote, niregana jo beharrean. Begirunea lortzeko, berriz, jarrera zorrotzagoak eta gogorragoak agertu behar ditut; obretara ogro baten moduan joan behar duzu eta ez da bat ere atsegina.”

(p. liberala)

3

FAMILIA

Kultura baten balore, arau eta ohituren iraunarazle eta irakasle funtsezkoenetako bat familia da. Aurrekoengandik jasotako jokamoldeak zalantzan jarri ezik, baloreak eta rolak ez dira aldatuko, iraun egingo dute. Jokamoldeak aldarazten badira, aitzitik, bizitzari buruzko pentsamoldeen eta bizimoduen eraldaketan aurrerapausoak ematen dira.

JATORRIZKO FAMILIA

3.1

Aztergai izan ditugun emakumezko profesionalen gurasoetako gehienek ez dute semeen eta alaben arteko bereizketarik egin Unibertsitateko ikasketak eskaintzerakoan. Zenbait familiek, semeek beste era bateko ikasketak aukeratu arren, alabei Unibertsitatera joateko erabakia alaben esku utzi dute; beste batzutan, berriz, familiak berak bultzatu ditu alabak goi-mailako ikasketak egitera. Ekonomi baliabiderik ezarengatik, nebek ikas zezaten, ikasketak geroratu edo ikasteko aukerarik izan ez duenik ere aurkitu dugu.

Ikasketa-mailan seme eta alaben artean nabari den berdintasun honen ondoan, ordea, bereizketa eta desberdintasuna ageri den beste arlo bat nabari da, etxean batzurentzat eta besteen-tzat ezarritako arauena alegia. Zenbait emakume diskriminatuak sentitu dira beren neben aldean, jarduteko askatasunari, ordutegiei eta jokamoldeei dagokienez. Erantzukizun handiagoa exijitu izan zaie eta, etxeko lanetan, zer esanik ez, askoz ere handiagoa, laguntzaile bakarra izateraino ere. Etxean mutilek eta neskek betebeharrak berdinak dituzten kasu bat baino ez da ageri izan.

Interesgarria da, bestalde, eskubideak eta betebeharrak sexuaren arabera era ezberdinez transmititu direla ikustea. Haisera batean, gurasoek arauzko hezkuntza berbera ematen saiatu dira, sexu-bereizketarik gabekoa, baina, hala eta guztiz ere, eguneroko betebeharrekin, etxekoak, emakumeen inguruan grabitatu dute.

Profesional hauen gurasoek gatazka-elementu bat sartu dute euren alaben bizitzan, zeren eta, alde batetik profesionalak izateko prestakuntza eman dieten arren, bestetik ez baitiete etxeko zama banatzen irakatsi, emakumezkoaren rol tradizionalaren menpekotasunetik ateratzen, eta horrenbestez, emakume horietako askorentzat gatazka-iturburu bilakatuko da, edo, gutxienez, lanbidearen garapenari uko egiteko arrazoia izango da.

Bizitzari aurre egiteko jarreraren eta gatazkak era tradizionalaz edo aurrerakoiaz konpontzeko aukeraren emaitza, ez dago ikasketa-mailarekin lotuta, ez eta adinarekin ere, baizik eta jasotakoarekiko, hau da, aurrekoek emandako rolen iraunarazpenarekiko erantzun kritikoarekin.

Hauxe egiaztatu da, emakumezko profesional hauek jarraitutako hautabide ezberdinak abiapuntutzat hartuta eta goi-mailako ikasketen homogenotasuna eta jasotako erantzun ezberdinek ez dutela erantzulearen adinarekin zerikusirik kontutan izanik.

BIKOTEA

3.2

BIKOTERIK GABEKO BIZITZA

3.2.1

Gizakiaren hautabideen artean, besteak beste, bikotean bizitzea eta/edo ezkontzea dago. Ezkongabetasuna bizi izateko beste modu bat da. Elkarrizketatu ditugun profesionaletako bost ezkongabeak dira, baina batek bakarrik aitortu digu bizimodu hori aukeratu duela lanbideari erabat lotzeko:

“Nire independentziari eustearren ez nintzen ezkondu. Menpekotasunik eza eta askatasuna helburutzat dituzunean, ezkontza kinka larria da, nik hala ikusten nuen garai hartan.

Nire adiskideak bizitzari irtenbide bat aurkitzeko ezkontzen ziren, ezkondu beharra zegoelako, bizimodu eroso izateko. Nik beste pentsamolde bat neukan. Niretzat halako ezkontza bat espantagarria zen, kartzela bezalakoa; lan egiteko gaitasunak ezin garatzea, edonora joan eta zeure erabakiak hartzerik ez edukitzea, kartzela bat iruditzen zitzaidan eta inoiz ere ez nuen onartu.

Ezkondu nahi ezezik, eskontzatik ihes egin nuen, izutu egiten ninduen, orduko ezkontzak zerkarren guztiairengatik, bizitza osorako egoera batean sartzea, zeren lehen ez zegoen dibortziorik; etxean egon behar zenuen, etxekoandre bihurtu, zure etxetxoa, senartxoa, seme-alabatxoak... zaintzeko.

Gora egin eta garatu nahi duen pertsona batentzat ezkontzak eta seme-alabek ez dute zertan oztopatu behar, nortasuna baitu; baina, edozelan ere, ezkongabeak erraztasun handiagoak ditu.

Bere negozioa duten emakumezko ezagunak, ezkonduak direnak, nekez diraute, oso gaizki, etxean lan egin behar dute, kanpoan ere bai... Lanbidean askatasunez jardutea oso zaila da familia zain baduzu.

Ezkondu izan banintz, nire nortasunari, nire negozioei eustea exijituko nukeen. Horretan eragozpenik jarritz gero, ziur dibortziateko nintzatekeena. Halako menpekotasunik eza defendatzeko nortasuna izan behar duzu. Bikotea ongi aukeratzea ere funtsezkoa da, baina, hala ere, emakumezkoak esfortzu handiagoa egin beharko du, zeren, hark lagundu arren, emakumeak gizonak baino hiru bider gehiago lan egingo du eta horrek lanbiderako indarrak kentzen ditu. Etxean gehiegi amore ematen dutenek ez dute beharrezko kemena gailentzeko indar morala falta zaie.

Inoiz ere ez naiz damutu nire halako bizimodua aukeratu izanagatik, eta asko borrokatu eta negozioetan ahalegin handiak egin behar izan ditut eta hori oso nekagarria da, baina niri behintzat gozagarri gertatu zait. Nire bizitzaren alderik atsegingarriena askatasuna eta menpekotasunik eza izan da eta hori neure lanari esker eta neure negozioak sortuz lortu dut. Horixe da nire ezaugarri nagusia.”

(enpresaria/zuzendaria)

Gainontzeko ezkongabeek, denak 40 urtetik beherakoak, argi eta garbi dute zer-nolako bizitza nahi duten bakoitzaren bikotearekin:

“Nire bizitza beste pertsona batekin konpartitzekotan, gehinenezko berdintasunarekin beharko luke, ardurakidetza osoarekin, ez laguntzarekin.”

(katedraduna)

“Bikotekide izango dudanak eta nik oso argi dugu erantzukizun elkarbanatuaren arazoa. Ez dut inola ere lagundu behar didanik esango; erantzukizun berbera dugu etxeko eginkizun guztiekiko. Seme-alabenganako erantzukizunetan, printzipioz, % 50 berari dagokio. Ez dakit bestelakorik gertatuko ote den.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Noizbait ezkontzen banaiz, lanean jarraituko dut eta etxeko erantzukizuna biona izango da, elkarbanatua; lanak gogoko ditugunak aintzat harturik banatuko ditugu. Oraingo lanbide-egoera lortzeko egin dudak ahaleginari ez diot inola ere uko egingo. Ezin onar dezaket gizonezkoak etxeko erantzukizunik ez izatea, zeren, hark etxetik kanpo lan egiten badu, emakumeak ere bai.”

(p. liberala)

“Emakume izateagatik etxeko lan guztiez arduratu beharra, aspaldiko kontua da, kontu zahar-
kitua. Bikotea banu, berdintasuna exijituko nuke erantzukizunetan; eta edozein modutan ere, ordutegirik malguena lukeenak gauza gehiago egin beharko luke.”

(funtzionarioa)

Ikus daitekeenez, emakume hauek guztiek, bikoteari begira, argi eta garbi agertzen dira berdintasunaren eta elkarbanatutako erantzukizunaren alde, nahiz eta, emakumeotako batek adierazi duen bezala, bizitza beste batekin konpartitzearen esperientzia bestelakoa gertatuko ote den ez jakin.

Dibortziaturiko emakumeetako bat honela mintzatu da:

“Beste bikote bat eratuko bagenu, erabateko berdintasuna eskatuko nioke. Biok lanean, biok maitasunaren aldeko jarreraz, biok seme-alaben arduradun, etxeko guztiaren ardurakide edo gauza konkretuetan akordioetara heltzea. Bikoterik gabe nago, ez baitut planteamendu hau onartzen duen gizonezkoarik aurkitu.

Gizarteak bikoterik gabe zaudela gogorarazten dizu, baina, egia esanda, bikotekidea ez dela beharrezkoa uste dut. Hezieran, ordea, emozionalki eta psikologikoki gizonezkoaren menpe egon behar duzula irakatsi dizute. Gizarteak hari eman dio gaitasun eta aginpide osoa.”

(p. liberala)

EZKONTIDEAREN LANBIDEA ETA STATUSA

3.2.2

Elkarrizketatuak izan diren profesional ezkondu guztiak bikotean bizi dira. Senar gehienek unibertsitateko ikasketak burutu dituzte, emazteak bezala, eta ekonomilariak dira ugarienak. Askotariko espezialitateak agertu dira: abokatutza, arkitektura, biologia, ingeniari-tza, medikuntza,

kimika, pintura, irakaslea eta unibertsitateko katedraduna; bai eta funtzionarioak eta administrazioak ere.

Profesional hauetako hiruk baino ez dute uste euren senarren lanbide-statusa goragokoa dela. Gainontzekoen iritzia ia erdibanaturik daude: goragoko statusa dutela usten dutenak alde batetik, eta lanbide-status berdintsua antzematen dutenak bestetik.

Emakumezkoaren statusa senarrarena bezalakoa edo beheragokoa denean, ez dago inolako arazorik. Ez da hala izaten emakumeak senarrak baino status hobea duenean, eta gainera, emakumearen dirusarrera handiagoa bada arazoak are larriagoak izan ohi dira. Elkarrizketaturiko batzuek, laburzki bada ere, senarrak beheragoko statusa izatea gaizki daramala adierazi dute.

“Nahiago du ez jakitea nire lanbide-maila goragokoa dela eta diru gehiago irabazten dudala; gai hori agertzen denean desatsegina gertatzen zaio.”

(funtzionarioa)

“Nire senarrak langabezian eman zituen urte batzuk eta oso gaizki hartu zuen etxeratzen zen soldata bakarra nirea izatea. Jasanezina gertatu zitzaion eta orduantxe hasi zen gure ezkontzaren amaiera. Nire lanbidearen bilakaera gero eta gutxiago atsegin zitzaion eta ni etxean ez egoten ez nintzelako kexu zen beti. Alabaina, langabezian egon zen bitartean ere ez zen etxeko eginkizunez arduratzen.

Bakoitzaren bilakaeran aurkako jarraibideak izateaz aparte, lanbideak ere eragin handia izan zuen gure banantzean; kanpoan lan egin gabe, etxean egon izan banintz, oraindik, seguraski, ezkondua izango nintzakeen.

Emakume askea eta berariazko pentsakera duena ez da erosoia gizonezkoarentzat; haiek nahiago izaten dute emakume otzana eta iritzirik gabekoa, jeloskor samarra, agian, eta beti laguntzeko prest daudenak, ni ez naiz holakoa.

Inguruneak ez du nirea eta nire moduko beste emakume askorena bezalako bizimodua errazten, bizitza ez da justua emakumeekiko. Banandu ginenean ere, ni omen nintzen erruduna, etxetik kanpo lan egiten nuelako; jendeak, mutil gizajoa emazteari ez dio ardura, eta halakoak esaten zituen; alderantziz izan balitz, bestelako kontua izan zatekeen..”

(enpresaria/zuzendaria)

“Nire senarra langabezian geratu zenean, psikologikoki oso gogorra izateaz gainera, jasanezina gertatzen zitzaion etxera soldata nik ekarri izana..”

(enpresaria/zuzendaria)

Beste senar batzuk, haatik, normaltasunez bizi dute egoera hau. Politikagintzan diharduten emakumerik gehienek kasuan, senarren aldetiko jarrera ulerkorragoa nabari da, lanbidea baino zerbait gehiago, pentsamolde politikoa ere konpartitzen dutelako, hurrean.

“Normaltasun osoz darama nik berak baino goragoko statusa izatea. Nik gero eta erantzukizun politiko handiagoetan sartuz joan naiz eta bera bigarren maila batean geratu eta arlo pribatuaz arduratzea onartuz joan da.

Egiten ari naizenak merezi duelakoan edo egiten du, hurrean, eta noiz edonoiz, berandu etxeratzen naizelako edo, arrenkurazten bada ere, oso ulerbera da. Funtsezkoena zera da, egiten dugun ahaleginak merezi duela pentsatzea biok, horretan bat etortzea alegia.

Senarrak nire bilakaera ulertu izan ez balu, seguraski nire ezkontza hautsia izango litzateke, hura atsekabeturik bailegoke eta neu ere bai. Elkarrekin heldu gara eta biok bide beretik.

Esaldi ezagun baten arabera: Politikagintzan arrakasta lortzeko, azal gogorra eta emazte egokia behar dira; nire senarra emazte egokia izan dela esan genezake, politikarien emazterik gehienek bete ohi duten eginkizuna bete du.

Ezkontza oso garrantzitsua izan da niretzat, bai eta politika ere. Gauza biak joan dira batera eta bateragarriak izan dira. Senarra erabateko lagunkide izan dut nire jarraibide politikoan, lagunkidetan horren ezean, arazoak askoz ere larriagoak izan ziratekeen.”

(politikaria)

“Ez dio axola nik status hobeaz izateak, etxetik kanpoko egonaldiak gertatzen zaizkio jasangaitzak; beharrezkoa iruditzen zaio baina ez du gogoko.”

(politikaria)

“Status profesionalak ez du arazorik sortu behar bikote batean; nire senarraren statusa nirea baino beheragokoa da, baina nortasun handikoa da eta ez dio axola nik gehiago irabazteak. Lana eta familia bereizi egin behar direla uste dut; emakumeak, argia bada, senarraren parean jarri behar du hari gutxiago dela ez sentiarazteko; bikoteari eutsi nahi badio...”

(enpresaria/zuzendaria)

Beste batzutan, emakumea da familiarengatik statusari uko egin behar izaten diona:

“Hasieran biok geneukan status berdina, baina, behin ezkonduz gero, ni seme-alaben ardura izan dut eta hark gora egin du enpresan, eta gainera, une honetan, krisialdia dela eta, ez dut lan handirik.

Nire senarrak berak bezala lan egin nezala nahiko luke, baina ez dut uste etxeko erantzukizunak elkarbanatzeko prest egongo litzatekeenik.”

(p. liberala)

EMAZTEAREN KARRERAREKIKO JARRERAK

Status bat erdietsi izana edo ezkontideak baino gehiago edo gutxiago irabaztearen ondorioetatik aparte, senarrek, oro har, emazteen lanbidearen garapenarekiko jarrera positiboa dute; hala eta guztiz ere, maila ezberdinetako jarrerak ageri dira, testuetan ikus daitekeen bezala. Karrera gatazka-iturburu gertatu zaiola dioenik ere badago, baina, denek adierazi dute senarrak ez duela beren karrera eragotzi; beste kasu batzutan, laguntza izan dute, laguntza morala batik bat; beste zenbaitek, ordea, laguntza materiala ere bai, garai jakin batzutan batez ere, oposizioak edo tesia egiteko tenorean eta, etxeko lanak eta familiarekikoak elkarbanatu dituztela; eta azkenik, senarrak erantzukizuneko postu bati heltzera bultzatu duen kasuren bat ere badago.

“Nire senarrak ez dit laguntzen nire lanbidean, aurka ere ez dago, niretzat oso garrantzitsua dela dakielako, agian; baina, lan gehiegi egiten dudala eta, kezkati dago; enpresaren arazoei

buruz hotz egiten dugu, baina ez diot nire lanari buruzko xehetasunik ematen, ez eta aholkurik eskatu ere.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Nire senarra inoiz ere ez da nire jardun politikoaren edo lizentziatu bezain laster ekin nion nire lanaren aurka jarri, bazekien nik beti lan egingo nuena, nolana ere, seguraski nahiago zukeen etxeari eta seme-alabei emana banintz.

Batzutan, hala ere, nire lanbidearengatik, baina, batez ere, politikagintzan aritzeagatik, arazoak izan ditut senarrarekin, ezinezkoa baitzitzaigun oporraldiak planifikatzea edo ordutegi batera garriak izatea. Batzutan aurrez aurre borrokatzen nintzen eta beste batzutan egin beharrekoa egiten nuen geroko bekosko iluna jasanez. Inoiz ere ez dut galdetu: ondo deritzozu ez dakit zertara joateari?, baizik eta: honetara edo horretara noa... Kexu zenean, berak lanarengatik bi daiaren bat egin behar zuenean nik ez niola galderarik egiten esanez konpontzen nuen arazoa. Ez zuen erantzuke argudiorik eta, horrenbestez, eraman beharra zeukan.

Gatazka ezkutua izan da, ez agerikoa; bere planteamendu teoriko aurrerakoiaren eraginez, hurrean, erreprimitu egiten zen.

Senarrari ez diot etxeko erantzukizunik leporatu, nire aurkako beste argudio bat izan ez zezan. Etxeko arazoak konpontzen ahalegintzen nintzen gatazka gehiago ez izateko. Nahiago nuen nire amari deitu eta elgorria zeukan umea zain zezala, hari esatea baino. Edozelan ere, seguraski, nire garaiko beste edozein senar konbentzional baino gehiagotan egokitu izan zaio umeekin egotea.”

(politikaria)

“Nire lana erabateko askatasunez bizi izan dut, inolako eztabaidarik gabe.”

(funtzionarioa)

“Nire senarrak gogoko dudana egin behar dudala uste du, horrela zorientsuagoa izango naizela eta, horrenbestez, berarentzat eta familiarentzat ere hobe dela. Jarrera berekoa izan daiteke, baina ez dio axola hala agertzeak.

Berandu etxeratzea edo etxean gutxitan egotea nire zorientasunaren mesederako jasan beharreko kostutzat hartzen du nire familiak eta nire jarduera garrantzitsua dela uste dutelako, baina, hala ere, agian nahiago lukete beti etxean egotea.”

(politikaria)

“Hark beti lagundu izan dit nire igoera guztietan.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Lana gogoko baduzu, ez izan zalantzarik, senarrak hala erantzun dit lanbide-proposamen berriren bat izan dudana bakoitzean; orain, dena den, gogaitzen hasia dela uste dut eta konpentsatzen ez didaten gauzak erakusten dizkit.”

(katedraduna)

“Nire senarrak beti izan du argi nire lanbidearen garapena garrantzitsua zela. Asko lagundu zidan lasai egon eta tesiari ekin niezaion, garai hortan bere gain hartu zuen seme-alabenganako eta etxeko eginkizunekiko ardura.”

(katedraduna)

“Beti izan dut haren laguntza nire karrera politikoan. Nire lanbidearen garapenaren aurka jarri izan balitz, ezkontza hautsia izango zatekeen, alabaina, ezkontzen zarenean, aukeratu egiten duzu eta badakizu zure gauzak errespetatzen dituen. Bikotearen arrakastaren funtsa elkar ezagutzean eta bakoitzak zer ematen duen jakitean datza. Nire senarra eta ni oso elkarturik egon gara.”

(politikaria)

“Nire senarraren jarrera funtsezkoa izan zen diputatu izaterakoan, Madrilera behin eta berriz joan beharra baitzegoen. Hura politikagintzan murgildurik dago eta diputatu izateko aukera ez alferrik galtzeko esaten zidan, zerbait interesgarria egitera animatu, neure buruari iruzur ez egitera, familiarekiko ardurengatik zalantzan nengoela eta.”

(politikaria)

Profesional hauetako batek, katedradunaren plaza betetzeko, egoitzaz aldatu behar izan du bere senarra beste hiri batean gelditu delarik, zeren, beste lankide batek dioen moduan: “Gure belaunaldian behintzat ez dut bere emaztearen lanarengatik egoitza aldatu duen senarrik ezagutzen, alderantziz, senarraren lanarengatik, eurena bertan behera utzi eta bizilekuz aldatu diren emakume asko ezagutzen ditut.”

“Ez zen ni Bilbora etortzearen aurka jarri, nire aurka ez jartzearen; egin nezakeenaz jabeturik zegoen-eta onartu egin zuen. Inoiz ere ez dit trabarik jarri eta beti onartu du nire karrera profesionala, naturaltasunez bizi du, noiz edo noiz nire lanbidean arinegi nabilela adierazten badu ere.

Gure ezkontzak elkarrekiko begirunea du oinarri, horregatik ez dugu pitzadurarik izan oraindik. Laguntzen saiatzen da, lanbidean egin dezakedana ikusten duelako eta, gainera, munduan gogor borrokatu beharra dagoelako, eta emakumea izanez gero, are gogorrago.

Biltzarretara noanean, batez ere, jendez inguraturik nagoela ere ohartzen da eta pixka bat baztertuturik aurkitzen da. Alde hau ez darama oso ongi.”

(katedraduna)

Emakumeetako batek alargundu ondoren ekin zion politikagintzari eta, berak dioenez, senarra bizirik balego, egungo jarduerari uko egingo lioke, etxeko zama eramatearren.

Bikotearekin arazorik izan ez duen emakumeetako batek gizonaren amarekin izan ditu arazoak. Balore tradizionalak nagusi diren familia batean, emakumeak etxetik kanpo lan egitea etxearen behar den moduko jardunaren aurkako mehatxutzat hartzen dela ikus daiteke:

“Amaginarrebak lanari utzi behar diodala esaten dit, baina nik poker jokalaria begirakunea jartzen diot. Jostea gustatzen ez zaidalako eta praken barrena sartzen ez dakidalako kritikatzin nau, baina, berak ere ez daki kasazioko errekurtsioa egiten eta nik ez diot ezer esaten.”

(funtzionarioa)

SEMEAK ETA ALABAK

3.3

Elkarriketatuak izan diren emakumeetarik ia guztiek adierazi dutenez, emakumearen lanbidea garatzeko eragozpenik handiena ez datza etxeko edo bikote arazoetan, seme-alabengan baino.

Emakumearentzat itxita dauden enpresa askok amatasunak dakarren ekoizgarritasunik eza, dagozkion baja laboralak eta hortik eratorritako errendimendu txikiagoa aipatzen dituzte argudio nagusitzat.

Horrela bada, emakumezkoei datxezkien arazo nabarmena ageri zaigu: amatasuna. Lanbide-mailako errealizazioa lortzeko edo lan egiteko eskubidea defendatzeko besterik gabe, emakumeek ama izateari uko egiten badie, aipaturikoa bezain larria edo larriagoa gerta daitekeen beste arazo batekin topo egiten dugu, arazo demografikoarekin alegia, gaur egun gero eta nabarmenago ageri zaiguna, pixkanaka-pixkanaka hazkunderik ez izatera garamatzan arazo larria.

AMATASUNAREN ALDE ONAK ETA ARAZOAK

3.3.1

Gizartearen funtsezko dilema bat dugu aurrez aurre, bi alderdi dituen: banakakoa, emakumea bere amatasunari buruzko erabakia hartzera behartzen duena; eta kolektiboa, erabaki horren ondorioa eta demografi tasaren beherakadari dagokiona.

Herri garatuak jasaten ari diren jaiotze-tasaren beherakada nabarmen hau dela eta, hain zuzen ere, jaiotzei lehentasuna ematen dien eta emakumeen berretxeratzea bultzatzen duen joera berria sortzen ari da. Langabezi tasa handiak ageri diren krisialdi ekonomikoetan bultzatzen den joera hau, tranpa bat da emakumearentzat, hautabide horri jarraitzea lerra baitaiteke.

Elkarrizketaturiko profesionaletako bik honela aztertutako egoera:

“Familia bultzatzearen emakumea etxean geratu behar dela eta umeak zaindu behar dituela aldarrikatzen duten joera berri hauek izutu egiten naute. Halaber eskasa da hori edonorentzat.

Beste hautabidea lanbidean eta gizartean aritzearen mesedetan famili bizitzari uko egitea da; horri ere arriskugarria deritzot, gizarte-mailako eta giza-mailako beste zirkunstantzia batzuren-gatik.”

(p. liberala)

“Emakumei iruzur egin nahi diguten zenbait pentsamolde nabari dira orain. Amatasuna eta etxekoandrea bultzatzen ari dira berriro. Eta hori langileak etxera bidaltzea besterik ez da.”

(enpresaria/zuzendaria)

Beste hautabidea ere aipatu da, seme-alabak izateari uko egitea alegia, etxetik kanpo lan egiten duten belaunaldi berrietako emakumeek hautabide honi jarraitu behar ote dioten planteatzen dute eta zenbaitek hortik jo dute. Goi-mailako lanbidea duten emakumeak omen dira amatasunari uko egiteko joera nabarmenena dutenak; Joyce Brothers-ek dioenez, EE. BB.etan emakumezko exekutibo ezkonduetako % 60k ez du seme-alabarik.

Gure azterlanean agertzen diren 30 emakumei dagokienez, hiruk erabaki dute ama ez izatea, enpresari batek, katedradun batek eta psikologo batek; azken honek etorkizunean, agian, bestelako erabakia har dezakeela adierazi du:

“Nire lanarekin ez daukat inortaz arduratzerik, ezin nezake seme-alabarik izan. Urte batzuren buruan, agian, familia eratuko dut; orain ezin dut.”

(p. liberala)

Bitarteko hautabidea izango litzateke egokiena, hau da, lana, edozein lanbide, kargu edo erantzukizun-mailatakoa, amatasunarekin batera burutzea. Horrela, lehen aipaturiko bi alderdiok beteko genituzke, hots, banakakoa, pertsona eta ama izan nahi duen emakumeari dagokiona, eta kolektiboa, gizarteari eta demografiari dagokiona. Baina horretarako hainbat baldintza behar dira, emakumea amatasunaren krisialdia ekarri duen lanaldi bikoitzaren zamatik askatzeko. Emaztearen eta amaren eginkizunei buruzko pentsamoldea eta, horrenbestez, bikotearen rolak eta seme-alabenganako ardura eta zaintzari buruzkoak aldarazi beharra dago.

Elkarrizketatuak izan diren profesionalek adierazitakoetatik abiatutik, seme-alabei eta amatasunari buruzko hainbat gai jorratuko ditugu. Honetaz eman diguten informazio guztiaren laburpen txiki bat azalduko dugu. Gai honekiko sentiberatasuna nabaria da, hurbileko gaia dute eta luzaz eta berezkotasunez mintzatu zaizkigu.

SEME-ALABAK ERAGOZPEN GISA

Profesional hauek batezbeste duten seme-alaba kopuru handia da lehendabizi aipatu beharreko datua: ezkonduko emakume bakoitzeko 2,3 seme-alaba hain zuzen. Haietako bik lau seme-alaba dituzte eta batek bost, kopuru nabarmenak egungo jaiotze-tasen aldean. (Datu honi buruzko xehetasun gehiago A eraskinean).

Seme-alabek ibilbide profesionalean izandako eraginaz mintzatzean, gutxik erabili dute eragozpen hitza, batzuk hitz eztiagoak erabiltzen dituzte, baina denak datoz bat zera esaterakoan, salbuespen gutxi batzutan izan ezik, umeak amaren inguruan dabilzala eta horrek lanbideari eman beharrekoaren murrizgarri gertatzen den buru-ahalegina, ahalegin psikologikoa eta fisikoa eskatzen duela; eta, amatasunaren gozamina ere errebindikatu arren, jeneralean euren senarrak baino egoera okerragoan daudela aitortzen dute.

“Seme-alabek erabat eragozten dizute lanbidearen garapena, baina hori banekien; gogoko dut ardura hori. Ikastaroak, hitzaldiak, etab. utzi ditut, aukeratu beharra daukazu. Ez dut neure burua ikusten gaueko zortziak edo bederatziak arteko lanean, zeren orduan ez bainukeen seme-alabarik, ikusi ere ezin izango nituzke eta.”

(funtzionarioa)

“Seme-alabek erabat baldintzapetzen dute lan egin behar duen emakumea; ez didate lanbidea eragotzi, baina neureak eta bi eginda. Haurrak txikiak zirenean, arazo handiak izan nituen.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Seme-alabena eragozpena ez baina zama bat izan da, psikologikoa ez ezik, bai eta fisikoa ere. Sarritan pintatu dut, alaba lepotik zintzilik nuen bitartean, semearen eskola-lanei begira eta lapikoari eragiten niola. Lan asko egin dut. Orain laguntzen didate eta ulertzen dute nire lana, baina, laurak txikiak zirenean, gaua heltzean, askotan esaten nion neure buruari: Jainkoa, heriotzak atsedena badakar, zorionekoa. Hain abaildurik nengoen...”

(p. liberala)

“Ama izateak bost urte berandutu zidan tesia.”

(katedraduna)

“Alabak txikiak izan ziren bitartean, aski alboraturik izan nuen nire lanaren promozioa, baina, ez dut uste nire lanbidea eragotzi didatenik. Alabei denbora asko eman behar izan diet, nire senar ohia ez zelako haietaz ezertxo ere arduratu.”

(p. liberala)

Haurren bizitzak dakartzan buruhaustea alde materiala bezain garrantzitsua omen da:

“Familiarekikoak gogoetak egiteko aldia eskatzen dizu, lan materiala ez baina, bai buru-dedikazioa, seme-alaben arazoak, nortasun-arazoak, etab. konpontzeko; nire senarrak, agian, nik baino denbora gutxiago ematen du halakoetan.”

(katedraduna)

“Burua askotan izaten dut arazo horietan. Batzutan, esate baterako, zera pentsatsen dut: bihar epaiketa garrantzitsua dut, oso kezkatzen nauena, semearen urtebetetzea da eta litxarreriak erosi behar ditut ikastetxera eraman ditzan. Hau surrealista da, burua lehertzeko modukoa...”

(funtzionarioa)

“Umeak txikiak direnean egun osoan dauzkauzu gogoan. Gu aitak baino askoz ere gehiago arduratzen gara haurrez, rola betetzearren, agian, edo hala sentitzen dugulako.”

(katedraduna)

“Haiei entzutearen zama psikologikoa, haien estabilitate pertsonalarena oso nabarmena izan da eta neure kontura izan da; batzutan, seme edo alaba bakoitza nire kontzientziaren gainean jarritako zementu-bloke bat bezala izan da.”

(enpresaria/zuzendaria)

AMA IZANDAKOAN, EMAKUMEAK ALDATU EGITEN AL DIRA?

“Seme-alabarik izan ez nuen artean, lana oso garrantzitsua zen niretzat; lana ondo betetzen saiatu naiz eta lanpostu honetara merezimenduz heldu naizela uste dut; alabaina, ama bihurtu nintzenean, eskemak aldatu zitzaizkidan, nire seme-alabak ziren gauzarik garrantzitsuena. Seme-alabekin senarra geratu izan ez balitz, etxean haiek jagoteko pertsonaren bat egonik ere, ez nukeen proposatu zidaten zuzendari postua onartuko, halako hartzen bainuen ama izatearena.

Erantzukizuneko postua seme-alabak jaio berriak zirenean onartu izanak amatasunaz oso-osoan gozatzerik ez edukitzea ekarri dit. Askotan etxeratu naiz negarrez, malkoak ateratzen zitzaizkidan ez nituela esnaturik ikusiko gogoratzean. Askotan oso latza izan da.

Lanaren eta seme-alaben esperientzia hau positiboa izan dela pentsatu nahi dut, beste behin ere hala jokatu nukeela, kalitatea kantitatea baino hobea dela, ez dela zertan dramatizatu beharrik, lanpostua onartu izan ez banu, atsekabe pertsonal batzuk izango nituzkeela.

Hala eta guztiz ere, nire bizitza profesionalak eta familiarekikoak eragindako poztasuna nabari zaidalakoan nago, neure burua aurrera eraman izanak eragindakoa; dihardudan postuari uko egin eta seme-alabak zaintzen denbora gehiago eman izan banu, nabarituko ez zitzaidekeen poztasuna.

Seme-alabak izatea oso pozgarria izan da, hain pozgarria ezen, batzutan, lehenago amatasunari buruz hitz egitean oso hotza nintzela iruditzen zidan, eta, gehiago ez dudala izango uste badut

ere, ez diot uko egiten, noiz edo noiz, ama izatearen prozesu horretan zehar sentitu dudan guztia berriz ere sentitu nahi izateari.”

(enpresaria/zuzendaria)

AMATASUNAREN GORESPENA

“Ama izatea ez da akatsa niretzat, norberaren lanean ere nabari den gauza positiboa baizik. Gizonezkoek lanean eta ez beste ezertan erabat jardun ahal izateko erraztasun gehiago dituzte, baina beste gabezia batzuk dituzte.

Amatasunak niretzat balio itzela du. Ama izateari en niokeen ezergatik uko egingo, hainbat eta hainbat eman didalako horrek, eta bizipen aberasgarri hori norberaren lanean ere igarri behar da, emaitza positiboa behar du.

Baliteke gizonezkoentzat, arrazoi biologikoengatik guraso izatearena horren sakonki bizitzen ez dutenez, seme-alabak emakumezkoarentzat bezain garrantzitsuak ez izatea.

Alaba izan nuenean urtebetez utzi nion lanari. Gogoa nuen eta lehenengo urtea berarekin eman behar nuela uste nuen. Neure erabakia izan zen. Urte zoragarria izan zela gogoratzen dut, nahiz eta azkenerako lanera itzuli nahi nuen, ez nintzakeen etxean geratzeko gauza izango.

Alaba izatea egundoko bizipena gertatu zitzaidan, amatasunari buruzko arrazoizko planteamen-
duak errai-erraietako planteamendu bilakatu ziren. Txundigarria izan zen, biologia hutsa sentitu nintzen. Bizipen hau oso-osoan bizi behar dela erreibindikatzeko dut, lanetik alde egin edo lan berria aurki baitezakezu, baina, nire bizitzan benetan geratuko dena nire alaba izango da, seme-alabak bizitza eta iraunkortasuna diren bitartean, lana horixe baita, lana.

Beste ama batzuek egiten duten eta nik egiterik ez dudana hainbat gauza egiteko astia izatea gustatuko litzaidake, ikastetxeko bileretara joan etab.; etxerako astia izateari ez deritzot horren garrantzizkoa. Orain nire alabak oso estimatzen du nik lan egitea eta nagusia izan dadinean berak lan egingo ez duenik bururatu ere ez zaio egiten.”

(enpresaria/zuzendaria)

Maiuskulazko Amaren rola, ordea, kaltegarria da emakumeentzat:

“Nire gurasoen, nire neben, nire senarraren, nire ikasleen, nire alaben erantzukizun guztia izan eta sentitu dut nire bizkar gainean; emakumeok munduko amak gara eta mundu guztiaren ama izan behar dugu, eta hori zama jasanezina da. Nahikoa da norberaren seme-alaben ama izatea, gainontzekoekiko lotuak libratu egin behar dira.”

(p. liberala)

LAN-BAJAK

3.3.2

Lan-legerian jasota dagoen amatasunagatiko Lanerako Ezintasun Iragankorrerako eskubideari buruzko iritzi ezberdinak aurki ditugu elkarriketetan. Emakumezko profesional hauetako batzuek amatasuna bete-betean bizi izateko erabili eta erreibindikatzeko dute eskubide hau; beste batzuek, ordea, gaitzetsi egiten dute, emakumeen ibilbide profesionalari kalte egiteaz gain, emakumeen ospearen aurkakoa ere delakoan.

“Denak baturik gehienez ere bi edo hiru urte izan daitezkeen amatasunagatiko bajak, berrogei bat urte iraun dezakeen bizitza profesionalean ez direla ezer defendatu behar da, norbaitek master bat egin, erreziklatu edo espezializatu beharra daukanean lanari halako epealdi batez uztea normalizat jotzen dela aintzat harturik batez ere.

Praktikan, amatasunagatiko bajak hartzeak aukera profesionalak galtzea ekar dezake, baina, lanbide osoa hartuta konpentsagarria gerta daiteke, berriz laneratzeko arazoak izan ditzakezun arren.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Karrera profesionala egin nahi duten emakumeek ez dituzte beren sexuarengatiko abantailak, alegia, amatasunagatiko bajak eta antzekoak erabili behar, lankideek kaltetuak sentitzen baitira eta haien jokabidea kritikatzeko baitute. Horrez gainera, lanbiderako kemena kentzen dizu, gutxiagotasunean zaude eta haiek bezalakoa ez izatearen ondorioak jasaten dituzu.

Nirekin lanean diharduten emakume askok horregatik ordainduko dutena ikusten ari naiz: lanbidean bazterturik geratuko dira. Azaroan erditu eta kurtsoa zintzilizka uzteko eskubide osoa dute, baina kaltegarria da lanbidearen aldetik; nire ustez, lana ez da erdizka utzi behar. Bitarteko formularen bat bilatu beharko litzateke: lana etxera eramanez, tarteko egunetan etorri, etab. Lanarekiko lau hilabeteko haustura ez da bidezkoa, gizonezkoek ez dute halakorik egiten.”

(katedraduna)

Amatasunagatiko bajetatik aparte, seme-alaben gaixotasun edo bestelako arazoekin loturiko beste lan-absentismo bat planteatzen da. Portzentaia handi batean, emakumezkoak utzi behar izaten dio lanari arazoa konpontzeko, batzutan bikoteko biak arduratu badira ere. Emakumezko zuzendari honek honela laburbiltzen du bere egoera:

“Noizean behin, oso gutxitan egia esanda, bera arduratu izan da umeen arazo batzuez, medikuarengana lagundu, etab.; baina ezkontuta daramatzagun 22 urteetan, neuk eskatu behar izan dut baimena lanean, eta hark nik baino arazo gutxiago zeukan lanetik irteteko. Oso gaizki bizi izan dut egoera hau, benetan gaizki; baina ezkontzak iraungo badu, moldatu beharra daukazu.”

(enpresaria/zuzendaria)

Aitek aitatasunagatiko bajak hartzeko aukeraz ere mintzatu dira. Zenbaitek adierazi dute euren senarrek ez leudekeela horretarako prest, modernoena bai, agian, baina dena den:

“Aitatasunagatiko baja hartu izan balu, seguraski etxean ikertzen jardungo zukeen eta ez etxeke lanak egiten.”

(katedraduna)

“Nire iritziz, aitatasunagatiko bajak konplexuak dira, amak ematen baitie titia seme-alabei, eta hori oso garrantzitsua da. Naturak ezarritako lokarrikiko begirunez jokatu behar dugu, ez da naturaren aurka jo behar. Nire ustez amari lagundu behar zaio.”

(p. liberala)

“Gizonezko gutxiak izango litzateke seme-alabekin aritzeko gauza. Emakumeek seme-alabekin jardutea genetiko da, berezkoa; hori aldatzea ez dago modernismoekin loturik; katakumea ez doa katuarengana katemearengana baino, gu ere gainontzeko ugaztunen modukoak garela uste dut.”

(funtzionarioa)

Hainbeste eztabaida sortzen dituen gai honek lanaren eta familiaren arteko banaketa egokiagoa bultzatzera zuzendutako birplanteamendua eskatzen du.

la emakumezko profesional guztiek sentitu izan dute noiz edo noiz seme-alabez nahikoa arduratu ez izanaren zentzazioa, beraiek bezain profesionalak diren senarrek seguruenik sentitu ez dutena.

Noiz utziko du emakumeak familiartekoen arduradun bakarra izan beharraren zama, amatasunaren pisua sentitzearena eta etxetik kanpo lan egiteagatik eta gizarteak esleitu dizkion rol tradizionalak ez betetzeagatik errudun sentitzearena?

Noiz hasiko dira aitak beren seme-alabenganako eta beren aitatasunaren erantzukizunaz jabetzen eta, halaber, horiek guztiak emaztearen bizkar uzteagatik nolabaiteko erruduntasuna sentitzen? Seguruenik, hala gertatzen denean orekatuko da seme-alabenganako konpromezuaren balantza eta, horrenbestez, amak ez du bere burua axolagabekotzat hartuko lanari senarrak bezala ekiten dionean.

Amen errudun-sentimendua aztergai korapilotsua da, biologi faktoreak, psikologikoak eta gizartearekikoak sartzen baitira. Amatasunaren ondoriozko emozio eta sentimenduak amaren eginkizunari atxikitzen zaizkion betebeharren barneratzearekin nahasten dira; hortik, hain zuzen, sortzen da rol horri eutsi beharra, lanbidearekiko dedikazio eta erantzukizunaren aurkakoa gertatuko dena.

Gure emakumezko profesionalen artean hainbat maila ageri dira:

“Ni urruneko ama naiz. Erantzukizun profesional handia dugun emakume gehienak errudun sentitzen gara batzutan. Halako sentimenduak izaten ditugu arazoren bat dagoenean, seme-alabaren bat gaixorik, ikastetxea, etab. Semea ohean 40 °-ko sukarraz laga eta hegazkina hartu beharra, ondo atendituta egongo dela jakinda ere, oso gogorra da.

Horretaz askotan hitz egiten dut haurrekin eta ulertzen dute, baina, nolanahi ere, kontzientzia txar hori emakume guztiok dugula uste dut. Nik ez diet gabeziarik nabaritzen amarekin etengabe ez egoteagatik, ez ditut horregatik triste ikusten ere, bestela egun osoan egongo lirатеke nire ondoan, eta ez da halakorik gertatzen. Dena den, arazo larriak direnean, seme-alabek dute lehentasuna.”

(politikaria)

“Haurrek txiki-txikiak zirela haurtzaindegira eraman izanagatik errudun-konplexua neukan. Batzutan, halabeharrez, gaixorik ere eraman behar izaten ditut, asko ikasi behar bainuen dokto-retza ateratzeko.

Hainbeste herrialdetan zehar ibili izangatik ere haienganako arreta ez zela behar modukoa uste nuen. Garai latzak izan ziren, oso gaizki jasan nuen; batzutan umeari titia eman ahala Unibertsitaterako lan bat egin behar izaten nuen. Atzera egin beharko banu ez nuke berdin jokatu, patxadaz hartuko nituzke gauzak.

Hala ere, presa eta antxitxiketa haiek eta guztiz, seme-alabez nire senarra baino gehiago gozatu naizela uste dut.”

(katedraduna)

“Ama txarra naizelakoan nago, lanean sartzen naizenean seme-alabarik daukadanik ere ez baitut pentsatzen, haurrak sukarra izan arren, telefonoz deitzea ere ahaztu egiten zait. Ama txarra izatearen konplexua dut, ez haiekin emaniko orduen kalitateagatik, kantitateagatik baino.

Alabaina, haurra etxean gaixorik utzita lanera noanean abaildurik sentitzen naiz, haurtzainak ondo jagongo duela jakin arren. 5etan lanetik irteten naizenetik, haurrekin ematen dut denbora guztia.”

(funtzionarioa)

“Berandu etxeratzen zarenean atsekabeturik sentitzen zara haurrekin behar adina denbora eman ez duzulako.”

(enpresaria/zuzendaria)

Beste emakume batzuek, berriz, egoera arrazoitu eta bere gain hartzen dute, bizi izandakoak justifikagarriak direla adieraziz:

“Errudun-sentimenduak izan ditut, baina ez zait damutu nire bizimodua, bizirik sentitzen naiz, arduraz eta nire betiko pentsamoldeekiko koherentziaz jokatu izan dudala uste dut. Ez dut neure burua etxekoandre eta alaben zaintzaile gisa ikusten. Txikitan bere amaren falta sentitu dutela pentsatzen dut, baina lan garrantzitsua egitera nindoala ere ulertzen zutela uste dut. Ez naute kantitatez izan baina bai kalitatez.

Alabekin ere neure amak irakatsi zizkidan lan eta erantzukizun-eskemak erabili ditut, nire ustez, XXI. mendeko gizarteak haiengandik ere horixe espero izango baitu. Gizarteak, beste edozein amari bezala, belaunaldi berri bat hezteak eskatzen digula uste dut, gizarteari zerbitzua emateko eta, aldi berean, bakoitzaren bizimodua aurrera ateratzeko gauza izango den belaunaldi berria.

Bidaia asko egin behar izaten dut eta nire alabek ados ez baleude ere, egingo nituzke; egunen baten eurek etxetik joango dira eta ni neu izaten jarraitzen dut, eta neure bizitzarako helburuak ditut.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakume profesionalek beti dugu gure seme-alabez behar bezala ez arduratu izanaren zentzazioa, seguruenik gizonezko gutxiak dute kezka hori.

Indira Gandhik esaten zuen emakumeok beti garela suspendituak: lehen ministro gisa aritzen zenean emaztearen eta amaren eginkizunak ez zituelako behar moduan betetzen suspenditurik sentitzen zen, eta familiaz asko arduratzen zenean, lehen ministroaren egitekoak ongi ez betetzeagatik suspenditurik.

Seme-alabek beti ikusi izan naute etxetik kanpo lanean. Batzutan, bidaia egitera joan naizenean protesta egin dute, baina ulertzen dute etxean gehiago izan nahi banaute ere.

Une guztietan eurekin ez egon arren, garrantzizkotzat jotzen zuten edozertarako beti prest nengoela ulertarazi nahi izan diet. Segurantzia hori ematea oso garrantzitsua izan da niretzat. Hazi ahala, egiten duzunaz ohartu eta baloratu egiten dute.”

(politikaria)

Beste batzuek, aldiz, inoiz ere ez dute sentimendu negatiborik izan:

“Betik bizi izan dute ni etxetik kanpo egon izana. Nire ama arduratu da haiez eta lasai izan naiz. Batzutan, seme-alabez gutxi arduratu izanaren halako zentzazio bat izan dut, baina ez daukat errudun-sentimendurik, neska-mutil jator eta zoriontsuak baitira.

Ez zait hala egin izana damutzen, bizitzan aukeratu beharra baitago, eta inoiz ere ez baitakizu familiarengatik zerbait uzten duzunean gero damutu eta frustrazioa sentituko ote duzun. Zerbait onartzeko aukera bakarra izan dezakezu eta konpromezua hartu behar da.”

(politikaria)

“Inoiz ere ez dut errudun-sentimendurik izan. Ez naiz alabekin emandako ordu-kantitateagatik kezkatu, kalitateagatik baino. Haiekiko eginkizun mekanikoa, hau da, haur-zapiak aldatzea, jatekoa ematea, etab. ez dut gehiegi baloratzen, hori beste pertsona batek egin dezake eta horrela ni neure lanbidean jardun. Hau, nire ustez, oso mesedegarria izan da, bai haientzat eta bai neuretzat ere. Nire senarra adi egon da arazoren bat gertatu denean; alabekiko lana kendu egin diot bere lanbidearekiko erantzukizun handia izan du eta.”

(politikaria)

“Inoiz ere ez dut errudun-sentimendurik izan, haserreak bai, haien gauza asko galdu izanagatik, baina, hala ere, badakit, seme-alabekin denbora gehiago eman izan banu, ez nintzatekeena gehiago gozatuko. Lanean eman ez dudana denbora guztia haiekin eman dut, horregatik, niretzat oso gutxi gertatu zait; oraindik ere oso amazuloak dira eta menpekotasun handia dute nirekiko, baina arduratsuagoak dira eta edozertan laguntzen dute.”

(politikaria)

“Akatsak ditut bai seme-alabekin eta bai etxearekin ere, nire lanbideak zurgatu egiten bainau, baina ez naiz errudun sentitzen, ez baitut uste betebeharrak hori neuri bakarrik dagokidanik.

Ni ez naiz etxeari guztiz emana den ama baten legez arduratzen hurrez. Pintatzen ari naizenean, nire denbora errespetatu dezatela eskatzen dut.

Haiek, agian, ez dira zorigaitzeko ama batekin bizi izan, baina bai beste era bateko amarekin; orain mirestu egiten dute nire lana. Nire lanbidean jardun beharra oso argi izan dut beti, bai eta orain ere.”

(p. liberala)

SENARREN/AITEN ERANTZUKIZUNA

3.3.4

Seme-alabenganako arreta eta hezieraren erantzukizuna bere gain hartzerakoan, ez zaie jarrera berbera antzematen gizonetako guztiei. Jarrera horiek, gainera, emaztea lanean arreta handia jarri behar duen profesionala izanik ere, ez dira berezkoak izaten.

Elkarrizketatuak izan direnen senarren artean, seme-alabenganako dedikazio-mailaren araberrako sailkapena egin dezakegu. Arretarik eskasenari dagokion mailako senarren emazteek ez daude gustora eta, horren ondorioz, bikotearekiko harremanetan arazoak izan dituztela adierazi dute; hala ere, ezkontzan arazo handiagoak ez izateko, onartu egin dute egoera hori:

“Aita, nolabait esateko, alabaren hezieraz arduratu da: mintzamenaz, irakurmenaz, telebista elkarrekin ikusteaz; baina, arreta fisikoaz, hau da, jaten emateaz, bainatzeaz etab. inondik ere ez; horiek guztiak neuk egin behar nituen. Hori lortzen ahalegindu naiz, baina alferrik; muga batera heltzen zarela eta borrokatu arren ez duzula muga hori gainditzen konturatzen zara. Egoera jakin batzuetan soilik atera zaitezke garaile, egun edo une batean alegia, baina ondoriorik edo etorkizunerako araurik sortu gabe.”

(katedraduna)

“Alabekin ez du denbora apur bat ere ematen. Noiz edo noiz bakarrik egiten du, nik ezin eta eskatzen diodanean. Egonarriz eramaten dut, horretara egokitu naiz, nirekin bizi den pertsonaren ezaugarriengatik, ez hala izan behar duelako.”

(p. liberala)

“Seme-alabenganako eta etxearekiko erantzukizuna beti izan da nire gain. Ikastolako bilera bat banuen, Gasteizen batzorde batean banengoen ere, hura utzi eta bilerara etortzen nintzen nire senarrak Bilbon lan egiten bazuen ere.”

(politikaria)

Beste maila batzuk:

“Txikiak zirenean, nire senarra arduratu da umeez, bainatzeaz. etab., baina haien ardura nagusia neuk izan dut, gizonezkoek aitortu ez arren emakumea beti arduratzen da gehiago etxeaz eta seme-alabez.”

(p. liberala)

“Nire senarrak denbora asko ematen du umeekin eta hala egin behar duela uste dut, maitasuna eman behar baitie, etxearekin ez bezala. Nire semeak beti lo egin du senarrarekin.

Erantzukizuna % 50ekoa da, edo harena handiagoa asteburuetan.”

(funtzionarioa)

“Gizonezkoek bizi dute aitatasuna baina ez die horrenbeste eragiten lanarekiko balore-eskalan. Ama naizelako edo, neure gain hartu nahi izaten dut erantzukizuna.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Haienganako erantzukizunik handiena nire senarraren gain dago.”

(enpresaria/zuzendaria)

Erantzukizunik handienak beren gain hartzen dituzten aita, berriz, emazteak lanean diharduen bitartean emakumezkoen rol tradizionalak beren gain hartu eta seme-alabez arduratzen direnak ditugu; halakoetan, rol-urratze bat gertatu dela esan daiteke.

“Haur txiki bi ditudanez, biok izan gara amak eta aita. Nire senarrak langabezi aukera bat onartu zuen haurrekin geratzeko eta nik enpresak eskaini zidan zuzendari postua bete ahal izan nuen. Haurrak zaintzen ditu eta etxeaz arduratzen da. Etxeratzen naizenean, seme-alabak bainaturik eta afalduta daude, aita arduratzen da horretaz.

Senarraren bilakaeraz harriturik nago, harro ere bai; hark, alabaina, ez du jendaurrean esaten, gizarteak ez baitu ongi hartzen gizonezkoa horretan aritzea, ohituraren kontrakoa da. Haurrekin askotan betetzen du amaren rola eta gizonezko guztiek ez luketela egingo uste dut. Orain etxean lan egiten du autonomo modura eta, ni ez nagoen bitartean, haietaz arduratzen segi dezake.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Etxeko eginkizun guztiez nire senarra arduratzen da, bai eta hurrez ere; medikuarengana eramateaz gainera, pediatararengana joan beharraz etab. ere bera arduratzen zen. Emakumeak joan ohi diren bileretara ere bera joaten da, gurasoen bileretara, auzokoenetara etab.”

(politikaria)

Profesionalerik batek, etxean otseina duen alarguna, nola eskuordetu duen amaren rola kon-
tatu digu:

“Etxean beste emakume batek ordezkatzeko nau, etxetik kanpo sarritan izaten bainaiz. Otsein
bat dut duela hamar urtetik. Hark betetzen du amaren eginkizuna, sentimenduei eta etxeko
zereginari dagokiena, eta nik aitarena, aginduak ematen ditut, ordainketak egin eta kontrolatu.
Orain arte oso ondo atondu gara. Neskamea eta biok ohiko bikote bat bezala gaude, gauez
familiararen arazoez mintzatzen garela.”

(politikaria)

ESTRATEGIA KONKRETUAK

3.3.5

Familia bakoitzean, egokietsi duten erara atondu dute haurrenganako arreta, hala beren be-
harrizanak, nola egin beharrekoaz uste zutena kontutan izanik.

Seme-alabarik izan duten 25 emakumezko profesionalak era askotako estrategia konkretuak
erakutsi dizkigute:

- a) Hiru laurdenek beste emakume bat kontratatatu dute, gurasoek bakoitza bere lanean ari ziren
bitartean umeak zaintzeko. Kontrataturiko pertsona hauek, batzutan, haurrak zaindu eta,
aldi berean, etxeko bestelako zereginetan ere jardun dute. Familiaren batean halako bi per-
sona aritu dira, bata hurrekin eta bestea etxeko eginkizunetan. Ama batek, berriz, ema-
kumezko erizain-hurtzain bat kontratatatu zuen lehendabiziko haurra jagoteko, bera kanpoan
zegoen bitartean oso ongi zainduta egongo zela ziurtatzeko.
- b) Zazpi familiek behin gutxienez haur eskola (hurtzaindegia) erabili dute seme-alaben hurt-
tzaroan. Familia horietako zenbait, hurtzaindegiaz gain, kontraturiko emakumeaz ere ba-
liatu dira.

Kasuren batean haur eskola erabiltzeari uko egin behar izan diote, hainbat arrazoi direla
medio: hurrek gaixotasun arin asko izaten zituztelako, instalazioak ez zirelako behar mo-
dukoak, masifikazioarengatik, ordutegia, langileak edo bestelakoak eskasak zirelako, etab.
Elkarrizketatuak izan diren profesionalerik askok, hain zuzen, haur eskola egokien beharra
dagoela adierazi dute. Behar den moduan antolatutako eskolak, alegia, lanean diharduten
bitartean, haurrak haietan lasai uzteko modukoak.

Hurtzaindegien aurkakorik ere aurkitu dugu; beste batzuek, berriz, ez dute zerbitzu ho-
netaz baliatzerik izan, haien udalerrian ez zegoelako hurtzaindegirik.

- c) Bi etxeetan, amona, amaren ama, arduratzen zen umez eta, beste kasuren batean, hurt-
tzaindegia betetzen ez zituen orduetarako baliatu dira amonaren laguntzaz.
- d) Gaixorik egon direnean, haurrak zaintzeko gertu izan diren emakume adiskideen elkartar-
suna ere aipatu izan da.

4

ETXEA

Etxeko lanen erantzukizuna izango da, seguruenik, emakumeek gainditzeke duten asignaturarik zailena. Emaztearen rola eta amarenak milurteko sustraiak dituzte eta eguneroko bizimodutik erauztea oso zaila da. Gizonezkoek, berriz, etxeko erantzukizunik ez izatea ahalbidetzen zioten pribilegioez gozatu dira mendeetan zehar.

Gure azterlanean agertzen diren emakumezko profesionalek iritzi ezberdinak agertu dituzte bai familiaren antolamenduari buruz eta bai rol tradizionalak onartzeari buruz. Nolanahi ere, lanean bete-betean dihardutelarik, etxeko zamatik askatzeko gogoia dutela pentsa liteke, baina ez da hala gertatzen kasu guztietan, eredu ezberdinak ageri dira, bai eta aurkakoak ere: etxetik balia daitekeen boterea erreibindikatzen dutenak mutur batean, eta etxekoandrearen rolari uko egin diotenak bestean.

Emakume hauek guztiek ezaugarri amankomun bat dute, alegia, eskuratzeko ahal handi samarra dutela, eta berorretaz baliatzen direla egunerokotasunari eta biziraupenari aurre egiteko egokiak dituzten estrategiak erabiltzerakoan, otseina kontratatzeke adibidez. Hala eta guztiz ere, antolaketa edo, beste era batera esanda, buruhaustea, emakumearen bizkar dago, eta bikoteko bien ardurakidetzat nabari den kasu gutxi azaldu dira.

Seme-alabenganako arreta aztertzean egiaztatu dugun bezala, ez hezkuntza-mailak, ez eta adinak ere, ez dute eraginik etxeko erantzukizunetik jarrera berdinzaleagoan.

Jarraian, elkarrizketatuek esandakoak azalduko ditugu, haien egoera eta gogoeta ezberdinen erakusgarri gertatuko direlakoan.

FINKARAZITAKO ROL FEMENINOAK

4.1

Familia tradizioaletatik datozen zenbait emakumek automatikoki bereganatu dituzte etxekoandrearen rola, beste zenbait ez daude erabat ados harekin eta bada bere izaera biologikoari berez datxekion gauza bailitz bezala erreibindikatzen duenik ere.

“Nik etxekoandrearen tradiziozko eredu klasikoa hartu dut neure gain, etxeko erantzukizunik ez eskatzea ez seme-alabei, ez eta senarrari ere.”

(politikaria)

“Laguntzak izan ditudan arren, beti pentsatu izan dut etxeko zereginak neuri dagozkidala eta beste pertsona batzurengan uzteak atsekabeturik sentiarazi nau askotan. Emakumeei halako heziera emateari okerreko bidea deritzot.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Etxearen antolamendua, atsegin dudalako ere hartzen dut neure gain, ez dut negatibotzat jotzen, nahiz eta batzutan gogaitu egiten nauen. Ez dakit zergatik daramadan neuk, ez dut ideiarik ere, antzinako kontua dela iruditzen zait. Ni familia oso tradizional batengandik nator, rol oso tradizionalak zituen, eta nire senarra ere bai. Lehendabiziko egunetik argi eta garbi ikusi nuen zein zen nire eginkizuna etxean eta inoiz ere ez naiz horren kontra bete-betean jarri, lana materialki egin beharrik izan ez dudalako ere izan daiteke, beti izan baitut laguntza etxean.”

(p. liberala)

“Nire aita bezalakoa izan nahi izango nukeen, etxean seme-alaben txeraz besterik ez baitzen arduratzen, ez maindireak aldatu beharraz, etab. Etxearen antolamendua oso astuna da, emakumezkoei egokitu zaigun zama astuna. Bikoteko besterekin banatu beharko litzateke zama hau.”

(p. liberala)

“Neuk antolatzen dut etxe osoa, administrazioa, ekonomia, etab., beti hartu izan baitut neure gain. Niri etxea emakumeek antolatzen dutela irakatsi didate eta hala jarraitzen dut. Oharkabeaz zure gain hartu dituzun rol ikasiak kopiatuak dira. Ezkondu nintzenean, etxea neure kontua zela onartu nuen eta hala jarraitu dut. Emakumezkoen lanaldi bikoitza bidezkoa iruditzen zait.

Feministek jo egingo ninduketen, baina etxeko zereginak emakumezkoenak direla uste dut. Tribu primitiboetan gizonezko bat ere ez litzateke sukaldean arituko, ez eta lo egiteko soinekoak prestatzen ere, ehiza egitera eta etxea salbatzera joango lirateke eta etxea eta seme-alabak emakumeen ardurapean utzi.”

(funtzionarioa)

ETXE-ANTOLAKETA

4.1.1

Emakumezko profesional hauen artean, halaber, pentsakera ezberdinak nabari dira etxearen antolaketari buruz, bai eta etxea behar moduan izan beharrari, garbiketari, ordenari eta abarrei buruz ere. Emakume hauetako batek, berriz, etxeko eginkizuna beste ariketa bat, eguneroko agendako puntu bat baino ez dela esan digu.

Antolaketa-eredu ezberdinak ageri izan diren arren, argi geratu da etxekoa emakumezkoen zer-bait bezala hartzen dela, barneratuta dagoela; bikain ez badago etsi edo moldatu egiten dira, baina inori ere ez diote erantzukizunik eskatzen.

“Profesional ona bazara, etxea ere enpresa txiki bat bezala antola dezakezu, bere organigramarekin, eginkizunak banatuz. Boligrafo eta paperez, norbera txukun samarra izanez gero ongi eramaten da.”

(politikaria)

“Emakume asko pozik gaude etxeko ardura izanik eta nik beti onartu izan dut gustora. Etxeko buru-antolaketa eramatea eta etxetik kanpo lan egitea abantaila handia da antolaketa izugarri errazten baitu. Hainbat gai batera eraman izanak gaitasun handia ematen dizu. Saila antolatzea eginbeharrekoen zerrenda luzatzea bezala zen.”

((katedraduna)

“Etxearen antolategia ez da horren zaila bere lana eta lanbidea antolatzeko ohitura duenarentzat.

Beste emakume batzuren aldean, nire etxearekiko planteamendua eta haiena arras ezberdinak dira. Ni ez nago garbiketarekin itsututa, den-dena prest ez egoteak ere ez nau gehiegi kezkatzen, ez eta janariak bikain prestatzeak eta halakoek ere. Hautsa ikusi ere ez dut egiten. Ez naiz etxekoandre bikaina, halakorik nahi ere ez dut nahi izan inoiz. Ez dit axola. Nahiago dut etxean lore batzuk egotea.

Nire alabak lehentasun osoa du niretzat eta etxea haren atzean dago. Gauzak egin gabe ego-teak ez nau bat ere kezkatzen.

Etxeko eginkizunak ez zaizkit gustatzen, gauero tortila egin behar izatea etab.; baina gustora presta dezaket adiskide batzurentzako afaria. Hala eta guztiz ere, egunerokoa garrantzitsua da, burua laneko arazoz josita duzunean lurreratu egiten zaitu eta.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Etxeko gauzak ez zaizkit bat ere gustatzen, gorroto diet. Gure etxean ez dago planifikaziorik, ez dudalako etxekoandrearena egiten.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Dena txukun-txukun antolaturik dut: nire etxea anarkia hutsa da, komuna bat. Nire seme-ala-bek berdintasuna hau dela ikasi dute eta beste ume batzuk hobeto bizi badira, eurek beste era batera bizi direla, bizimodua askoz ere aktiboagoa eta gogorragoa dutela. Zeregin guztietan laguntzen dute, bai eta nire senarrak ere.”

(politikaria)

“Antolamendu kontuetan ez naiz oso txukuna eta ez dut sekula ere zerrendarik egiten, dena buruan daukadala pentsatzen dut. Aspaldi honetan zerrendak egiten hasia naiz gauza berbera hainbat aldiz ez erosteko. Ez naiz etxearekin itsutzen; egin gabe badago, bada, dagoela, ez dio axola, eta zerbait ez badago, berdin.”

(politikaria)

Profesionalen familien ezaugarrietako bati buruzko iradokizunak ere agertu dira, hots, gauzak eskuratzeko ahal txikiagoa dutenek erabiltzerik ez daukaten estrategiez baliatzea ahalbidetzen dieten ekonomi sarrera bikainei buruzkoak alegia.

“Etxeko guztia konpon daiteke diruarekin. Arazo ekonomikoa da batik bat.”

(katedraduna)

“Nahiago izan dut beti soldataren zati bat galtzea etxean laguntza izatearren.”

(p. liberala)

“Pribilegiatua izan naiz, ekonomiaren aldetik maila ona izan dudanez, behar izan dudana kanpoko laguntza guztiak izan ditut. Dirua erabili dut horretan, beste helburu batzutarako erabil neza-keena, baina hala erabaki dut. Etxean norbait izanik, bestalde, nire ordezkoa zen eta nolabait errudun-sentimenduren bat ere estaltzen nuen.”

(politikaria)

“Nik inoiz ere ez dut etxeko ezer egiten, ez baitut gogoko, batzutan sukaldekoa izan ezik; hori oso argi izan dut betidanik. Ni profesional bat izateko entrenatua izan naiz eta profesionaltzat dut neure burua, etxekoa beste pertsona baten kargura uzten dut; hala ere, lana eta etxekoa betetzeko heziera ere eman dizute eta, hala egin ezean, ez zaituzte begi onez ikusten.”

(funtzionarioa)

Dena den, etxeko lan mekanikoa arindu arren, etxearen antolaketaz arduratu beharra behin eta berriz aipatzen da elkarrizketatuen adierazpenetan. Baten batek egunero telefonoz deitzen du lanetik etxera; beste batzuek, aldiz, lanaldian zehar etxeko arazoak ahaztea lortzen dute, baina

gehienek bulegora eramaten dute etxeko matxura edo antzekoren bat dela eta egin beharreko telefono-deia, senarrek oso gutxitan egiten dutena. Horrek, gai honi buruzko 2.4.3. atalean adierazi duten bezala, halako dispertsio bat sortarazten du emakumezkoen lanean. Baina badago zama hori emakumezkoari berez dagokiola uste duenik ere.

“Emakume profesionalok, gizonezkoek ez bezala, bikoiztu eta aldi berean hainbat gauza egin eta pentsatzeko gaitasuna dugu.”

(politikaria)

“Gizonezko profesionalak lanean ari diren bitartean ez dute sekula ere etxeari buruzko burutaldirik, beren lanbidean dihardute % 100ean; emakumeok, aldiz, ez gara beti % 100ean aritzen lanean, % 80an baino.”

(politikaria)

“Emakumezko profesionalak beste eragozpen bat ere badu, lanbidean aritzeaz gainera, etxeko arazoak eta seme-alabenak buruan daramatzala, etxean laguntzailea izan arren.”

(katedraduna)

“Gauzak antolaturik izan eta funtziona dezatela gustatzen bazaizu, agian ezin ekidin daiteke emakumeak etxekoaren zama psikologikoa izatea; hezierari ez, baizik eta nortasunari dagokion zerbait izan daiteke, gure izaerari datxekiona, nahiz eta ordezeko baten esku utzi dezakezun.”

(funtzionarioa)

ELKARBANATUTAKO ERANTZUKIZUNA?

4.2

Teoriaren aldetik begiratzuz gero ulergarria bada ere, harrigarria gertatzen da ezen, unibertsitatean aritutako emakume hauek, nolana hikoak ez diren eskumen profesionalak eta euren senarrek baino status eta sarrera handiagoak dituzten emakumeek, alegia, etxe-arloan ezkontide edo bikotekoak baino erantzukizun askoz ere handiagoak hartzea beren gain.

Rol tradizionalen iraunarazpenari eta emakumeak ohiturak aldatzeko asmoz egin beharrekoari buruzko pentsakeraren arabera, funtsean, exijentzia-maila ezberdinak ageri dira etxeko lanak elkarbanatzeari dagokionez.

Elkarriketatuak izan diren emakumeen ezkontideetako ia erdiak ez du ezertxo egiten edo, egitekotan, gai burokratikoek eta etxeko arazo makroekonomikoez baino ez da arduratzen; beste batzuek, berriz, sukaldean edo erosketak egiten laguntzen dute, badira eginkizun konkretuetan aritzen direnak ere; etxearen eta umeen arduradunak, aldiz, oso gutxi dira.

Testuetan, hiru estrategia-eredu ezberdin antzeman daitezke.

- A) Erantzukizuna erabat femeninoa da, baina horrek ez du arazorik sortzen. Oso-osorik onartzen da.

“Nire senarrak etxean ez du ezer egiten. Bere bulegoan sartzen da lan egiteko eta oso ongi deritzot horri.”

(funtzionarioa)

“Gizonezkoak emakumearen bizkar uzten du familiarenganako erantzukizuna eta emakumea familiaren benetako arduradun sentitzen da. Zentzuzkotzat jotzen dut etxekoaz neu arduratzea, hala erabaki baitugu; eta gainera, emakumeok daukagun botere-maila bat ere bada, galdu nahi ez dudana boterea. Badakit nire familiak nire beharra duena eta gogoko dut hala izatea.

Etxekoa, emakumearentzat eragozpen bat dela ematen duen arren, beste arlo batzuk ezeztatzen ez baditu, ez dut uste horrenbesteko zama denik. Etxeko lan mekanikoa gero eta errazago egiten da etxeko tresnei esker eta ez du merezi hautsa eta enparauei garrantzi gehiegi ematea, niretzat balio handiagoa du pertsonenganako dedikazioak.”

(politikaria)

“Ez dit merezi izan beste batzuek astiro-astiro egitearen zain egotea. Nire senarraren laguntza lortu ez badut, neure errua da. Ez dut irakasteko eta itxaroten egoteko pazientziarik izan. Psikologikoki eta fisikoki merkeagoa gertatzen zitzaidan neuk egitea. Ez naiz horren perfekziozalea etxeko zereginetan, azkar egiten ditut.”

(katedraduna)

“Etxeko erantzukizun osoa izan dut, gizonezkoenak izan ohi diren eginkizunak ere, maileguak eskatu, errentaren aitorpena egin, paper-nahaste guztiak etab., neronen ardurapean izan dira. Nire senarrak etxeko brikolajea burutu du eta seme-alabei ikasketetan lagundu. Eginkizunen banaketa ia-ia berezkoa izan da.”

(politikaria)

“Nire senarrak etxeko zereginetan laguntzen du eta laguntzen ez badu, bada, egin gabe geratzen da eta kitto.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Etxean gogo onez azaltzen da eta ahal duen guztian laguntzen dit (barre). Halako baten, esnerik ez badago, erosi ere egin daitekeela bururatzen zaio. Nire senarraren jarrera inoiz ere ez zaigu istilu-bide gertatu, ni etxeko kontuetan oso kontserbadorea naiz eta, bestelako egitekorik ere ez neukalako, agian, eta sukaldean aritzea atsegin dudalako. Gure bikotean aldaketak egitea ia ezinezkoa da, ohitura oso errotuak dauzkagu eta: etxean, mahaian gaudenean, neu jaikitzen naiz eta konturatu gabe egiten dut.”

(politikaria)

- B) Etxekoa, beste batzutan, bikotekoaren arteko gatazka ezkutua edo agerikoa sortarazteko zio gerta daiteke:

“Neuk eraman dut dena, bai eta kontuak ere, baina halabeharrez onartzen duzu, ez dago hura aldatzerik eta beste gauza batzuren konpentsazioa duzu. Gogoeta hori egin eta aurrera jarraitzen duzu. Erantzukizun osoa izatearen aurka errebelatu naiz, baina, une hartako haserrea besterik ez da izan.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Batzutan, etxeko borroka galdua dudala pentsatzen dut, beste batzutan, ordea, baikorra goa naiz. Etxeko eginkizunak direla eta gatazkaren bat sortzen bada, arindu egiten dut, gauza garrantzitsuagoak daude eta.”

(p. liberala)

“Nire senarrari ezin diot etxeko ezertaz arduratzeko esan, beste arrazoi batzuren artean oso lanpeturik dagoelako. Etxeko erantzukizunak bere gain har zitzan eskatu izan banio, gatazka izango zatekeen gure artean, eta ez zait halakorik interesatzen, batez ere beste hautabide batzuk ditudanean. Haren laguntza folklore hutsa da, norbait datorrenean aperitiboak prestatzea esate baterako.

Emakumezkoak, etxeko egoeraren aurrean, bere buruaz beste egin edo barre egitea dute, logikoki barre egitea da bide zuzena. Batzutan zera pentsatzen dut: leihotik jauzi edo barre egingo dut, eta jakina, beti aukeratu dut barre egitea.”

(p. liberala)

“Nire senarrak lagundu laguntzen du, baina ez da ardurakide, horretaz kezkatzen naiz beti; % 95ean neu naiz arduraduna.

Ez deritzot bidezko berak arazo hauek alde batera uzteari, baina egun batean horretaz hitz egin, eta hurrengoan etxeko zutabeak behera datoz.

Ogia erosten ez badut, etxean ez dago ogirik. Etxe ondoan okindegi bat dagoela mila aldiz errepikatzeaz gogaituta zaudenean eta alferrik denean, bada horixe... Gauzak gaizki daudelako protesta egiten dudanean, maruxa ez izateko erantzuten dit.

Asti gehiago dut eta horretaz aprobetxatzen da, hurrean; baina beste lankide batzuren egoera ikusita, askoz ere txarragoak ere badaude.

Etxeko arazoetan gure lanbidearen argudioa erabiltzerik ez bagenu, emakumeok jai izango genuke.”

(funtzionarioa)

“Etxeaz neu arduratzen naiz, laguntzarik gabe. Nire senarrari bere amak irakatsi diona de-seuztatzeko ahaleginak egin behar izan ditut, ezer ez egiten irakatsi baitzion. Gauza batzuk inoiz ere ez ditu egiten edo, egitekotan, positiboki gaizki egiten ditu. Batzutan etxea hankaz gora aurkitzen dut, arropa jasotzeke, etab. eta hala ere ez du laguntzen. Bere gauzak jaso dezala lortzea garaipena da.

Batzutan, etxekoa arazoak direla eta, ezkontzak merezi ote duen galdetzen diozu zeure buruari, baina hartu edo utzi beharra daukazu, eta urteak igaro ahala amore ematen duzu. Nire ustez, bikotearen krisia etortzekotan, hortik etorriko da.”

(katedraduna)

- C) Elkarbanatutako erantzukizuna ez da berezkoa, jatorrizko familian ikasitako ohiturak aldatzearen ondorioa baizik. Batzutan, emakumearen lanbideak eta haren sarrera ekonomiko handiagoek sortarazten dute aldaketa hau:

“Zorte ona izan dut senarrarekin, lehen neu nintzen arduraduna eta orain elkarbanatua da, % 50ean. Hark zerrendak eta erosketak egiten ditu eta zer jango dugun pentsatzen du, besteak beste. Egoera hau neuk eginiko lanaren emaitza da; elkarrekin hitz egin dugu akordioetara heldu arte. Nire burujabetasun ekonomikoa eta diru-sarrera handiagoak izatea ere, agian, garrantzitsua izan da etxeko eginkizunen banaketa ezartzeko. Eskakizunak konplexurik gabe egiten dituzu eta besteari zaila gertatzen zaio ezetz esatea.

Etxeko aparteko erosketak neuk egiten ditut; gizonezkoei ez die axola etxearen apainketak, gero dena txukun egotea gustatu arren.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Antolaketaz neu arduratzen naiz hura baino askoz ere gehiago, baina unean-unean aurrera egiteko gai da. Etxeko zereginak batak zein besteak egiten ditugu.”

(katedraduna)

“Etxeko zeregin guztiez senarra arduratzen da. Gero eta ardura gehiago bereganatuz joan da. Elkarrekin hezi eta heldu gara. Eguneroko eginkizunez ez naiz ezertxo ere arduratzen.

Berak erabakitzen du zer bazkaldu eta erosketak egiten du. Halako laguna ez baduzu, askoz ere zailagoa gertatzen zaizu lanbidearen garapena. Zori ona izan dut bikotearekin, baina zoria lantzen duenak izaten du.”

(politikaria)

“Nire senarrak bai, etxeko lanak egiten ditu, baina, ez da emakume bat bezala arduratzen. Erosketa egin eta izozkailua hornitua izateaz arduratzen da, baina ez du etxearen benetako kontrola eramaten, edo ez dio emakumezko garbitzaileari egin behar duena esaten, hementxo hautsa kendu, arropa era honetara eskegi, etab., xehetasunik bat ere ez.

Ni ez naiz umeen arropak erosteaz eta bat ere arduratzen. Senarrak daki zeinek behar di-tuen galtzerdiak, edo zein zenbakitako zapatak erabiltzen dituzten.

Etixeratzen naizenean, nekatua izan arren, ez dut gizonezkoaren rola neureganatzen, baizik eta berarekin lanari ekin eta, behar denean, umeei indioetara jolasten ere hasten naiz. Alderantziz izango balitz, gizonezkoak seguruenik atsedean hartuko zuen, umeei molesta ez diezaioten ahaleginduz; ziur nago exekutibo askok hala egiten duela.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Nire senarra ez da etxekogizon izatera heldu. Emakumearen ohikoa neuk daramat orain-goz, hala nola, etxeko buru-erantzukizuna, alabaina, bion artean planifikatzen dugu ia den-dena eta beharrezko guztia egiten du tolesgabe, arazo barik.”

(politikaria)

Seme-alabek etxeko lanak egiteko adinera heltzen direnean; zenbait amek arauak jartzen diz-kiete, baina, oro har, amaren etxeko erantzukizuna arintzen ez duten betebeharrak xumeak izaten dira, testuan azaltzen den salbuespenen bat izan ezik. Nolanahi ere, interesgarria izango litza-teke emakumezko profesional hauen seme-alabei zer-nolako heziera ematen dieten eta zer arau eta balore irakasten dizkieten jakitea, gizarte-jokamoldeen iraunarazle edo aldarazle izango baitira.

“Erabat autoaskiak dira eta oso arduratsuak bata bestearekin. Lan-taldea osatzen dute eta ba-koitzak badaki zer egin behar duen. Etxean arau batzuk ezarri ditugu eta bakoitzak bere eran-tzukizuna eta bere jarduketa-arloa du familia barruan: mahai prestatu, garbigailua kirol arlopekin martxan jarri, etab. Asteburuetan denon artean egiten dugu etxeko lana.”

(politikaria)

“Hasieran, neuk nuen erantzukizun osoa, baina, besterenganatuz eta antolatuz joan naiz, eros-keta zerrenda horman jartzen da eta bakoitzak behar dena idazten du.”

(enpresaria/zuzendaria)

ESTRATEGIA KONKRETUAK

4.3

Famili antolaketaren eskakizun ezberdinak eta etxeko eginkizunetan ezkontideek beren gain hartutako erantzukizun-maila azaldu ondoren, etxea behar moduan izateko familiek garatzen dituzten estrategia jakin batzuk laburbilduko ditugu.

ADMINISTRAZIOA

Ekonomiari dagokionez, orokorrean bikoteek batak zein besteak erabiltzen duten banaka-kontu amankomunaz baliatu ohi dira. Oso gutxi dira kontu bereiziak izan eta bakoitzak etxeko gastu jakin batzuei aurre egiten dietenak. Emakumezko batzuek berariazko kontu korrontea dute.

Zenbait emakume profesional ez da administrazio orokorraz ezertxo ere arduratzen, bai arazo burokratikoak eta bai gai ekonomikoak ezkontideen ardurapean utzi dituzte, senar hauetako batzuren eginkizun horixe bakarra delarik.

EROSKETA

Erosketarako zerrenda eta errekaduak, funtsean, emakumezkoen eginkizuna izan ohi da, kasu batzutan biok egiten dituzte eta, salbuespenez, horretaz bera bakarrik arduratzen den senarren bat ere badago.

BAZKARI-AFARIAK

Profesional hauetako erdiak etxean bazkaltzen du egunero, baina gutxi dira bazkaria prestatzen dutenak; gehienek otseinak prestatutakoa jaten dute; gainontzekoek lantokian edo lantokitik hurbil dauden jatetxeetan bazkaltzen dute.

Etxean bazkaltzen ez duten senarrak eta seme-alabak beste toki batzuez ere baliatzen dira, hala nola, lantokiaz, jatetxeaz, aiton-amonen etxeaz edo ikastetxeaz.

Afaria etxean egin ohi da eta hauxe da senarrek burutu ohi duten eginkizuna, baina, aurreko lerroaldeetan aipatu dugun bezala, emakumeak erabaki ohi du eguneko menua eta erosketa ere berak egiten du.

GARBIKETA

Etxearen nahiz arroparen garbiketaz eta lisaketaz otseinak arduratzen dira.

Azaldutako famili estrategia guztietatik bereizten den berariazko kasu bat aipatu behar dugu, etxeko lanez arduratu beharrik ez izateko, hain zuzen, kolegio nagusian bizi den profesionalaren kasua.

OTSEINA

4.3.1

Azterlan honetan azaltzen diren emakumezko profesional gehienak, ia guztiak, baliatu dira otseinen baten zerbitzuaz. Hiru baino ez dira halako enplegaturik kontratatu ez dutenak, eta arrazoi oso ezberdinak izan dituzte:

“Ez dut etxe-laguntzailerik; bakoitzak berea garbitu behar duela uste dut; etxe-zerbitzua zenbait emakumeren lana hurrupatzeko beste era bat baino ez da; hala ere, beharrezkoa zaizunean, horretara jo behar duzu.”

(katedraduna)

“Behar duenari lanpostu bat kentzen ari natzaio, agian; baina ez dakit zeinen esku utzi behar ditudan nire etxea eta nire antolamendua.”

(katedraduna)

Otseinen kontratazioa era askotakoa da. Bi familiek gau eta egunez etxean diharduen otseina dute, beste hiru familiak otsein bina dituzte, bat etxeaz arduratzeko eta beste bat haurrak zaintzeko; gainontzekoek, langile hauen zerbitzuak behar dituzten neurrian, eguneko ordu-kopuru eta asteko egun-kopuru ezberdinetan diharduten otseinak dituzte.

Aurreko ataletan adierazi dugun legez, lanbide hauek izaten duten eskuratzeko ahala famili estrategietarako ere erabil daiteke eta, horrenbestez, etxeko lan fisikoa arinagoa gertatzen zaie familia hauetakoei.

“Etxean laguntza gehiago beharko banu, kontratatu egingo nuke. Bi soldata izanik, egin dezakezu.

Ni perfekziozalea naiz, baina amore eman behar izan dut eta den-dena txukun-txukun ez ego-tera ohitu, zeren eta, bestela, guztia egin nahi baduzu, erotu egiten baitzara. Etxetik kanpo lan egiten ari zarela, ezinezkoa zaizu egun osoa hura eta seme-alabak zaintzen emango bazenu bezala egon dadin.

Mentalizatu beharra dago eta egun batean ogirik ez badago, bada, ez dago eta kitto. Bikotea-ekin elkar aditzea bilatu behar da, eta biok lan egiten dutenean gauzak hala direla.”

(funtzionarioa)

“Inoiz ere ez dut etxe-laguntzarik nahi izan, ahula sentitzen nintzen dena ezin egin eta nekatua nintzela edo etxekoa behar bezala egiterik ez neukala onartu izanagatik. Oso berandu etsi nuen, duela urte gutxi hartu nuen etxerako norbait.

Nire lanbidean orain hasiko banintz, pentsakera aldatu eta, karrera profesionala egin nahi baduzu, etxean laguntza behar duzula onartuko nuke. Nik den-dena egin nahi izatea, superwoman delakoarena alegia, zozoarena egitea da. Nire adiskideak adarra jotzen didate superwoman horrena ez dagoela jada modan esanez.”

(katedraduna)

NORBERARENTZAKO ASTIA

4.4

Egunaren 24 orduak ez dira aski profesional hauetako zenbaitentzat, beste batzuek, ordea, lanean, familiarekin eta etxean aritu ondoren, beraientzako astia izatea lortzen dute, irakurriz, telebista ikusiz edo kontzertu bat entzunez lasaitua hartzeko aldarteak, asteburuetan batez ere.

Oro har, gizarte-harremanak, adiskideak eta, alde batera utzi dituzte, eta familiarekin emandako denbora beraientzat hartutakotzat jotzen dutela esanez kontsolatzen dira. Halako adierazpenetan norberaren buruarekiko ukapena edo interesen birdefinizioa antzeman daiteke.

“Urteak dira niretzako astialdiari uko egin niola.”

(zuzendaria)

“Ez dut neuretzako astirik eta, egunak 36 ordu balitu, primerakoa izango litzateke, baina seguruenik lanean emango nituzke.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Egiten duzuna atsegin zaizunean eta lagunekin egiten duzunean, hori zeuretzako denbora gerta daiteke.”

(politikaria)

“Ez dut gizarte-bizitzarik, adiskideekin telefonoz baino ez dut hitz egiten. Lana bukatzen dudanean, etxeratu, haurrak oheratu eta telebista ikusiz gero, gustora nago.”

(politikaria)

Badira, hala ere, norberarentzako astiaren alde mintzatu direnak ere:

“Bilatzen dudalako dut niretzako astia, neure buruak ere merezi duela uste baitut. Ez nuke inola ere hartuko nire nortasuna ezabatu eta profesional huts bihur nazakeen ezein kargu edo lanik.”

(politikaria)

Lanbidean aritzearren prezio bat ordaindu behar izan dute, agian, baina, hala ere, bizitzan, balantzak alde batera egin eta norberaren arloak gal daitezkeen arren, aukeratu beharra dagoela eta zenbait unetan hautabide bati edo besteari lehentasuna eman behar zaiola diote.

“Gauza asko utzi ditut alde batera; musikari utzi diot, eta pianojole frustratua naiz; hitzaldietara, erakusketetara eta atsegin nituen beste hainbat jardueretara joateari ere utzi diot. Doktoretza tesia ere ez dut bukatu, erdizka dut eta inoiz ere ez dudala bukatuko uste dut.”

(politikaria)

“Batzutan, gehiegi lan egiteagatik eta nire lan gaitasunagatik, prezio bat ordaindu behar izan dut; energia izugarriaz aritu izan naiz, gogoko nuen eta gozatu egiten nuen, loak hartu ezinik ere izan naiz denboraldi batzutan, nekatuta eta oso urduri. Batzutan oso azkar bizi izanaren zentzazioa izan dut; seme-alabak txikiak zireneko argazkiak ikusten ditudanean ezin gogora dezaket noiz hazi diren.

Ez dut niretzako astirik izan, astialdi guztiak umeekin ematen baintuen. Gauza asko utzi dut alde batera, irakurketa, musika entzutea, bidaiak; baina, egunen batean sarituko dut neure burua, jubilatzen naizenean, beharbada.”

(katedraduna)

“Ez dago superemakumearena egiterik, zenbait gauzari uko egin behar zaie beste batzuren mesederako: familia eta lana dira garrantzitsuenak, gizarte-harremanen eta aisialdiaren kaltetan, agian.”

(katedraduna)

“Ez dut astialdiaz gozatzeko aukerarik izan. Orain abiada bizian doan motor baten gainean nago, zergatik?, bada beharbada, ezerezetik ihes egiteko; hainbat bizitza metatzen ditut, hau oso iragankorra eta pixkat zozoa baita; baina, agian, izarretara begira dagoena hobeto bizi da, baina ni gauza berrietan saiatzen naiz, bide berriak urratzen.”

(politikaria)

Hala eta guztiz ere, emakumezko profesionalek positibotzat jotzen dute astialdiaren erabilera eta ez zaie bizimodua damutzen, oparoak dira seme-alabekin, beraientzako eta atsegin zaizkien gauzetarako astia nahiko balukete ere. Astialdi gehiago izango lukete, seguruenik, familiarenganako eta etxearekiko erantzukizunen banaketa berdintsuagoa balitz.

5

ALDAKETAK

ELKARRIZKETATURIKO EMAKUMEEK PROPOSATURIKO ALDAKETAK

5.1

Pentsamolde tradizionalagoa edo modernoagoa izatearekin loturik, enfasi handiagoz edo txikiagoz, baina elkarrizketatuak izan diren emakume guztiek adierazi dute gizarte-aldaketak beharrezkoak direla emakumeen lanbide-garapena gizonezkoenarekin parekidetzeko eta, horretarako, etxearen mantenua eta seme-alaben haziera emakumeari soilik dagozkiola oinarritzat hartzen duten familia antolatzeako egitura zaharrak hautsi beharko dira.

Emakumeak gaur egungo gizartean bizi duen egoerari buruzko iritzia eman dira, aurreko belaunaldien aldean aldaketa nabarmenak izan diren arren bide luzea urratu beharra dagoela adieraziz. Aldaketa zailena, horregatio, gizonezkoaren berezko eskubidetzat jotzen direnak zokoratzeari izango da, sexismoa gizarte-arlo guztietatik erauztea eta ohiko jokabideak aldaraztea.

Jakina da erro-errotuak diren eta gizonezkoari pribilegio handiak atxikitzen dizkion ekandu zaharrok iraultzen dituzten aldaketak hauek emakumeen aldetiko lan etengabea eta iraunkorra eskatzen dutena, bai eta lanak eta erantzukizunak maila guztietan elkarbanatuko direneko gizarte justuago baten oinarriak finkarazteko aurrerabidea urratzea ere funtsean emakumeei dagokiena ere.

Jarraian, beraien ustez aldatu egin behar diren egoerak bete-betean bizi izan dituzten emakume profesional hauek adierazitakoak azalduko ditugu edukiaren arabera sailkatuta.

HEZKUNTZAN EGIN BEHARREKO ALDAKETAK

5.1.1

Irakokizunetatik gehienak hezkuntzaren ingurukoak izan direla esan beharra dago. Familian batez ere, hezkuntza berdinzaleagoa eskaintzeari funtsezkoa deritzote, hau da, semeek zein alabek eskubide eta betebeharrak berberak izan ditzatela. Hezkuntza hau emateko, alabaina, emakumeak horretarako mentalizatua behar du izan. Beste alde batetik, familak emakumezkoen adimena eta lanbidea baloratu eta bultzatu beharra ere behin eta berriz aipatu izan da.

“Hezkuntza garrantzizko faktorea da. Amek ahalegin handiagoa egin beharko lukete alabak eta semeak berdintasunean hezteko; mutilari mutila izatearren eskubide gehiago duela pentsatzen uztea oso kaltegarria da, hori bizi guztirako baita, gauza bera esan daiteke neskei etxekoa beraien soilik dagokien zerbaite dela irakasteaz.

Bide horretan aurrera egin behar da, zeren eta emakumea gizartean gero eta berdintasun handiagoa lortzen ari bada, etxean ere joera hori nagusituz joango da eskubideok indargabetuz doazen neurrian.”

(katedraduna)

“Emakumeari profesionala izateko heziera ematen badiozu, gero ezin dizkiozu etxekoandarearen erantzukizunak eskatu; etxeko lanak egiten jakitea ez dago geneetan, alabaina, lanok egiten ez

baditu, errudun sentitzen da. Pentsamoldea aldatu eta gainditu behar da, etxeak berez ez badihardu, ez da gure errua.”

(funtzionarioa)

“Familian eta, jeneralean, lehenengo irakaskuntzan ere, heziera emakumeon eginkizuna izan ohi da. Hortaz, neska-mutilei balore berdinak transmititzearen erantzukizuna, hein handi batean, geuri dagokigu. Heziera berdina ematea denei, etxean, xehetasunetan berdintasuna irakastea funtsezkoa da gizonezkoek eta emakumezkoek erantzukizunak elkarbanatu ditzaten.

Hezierari dagokionez, emakumea askoz ere gehiago baloratu behar da eta neskak jolasetan, ohituretan, denetarik egiten ikas dezaten.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakumeoi etxearekin, familiarekin, amatasunarekin erabat loturiko heziera eman digute. Marko hau aldatu beharra dago eta bakoitzaren buru-ahalmenaz jabetu eta garatu. Hala ere, ez dut onartzen emakumea eta gizonezkoa berdinak izan behar dutenik, emakumeok ezberdinak baikara. Nik inoiz ere ez dut neure burua gizonezkoarekin alderatzen. Bakoitzak bere buru-ahalmenaz baliatu eta ahal duena egin behar du.”

(katedraduna)

“Emakumearen errealizazio profesionalak irakatsi beharreko balorea izan behar du.”

(katedraduna)

“Lana eta familia bateragarriak izateko heziera aldatu behar da, horixe da abiapuntua, gizarte-ohiturak aldatzea bai familia barruan eta bai hezkuntzan ere.”

(politikaria)

“Amek berdin hezi beharko lituzkete semeak zein alabak, etxean bizi izan duzuna gerora ere bizi izaten baita eta, horrenbestez, mutilek, ezkontzen direnean, etxeko lanak emaztearekin elkarbanatuko dituzte.”

(p. liberala)

“Seme-alabak ez dira gehiegi babestu behar, erantzukizunak hartuz joan behar dute, nerabearotik beren kasa baliatzeko gauza izan daitezela.”

(katedraduna)

ETXEAN EGIN BEHARREKO ALDAKETAK

5.1.2

Elkarbanatutako etxe-lana ohiko jokabideen aldaketarekin zerikusia duen hezkuntzazko arazoa da. Emakumezkoek etxean ardurakidetza exijitu beharko lukete eta ohiko rolak hautsi, bikotearekin itundu eta, jakina, eginkizunak erraztu.

Produktziozkoa ez den lanaren balioa erreibindikatzeko da, bizitzako alde afektiboarena, hala nola, gizarte patriarkalari datxetzeko baloreen deuseztapena.

“Gizonezkoei etxeko gauzei buruzko heziera eman behar zaie txikitatik, zeren eta helduei irakastea oso nekagarria gertatzen zaie etxetik kanpo lan egiten duten emakumeei. Halaber, eginkizunak elkarbanatzen ikasi behar dugu, bai eta beste era batera egin daitezkeela onartzen ere.”

(katedraduna)

“Gizonezkoak lanari ematen dio beti lehentasuna familiaren kaltetan. Oraingoz hezkuntza arazoa da. Gizon eta emakumeen pentsamoldeak aldatu beharko lirateke eta, beharrezkoa denean, bakoitzari esleitutako rol klasikoak hautsi. Egoerak hitzez adierazi eta gizonezkoari etxean dagokion erantzukizuna exijitu.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakumeak etxeko arazoa bere bikotekoarekin negoziatu behar du, ez du berari dagokion arduratzat hartu behar aurretiaz. Mugak ez badira elkarbizitzaren hasieran ezartzen, gerora zailagoa da ohiturak aldaraztea.”

(p. liberala)

“Familia barruan ados jarri eta lagundu egin behar da. Gizartean ospea duena emakumezkoa bada, besteak onartu egin behar du etxean dagokion eginkizuna. Gizonezkoek hori onartzea lortu behar da, baina horretarako emakumeok planteatu beharra daukagu.

Ados jartzea ez da erraza, errazagoa izan daiteke ez eztabaidatzearren uko egin eta etxean geratzea, baina ados jarri beharra dago. Garrantzizkoa inoiz ere ez da dohainik, ahalegindu behar duzula eta ez dela dohainik onartu behar duzu; gizonezkoei bai, haiei dohainik ematen diegu.

Emakumeok gure helburu profesionalak ez erdiestearen errua haiena dela pentsatzea ere ez da bidezkoa. Gizonezkoek zein emakumezkoek geure gain hartu behar ditugu dagozkigun erantzukizunak.”

(politikaria)

“Gure gurasoengandik ikasitako jokamolde askori uko egin beharko genieke: etxeak dauzkagun bezala edukitzeari, jaten dugun bezala jateari eta janzten dugun moduan janzteari. Goi-mailako bizimodua daramagu, etxe-zerbitzari asko bagenu bezala, halakorik izan gabe.

Bizitza laborala eta profesionala izango badugu, eginkizunak erraztu egin behar ditugu. Atzerriko emakumeen etxeak funtzionalagoak dira, aurrez prestatutako janariak jaten dituzte eta ez dute arropa lisatzen; ohea ez egiteko, iparreko edredoiak erabiltzen dituzte, etab.

Bizimodu errazten saiatu behar dugu, etxean batez ere. Euskal Herrian gehiegi atsegin zaigu primeran jatea, arropa ere asko begiratzen da, eta horen ordainez etxeko esklabutza dugu.

Ez dago zeregin guztietara heltzerik, perfekzioa ezinezkoa da. Ezin da zorrotzegia izan garbiketarekin, jatekoarekin nahiz arroparekin; horretan energia asko alferrik galtzen da.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Gizarteak balio handiagoa eman diezaiola bizitza emozionalari eta, beraz, emakumeen gaitasun afektiboari, gaixo, haur eta zaharrenganako arretari. Bizitzarekiko harremanari garrantzi gehiago eman eta ondasun materialen produkzioari gutxiago.

Emakumeek beraien gaitasunez jabe daitezela eta gizonezkoek euren gabeziez, gizonari jaio-tzeagatik bakarrik gaitasunak aintzat hartzen zaizkion bitartean, emakumeari etengabe gogoratzeko baitzaizkio beren ezgaitasunak.

Erantzukizun moral eta afektiboen banaketa da helbururik zailena; lanarena erdieskorragoa da eta, hein batean, lortua da jadanik.

Eskubideen aldeko borroka norberaren duintasunaren aldeko borroka bilakatzen da eta mingarria eta txugabea da.”

(p. liberala)

“Bikoteko bien garapen berdina lortzeko, hezkuntza eta pentsamoldea aldatu behar dira ezbairik gabe. Emakumeengan indarra eta euskortasuna baloratu eta bultzatu behar da.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakumearen askapen bidean, eta ni ere bide horretan borrokatzen ari naiz, guztiz desorekatua den zerbait lortu da. Hau da, emakumeok, etxetik kanpo lan egiteaz gain, etxe barruan ere egiten dugu eta, gainera, seme-alabak zaintzen ditugu. Gizonezkoentzat txollo bat da. Balore jakin batzuk dituen gizarte patriarkal batetik gatzelako gertatzen da hau.

Gizonezkoak etxeko kontuetatik erabat aldendurik izatearen errua emakumeona da neurri handi batean. Ohiturak aldatzea oso zaila da, baina haiek inguruneak eragiten dien neurrian aldatzen dira. Emakumeok gizonezkoei egunerokotasuna elkarbanatzeko exijitu behar diegu, haiek, eskakizunik gabe, ez baitira berez aldatuko.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Ohiturak aldatu eta gizonezkoei matxitoen pribilegioek kendu beharko litzaizkieke.”

(p. liberala)

LANBIDEARI DAGOZKION ALDAKETAK

5.1.3

Enpresa pribatuan oraindik ere nabari diren diskriminazioak erabat zuzendu eta emakumeei arrisku profesionalei aurre egiteko gertu egon behar dutela ohartarazteaz gain (2. kapituluaz azaldutako gaia), hainbat pertsonak iradoki dute lan-eremuan ere zenbait aldaketa egin beharko liratekeela, lanaldia murriztu esate baterako, seme-alabak txikiak diren bitartean zaindu ahal izateko hautabide interesgarria delakoan.

“Lanean diharduten senar-emazteak direnean, bakoitzak 6 orduko lanaldia izan beharko luke seme-alabez arduratu ahal izateko, bionak dira eta; baina ez daukagu horretako bide ematen duen sistemarik.

Emakumeok oraindik bide luzea urratu beharko dugu gizonezkoek bezalako lan-ahalbideak izateko, enpresa pribatuan eta bankan batez ere.”

(katedraduna)

“Lan-ordutegi malguak; lanaldi erdiak. Aukera interesgarriak gerta litezke enpresa nahiz emakumezko langileentzat. Antolaketa-sistema ezberdinak prestatzea. Eta hau gizonezkoekin ere erabil liteke.”

(katedraduna)

“Erakundeek emakumea politika eta lan merkatuan sartzeko mesedegarriak gertatuko liratekeen eta osagarritzko laguntza garrantzitsua emango lioketen gizarte-zerbitzuak garatu litzake, baina funtsezkoa jarrera da. Emakumeak berak erabaki behar du arriskua onartzen ote duen eta arriskuari aurre egiteko borrokatuko ote den. Egokiena borrokatu beharrik ez izatea izango litzateke, baina oraingoz behintzat hala da. Etorkizunean, seguruaski, ez da borrokatu beharrik izango, baina oraingoz borroka nahitaezkoa da, inortxok ere ez baitu ezer oparitzen.”

(politikaria)

EMAKUMEEI BERAIEI DAGOZKIEN ALDAKETAK

5.1.4

Iritzi oso zabaldua da aldaketaren erantzukizuna emakumeen esku dagoela, zeren eta oso zaila baita gizonezkoek gozatzen diren pribilegioei besterik gabe uko egitea. Emakumeek beraiek lan egin eta borrokatu behar dute gizarte justuago baten alde. Emakumeen solidaritatea beharrezkoa dela eta botere-mailak lortzeko elkarteetara edo alderdietara bildu beharra dagoela aldarrikatzen da.

“Ez dut ulertzen hezkuntza-maila normala duen eta etxetik kanpo lanean diharduen emakume batek nola onartzen duen etxeko guztiaren eta seme-alaben arduradun bakarra berak izan behar duela; gainzama horri eusteari zentzurik gabekoa eta logikarik gabekoa deritzot, bai eta anti-naturala ere. Bidezkoak ez diren egoerak jasan eta bikotekoari jauntxo baten moduan jarduten uztearen errua emakumeena da. Utziz gero, denek izan nahi dute jauntxo.

Gizarte osoaren heziera aldatu beharko litzateke, emakumeena aurrena, egitura zaharrak alde batera utz ditzaten.”

(funtzionarioa)

“Emakume bakoitzak saiatu behar du bere lagunkideari erantzukizunak banatu beharra dagoela jabeazten. Etengabe saiatu behar da, gainera, zeren pixka bat deskuidatuz gero ez baituzu lortuko. Ez dago amore ematerik. Adi-adi egon behar da erantzukizun-ohiturak sortzeko. Gizonezkoek etxean lanik ez egitea ahalbidetu duten ohitura zaharrek duela urte askotatik baitiraute.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Emakumeek postu estrategikoetara sartuz doazen neurrian amaituko dira haien presentziari buruzko eztabaidak. Presentzia hori ekintza positiborako neurrien bitartez lortuko da, kuotak exijituz. Zenbait gauzatan ez dago amore ematerik; gerora naturaltzat hartuko dira gizarte-bizitzan.

Etorkizunean hala izango da. Emakumeok bat egin behar dugu, taldeetan elkartu. Ezinbestekoa da geure burua bultzatu eta gizonezkoei erakustea ez garela mehatxu bat haientzat.”

(politikaria)

“Gizarte-lorpenak borrokatuz erdiesten dira. Bidegabekeria dela jakin arren, inork ere ez dio berreganatutako eskubide bati uko egiten, adimen-mailan bere aldeko egoera batez baliatzen ari direla iruditzen arren. Gizonezkoek inoiz ere ez dute gogo onez utziko gizonezko izateagatik dauz-

katen gizarte nahiz lanbide-mailako pribilegioak. Gizonezkoek gizonezko izateagatik, besterik gabe, balio omen dute lanbiderako; emakumeek, aitzitik, frogatu egin behar dugu balioa. Baldintza berdinetan gizonezkoak erraztasun handiagoak ditu.”

(politikaria)

“Botere handiagoa izan behar dugu gizartean eta solidaritate handiagoa emakumeen artean, elkarri gutxiago kritikatu eta elkartasun handiagoa behar dugu. Gizonezkoa solidarioagoa da bere sexukoekin, oso lehiazalea izan arren, agian, horregatik heltzen dira gorago: ondokoarekin alderatu eta gainditzen ahalegintzen da.”

(p. liberala)

“Emakume-talde antolatuak funtsezkoak dira, ezarritako moldeak hausten dituzten aintzindariak baitira. Emakumeek beren kontzientziaren arabera kementsu aritzea garrantzitsua da.”

(katedraduna)

“Taxuzko elkarte feministak lagungarriak gerta dakizkiguke, talde feminista batzuek, ordea, lagundu ez baina kaltegarriak izan dira guretzat, ero itxuraz oihuka aritu baitira; matxismoaren ordezkoko feminismoa ez da bidezkoa, emakumeok inoiz ere ez dugu pribilegiozko egoera izango.”

(politikaria)

“Emakumeen kristalezko muga hautsi egin behar da etengabeko borrokaren eta etengabeko solidaritatearen bidez eta elkarri lagunduz.

Emakumeen aldeko alderdia bultzatu beharko genuke eta maila guztietako botere-postuetan emakumeak jarri. Nik botoa emango nioke emakumeen alderdi bati.

Alderdiak orain senarren moduko promesak egiten dizkigute: kultura, gizarte ongizate eta antzeko ministerioak eta bete gabe geratu den bestelako gauzatxoren bat eskaintzen dizkigute emakumeoi. Trufa egitea deritzot horri.”

(enpresaria/zuzendaria)

Eskubide-berdintasunaren aldeko ahots asko entzun arren, oso interesgarria izan da hainbat profesionalen jarrera eta iritzi antifeministak somatzea. Horietako batzuek erabat antifeministak direla adierazi dute eta beste batzuri, berriz, ideologia horrekin bat ez datozela esan arren, bai lanarekiko jarreraren eta bai bikotearekikoan alderantzizko jokabidea antzematen zaie.

BELAUNALDI-ALDAKETAZ

5.1.5

Gehiengoaren ustez, hezkuntzan eta ohituretan aldaketak izan dira euren jatorrizko familiaren aldean, baina ez da aski; emakumeek aukera eta eskubide berdinak izateko beharrezkoak diren funtsezko aldaketak ez dira epe laburrera gertatuko.

“Duela 30 urteko egoeraren aldean, orain gauzak asko aldatu dira; nire ustez, bikotea duten neska profesionalak burujabetasun handiagoz eta senarrei lehen baino gehiago exijituz anto-

latzen dute bizimodua, baina, hala ere, lanbidean gora egin nahi badute, bete-betean jardun ezina sufritu behar dute.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Hezkuntzan eta seme-alabekiko baloreetan, zorionez, aldaketak gertatzen ari dira. Semeak, orain arte, nominarako eskubideaz jaiotzen ziren, mutilak arrakasta izan dezala, familiaren euskarria, babestailea, garailea... izan dadila espero izaten da; emakumearengandik inoiz ere ez da halakorik espero izan. Hark zuhurra, eztia, ulerbera, ama ona, zintzoa eta, ahal bada, polita izan behar du, bai eta bere bikoteko gudariaren atsedengarri ere.”

(enpresaria/zuzendaria)

“40 urtekoen aurreko belaunaldiko emakumeen pentsamoldea aldatu da batez ere; seme-alabena naturaltasun handiagoz bizi dute eta gehiago konpartitzen dute.”

(enpresaria/zuzendaria)

“Ezagutzen ditudan belaunaldi berrietan, unibertsitateko gazteengan batez ere, aldaketak nabari dira. Aitek ia pribilegiotzat hartzen dute umetxoari ahia ematea. Egiten ez badute, haurraren irriaz eta haren bilakaeraz, besteak beste, gozatu gabe geratu direla uste dute.”

(politikaria)

“Belaunaldi berrietakoek beste era batera antolatuko dituzte bizimodu profesionala eta biko-tearena. Gu bitarteko belaunaldia gara, gauden tokira heltzeko aparteko ahalegina egin behar izan dugunok. Gure ondorengo emakumeek gehiago lagunduko dieten senarrak izango dituzte, beste era batera antolatutako etxeak, erosoagoak. Gizartea ere aldatua izango da eta emakumeak ez du etxeko zenbait gauza uzterik ez dagoela ezartzen duen estigmatik izango.”

(p. liberala)

“Hainbat belaunaldi igaro arte, emakumeek ez dute gizonezkoen aukera berdinak izango profesionalak izateko.”

(funtzionarioa)

BEHARREZKO GIZARTE-BALIABIDEAK

5.2

Etxeko arazoak konpontzerakoan, emakumezko profesionalak, oro har, ez dute konponbide kolektiboetara jotzen, beren status ekonomikoari esker otseinak kontratatu ohi dituzte, askotan haurtzain ere izaten direnak. Alabaina, elkarrizketatuak izan diren emakumeetako askok adierazi dute ordutegi zabalak dituzten haur eskola egokiak ezinbestekoak direla etxetik kanpo lan egiten duten emakumeentzat; izan da, halaber, haur eskola hauek garestiegiak direla eta behar-tsuenentzako laguntza ekonomikoa eskatu duenik ere. Dendak irekitzeko ordutegiak zabaltzeko behar direla ere aipatu da.

“Hurtzaindegietan hezkuntza-mailako gabeziak nabari dira; amak lasai egoteko, maila guztitean hobetu behar da hezkuntza.”

(katedraduna)

“Emakumeek lanean baldintza berdinetan jarduteko, hainbat arazok konponduak izan beharko dute: hurren zaintza, hurtzaindegi bikainekin; enpresetan lanaldi malguak izatea; eta emakumeak enpresetan lan egitea bultzatzeko legeria aldatu, emakumeak kontratatzen dituen enpresariari laguntzak emanaz.”

(p. liberala)

“Dendetan eta gainontzeko zerbitzuetan ordutegi zabalagoak beharko lirateke eta larunbat eta igandeetan ere lan egin zezatela biok lan egiten duten bikoteetakoek hornitu ahal izateko.”

(enpresaria/zuzendaria)

6

ONDORIOAK

Elkarrizketen azterketa sistematikotik ateratako ondorioak gai-multzotan azalduko ditugu.

LANBIDEA

1. Karrera profesionala egin nahi duten emakumeek, diziplina bera menperatu beharraren ondoriozko eragozpenez gainera, hainbat oztopo gainditu behar dituzte.

Oztopo hauetako batzuk objektiboak dira, gizarteak berak ezarritakoak, emakumeari erantzukizuneko hainbat postuetara heltzea eragozten diotenak. Beste batzuk, aldiz, subjektiboak dira, autobazterketatik, psikologia femeninotik edo tradiziozko rolen estekaduretatik eratorritakoak.

2. Lanbideak, bestalde, ez du garrantzi berbera emakume profesional hauen bizitzan, hiru maila bereiz daitezke:

- a) Funtsezkoena eta lehentasunezkoa lana da; lanarengatik alde batera uzten dira amatasuna eta ezkontza.
- b) Lanbidea ez da horren garrantzitsua, familia ere garrantzizkoa da.
- c) Familiari ematen zaio lehentasuna, lanbidearen aurretik.

3. Arrazoi ezberdinengatik heltzen da zenbait lanbide edo lanpostutara:

- Gizarte-konpromezua.
- Lana ongi egin edo karguari dagokion erantzukizuna bete izanaren atsegina.
- Famili tradizioa.
- Norberaren errealizazioa.
- Norberarentzat lan egitea.
- Menpekotasun ekonomikorik ez izatea.
- Jarrera ekintzailea: arriskuei aurre egiteko gogoia.
- Jendearekin harremanak izatea.
- Ihesa edo frustrazioa.
- Beste hautabide batzuk baztertu ondoren.

Elkarrizketatuak izan diren emakumeetako batzuek goi-mailako status ekonomikoa duten arren, batek ere ez du adierazi diruarengatik, ospearengatik edo boterea izateagatik lan egiten duela, baten batek atributu horietakoren batez gozatzen dela aitortu badu ere.

4. Lanean emandako orduak lanbide-motarekin loturik daude:

- Enpresariak adierazi dute norberaren enpresa arras zurgatzailea dela, ez dago ordutegirik eta ordu asko eman arren ez da aski izaten (egunero 10 edo 12 orduz aritzen dira).
- Politikagintzak erabateko eta ordutegirik gabeko dedikazioa eskatzen du, maleta eskuan duzula, bileretara, batzordeetara eta abarretara joateko beti gertu izan behar duzu.
- Lanbide liberaletan, berriz, beharizanen arabera antolatzen da ordutegia.
- Justizia arloko funtzionarioek, hiru urtetan zehar oposizioak prestatzen oso gogor aritu ondoren, lanaldi erosoak dituzte, jeneralean goizez lan egiten dutela.

- Ikertzailearen curriculumari eutsi behar dioten Unibertsitateko katedradunek lanaldi luze samarra dute (egunero 8-10 bat orduz dihardute).

Bizitza, beraz, lanbidean aritzeko eta familiaz arduratzeko ordutegi-puzzle bilakatzen da. Karrera profesionala nork bere buruari eta aukerei uko eginez garatzen da, lehentasunen menpe.

5. Emakume izatea abantaila zein akatsa gerta daiteke lanbidea garatzerakoan.

Abantail edo genero-atribututzat jotzen dira:

- Gizonezkoen artean emakume bakarra izanik nabarmendu ahal izatea.
- Bileretan adostasunaren ahotsa izatea.
- Lanean jarraikortasuna eta diziplinaz aritzea.
- Hunkibera eta bihozbera izatea.

Akatsak, berriz, honakoak izango lirateke:

- Emakume izatea berez: erantzukizuneko postuetarako sarbidean ezarritako kristalezko muga.
- Zenbait gizonezkoren zelo profesionalak.
- Norberaren balioa frogatu beharra.
- Egikera femeninoaren beraren ezaugarrietako batzuk.
- Emakumearen rola eta amarena barneratuak izatea.
- Etxeko erantzukizunak.
- Adierazpen sexistak jasan beharra.

6. Arlo guztietan, bai eta lanean ere, nabari den egikera femeninoa aipatu da, honako ezaugarriok dituen:

- Lankide hobeak baina estrategia txarragoak dira.
- Emakumearen armak direlako erabilera: irtirinkeria.
- Erabakiak eta arriskuak bere gain nekez hartzea.
- Lanpostuetara heltzeko borrokak eta ukondokadak ekiditea.
- Arazoak jendeari entzunez konpontzea.
- Goi-mailako zuzendaritzako arlo batzutan egikera maskulinora egokitu behar da.
- Lagunkideagoak, pragmatikoagoak, erneagoak, zorrotzagoak.

7. Profesional hauek era ezberdinetako diskriminazioak jasaten dituzte. Diskriminaziorik gehien jasan dutenak enpresa pribatukoak dira; Justizia arloan eta Unibertsitatean dihardutenek, ordea, ez lanpostura heltzerakoan, ez eta lanean ere ez dutela inolako diskriminaziorik antzeman adierazi dute. Beste batzuek, okerrekoak zuzentzeari uko egiten diote alferrik izango delakoan.

8. Gizonezkoek ez dute beti besterik gabe onartzen aditua nahiz zuzendaria emakumezkoa izatea.

FAMILIA

1. Jatorrizko familietan, salbuespenen bat izan ezik, neben aldean ez dute bereizkeriarik jasan heziera-mailan; familiaren zenbait arautan eta, batez ere, etxeko eginkizunetan, ordea, bai.
2. Ezkongabeak diren eta bikoterik ez duten profesionalek seme-alabenganako eta etxearekiko ardurakidetzari baldintzapetzen diote beste pertsona baten bizikide izatea.
3. Bikotea duten guztiak ezkonduak dira. Ezkontideetako ia guztiek unibertsitate-ikasketak dituzte eta hiruk baino ez dute emazteak baino status hobea. Gainontzekoak erdizka banaturik daude, emazteak bezalako statusa dutenen eta beheragoko statusa dutenen artean. Hala daudenetako batzuek, ordea, ez omen dute naturaltasun osoz hartzen egoera hori, zenbaiti eramangaitza gertatzen zaio, eta are eramangaitzagoa emazteak sarrera ekonomiko handiagoak dituenen; dibortzio baten sortarazle ere izan da egoera hau. Ezkonberritan status berdina zuen profesional batek, seme-alabak zaintzearen, uko egin zion ezkontideak gora egin ahala berak ere gora egiteari.
4. Gizonezkoei emaztearen karrera profesionalarekiko jarrera oso ezberdinak antzematen zaizkie, ohikoena laguntza morala bada ere. Familia bakoitzean egoera ezberdina ageri da, hona hemen zerrenda:
 - Lanbidea gatazka-iturburu izan da.
 - Senarra ez da aurka jarri (emakume batzuek esan dute hala jarritz gero ezkontza hautsi egingo zuketela).
 - Laguntza morala eman du.
 - Une jakinetan, oposizio bat prestatu edo tesia egiterakoan esate baterako, laguntza materiala eman du.
 - Haren laguntza erabakiorra izan da erantzukizuneko postua onartzeko.
5. Seme-alabak omen dira emakumezkoen lanbidea garatzeko eragozpen nagusia. Emakume hauetako hiruk lana hobetsi eta, horrenbestez, uko egin diote ama izateari.

Emakumea masiboki laneratu denetik, amatasunaren krisia nabari da; beste alde batetik, jaiotze-tasaren beherakada eta krisialdi ekonomiko direla eta, emakumezkoak etxera itzultzeko joera bultzatzen ari da. Horri emakumeentzako tranpa deritzote.

Seme-alabek amari batez ere buruhausteak eta arazo psikologikoak eta fisikoak dakartzkion arren, amatasuna goraipatu egiten da. Profesional hauek, batezbeste, 2,3 seme-alaba dute.
6. Amatasunagatik lan-bajak, karrera profesionalari kalte egiten diote edo zalantzarik gabe erreibindikatu beharreko eskubidea da? Aurkako iritziak azaldu dira. Emakumeari bere gain batez ere izaten diren seme-alaben gaixotasun eta bestelako arazoetatik eratorritako lan absentismoaren zamak egiten dio benetan kalte.
7. Emakumezko profesional askok seme-alabekin denbora gehiago eman ez izanaren zentzazioak sortarazitako errudun-sentimenduak izan ditu. Sentimendu hauetan maila ezberdinak nabari dira. Batzuek egoera arrazoitu eta, ordu-kantitatearen ordezkari kalitatearen irizpideari helden diote. Beste batzuek, aitzitik, inoiz ere ez dute sentimendu negatiborik izan lanari erabat emanak izanagatik, eta euren seme-alabak beti halaxe bizi izan direla eta osasuntsu eta orekatsu hazi direla uste dute.

- Senar/aitek, seguruenik, ez dute errudun-sentimendu hauek edo seme-alabak utzi izanaren zentzazioa izan; aitararen rol tradizionalaren arabera seme-alaben zaintzarekiko jarrera hotzagoa baitagokio.
- 8. Senar/aitei seme-alabenganako arreta-maila ezberdinak antzeman zaizkie: amak ezin duenean, ipuinak irakurri edo laguntza txikiren bat ematen duten senarrak, mutur batean, eta amaren eginkizuna bereganatu eta rol tradizionala hautsiz seme-alabenganako erantzukizun osoa bere gain hartu duen senarraren kasua, bestean.
- 9. Familia bakoitzak bere estrategia berezia antolatu du haurrak zaintzeko:
 - Gehienek emakume bat kontratatu dute hurrez arduratzeko; otsein hauetako batzuek horixe besterik ez dute egiten, beste batzuek, ordea, etxeko lanak ere egiten dituzte.
 - Hainbat arrazoi direla medio, haur eskola (haurtzaindegia) ez da oso erabilia izan, baina, haur eskola egokiak eskatzen dira, senar-emazteen lanerako ezinbesteko baliabidea delakoan.
 - Kasu batzutan, amonek bete izan dute hurrenganako eguneroko erantzukizuna, edo osagarritzko laguntza eman dute.

ETXEA

1. Etxeko lana da emakumeek gainditzeko duten asignatura. Etxekoandrearen rola bereganatzeari buruz iritzi ezberdinak azaldu dira; milurteko rolen berezko eskubideetan oinarritzen den emakumeen boterearen gotorlekutzat dituzten eginkizun hauei eutsi beharra erreibindikatzeko dutenak alde batean, eta bikotearen ardurakidetzaren alde daudelako rol tradizionalari uko egin diotenak bestean, bitartean beste hainbat iritzi daudelarik.
2. Etxe-antolaketa ere ezberdina da, emakume bakoitzaren pentsamoldearen eta eskakizunen arabera. Etxea eginkizunak banatzen dituen organigramadun enpresa txiki bat bezala antola daiteke, edo komuna bat bezala. Oro har, ez dira perfekziozaleak etxean, zaletasun hori lanbidean bete-betean aritzearekin bateraezina baita.
3. Profesional hauek izan ohi dituzten sarrera ekonomikoei esker etxeko lan mekanikoa arintzeko estrategiez baliatu daitezke. Ia guztiek dute pertsonaren bat otsein gisa kontrataturik, etxe-antolaketa, dena den, etxekoandrearen ardurapean egon ohi da. Emakumeak alde batetik lanean eta, bestetik, etxean jardun behar du, eta egoera hori emakumearen balioa-niztasunaren erakusgarritzat edo, bestela, lanbidean dispertsio handiagoa sortarazten dion arazotzat hartzen da.
4. Salbuespenak salbuespen, etxean ez dago ardurakidetzarik; bi senarretako batek ez du inolako eginkizunik betetzen etxean edo, gehienez ere, administraziozko zereginetara mugatzen dira; beste batzuek lagundu laguntzen dute, baina ez dute antolaketan esku hartzen. Ezkontideek ez diote etxeko lanari berez ekiten; emakumeek negoziatu eta mentalizatu egin behar izaten dituzte.
Emakumearen kalterako banaketa dela eta, batzutan, arazoak sortu dira bikotean; beste batzutan, aldiz, rol tradizionalen iraupenarekin loturiko banaketa logikotzat hartzen dira.
5. Emakumezko profesionalek lanean, familiarenganako eginkizunetan eta etxeko zereginetan ematen dituzte eguneko orduak. Beraientzako eta gizarte-harremanetarako astia, zaleta-

sunetarako, jolaserako nahiz bakardaderako astia alegia, oso urria izan ohi da. Zenbaitek, hainbat gauzari uko eginez prezio bat ordaindu behar izan dutela aitortu arren, beraiek aukeratutako bidea izan dela, lehentasunak ezarri dituztela eta ez zaiela bizi izandakoa damutzen adierazi dute, baina, dena den, gizartean gertatu beharreko aldaketa nabarmenak proposatzen dituzte.

ALDAKETAK

1. Emakume hauetakoren bat aspaldiko egiturei eustearen alde agertu bada ere, gainontzeko gehienek familiaren eta gizartearen antolamenduari dagozkion egitura zaharren hausturan oinarritutako aldaketak iradoki dituzte, emakumeek, gizonezkoek bezala, lanbidea eta etxe-ko zereginak harmonizatu ahal izan ditzaten.
2. Baloreei, jarrerei nahiz ohiturei dagozkien aldaketa guztien faktore dinamizatzailea hezkuntza da. Oso garrantzizkotzat jotzen da familiarengandik bertatik, genero-eskubiderik eman gabe, eskubide eta betebeharren berdintasunean hezteia eta emakumearen gaitasun profesionala balioesten duten ekintza positiboak bultzatzea.
3. Etxea antolatzearen ardura emakumezkoek soilik dagokiela uste dutenen pentsamoldea aldatu beharra dago. Familia barruan ados jarri, ohiko rolak hautsi eta etxetik kanpoko lanaren berdintasunean oinarritutako ezkontideen arteko ardurakidetza bultzatu behar da.
4. Haurrak txikiak diren bitartean, bai senarrak eta bai emazteak 6 orduko lanaldiak edo lanaldi erdiak izan ditzatela proposatzen da.
5. Etxetik kanpo lan egiten duten bikoteek behar-beharrezkotzat jotzen dituzten gizarte-baliabideei buruzko eskakizunei dagokienez, haur eskola (haurtzaindegiak) egokiak, ordutegi zabalekin, behar direla adierazi dute gehienek.
6. Gizarte patriarkalaren baloreak aldatu behar dira eta, halaber, balore afektiboak eta ugalketa-lana, hau da emakumeek egiten dutena, balioetsi.
7. Aldatzeko aukera emakumezkoen borrokan datza; aldaketak ez dira berez etorriko, konkistatu egin behar dira. Botere-kuotak erreibindikatu eta balore berriak bultzatu ditzaten emakume-erakundeak eskatzen dira; lagunkidetasun edo solidaritate femeninoaren beharra aldarrikatzen da. Postulatu hauek, oro har, nagusi diren arren, batzuek antifeministak direla adierazi dute.
8. Azken belaunaldietan gizarte-baloreen eraldakuntza gertatu bada ere, epe laburrera ez dela emakumeek eta gizonezkoek eskubide eta betebeharrak berberak izatearen aldeko aldaketa sakonik izango uste dute.

AZKEN ONDORIOAK

Epilogo gisara, azkeneko ohar batzuk egin nahiko genituzke:

Erantzukizuneko postuetara heltzeko borrokatu den emakume-talde bat aztertuko dugu, nolabait ere, emakumezko profesionalaren gizarte-irudia itxuratzen ari den belaunaldikoak. Emakume hauetako askok zinez frogatu behar izan dute euren gaitasuna egun betetzen ari diren karguak erdiesteko, eta, gizonezkoen aldean, egoera okerragoan eta/edo bereiziak sentitu dira.

Batzutan, lanbidea garatzearren, amatasunari edo ezkontzari ere uko egin behar izan diete, baina, batez ere, lanaldi bikoitza, etxekoa eta kanpokoa, beren gain hartu beharraren ondoriozko egoera bidegabeak onartu behar izan dituzte.

Lanbidean edo produkzio-mailan gizonezkoekiko berdintasuna erreibindikatzen badute ere, etxeko zereginetan edo ugalketa-lanari dagokionean ez dute hala jokatzeko; alderantziz, salbuespenen bat izan ezik, rol tradizionalei eusten diete.

Adinak, ikasketa-mailak, lanbideak edo lortutako statusak ez dute eraginik rol hauek mugatzen dituzten baloreekiko onespenei edo gaitzespeneari, produkzio-lana eta ugalketa-lana harmonizatzeko estrategiak itxuratzerakoan jarduketara eta balorazio ezberdin asko azaldu dira eta.

Profesionalen ekonomiaren ezaugarri den eskuratzeko ahalmenaren ondorioz, etxeko lana egiten duten otseinak kontratatatu ahal izan dituzte, baina, hala ere, etxearen antolaketa eta planifikazioa, familiaren euspen emozional eta psikologikoa, hau da, buru-ardura emakumeen gain dago. Mentalizazio ezarengatik, tradizioarekiko begirunearen poderioz edo arazoak ez sortzearengatik, ezkontideari ez zaio erantzukizuneri banaketa exijitzen.

Gizonezkoak eta emakumezkoak rol ezberdinak betetzeko sozializatuak izan dira eta, horrenbestez, rol hauek hausten badira, tradiziozko gizarte-baloreak iraultzen dira.

Alabaina, gizarte justuagoa lortu nahi badugu, hau da, sexu batekoek bestekoek baino eskubide gehiago izango ez duten, emakumeak bereizkeriarik jasango ez duen, amatasunari uko egin beharko ez dion, superwoman bat bezala jardun beharrik izango ez duen edo zerbaitetan (lanbidean, ama edo emazte gisa) beti inoren menpe egongo ez den gizartea nahi badugu, gizarte-baldintza objektiboak ezezik, subjektiboak ere eraldatu behar dira; pentsamoldeak eta ohiko jokabideak aldarazi behar dira.

Eta horretarako, ezinbestekoak dira ekintza positiboak:

- Emakumezkoek edozein lanpostutara edo erantzukineko nahiz zuzendaritza-mailako kargutara heltzea eragozten dieten oztipoak ezabatu.
- Bereizketan oinarritutako sozializazioaren eduki tradizionalak zalantzan jarri eta gizonezkoekin emakumezkoak, eskubide eta betebeharrak berdinekin, arlo guztietan, baita familian eta etxean ere, ardurakide izatea ekar dezaten eduki berriak bultzatu.
- Emakumezkoek, gizonezkoek ez dietela gozatzen diren pribilegioek berez utziko eta, beraz, hezkuntzaren bitartez eta rolak besterenganatuz aldaketaren sustatzaile izan behar dutela jabeaz.
- Eta bizitzarekin eta maitasunarekin zerikusia duen ugalketa-lanari, gizatasunezko gizartea eraikitzeke preziatua eta ezinbestekoa den aldetik, gizarte-balioa eman diezaioten ekintza positiboak, alegia.

TXOSTENA

FAMILIA

ANTOLATZEKO

ESTRATEGIAK ETXETIK

KANPO LAN EGITEN

DUTEN

EMAKUMEENGAN

BIGARREN ZATIA

H

HITZAURREA

“Familia antolatzekeo estrategiak etxetik kanpo lan egiten duten emakumeengan” deritzon azterlanaren bigarren zati hau lehenengo zatian azaldutakoaren osagarritzkoa da. Zati hartan goi-mailako lanbide-statusa erdietsi duten emakumeei buruzko azterketa kualitatiboa eta sakona azaldu da. Produkzio-lana eta etxeko eginkizunak bateratzeko erabiltzen diren estrategiak eta, halaber, egun diharduten erantzukizuneko lanpostuetara heldu aurretik gainditu behar izan dituzten oztopo eta eragozpenak aztertu dira.

Jarraian azaltzen den azterlanak eta lehendabizikoak helburu berberak dituzte, baina, unibertso ezberdinei doazkie eta metodologiaren aldetik ere ezberdinak dira. Atal honetan, hain zuzen, etxetik kanpo lan egiten duten, baina, produkzio-lanaldia bukatzen denean etxeko eginkizunak bete behar dituzten emakumeek osaturiko talde anonimoari buruzko azterketa soziologikoa azalduko da. Azterlanaren izenak adierazten duen bezala, etxetik kanpoko eta etxe barruko lanaldi bikoitza betetzeko, etxean zer-nolako estrategiak erabiltzen dituzten jakin nahi da. Beste alde batetik, lanpostua lortzerakoan edo lanbidean gora egiterakoan emakume izateagatik aurkitu dituzten oztopo edo arazoak ere aztertuko dira.

Ikerlan hau zortzi kapitulutan banatu da. Lehenengoan, aztertu beharrekoak aipatu eta erabili den metodologia eta ordezkartasun estatistikoa zehazten dira. Bigarren kapituluan, inkestaturiko emakume-taldearen ezaugarri soziodemografikoak azaltzen dira. Hirugarren kapituluan, berriz, haien produkzio-lanaren hainbat alderdi erakustez gainera, lan-baldintzak zehaztu eta lan-eremuko diskriminazio edo bereizkeriak aipatzen dira. Laugarren kapituluan famili egoera deskribatzen da, hala jatorrizko familiarena zein egungoarena, nola emakumeon ardurapean dauden zahar edo minusbaliatuena, eta haurren hazieran erabilitako famili estrategiak aztertzen dira. Bosgarrenean, etxeko zereginak antolatu eta burutzeko estrategiak eta astialdi erabilgarria agertzen dira. Erabilitako baliabideak, berriz, seigarren kapituluan azaltzen dira, funtsean, haur eskolak eta otseinen kontratazioa aztertzen direlarik. Zazpigarrenean, emakumeek proposatutako aldaketak erakutsi eta haien adierazpen batzuk ere agertzen dira. Ondorioak, azterlanaren analisiak iradokitzen dituen proposamenekin batera, zortzigarren kapituluan bildu dira. Azkenik bi eraskin ere daude: 2.A eraskinean azterlan honetan zehar azaltzen diren taulen eta irudien zerrenda dator eta 2.B eraskina datu-bilketan erabilitako galde-sorta da.

1

HELBURUAK ETA METODOLOGIA

1.1

HELBURUAK

Produkzio lanean diharduten, eta aldi berean, etxeko erantzukizunak dituzten Euskal Autonomi Elkarteko emakumeen etxeetan planteatzen diren famili estrategiak era fidagarri batez eta estatistika datuen bidez ezagutzea da ondorengo orrialdeetan zehar azalduko den azterlanaren helburu nagusia. Xedetzat, etxeko bizikideen beharrianekiko ardura duten etxe-antolaketa barruko ekintza koordinatuen batuketari famili estrategia deitzen zaio.

Lehenengo eta behin, etxe-arloa eta familiarekikoa aztertu aurretik, emakumeen lanbideekin loturiko produkzio-lanaren baldintzak aztertuko dira.

— Produkzio-lanaren zenbatekotzea eta famili erantzukizunekiko menpekotasuna. Gizonezkoen aldean diskriminazioa nabari deneko lan egoeren zehaztapena. Amatasuna eta guraso-bajak. Etxetik kanpoko lanarekiko balorazioa eta jarrerak.

Bigarrenik, ugalketa-lana aztertuko da, hau da, Familia osatzen dutenen beharrianak betetzeko etxean burutzen diren lan fisiko, psikologiko eta afektiboen multzoa. Familia antolatzeke era ezberdinak azalduko dira, azpihelburuen arabera:

— Ugalketa-lanaren zenbatekoa familiarteko bakoitzarengan. Etxeko lanen eta seme-alabenganako nahiz adinekoenganako arretaren antolaketa eta burutzapena. Aitatasun aktiboa. Bikoteko bien ugalketa-lanaren erkaketa. Generoaren araberrako bereizkeria. Baliabideen kontratazioa eta/edo erabilpena: zerbitzu komunitarioak edo banakakoak. Bete gabeko beharrianak. Aisialdia. Bizi den egoerari buruzko balorazioa eta rol tradizionalen iraunarazpenarekiko jarrerak. Proposatutako aldaketak.

1.2

METODOLOGIA

Metodologia kuantitatiboa planifikatu da, etxetik kanpo lan egiten duten emakumeei inkesta bat eginez hiru Euskal Lurralde Historikoetan.

1.2.1

LAGINA

E.A.E.an aktiboak diren emakumeak gutxi gora-behera 319.000 (2) direnez, 394 pertsonak osaturiko lagin bat ezarri dugu, horrela, % 95eko konfidantza-mailarekin eta 0,5eko P.Q. batekin, errore-margina % 5etik beherakoa izan dadin.

(2) *Emakumeen partaidetza Euskadiko lan merkatuan*. (2. txostena), Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1992.

Horrelako lagin-neurria lortzeko, guztira 450 inkesta banatu ziren gerta litezkeen errore edo desbideraketak kontutan harturik. Azterlanean parte hartuko zuten emakumezkoek etxetik kanpo lan egin eta etxe-erantzukizunak izan behar zituzten, hau da, bikotean bizi diren edo bizi izandako emakumeak izan eta, gainera, seme-alaba, adineko edo minusbaliaturen batez arduratu. 15 urtetik beherako seme-alabak zituzten emakumeak lehenetsi ziren.

Ezkonduta zeuden edo bikotean bizi ziren arren, seme-alabarik edo euren ardurapeko pertsonarik ez izateagatik, soldatapeko emakume askotxoren partaidetza errefusatu zen azterlan honetarako. Emakumearen Erakundearen (3) arabera, egungo lan merkatuan, beste ezaugarri batzuren artean, emakumezko gazte askok amatasuna lanaren finkotasuna lortu arte geroratzen dutela ikus daiteke; era berean, seme-alabak hazi ondoren emakumezko helduak birlaneratu egiten direla eta gero eta emakumezko profesional gehiago dagoela nabari da.

GALDE-SORTA

1.2.2

Azterlan honetarako, inkesta egituratu bat prestatu zen, norberak betetzeko 72 galderez osatua, galdera horietako batzuk Emakundek berariaz jarri nahi izan zituelako sartu zirelarik. (2. eras-kinean agertzen da inkestaren testu osoa). 72 galdera horietarik, 60 itxiak dira, 10 erdi-itxiak eta 2 irekiak, bat txandaka lan egiten dutenei zuzendua, eta bestea elkarrizketaturiko emakumeen iradokizun edo azalpen bereiziak jasotzen dituen.

Galde-sorta planteaturiko helburuen araberako gai-multzotan banatua da: soziodemografia, jatorrizko familia, lanbidea, bikotea, seme-alabak, etxea eta baliabideen erabilera. Era berean, generari, rolei eta jarrerai buruzko balorazioak eta iritziak jasotzeko galderak ere agertzen dira, hauetako batzuetan ohiko topikoak isladatzen direlarik.

Behin-betiko galde-sorta abiatu aurretik, haren baliogarritasuna ziurtatzeko aurretest bat egin zen.

Inkesta guztiak jaso eta ongi beteak zirela egiaztatu ondoren, akastunak baztertu eta erantzun erdi-itxiak eta irekiak kodetu ziren. Bildutako datuak SPSS programaz prozesatu ziren estatistikoak lortuz: maiztasunak, portzentaiak eta aldagaien arteko menpekotasuna Chi Cuadrado testarekin.

LANDA-LANA

1.2.3

Inkestak 1995eko ekainean zehar eman zitzaizkien emakumezko langileei beren lantokietan, Lurralde Historiko eta udalerriak esleitu zirelarik: 39 Araban (Gasteiz eta Audio); 298 Bizkaian (Bilbo, Barakaldo, Durango, Elorrio, Erandio, Getxo, Leioa, Sopela eta Zamudio) eta 57 Gipuzkoan (Donostia eta Orio).

(3) *La mujer en cifras*. Madril, Emakumearen Erakundea, 1994.

Era berean, Lurraldeetako bakoitzean lanbidekako banaketa egin zen. Hamaika lanbide-multzo sailkatu ziren, bakoitzean hainbat modalitate sartuz:

1. Administrariak (Administrazio Publikoa, bidai agentziak eta aseguruak).
2. Dendariak (denda txikiak, biltegi handiak, supermerkatuak).
3. Ostalariak (tabernak, kafetegiak, jatetxeak).
4. Ileapaintzaileak (estetizistak).
5. Kazetariak (prentsa, irratia).
6. Poliziak (Ertzantza eta Udaltzaingoa).
7. Irakasleak (Ikastetxe publikoak eta pribatuak, ikastolak, Institutuak, Unibertsitatea).
8. Osasun-langileak (erizainak, medikuak, klinikako laguntzaileak).
9. Telefonariak.
10. Teknikariak (gizarte-laguntzaileak, botikariak, kimikariak, lanbide liberalak).
11. Esku-langileak eta garbitzaileak.

Polizien, osasun-langileen eta telefonarien kasuan, gainera, txandakako langileentzako kupo bat gorde zen, talde honen arazoak nabarmentzeko.

Azterlanerako dei egin zitzaion emakumeetarik gehienek oso ondo hartu zuten inkesta. Hala ere, 41 emakumek, hau da, % 9k, astirik ez zutela, inkestak, oro har, ez zituztela gogoko edo proposatutako gaia, hain zuzen, ez zitzaizela interesatzen argudiatuz, uko egin zioten laguntzeari. Hauetako gehienek ileapaingintzan eta ostalaritzan dihardute. Beste alde batetik, inkestaturiko emakumeetako batzuek goraipatu egin zuten halako azterlanen burutzapena. Zenbaitek, gainera, emaitzak ezagutu nahiko luketela adierazi zuten.

2

EZAUGARRI SOZIO- DEMOGRAFIKOAK

Kapitulu honetan, emakumeen adinari, egoera zibilari, seme-alaben kopuruari, ikasketa-mailari eta lanbideari dagozkien aldagaiak azalduko ditugu, aztegai izango dugun taldearen ezaugarri soziodemografikoen erreferentzia bat izateko.

ADINA

Etiket kanpo lan egiten duten emakumeen artean, ordezkari gehien duen adin-tartea 30 eta 40 urte bitartekoa da, % 50 baino gehiago baitagokio, ondoren, % 31 batez, 40 urteko hamar-kada datorrelarik.

2.1. TAULA. Adinaren arabeko banaketa

ADINA	MAIZTASUNAK	%
20 eta 30 urte bitartekoak	40	10,2
31 eta 40 urte bitartekoak	207	52,5
41 eta 50 urte bitartekoak	124	31,5
50 urtetik gorakoak	22	5,6
Ez du erantzun	1	0,3
GUZTIRA	394	100

Iturria: Azterlan honetan zehar agertzen diren taula eta irudi guztiak ikerlan honetarako eginiko inkestaren datuak erabiliz burutu dira.

Batezbesteko adina 38,2 urtekoa da. Batezbesteko hau laginean eskaturiko baldintzarengatik da horren handia, hots, seme-alabak, edo ardurapeko adineko nahiz minusbaliatuak izan behar harraren ondorioz.

EGOERA ZIBILA

Aipaturiko ama izan behar hori aintzat harturik, oso logikoa da emakumezko ezkonduen portzentaia haundia (% 83) agertzea.

2.2. TAULA. Egoera zibila

EGOERA ZIBILA	MAIZTASUNAK	%
Ezkondua	326	82,7
Bikotean bizi da	15	3,8
Banandua/dibortziatua	34	8,6
Alarguna	10	2,5
Ezkongabea	7	1,8
Ez er.	2	0,5
GUZTIRA	394	100

Aipatzekoa da emakume hauetako ia % 13k guraso bakarreko familia osatzen dutela eta, horrenbestez, familiaren eta etxearen arduradun bakarrak direlarik.

SEME-ALABEN KOPURUA

2.3

Erditu diren emakumezko langile hauek, batezbeste, 1,8 seme-alaba izan dituzte, 0,7ko desbidazio tipikoarekin.

2.3. TAULA. Seme-alaben kopurua

SEME-ALABEN KOPURUA	MAIZTASUNAK	%
Bat	145	36,8
Bi	182	46,2
Hiru	55	14,0
Lau	7	1,8
Bost	1	0,3
GUZTIRA	390	99,1

Oharra: Ehuneko ehuna osatzeko falta den % 1a seme-alabarik ez baina euren ardurapeko adinekoren bat duten emakumeei dagokie.

Emakume-portzentaiarik handiena bi seme-alaba dutenek osatzen dute (% 46), ondoren seme-alaba bakarra dutenak ageri direlarik. Familia ugariak oso gutxi dira eta are gutxiago 4 edo 5 seme-alaba dutenak.

Seme-alaben adinak honela banatzen dira:

2.4. TAULA. Seme-alaben adinak

ADINA	%
5 urtera bitartekoak	29,7
5 eta 10 urte bitartekoak	35,5
11 eta 15 urte bitartekoak	34,5
16 eta 20 urte bitartekoak	26,1
20 urtetik gorakoak	13,7

Oharra: Adin-tarte bakoitzean emakume bakoitzeko hainbat seme-alaba ager daitezkeenez, portzentaia batuketak gainditu egiten du % 100a.

Seme-alaben batezbesteko adina 11 urtekoa da.

IKASKETA-MAILA

Emakume-kopururik handiena biltzen duen portzentaia, ia laurdena, Goi-mailako Batxilergoa/BBB edo II. Lanbide Heziketa burutu dutenek osatzen dute. Ondoren, Oinarrizko Batxilergoa edo I. LH egin dutenak ageri dira (% 21).

2.5. TAULA. Ikasketa-maila

BURUTUTAKO IKASKETAK	MAIZTASUNAK	%
Lehen mailakoak ere ez	10	2,5
Lehen mailakoak/OHO	70	17,8
Oinarrizko Batxilergoa/I.LH	85	21,6
Goi-mailako Batxilergoa/II.LH	96	24,4
Erdi-mailako unibertsitate-ikask.	75	19,0
Goi-mailako unibertsitate-ikask.	57	14,5
Ez er.	1	0,3
GUZTIRA	394	100

Erdi- eta goi-mailako unibertsitate-ikasketak burutu dituztenak % 33,5 dira. Aukeratutako lanbideetako batzutan (irakasleak, kazetariak, osasun arlokoak eta teknikariak) halako titulazioak eskatzen direlako agertzen da portzentaia nabarmen hau. Lehen mailako ikasketak edo oinarrizkoagoak eta ez besterik egin dituztenak % 20 dira.

Azterlan honetan zehar, aldagai hau birkodeturik aipatuko da menpekotasun testak egin ahal izateko. Aipaturiko sei heinak hirutan bilduko dira, hots: Lehen mailakoak, Batxilergoa/LH, Unibertsitatekoak.

2.5

LANBIDEA

Lanbidekako banaketa hauxe izan da:

2.6. TAULA. Lanbidekako banaketa (4)

LANBIDEA	MAIZTASUNAK	%
Administrariak	91	23,1
Dendariak	49	12,4
Ostalariak	30	7,6
Ileapaintzaileak	32	8,1
Kazetariak	13	3,3
Poliziak	6	1,5
Irakasleak	44	11,2
Osasun-langileak	79	20,1
Esku-langileak edo garbitzaileak	33	8,4
Teknikariak	14	3,6
Telefonariak	2	0,5
Ez er.	1	0,3
GUZTIRA	394	100

Lanbide-multzorik hornituena administrariena da, guztizkoaren ia laurdena baitagokio; ondoren osasun-langileak datoz (% 20). 3. eta 4. postuetan dendariak eta irakasleak daude, hurrenez hurren.

Azterlan honetan zehar, halaber, Lanbidea delako aldagaia ere 3 heinetan birkodeturik erabiliko da aldagaien gurutzatzea errazteko, eta horrenbestez honela deituko zaie:

1. Administrariak (administrariak eta telefonariak sartuko dira) Kp.= 93 (% 23,5).
2. Teknikariak-Profesionalak (kazetariak, poliziak, irakasleak, osasun arlokoak eta teknikariak). Kp.= 156 (% 39,8).
3. Esku-langileak (dendariak, ostalariak, ileapaintzaileak eta esku-langileak eta garbitzaileak) Kp.= 144 (% 36,7).

Aipatu beharra dago, bestalde, emakume askok, administrazio arloan batez ere, beren lanbidearen generoa maskulinizatu egin dutela inkesta osatzerakoan. Asko izan dira lanbidetzat “administraria” edo “funtzionaria” idatzi dutenak.

(4) Lanbide hauetako bakoitzean sartzen direnak 1. kapituluari, 1.2.3. atalean, azaldu dira.

3

LANBIDEA

Azterlan honen xede nagusi diren etxe-estrategiei heldu baino lehen, inkestaturiko emakume-taldearen produkzio-lana nolakoa den eta nola gauzatzen den, gutxi gora-behera, jakingo dugu.

Pertsonen egikaritzen duten eta haien bizimodua mugatzen duen jarduerari esaten zaio lanbidea. Produkzio-lana hainbat eta hainbat lanbidetan banatua da, eta horietako gehienetara heltzeko zenbait ikasketaren edo berariazko jakintzen bidez ziurtaturiko lanbide-gaikuntza eskatzen da.

Lanbidearen eta ikasketa-mailaren artean lotura nabarmena dagoela egiaztatu da. Hots, ikasketa-maila zenbat eta goragokoa izan, orduan eta handiagoa izango da lan kualifikatuaren garapena.

3.1. TAULA. Ikasketen eta lanbidearen arteko lotura (portzentaietan)

IKASKETAK	LANBIDEA			ILADAREN GUZTIZKO %
	ADMINIS-TRARIAK	TEKNIKARIAK-PROFESIONALAK	ESKU-LANGILEAK	
Lehen mailakoak	5,1	8,9	86,1	20,2
Batzilergoa	37,0	22,7	40,3	46,2
Unibertsitatekoak	15,9	81,8	2,3	33,7
ZUTABEAren GUZTIZKO %	23,5	39,8	36,7	100

Iturria: Chi Cuadrado delako testa.

Oharra: Azterlan honetan aldagaien arteko lotura dagoela aipatzen denean edo aldagai batek beste bati eragiten diola edo beste batekin erlazionatuta dagoela esaten denean, Chi Cuadrado delako gora-beheren testeko % 0,05etik beherako estatistika-maila dagoela esan nahi dugu. Horrelako aipamenik egin ezean, ez dago erlazio edo loturarik.

Ikus dezakegunez, lehen-mailako ikasketak soilik burutu dituzten emakumezkoen % 86k esku-lanetan ari da, kopuru oso nabarmena gainontzeko ikasketak dituztenen aldean. Unibertsitate-ikasketak egin dituztenetako gehienek (% 82), ordea, lanbide tekniko-profesionaletan dihardute.

Era berean, adina ere garatutako lanbidearekin lotuta dagoela ikus daiteke, adierazgarritasun estatistiko berberaz gainera. Gazteenek (20 eta 30 urte bitartekoak) gainontzeko taldeetakoak baino presentzia askoz ere nabarmenagoa (% 67) dute kualifikazio txikieneko lanetan (dendaria, ostalariak, ileapaintzaileak eta esku-langileak eta garbitzaileak). Lanbiderik kualifikatuenean (kazetariak, poliziak, osasun-langileak eta teknikariak), berriz, bitarteko adina dutenak (31-40 urte) dira nagusi (% 46). 40 urtetik gorakoak, bestalde, konparatiboki esku-lanetatik gehien aldentzen direnak ditugu (% 29).

Inkestaturiko emakumezkoetako % 81 soldatapeko langileak dira eta gainontzeko % 19 autonomoak, hau da, euren kasa lan egiten dute. Azken talde honetakoak dira esku-langile (ileapaintzaileak, etab.) deitu diegun gehienak (% 89).

3.1

LANALDIA

Produktzio-lanetan diharduten emakumezkoen batezbesteko lanaldia 7 ordu eta 30 minutukoa da, 1,5eko desbiderapen tipikoarekin.

Hala ere, behean ikus dezakegunez, emakume-portzentaia nabarmen batek gaintitu egiten du batezbesteko hori. % 46k, hain zuzen ere, egunero zortzi ordu edo gehiago ematen dituzte etxetik kanpo lan egiten.

3.2. TAULA. Produktzio-lanean egunero ematen diren orduak

ORDU-KP.	MAIZTASUNAK	%
6 ordu baino gutxiago	29	7,4
6 ordutik 7 ordura bitartean	176	44,7
8 ordutik 9 ordura bitartean	160	40,6
10 ordu edo gehiago	22	5,6
Ez er.	7	1,8
GUZTIRA	394	100

Pertsonarik gehien biltzen duen ordu-kopurua (% 45) 6 ordutik 7 ordura bitarteko lanaldia da. Ordutegi txikienean, 6 ordu baino gutxiago, portzentaia eskasa ageri da (% 7).

Lanbidearen eta berorretan egunero ematen den ordu-kopuruaren arteko lotura dagoela antzematen da.

3.3. TAULA. Lanbidearen eta lanaldiaren arteko lotura (portzentaiaetan)

LANBIDEA	LANALDIA			ILADAREN GUZTIZKO %
	6 ORDU BAINO GUTXIAGO	6 ORDUTIK 7 ORDURA	8 ORDU EDO GEHIAGO	
Administrariak	5,4	41,9	52,7	24,1
Teknikariak-Profesionalak	6,6	61,2	32,2	39,4
Esku-langileak	9,9	31,2	58,9	36,5
ZUTABEAREN GUZTIZKO %	7,5	45,6	46,9	100

Iturria: Chi Cuadrado delako testa.

Lanean ordu-kopururik handiena ematen duten taldeak kualifikaziorik txikieneko lanbideetakoak (% 59) eta administraiak (% 53) dira; bi talde hauetakoen eta teknikari-profesionalen arteko tartea nabarmena da. Beste alde batetik, bitarteko lanaldia, hau da, 6 ordutik 7 ordura bitarteko lanaldia dutenen artean, teknikariak-profesionalak nabarmentzen dira (% 61).

Lanaldi-motari dagokionez, honako banaketa ageri da:

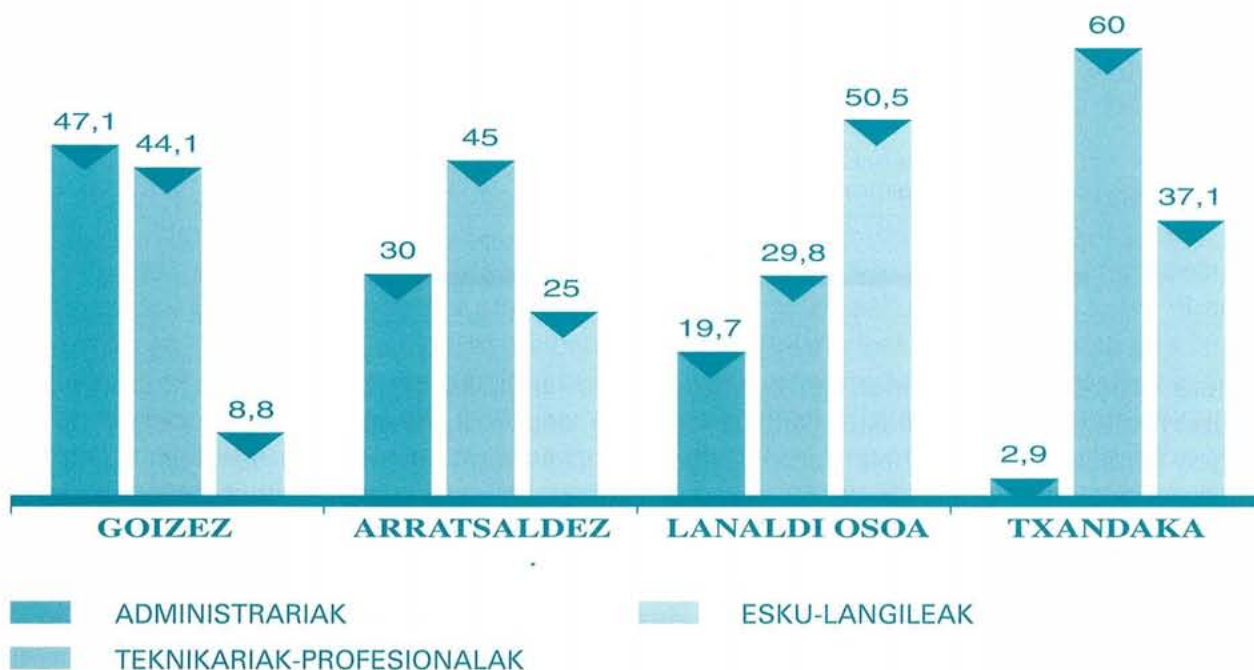
3.4. TAULA. Lanaldi-mota

LANALDIA	MAIZTASUNAK	%
Goizez baino ez	102	25,9
Arratsaldez baino ez	20	5,1
Goizez eta arratsaldez	189	48,0
Txandaka	70	17,8
Tarteka-marteka (ordu solteak)	10	2,5
Gauzez	1	0,3
Ez er.	2	0,5
GUZTIRA	394	100

Emakumezko langileen ia erdiak goizez eta arratsaldez lan egiten du, eta laurden batek goizez baino ez dihardu etxetik kanpo. Arratsaldez, tarteka-marteka edo gauzez lan egiten duten emakumezkoen portzentaiak oso txikiak dira. % 18k txandaka lan egiten du.

Lanaldi-moten eta lanbideen arteko lotura 1. irudian ikus dezakegu lanbide ezberdinen artean diferentzia nabarmenak ageri direla. Emaitzarik homogenoenak teknikariak-profesionalek osaturiko taldean nabari dira: goizez (% 44), arratsaldez (% 45), lanaldi osoz (% 30) nahiz txandaka (% 60) lan egiten baitute. Azkenengo lanaldi-mota honetan berauek ageri dira batik bat. Administrazioen eta esku-langileen artean, aldiz, alde nabarmenak daude. Izan ere, goizez lan egiten dutenen % 47 administrazioak diren bitartean, esku-langileak % 9 besterik ez dira. Lanaldi osoz ari direnen kasuan, alderantziz, portzentaiarik handiena, % 50ekoa hain zuzen, kualifikazio txikieneko langileei dagokie, administrazioei, aitzitik, % 20 baino ez.

1. IRUDIA. Lanaldi-mota lanbideka

Adina ere lotuta dago lanaldi-motarekin. Txandakako lanetako protzentaia txikiena (% 14,3) 40 urtetik gorakoena da. Goizez bakarrik lan egiten dutenen kasuan, aitzitik, presentziarik handiena dute (% 52). Txandakako lanean, berriz, 31 eta 40 urte bitarteko emakumezkoak dira nagusi (% 64), baita lanaldi osoa dutenen artean ere (% 54).

LANEKO DISKRIMINAZIOA

3.2

Etiket kanpo lan egiten duten emakumezkoen % 75ek adierazi dute ez dutela emakume iza-tegatik inolako diskriminaziorik jasan lanean. Gainontzeko % 25ek (98 pertsona), ordea, diskriminazioak jasan dituztela esan dute.

Lanean diskriminazioaren bat jasan izana lanbidearekin lotuta dago, bildutako datuen arabera. Diskriminazioa jasan dutenetatik, teknikariek-profesionalek osaturiko taldea (% 43) nabarmen-tzen da gainontzeko lanbideen aldean. Gutxien jasan dutenak esku-langileak dira (% 20), talde honetan autonomo-portzentaia handiagoa dagoelako, agian.

Askotariko genero-diskriminazioak izan dira. Jarraian, diskriminaziozko tratu-motak azalduko di-tugu. % 30ek ondoko zerrenda agertzen diren diskriminazioetako bat baino gehiago jasan du-tela esan dute (horregatik agertzen dira 98 kasu baino gehiago maiztasunetan).

3.5. TAULA. Laneko diskriminazioak

DISKRIMINAZIO-MOTA	MAIZTASUNAK	%
Igoeretan	30	24,5
Lanposturako aukeraketan	22	18
Lankideekiko harremanetan	20	16,4
Beste gizonezko batzuekiko harremanetan	19	15,6
Lan baldintzetan	17	14
Lan berdina eginez lankideek baino gutxiago irabaztea	14	11,5
GUZTIRA	122	100

Jokaera ezberdinei erreparatuz gero, emakumezko langileak gehien kezkatzen dituen diskri-minazio-mota igoyerena dela ikus daiteke, ondoren lanposturako aukeraketa dagoelarik. Lehe-nengoa lanbidearekin zuzenean loturik dago: administrariak gainontzeko langileak baino dis-kriminatuagoak dira igoyeretan (% 50, teknikari-profesionalei eta esku-langileei hurrenez hurren dagozkien % 30 eta % 14ren aldean).

Banakako adierazpen batzutan estatistika honetan agertzen ez diren bestelako diskriminazio-motak aipatu dira, nagusien aldetiko diskriminaziozko tratua eta/edo aurreko lanetan jasandakoa esate baterako.

Etiket kanpoko lanean bizi izandakoak aintzat harturik, emakumezkoek produkzio-lanarekin loturiko gaiari buruzko iritziak azalduko dituzte; iritzi hauetan, seguruenik, ezaugarri soziodemografikoetakoren baten eragina nabaritutako da. Jarrerak eta/edo iritziak baloratzeko, zenbait esaldi topiko aipatu zaizkie haiekin adostasun-maila adieraz zezaten. Lehen hirurak emakumezkoen produkzio-lanari dagozkio eta azken biak beren lanari gizonetzkoen aldean.

3.6. TAULA. Produkzio-lanari buruzko iritziak eta jarrerak (portzentaia horizontaletan)

LANAREKIN LOTURIKO ESALDIAK	ERABAT/ NAHIKOA ADOS	ZALANTZAN	ERABAT/ NAHIKOA DESADOS
Etiket kanpo lan egiteak neure burua baloratu eta burujabe sentiarazten nau	85,0	3,6	8,6
Nahiago nuke etxean geratzea lanera joatea baino	20,0	7,6	68,5
Logikoa da familiaz eta etxeaz behar moduan arduratzeko emakumeok lanbidean gora egiteari uko egitea	10,2	7,4	79,9
Emakumeok etxe-antolaketaren arazoak gogoan dauzkagula laneratzen gara; gizonetzkoek, aldiz, ahaztu egiten dituzte etiketik irteetan	65,7	6,1	26,4
Lana aurkitzerakoan gizonetzkoek lehentasuna izatea logikoa da	6,1	3,6	88,1

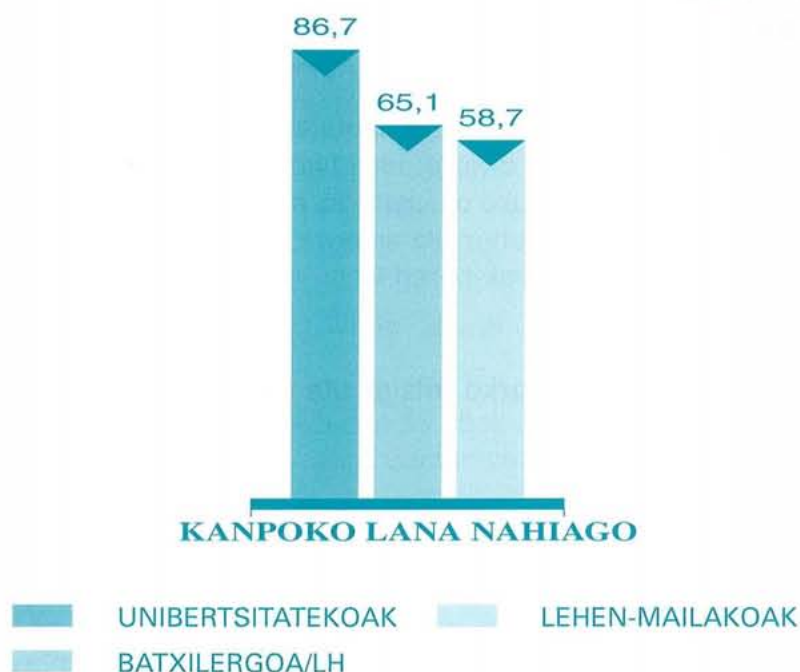
Oharra: Erantzun ez dutenen portzentaiak ez dira kontutan hartu, horregatik ez da iladen batuketa % 100era heltzen.

Produkzio-lanetan ari diren emakumezkoen gehienek bat datoz etiket kanpo lan egiteak burujabetasuna eta autoestimazioa ematen duela adieraztean, % 85ek hala uste dute behintzat. Esaldi honekin bat datozenak ia denak badira ere, ikasketa-mailari erreparatuz gero, zalantza dauden portzentaiarik handiena (% 10,4) ikasketa-mailarik xumeena dutenei dagokiela ikus daiteke; unibertsitate-ikasketak burutu dituztenen kasuan, aitzitik, portzentaia oso txikia da (% 0,8).

Ahobatekotasun hau, ordea, ez da ageri etiket kanpo lan egitea edo etxean geratzea zer nahiago den adieraztean. Kasu honetan, emakumezko langileen % 68,5 baino ez dira etiket kanpo lan egitea nahiago dutenak. Aldeak, kasu honetan, ikasketa-mailarekin nahiz lanbidearekin lotuta daude. Etxean geratzea hobetsi dutenen artean, % 28 esku-langileak dira, % 19 administrariak eta % 15 teknikariak. Lehen aipatu denez, esku-langileak deitu diegunak dira lanean ordu-kopururik handiena (egunero 8 ordu baino gehiago) ematen dutenak eta lanaldi osoz batez ere ari direnak, ordain txarragoko lanak izan daitezkeen arren. Hortaz, logikoa dirudi, gainontzeko emakumezkoen aldean, zalantza gehiago izatea produkzio-lana edo ugalketa-lana hobetsi ote duten galdetean.

Lehentasan hauetan ere nabari da ikasketa-mailaren eragina (ikus 2. irudia). Ikasketa-maila zenbat eta goragokoa izan, orduan eta desadostasun handiagoa ageri da etxean geratzearekin (unibertsitate-ikasketak egin dituztenen % 87, lehen-mailako ikasketak dituztenen % 59ren aldean); hala ere lehen ere ikusi dugu lanbidea eta ikasketa-maila elkarloturik daudela.

2. IRUDIA. Etxetik kanpo lan egitea nahiago izatea, ikasketa-mailaren arabera

Etxetik kanpo lan egiten duten emakumezkoek bi bider hurrupatuak direla esan dutenak ere izan dira.

Familia eta etxearen mesederako, emakumeek lanbidean gora egiteari buruz, % 10 baino ez daude ados esaldi horrekin. Unibertsitariak dira desadostasunik nabarmenena adierazi dutenak (% 88); ikasketa-mailarik xumeena dutenen artean, aldiz, zalantzan daudenak gehiago dira (% 13) eta, gainontzekoen aldean, emakumeek lanbidean gora egiteari uko egitearekiko adostasun handiagoa adierazi dute (% 14). Banakako adierazpen interesgarriak izan dira, igoerei uko egin beharraren inguruko xehetasunei buruzkoak edo, emakumeek gaztaroan maitasunaren eraginez euren bikotekoaren lanaren mesederako beren lanbidean gora egiteari uko egin eta gerora lanbidean aurrera egiterik ez daukala konturatu eta autoestimazioa lur jota geratzen direla adierazi dutenak adibidez.

Azkeneko bi galderetan gizonezkoekiko konparazioa agertzen da. Emakumezko langileen adostasunik handiena (% 66) emakumeek etxeko arazoak lanera eramaten dituzten bitartean, gizonezkoak etxetik irtetea ahaztu egiten dituztelako esaldiaren ingurukoa da. Etxetik kanpo lanean diharduten emakumezkoen laurden bat, haatik, ez datoz bat esaldi horrekin. 30 urtetik beherakoak dira esaldi horrekin bat ez datozenen artean gehien nabarmentzen direnak (% 56); emakume gazte hauxen beste % 18 batek (batezbestekoa baino gehiago) ez du aldeko ez kontrako iritzirik eman. Badirudi belaunaldirik gazteenek gizonezkoen jarrerekiko kontzeptu berdinezaleagoa dutela.

Azkeneko galderari ia erabateko ahobatekotasunez erantzun zaio. % 6 besterik ez dator bat gizonezkoek lana aurkitzerakoan lehentasuna izan behar dutelako esaldiarekin. Lanerako eskubide berdinak izan beharra oso errotu da egungo emakumezko langilearen pentsamoldean. Edozein modutan ere, emakumezkoen % 14 batek, lehen-mailako ikasketak burutu dituztenen taldekoak, alderdi honetan gizonezkoen lehentasuna eman eta iritzi orokorretatik nabarmenki

aldentzen direla esan beharra dago; hortaz, ikasketa-mailak biztanleriaren pentsamoldean eragina duela baieztatu da berriro ere.

Amaitzeko, jarrera edo pentsamolde ia guztien faktore erabakitzailea ikasketa-maila delako aldagaia izan dela esan dezakegu. Emakumezko langileen adinaren eragina eta lanbidearena, al-diz, ez da hain nabarmena izan.

Lanarekiko atsegin-maila nahikoa handia da (ikus 7.1 taula). % 78k oso atsegin edo nahikoa atsegin dute beren lanbidea, portzentaiarik handiena oso atsegin dutenena delarik (% 46). Al-derantziz, lana atsegin ez dutenak % 14 dira, bat ere atsegin ez dutenen portzentaia oso txikia delarik (% 2), zalantzan daudena % 6 badira ere. Adierazgarria da, bestalde, profesional guztien jokabide berdintsua balorazio honi dagokionez, eragina duten gainontzeko aldagaien kasuan gertatu den bezala (adina edo ikasketa-maila). Eraitza berdintsuak ateratzen dira, halaber, emakumezkoek etxean geratu edo etxetik kanpo lan egin nahiago ote duten galdetxean jasotako erantzunen kasuan ere. Etxean geratzea hobetsi dutenek ere lanbidearekin pozik daudela adie-razi dute.

4

FAMILIA

Etiket kanpo lanean diharduten emakumezkoen familiak aztertzerakoan bi maila bereiziko ditugu: jatorrizko familia batetik, hau da, emakumearen gurasoak eta neba/ahizpak, eta bere familia, bestetik, hots, bere bikotea eta seme-alabak.

JATORRIZKO FAMILIA

Azterlan honen jokabidea emakumezko langileen famili estrategiek mugatua denez gero, jatorrizko familiei buruzko argibideak ere edukin berberen arabera izango da. Hortaz, etxeko lanean familiarteko guztiek parte hartzen ote zuten edo, alderantziz, emakumezkoen zama gizonetzkoena baino handiagoa ote zen aztertuko dugu.

Produktzio-lanari ekin dioten emakumeen belaunaldi-bilakaera da kontutan hartu beharreko lehenengo datua. Izan ere, egungo emakumezko langileen amen belaunaldian % 35ek besterik ez baitzuten ezkondu etxetik kanpo lan egiten.

AITA

Aitak oso partehartze txikia omen zuen etxeko zereginetan. Aiten erdiak baino gehiagok ez zuten ezer egiten etxean.

4.1. TAULA. Aitaren etxeko lana

AITAREN PARTEHARTZEA ETXKO ZEREGINETAN	MAITASUNAK	%
Ezer ez	212	53,8
Zerbait	132	33,5
Nahikoa	34	8,6
Asko	9	2,3
Ez er.	7	1,8
GUZTIRA	394	100

% 11k baino ez dute zerbait edo asko laguntzen. Interesgarria da, bestalde, amak etxetik kanpo lan egitea ez dela gizonetzkoek etxeko zereginetan partehartze handiagoa izateko kontutan hartzen den zerbait. Ugalketa-lana emakumearen gain dago, etxetik kanpo lan egin edo ez berdin delarik.

Aipagarria da, halaber, etxetik kanpo lan egiten zuten amak izan dituzten egungo emakumezko langileen pentsamolde eta jokabideak eta etxekoandreak ziren amak izan dituzten emakumezko langileenak ez direla horren ezberdinak. Hortaz, badirudi aurreko belaunaldi emakumeek, etxetik kanpo lan egiten zutenek nahiz etxekoandre peto-petoak zirenek, famili estrategiari buruzko balore berdintsuak irakatsi eta transmititzen zituztela.

Hala eta guztiz ere, emakumezko langile gazteenen aiten jokamoldearen eta helduenen aitenaren artean desberdintasun nabarmen bat dago (ikus 3. irudia). 30 urtetik beherako emakumezko langileen aitei dagokionez, etxean nahikoa edo asko laguntzen zutenen portzentaia (% 18) 40 urtetik gorako aitea (% 6) dexente handiagoa da. Era berean, azken talde horretako aitak dira ugariena etxean ezertxo ere egiten ez zutenen taldean.

3. IRUDIA. Aitek etxean eginiko lana

Urteak igaro ahala, halako jarrera berri bat antzematen dela dirudi; gizonezkoek etxean laguntzeko mentalizatzen hasi dira.

NEBAK

4.1.2

Nebekin bizi izan direnak, haien aldean, diskriminaziozko tratua jasan dute gurasoengandik. Bi herenek (% 65) adierazi dute etxeratzeko orduetan, etxeko zereginetan edo ikasketetan, besteak beste, tratu ezberdina izan dutela.

Etxeko lanari dagokionez, neskekiko diskriminazio nabarmena ageri da etxean: % 13,5ek bakarrik uste du nebek eta beraiek berdintsu lan egiten dutela etxean. Batek ere ez du esan mutilek neskek baino lan gehiago egiten dutela.

4.2. TAULA. Nebek etxean eginiko lana

LAGUNTZA-MAILA	MAIZTASUNAK	%
Ezer ez	118	46,8
Nik baino gutxiago	100	39,7
Nik adina	34	13,5
Nik baino gehiago	0	0
GUZTIRA	252	100

Semeak eta alabak zeuzkaten familietako ia % 50etan, mutilek ez zuten etxeko zereginekin loturiko ezer egiten. Datuoi beste ikuspegi batetik begiratuta, etxe hauetako % 86,5etan mutilek emandako laguntza emakumeek eskatutakoa baino eskasagoa izan dela ikus dezakegu.

Generoaren arabera diskriminazio nabarmen hau, bestalde, familien ikasketa-mailarekin lotuta dago. Izan ere, lehen-mailako ikasketak besterik ez dituzten emakumezkoen familietan nekiko tratua hobea nabarmenagoa baita goragoko ikasketa-maila dituztenen familietakoa baino.

BILAKAERA

4.1.3

Etxe-arloari dagokion desberdintasun honen arabera baloreez gizarteratuak izan badira ere, etxetik kanpo lan egiten duten emakumezko guztien % 87k uste dute gizonezkoek zein emakumezkoek etxean pareko erantzukizunak izan behar dituztela.

4.3. TAULA. Pareko erantzukizuna

BERDINA	MAIZTASUNAK	%
Bai	343	87,1
Ez	4	1,0
Ikusi behar	45	11,4
Ez er.	2	0,5
GUZTIRA	394	100

% 11k ez du iritzi argirik adierazten eta ardurakidetzat honek inguruabarren arabera izan behar lukeela esan dute. 4 pertsonak, hau da talde osoaren % 1, baino ez dator bat ardurakidetzat honekin.

Emakumeak ia ahobatez etxeko ardurakidetzaren alde agertu badira ere, euren amek gizonezkoek etxean lan egiteaz uste zutena aintzakotzak harturik, bilakaerarik izan ote duten eta horren arabera jokatzeko ote duten, edo, aitzitik, pentsamolde-aldaketa, teoria hutsa ote den jakin behar dugu.

4.4. TAULA. Pentsamolde eta jokabideen bilakaera amaren aldean

BILAKAERA-MAILA	PENTSAMOLDEA		JOKABIDEA	
	Maiztasunak	%	Maiztasunak	%
Ezer ez	15	3,8	21	5,3
Zerbait	34	8,6	89	22,6
Nahikoa	130	33,0	145	36,8
Asko	209	53,0	133	33,8
Ez er.	6	1,5	6	1,5
GUZTIRA	394	100	394	100

Taula hau aztertu ondoren, asko (% 53) eta nahikoa (% 33) aldatu direla dioten % 86 emakumeen arabera, amarenaren aldean pentsamoldearen bilakaera nabarmena egon bada ere, bilakaera hau ez datorrela bat jokamoldeekin ematen du. Aldaketa hori gauzatzean, gurasoen etxean bizi izandako egoera aldatzerakoan hain zuzen, zifrak ez bestelakoak dira. Izan ere, asko aldatu omen direnak, praktikan, % 34 baino ez dira. Hortaz, emakumezkoen % 19 ez dira pentsamoldearen arabera jokatzeko gai izan eta jarrera praktikoa zerbait aldatu dutela adierazi dutenen zifren gehigarri bihurtu dira.

Datu hauek, bestalde, gizarte-ekintzak beti doazela baloreen eta pentsamoldeen eraldakuntza-
ren atzetik dioten teoria baieztan dute. Nolanahi ere, bilakaerarik gabe ezinezkoa da aldaketarik izatea.

4.2

BIKOTEA

Jatorrizko familia alde batera utzi eta etxetik kanpo lanean diharduten emakumezkoek beraiek eratutakoak aztertuko ditugu jarraian. Bikotekoek seme-alabez eta etxeko eginkizunez ardurtzeko ezarri dituzten famili estrategiak nolakoak diren jakin nahi dugu.

Ezaugarri soziodemografikoei buruzko kapituluari ikusi dugun moduan, emakumeetako gehienak (% 87) ezkonduak dira edo bikotea dute. Alargunak edo bananduak/dibortziatuak direnek, berriz, senarrarekin nahiz bikotekoarekin bizi izan zireneko garaia aintzat harturik erantzun zioten galde-sortari.

Hasteko, gizonetzkoen lan-egoeraren ezaugarri nagusiak ikusiko ditugu. Gehienek lanean dihardute; langabetuak, ezinduak edo jubilatuak % 3,6 baino ez direlarik.

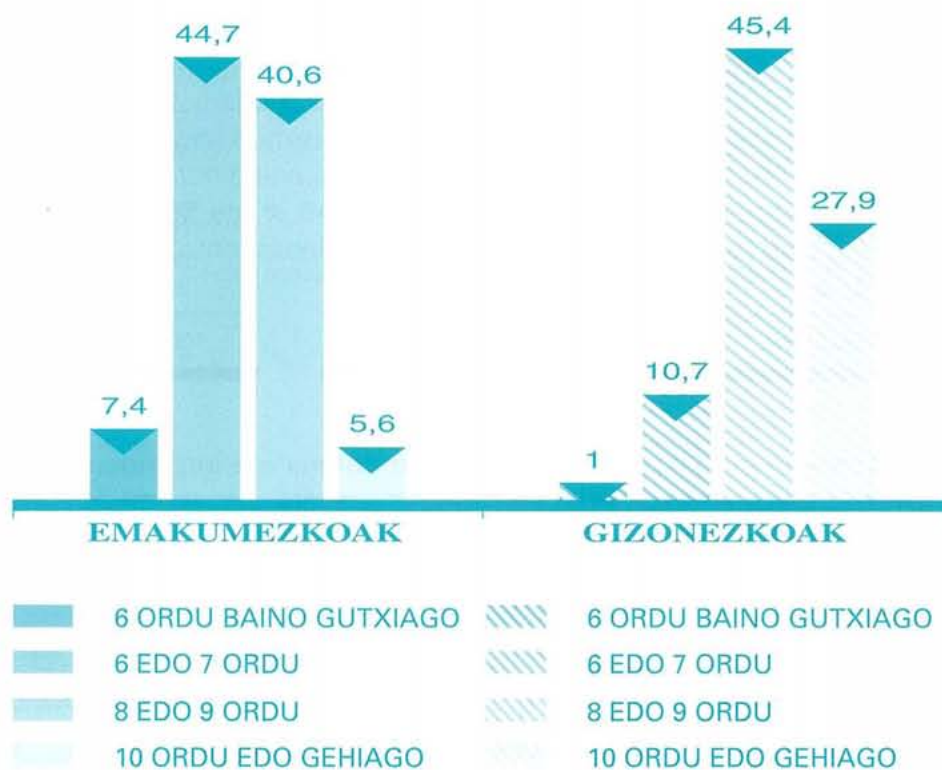
Egunero, batezbeste, 8,9 ordu ematen dituzte lanean, 2ko desbiderapen tipikoarekin. Horrela bada, gizonetzkoek, batezbeste, emakumezkoek baino ordu eta erdi gehiago ematen dute lanean.

4.5. TAULA. Gizonetzkoek produkzio-lanean egunero ematen dituzten orduak

ORDU-KP.	MAIZTASUNAK	%
6 ordu baino gutxiago	4	1,0
6 ordutik 7 ordura	42	10,7
8 ordutik 9 ordura	179	45,4
10 ordu edo gehiago	110	27,9
Ez er.	59	15,0
GUZTIRA	394	100

Taula hau jarraian azaltzen den irudiaren bitartez emakumeen produkzio-lana erakusten duen 3.2. taularekin erkatzen badugu, egunero 8 ordu edo gutxiago eman beharreko lanetan gizonetzkoen presentzia txikiagoa dela eta 10 edo ordu gehiago eman beharreko lanetan, aldiz, presentzia handiagoa dutela ikus dezakegu.

4. IRUDIA. Produkzio-lanean egunero emandako ordu-kopuruen erkaketa

Emakumezkoen hiru laurdenek (% 74) adierazi dute bikotekoaren lana beraiena bezain garrantzitsua dela.

4.6. TAULA. Lanen erkaketa

BIKOTekoAREN LANA	MAIZTASUNAK	%
Garrantzi berdina	292	74,1
Garrantzitsuagoa	63	16,0
Garrantzi txikiagoa	14	3,6
Ez er.	25	6,3
GUZTIRA	394	100

% 16 batentzat gizonezkoen lana garrantzitsuagoa da, eta oso gutxi dira (% 3) gizonezkoek beren bikoteko emakumeak baino beheragoko statusa duteneko kasuak.

Soldatei heltzen badiegu, emakumeak baino gehiago irabazten duten gizonezkoen portzentaiak % 50a baino zertxobait gehiago jotzen duela ikus daiteke, aztertutako bikoteen % 16tan, ordea, emakumeak gizonezkoak baino gehiago irabazten du; emakumezko langile hauen laurden batetik, berriz, gizonezkoaren pareko soldata du, hala ere, lehen aipatu dugu gizonezkoen % 16k baino ez zutela emakumeek baino status profesional hobea. Beste alde batetik, garrantzi berdineko lana omen duten 292 kasu banan-bana aztertu dira eta soldata oso ezberdinak aurkitu ditugu: gizonezkoen % 52k emakumeak baino gehiago irabazten du oraindik. Demagun soldata

ezberdin hauek egunero lanean ordu gehiago emateari edo zehazterik egon ez den bestelako arrazoi batzuri zor zaiela.

4.7. TAULA. Soldaten erkaketa

ZEINEK IRABAZTEN DUEN GEHIAGO	MAIZTASUNAK	%
Hark	215	54,6
Neuk	62	15,7
Berdintsu	94	23,9
Ez er.	23	5,8
GUZTIRA	394	100

Gizonezkoek emakumeen produkzio-lanari buruz uste dutena eta iritzi honek etxe-estrategian duen eragina aztertuz gero, emakumezko inkestatuen arabera, honako taula ateratzen da:

4.8. TAULA. Bikotekoaren iritzia emakumearen lanari buruz

BIKOTekoAREN NAHIA	MAIZTASUNAK	%
Ni etxean geratzea nahiago luke	48	12,2
Etxekoak betetzen baditut, ez dio axola nik kanpoan lan egiteak	65	16,5
Etxekoa gutxi xeago bete arren, ez dio axola nik kanpoan lan egiteak	266	67,5
Ez er.	15	3,8
GUZTIRA	394	100

Hau da, gizonezko gehienei (% 70) ez die axola emakumea etxetik kanpora lan egitera joan behar izateak, etxeko zereginetikiko betetze-maila txikiagoa izan arren. Senarren/lagunkideen % 13k, aitzitik, emaztea/laguna etxean geratzea hobesten dute, eta gainontzeko % 17k emakumeak etxetik kanpo lanean jardunik ere, etxekoak ere bete behar dituela uste du. Emakumezko langile-talde osoari dagozkion iritzi hauek oso ezberdinak dira iritzi-emailearen ikasketamailari erreparatzen badiogu.

4.9. TAULA. Ikasketa-mailaren eta produkzio-lanari buruz gizonezkoek duten iritzia arteko lotura (portzentaiak)

IKASKETAK	NAHIAGO DU NI ETXEAN GERATZEA	IRITZIA		
		ETXEKOAK BETE BEHAR DITUT	ETXEKOAZ GUTXIAGO ARDURATU	ILADAREN GUZTIZKO %
Lehen- mailakoak	17,9	28,2	53,8	20,6
Batxilergoa/LH	14,5	16,9	68,6	45,5
Unibertsitatekoak	7,0	10,9	82,0	33,9
ZUTABEAREN GUZTIZKO %	12,7	17,2	70,1	100

Iturria: Chi Cuadrado delako testa.

4.9. taulan ikus daitekeen bezala, emakumeen produkzio-lanari buruz bikoteko gizonaek bat-tezbeste adierazi dituzten iritzien aldean, iritzirik ezberdinenak lehen-mailako ikasketak egin di-tuztenenak eta unibertsitatean aritu direnenak dira. Emakumeak lehen-mailako ikasketak ditue-neko familietan, bikoteko gizonaek emakumea etxean geratu eta etxekoaz arduratzea nahiago izaten du (% 18), unibertsitateko ikasketak dituztenen familietako gizonaek kasuan, aldiz, % 7 baino ez dira iritzi horren aldekoak. Azken hauen etxeetan, halaber, ikasketa-mailarik xumeena dutenen etxeetan baino iritzi positiboagoa nabari da etxeaz gutxiago arduratzeari bu-ruz, honen aldekoak % 82 eta % 54, hurrenez hurren, direlarik. Hortaz, emakumezko langileen ikasketa-maila bikoteko gizonaek emakumearen produkzio-lanari buruzko iritzi zabalagoa iza-tearekin lotuta dago.

SEME-ALABAK

4.3

Zenbat seme-alaba izan eta noiz erditu lanaren arabera erabaki dutenak % 28 besterik ez dira izan. Kasu honetan, unibertsitateko ikasketak dituzten emakumeak nabarmentzen dira erabaki hori lanbidearen arabera hartu izanagatik: % 38 izan dira hala jokatu dutenak, lehen-mailako ikasketak dituztenen % 22,5en aldean. Erabaki horretan, beraz, ikasketa-mailak izan du eragina eta ez lanbide-motak, aldagai honek ez baitu aukeraketa baldintzapetu.

AMATASUNA

4.3.1

Emakume hauek % 13k adierazi dute amatasunaren ondoriozko arazoak izan dituztela. Ema-kumeen % 17k garai horretan ez zutela etxetik kanpo lan egiten esan dute eta, horrenbestez, ez dakigu lehenengo kopurua praktikan handiagoa gertatu ote daitekeen. Egia esanda, 50 ema-kumek arazoak izan dituzte lanean ama izateagatik. Amatasunaren ondoriozko diskriminazio hau nabarmenagoa da emakume gazteenen kasuan. Halako bereizkeria jasan duten 30 urtetik be-herako emakumeen portzentaiak gainontzeko adin-multzokoenak baino bi bider handiagoak dira (% 34 eta % 14 hurrenez hurren). Egungo krisialdi ekonomikoak eta lana aurkitzeko arazoak seme-alabak izateko adina duten emakume gazteak batez ere jo dituela izan daiteke egoera honen arrazoi nagusienetako bat; enpresek adin horretako emakumeak bereziki diskriminatzen dituztela alegia. Datu hau, lehenago aipatu diren Emakumearen Erakundeak emandako datue-tan ere egiazta daiteke nolabait.

Emakume hauek askotariko arazoak izan dituzte beren lanpostuetan, hots:

4.10. TAULA. Amatasunaren ondoriozko arazoak lanpostuan

ARAZO-MOTA	MAIZTASUNAK	%
Aurkako adierazpenak	15	30,0
Eragozpenak haurrak gaixorik egon direnean	15	30,0
Aurpegi ilunak	11	22,0
Lanbidean gora egiteko oztopoak	7	14,0
Ginekologoarengana etab. joateko eragozpenak	6	12,0
Lanetik botatzea	6	12,0
Lanetik botatzeko mehatxu ezkutua	5	10,0
Bestelako arazoak	18	36,0

Oharra: Maiztasun eta portzentaia hauek arazoak izan dituzten 50 emakumeri baino ez dagozkie. Kasu askotan erantzun asko eman dira eta, horrenbestez, portzentaiaen zutabeko batuketak % 100etik gorakoa da.

Emakume hauek jasan dituzten arazo hauei dagokienez, ugarienak amatasunari buruzko adierazpen negatiboak eta gaixoturiko haurrak zaintzeko eragozpenak izan dira, ondoren laneko aurpegi ilunak datozelarik. Proporzio txikiagoz gertatu badira ere, askoz ere larriagoak dira lanetik botatzeak eta lanetik botatzeko mehatxu ezkutua; era berean, lanbidean gora egiteko ere amatasuna eragozpen bilakatzen dela esan behar da.

Nolanahi ere, bestelako arazoei dagokien atalean agertzen da portzentaia handiena; eskuz kodetu ondoren, ondoko edukinak laburbildu dira, batzuk behin eta berriz errepikatzen direnak:

- Ez zioten kontratua berritu.
- Eszedentziaren ondoren ez zuten berronartu.
- Edoskitzaroan lanaldia murriztearen ondorioz lana galdu zuen.
- Lanpostu eta ordutegi aldaketa.
- Ez zioten soldatarik gabeko 3 hilabeterako eszedentziarik eman.
- Haurdun zegoela ez zuten ezein lanetan onartzen.
- Sozietatea (negozioa) desegin behar izan zuen hartaz arduratzerik ez zeukalako.
- Berdintasunaren aitzakiaz, enpresak amatasunagatiko bazarik ez hartzea nahi zuen.
- Edoskitzarorako arazoak.
- Txandakako lanak sortarazitako abaildura.
- Gehiegizko lanak sortarazitako depresioa.
- Neke handia.

Amatasunaren arazoa aintzakotzat harturik, bikotean guraso izateagatiko baja gizonezkoak hartzeko aukera planteatu ote zen galdetu zitzairen emakumeoi. Hona hemen erantzunak:

4.11. TAULA. Guraso-bajarako baimenari buruzko planteamendua

GURASO-BAJA	MAIZTASUNAK	%
Ez genion aukera hau elkarri planteatu	249	63,2
Neuk hartzea erabaki genuen	38	9,6
Hark hartzea erabaki genuen	0	0
Hark ez luke inola ere hartuko	22	5,6
Garai hartan ez nuen etxetik kanpo lan egiten	55	14,0
Ez er.	30	7,6
GUZTIRA	394	100

Hautabide hori planteatzen dutenak gutxi dira, % 10 baino gutxiago, eta halako kasu guztietan hartu zen erabaki berbera, hots, baja amak har zezala, bikote batek ere ez zuen baja aita har zezala erabaki.

Jakina omen zen amatasunagatiko (aitak baztertu egiten dituen hitz zaharkitua) bajak beti emakumeek hartzen zituztela. Izan ere, baja hau gurasoetako edozeinek, aita zein amak, hartzeko aukera hau berria izateak esplikatu luke aukera hori kontutan hartu ez dutenen portzentaia handia (% 63). Beste alde batetik, emakume-talde txiki batek beren bikoteko gizonezkoek inola ere ez luketela halako bazarik hartuko adierazi dutela azpimarratu behar da.

HAURREN ZAINZA LANALDIAN ZEHAR

4.3.2

Bikoteko biek etxetik kanpo lan egiten dutenean, lanean diharduten bitartean haurrak behar den moduan zainduak izango badira, gurasoek estrategia egokia izan behar dute. Garai horretan, lau urte bete bitartean alegia, haurrak egunero 24 orduz zaindu eta haietaz arduratu beharra dago, horregatik behar izaten da beste pertsona batzuren laguntza. Umetxoaren zaintza betetzeko hautabide ezberdinak daude: haur eskola (haurtzaindegia), kontrataturiko pertsona bat, familiarrekoa edo adiskideren bat. Izan ere, bikoteek hautabide hauetako bat baino gehiagoz baliatu ohi dira beren beharrianak betetzeko.

4 urtetik beherako umetxoak zaintzeko estrategiarik erabiliak honako taulan agertzen dira:

4.12. TAULA. Umetxoak zaintzeko erabili ohi diren estrategiak

ERABILITAKO ESTRATEGIA	MAIZTASUNAK	%
Emakumezko otseina	171	43,4
Ama/amaginarreba	169	42,9
Haur eskola (haurtzaindegia)	112	28,4
Bikotekoa	53	13,5
Beste pertsona bat	22	5,6

Oharra: Emakumezko langile batzuk hainbat estrategiaz baliatu izan direnez, portzentaien batuketan % 100etik gorakoa da. Emakume guztien % 12k ez zuten etxetik kanpo lan egiten beren seme-alabek 4 urte baino gutxiago zituztenean, beraz, azaltzen diren zifrak gainontzeko % 88ei dagozkie.

Arazo honi aurre egiteko estrategiarik erabiliak otseina eta amonez baliatzean datza. Etxetik kanpo lanean diharduten emakumeetako ia erdiek erabiltzen dituzte bata edo bestea, bi hautabideok ia kolektibo osoa hartzen dutelarik.

Haur eskolaz laurden bat baino zertxobait gehiago baliatzen dira. Hau, dena den, erabilitako baliabideak aztertzen dituen 6. kapituluaren ikusiko da zehazkiago.

Estrategia bat edo beste bat aukeratzea hainbat aldagaiekin lotuta dago. Eta horrela, lanbide-mota, esate baterako, funtsezkoa da otseina erabiltzerakoan zein bikoteak umetxoaren zaintza bere gain hartzerakoan.

4.13. TAULA. Lanbidearen eragina umetxoenganako estrategian (portzentaiak)

LANBIDEA	ESTRATEGIA	
	Otseina	Bikotea
Administrariak	65,6	6,5
Teknikariak-Profesionalak	53,8	20,5
Esku-langileak	18,1	10,4

Seme-alabak zaintzeko otseinaz baliatzerakoan, esku-langileen joera (% 18) nabarmenki aldentzen da gainontzekoen joeretatik. Administrariak dira hautabide honetaz gehien baliatzen direnak (% 66). Litekeena da ustez baliabide ekonomiko eskasagoak izan ohi dituzten esku-langileek ahalmen ekonomiko handiagoa eskatzen duen estrategia honetaz baliatzeko eragozpen handiagoak izatea. Beste alde batetik, adinari dagokionez, gazteenak dira arazo honi aurre egiterakoan baliabide honetaz gutxien baliatzen direnak.

Umetxoen zaintza bere gain hartzen dituzten bikoteen kasuan, berriz, teknikarien-profesionalen senarrak edo lagunkideak (20,5) gainontzekoenak baino gehiago arduratzen dira gai honetaz. Hautabide hau aukeratzen dutenen adina ere adierazgarria da. 40 urtetik gorako emakumezko langileen bikoteko gizonetzkoak gainontzekoenak baino gutxiago arduratzen dira umetxoek zaintzat.

Adinaren eragina, halaber, oso argi nabarmentzen da umetxoak zaintzeko ama edo amaginarreba erabiltzen dutenen kasuan.

4.14. TAULA. Adinaren eragina umetxoenganako estrategian (portzentaiak)

ADINA	AMA/ AMAGINARREBA
20 eta 30 urte bitartekoa	70,0
31 eta 40 urte bitartekoa	48,8
41 eta 50 urte bitartekoa	28,2
50 urte edo gehiago	18,2

Etiket kanpo lan egiten duten emakumezko gazteenen % 70 amaren edo amaginarrebaren laguntzaz baliatzen dira edo baliatu izan dira semea edo alaba jaiotzetik eratorritako arazoari aurre egiteko. Emakumeak adindu ahala, gero eta gutxiago baliatzen dira laguntza-mota honetaz. Gazteenek, nolabait, ez dute jatorrizko familiarekiko zibilborrestea hautsi. Adinduenak, alderantziz, etiketik kanpo lan egitera irten ziren aintzindariak izan zirelako edo, familiaren etxeko babesa baino nahiago zuten burujabetasuna.

Lanaldiak dirauen bitartean, bestalde, seme-alabei dagozkien ezustekoak ere sortzen dira batzutan, eta halakoei aurre egiteko ama edo aitaren presentzia ezinbestekoa izaten da. Etiketik kanpo lan egiten duten emakumeetako % 41ek adierazi du ezustekoren bat gertatuz gero, arazoa konpontzeaz bera arduratuko dela gauza jakina dela edo zela, seme-alabak nagusiak badira. Beste % 59 batek adierazi du bion artean erabakitzen dutela zein arduratuko den arazoa konpontzeaz.

Emakumeen adinak badu eraginik halako erabakiak hartzerakoan, ondoko taulan ikus daitezkeen bezala:

4.15. TAULA. Adinaren eta ezustekoez arduratzearen arteko lotura (portzentaiak)

ADINA	EZUSTEKOEZ ARDURATZEA		
	JAKINA DA NEU ARDURATUKO NAIZENA	BION ARTEAN ERABAKITZEN DUGU	ILADAREN GUZTIZKO %
20 eta 30 urte bitartekoa	63,2	36,8	10,1
31 eta 40 urte bitartekoa	35,0	65,0	52,4
41 eta 50 urte bitartekoa	40,3	59,7	31,6
50 urte edo gehiago	59,1	40,9	5,9
ZUTABEAREN GUZTIZKO %	41,0	59,0	100

Iturria: Chi Cuadrado delako testa.

Datu hauek aztertzen baditugu, egoera interesgarri bat berragartzen zaigu. Adinean aldenduenak diren taldeek erakusten dituzte emaitzarik antzekoenak. Ezustekoez zein arduratuko den erabakitzeari dagokionez, batezbesteko emaitzetatik urrutien dagoen taldea gazteena da (% 37), ondoren, oso gertu, 50 urtetik gorakoen taldea ageri delarik. Gai honetan, bikotekoarekiko jarrerarik demokratikoen 31 eta 40 urte bitarteko emakumezkoen taldeari dagokio (% 65).

Jokabide honek ez du esplikaziorik, ez dago lanbidearekin lotuta, ez eta ikasketa-mailarekin ere. Harrigarria da gazteenen joakera hau, egoera zaharkituak birsortzen dituen.

Beste alde batetik, haurra txikiak direnean gertatzen diren ezusteko hauek direla medio, lan absentismoa ere badago. Askotan lanera huts egin edo ordutegia aldatu behar izaten da gaixotu egin den seme edo alaba zaintzeko, istripuren batez arduratze edo bestelako ezustekoren bati aurre egiteko. Bikoteko zeinek huts egiten du lanera edo aldatzen du lan-ordutegia halako arazoak konpontzeko?

4.16. TAULA. Zeinek huts egiten du lanera ezustekoren bat denean?

ZEINEK HUTS EGITEN DU?	MAIZTASUNAK	%
la beti neuk	203	51,5
la beti bikotekideak	17	4,3
Biok txandaka	95	24,1
Ez bata ez besteak	62	15,7
Ez er.	17	4,3
GUZTIRA	394	100

Familiarengatik lan-absentismoaren eragina emakumeengan nabarmentzen da batik bat; izan ere, ia beti berak huts egiten duela edo lan-ordutegia aldatzen duela adierazi duten % 51ri bikotekoarekin txandakatzen diren beste % 12a gehitu behar baitzaio. Hortaz, haurrengatik lanera huts egiten duten emakumeen lan-absentismo hau % 63ra iristen da. Portzentaia honi familian gerta daitezkeen bestelako ezustekoak gaineratzen badizkiogu, oro har emakumearen ardura-pekoak izaten diren bikotekoaren edo zaharren gaixotasunak esate baterako, bada, emakume izateagatik lan absentismo nabarmen batera behartzen zaiela ikus daiteke, lan merkatuan berdintasunez jokatu ahal izateko oso kaltegarria dena.

Ama eta aita lanean ari diren bitartean hurrek behar duten arretaz gainera, jeneralean hiru-garren pertsonaren baten bizkar izaten dena; ordutegi horretatik kanpo ere haurrak zaindu behar izaten dira eta zaintza horretaz gurasoak arduratu ohi dira.

Etiket kanpo lan egiten duten emakume hauei zera proposatu zaie, bera eta bere bikotekoaren arteko erkaketa egin eta hurrenganako ardurarekin lotutako hainbat zereginetan zeinek ematen duen edo zuen (seme-alabak nagusiak direlako edo bananduak, dibortziatuak nahiz alar-gunak direlako) denbora gehiago adieraz dezatela. Hona hemen emaitzak:

4.17. TAULA. Seme-alabenganako dedikazio-aldiari dagokion erkaketa (portzentaiak)

ARIKETA-MOTA	ZEIN ARDURATZEN DA GEHIAGO?		
	Neuk	Bikotekideak	Biok berdin
Gaixorik daudenean zaindu	73,9	2,0	24,1
Gauetz ohetik jaiki	55,8	14,7	29,4
Paseatu	47,5	9,9	42,6
Eskolako lanetan lagundu	40,1	18,0	41,9
Entzun	34,3	5,8	59,9
Etxean haiekin jolastu	31,2	21,6	47,2
Maitasuna eman	22,1	3,6	74,4

Emakumeak bere bikotekideak baino denbora gehiago ematen du seme-alabekin kasu guztietan. (Ariketak emakumezkoen gehieneko protzentaien arabera sailkatu dira, handienetik hasita txikienera).

Ikus daitekeenez, osasun-arazoak ia beti daude emakumezkoen ardurapean, familiaren erizainak dira. (Arazo honetaz aita ama baino gehiago arduratzen deneko etxeak % 2 baino ez dira). Hurrei kasu egiteko gauetz jaiki beharra dagoenean ere, etxe guztien % 50 baino gehiagotan emakumezkoa jaikitzen da.

Lanetik kanpoko orduetan hurrez arduratzeko edozein zereginetan, gizonezkoak emakumezkoak baino denbora gutxiago ematen badu ere, ariketa-mota jakin batzutan, etxeko jolasetan (% 22) eta eskolako lanetan (% 18), esate baterako, presentzia nabarmenagoa du. Kasu haue-tako lehenengoa adinarekin lotuta dago. Emakumezko gazteenen bikotekideek, proportzioz, 40 urtetik gorakoenek baino askoz ere gehiagotan jolasten dute hurrekin, % 54,5 eta % 27 hurrenez hurren. Gizonezko gazteengan halako aldaketa bat nabari da alderdi honetan. Beste alde batetik, ikasketak-maila erabat loturik dago seme-alabei eskolako lanak egiten laguntzearekin. Gai honetaz emakumezkoa baino gehiago arduratzen diren gizonezko guztiak aintzat harturik, lehen-mailako ikasketak dituzten emakumeen bikotekideek (% 54) unibertsitate-ikasketak dituzten emakumeen (% 26) baino gehiago arduratzen dira.

Azkenik, seme-alabenganako harreman afektiboari dagozkion ariketetan, entzutea eta maitasuna ematea esate baterako, bion artean banatu ohi direla ematen du.

Umetxoan nahiz haur txikien deiar erantzunez jaiki beharrak lan-kostua dakarkie emakumezkoiei, gehiegizkoa ez badirudi ere. Hala ematen du behintzat, jaiki ohi diren emakumeen adierazpenak aztertzen badira.

4.18. TAULA. Gaez jaikitzeak norberaren lanean duen eragina

ERAGIN-MAILA	MAIZTASUNAK	%
Eraginik ez	90	31,4
Zerbait	140	48,8
Nahikoa	57	19,9
GUZTIRA	287	100

Emakumezko langileen ia heren baten kasuan, gaez jaiki beharrak ez du eraginik izan euren lanean, emakumeen erdiak esan du zerbait eragin diola. % 20ri, aldiz, nahikoa eragin dio.

Haurren zaintzari buruzko azken datu gisa, eta emakumeek etxetik kanpoko lanean ematen duten ordu-kopurua aintzat harturik, % 67k esan dute hurrekin nahikoa denbora ematen dutela, % 27k, aitzitik, gehiago eman nahiko lukete (ikus 5.14. taula). Litekeena da lehenengoek kantitatea ez baina kalitatea jotzea garrantzizkotzat.

Txikiak diren edo izan diren bitartean, haurrak zaintzeko zer behar duten edo zuten galdetu zaie emakumeoi. Erantzun-sorta bat eskaini zaie horietako bat aukeratzeko. Aukeraketa askotarikoa eta hautabide guztien artean banatua gertatu da.

4.19. TAULA. Haurrak zaintzeko beharrezkotzat jo direnak

BEHARRIZANA	MAIZTASUNAK	%
Lanaldi murriztua	93	23,6
Etxetik kanpoko lanari uztea	45	11,4
Otsein bat ordaindu ahal izatea	43	10,9
Nire bikotekoaren laguntza	37	9,4
Haur eskola (haurtzaindegia) egokia	35	8,9
Beste batzuk	16	4,1
Nire ama hurrez arduratzea	10	2,5
Ez dut ezer behar (izan)	79	20,1
Ez er.	36	9,1
GUZTIRA	394	100

Beharrianen taula aztertuz gero, aukeratuena, emakumezko langileen ia laurden batek aukeratu dutena hain zuzen, lanaldi murriztua izan dela ikus daiteke. Etxetik kanpoko lanari uztearen aldekoak eta otsein bat ordaindu ahal izatea aukeratu dutenak % 11 dira. Haur eskola eskatzen dutenak, berriz, % 10era ere ez dira iristen, bikotekoaren laguntza eskatzen dutenak bezala. Azken datu hau are harrigarriagoa gertatzen da, haurren zaintzaren gaian, emakumezkoek gizonetzkoek baino zama askozaz ere handiagoa eraman ohi dutela kontutan harturik. Argi dago seme-alabenganako ardurakidetza aldarrikatzen duen pentsamoldea ez dela oraindik sustraitu emakumeengan.

Beste beharrizan batzuri dagokien atalean hainbat erantzun eman dira, adierazgarrienak honakoak izan daitezke:

- Penalizazio profesionalik gabeko lanaldi murriztua.
- Biontzako lanaldi murriztua.
- Lanaldi moldakorra.
- Soldata handiagoa.
- Ama-baja luzeagoa (2 edo 3 urtekoa).
- Otsein hobe.
- Biok asti gehiago izatea.

Hainbatek beharrizan bat baino gehiago, bi edo hiru hain zuzen, aipatu dituzte: lanaldi murriztua, haurtzaindegia eta bikotekidearen laguntza.

Beste alde batetik, emakumeen % 20k betebeharrak ongi bete dituztela eta seme-alabak zaintzeko ez dutela inolako laguntza edo baliabideren beharrik izan adierazi dute.

AITATASUN AKTIBOA

4.3.4

Gizonezkoek eta emakumezkoek beren seme-alabekin egiten duten famili edo ugalketa-lanari buruzko azterketa oinarritzat harturik, azterlanean zehar egiaztatuz joan garen bezala, lan hori emakumezkoen aldera erabat lerratua dela esan daiteke.

Errealitate honekiko kontzientzia-maila eta onespina egiaztatzeko asmoz, bikoteko gizonezkoak aitatasun aktiboa betetzen ote duen galdetu zaie emakumeei, hau da, gizonezkoa seme-alaben zaintzaz eta eguneroko arretaz behar adina arduratzen ote den jakin nahi zen. Honako erantzunak jaso ditugu:

4.20. TAULA. Aitatasun aktiboa

AITAREN DEDIKAZIOA	MAIZTASUNAK	%
Denbora oso gutxi ematen du	46	11,7
Denbora gutxi	103	26,1
Nahikoa denbora	225	57,1
Ez er.	20	5,1
GUZTIRA	394	100

Emakumezkoen erdiek baino gehiagok uste dute bikotekideak nahikoa denbora ematen duela seme-alabez arduratzen eta zaintzen. Laurden batek, aldiz, denbora gutxi ematen duela adierazi du eta % 12 urri batek oso gutxi ematen duela. Erantzun ez dutenen artean seme-alabarik ez duten ezkongabeak ere sartu dira. Aldagai berezietako (adina, ikasketak, lanbidea) batek ere ez du baieztatu hauei buruzko argibiderik eskaintzen; talde osoak du jokaera homogenoa.

Bikotekideak seme-alabekin denbora gutxiegi ematen duela uste duten emakumezkoek, bestalde, gabezia horren arrazoiak adierazi dituzte. Arrazoiak, pluralean, emakume hauetako erdiek baino gehiagok bat baino gehiago aipatu du eta.

4.21. TAULA. Aitak seme-alabekin denbora gutxiago ematearen arrazoiak

ARRAZOIA	MAIZTASUNAK	%
Ez du astirik	59	39,6
Nire esku uzten du	53	35,6
Nahikoa egiten duela uste du	52	34,9
Bestelako interesak ditu	24	16,1
Gainontzeko aitek adina egiten duela uste du	21	14,1
Haurren zaintza neuri eman didate	15	10,1
Ez zaizkio haurrak atsegin	5	3,4
Beste arrazoi batzuk	17	11,4

Oharra: Erantzun anitzak direnez, portzentaien batuketa % 100ekoa baino handiagoa da.

Amen hirurenak zerrendako arrazoietako hiru errepikatu ditu, hots, ez du astirik, nire esku uzten du eta nahikoa egiten duela uste du. Lehenengo arrazoiak, arruntena, ia % 40ra iristen da. Harritzekoa da, alde batetik, lehen azaldu den bezala, familiaren zama funtsean emakumezkoen bizkar dagoela jakinda, aitek nahikoa egiten dutela iriztea eta, bestetik, emakumeok bikotekideak seme-alabenganako lana beraien bizkar uztea onartzea.

Gainontzeko aitek bezala jokatzearen ustea adinarekin lotuta dago. Iritzi hau, proportzionalki, askoz ere ugariagoa da gazteen artean (% 37,5), adinduagoen artean baino (% 10). Berriz ere irizpide zaharkitu samarrak aurkitzen ditugu gazteen taldean.

Beste arrazoi batzuk biltzen dituen atalean, zerrenda luzea jaso da, aipatuena honakoak izan direlarik:

- Bidaia sarritan egitea.
- Kanpoan lan egitea, garraiolaria edo itsasgizona izatea.
- Nekea.
- Telebista.
- Futbola edo adiskideekiko afariak.
- Haurrenak ez bezalako ordutegiak.
- Alabak erantzukizun handiegiztat jotzea.
- Etxetik kanpoko zaletasunak.
- Heziera egokia emateko prestakuntzarik ez izatea.
- Umezale ez izatea.

Emakumeetako batek bere burua jotzen du erruduntzat: nik edozergatik lehenago erreakzionatzen dut.

Atal honi amaiera emateko, seme-alabenganako arreta eta zaintzaz emakumezkoek gizonzkoek baino gehiago arduratzen direla etengabe agerian jartzen den arren, berdintasunik gabeko

egoera hau ez da erabat aitzatesten. Gizonezkoen jokaera nolabait justifikatu egiten da, emakumeek bikotekideari exijitu behar zaionarekiko kontzientziaziorik ez izateagatik; genero-rola barneratu eta sustraitua dute. Seme-alabenganako ardurakidetza egiazko bihurtzeko asko falta da oraindik.

AMA BANANDUAK/ DIBORTZIATUAK

4.3.5

Aitatasun aktiboari buruzko azterketarekin aurrera eginez, ama bananduek/dibortziatuek nola bizi dituzten beren bikotekide-ohiek seme-alabenganako betebeharrak betetzeari dagozkion egoerak aztertuko dugu.

IKusi berri dugun bezala, etxetik kanpo lan egiten duten emakumezko guztiak kontutan harturik, gutxi dira bikotekideak seme-alabekin denbora gutxiegi ematen dutela eta kexu direnak; emakume hauetako bananduek edo dibortziatuek, aitzitik, iritzi arras ezberdina agertu dute. Talde honetako % 62k esan du bikotekide-ohiak denbora oso gutxi ematen duela seme-alabekin.

Izan ere, seme-alabak ikusteko bisita-araubidearen betetzea oso prekariora da aitei dagokienez.

4.22. TAULA. Bisita-araubidearen betetzea

BISITA-ARAUBIDEA BETETZEN AL DU?	MAIZTASUNAK	%
Beti	11	32,4
Ia beti	5	14,7
Noizean behin	7	20,6
Ia inoiz ere ez	10	29,4
Ez er.	1	2,9
GUZTIRA	34	100

Ikus daitekeenez, aitei seme-alabak bisitatzeke eskubidea edo betebeharra zehazten dien bariantze edo dibortziorako hitzarmenaren arabera, aita hauetako % 30ek ia inoiz ere ez ditu seme-alabak ikusten eta % 20k noizean behin baino ez. Hortaz, aita-talde honen erdiak ez dituela epaileak ezarri eta legeak araututako baldintzak betetzen ematen du.

Oporrei dagokienez, zifrak antzeko egoera baten adierazgarri dira:

4.23. TAULA. Oporrak

OPORRALDIA SEME-ALABEKIN EMATEN DU	MAIZTASUNAK	%
Bai	9	26,5
Ez	15	44,1
Batzutan	9	26,5
Ez er.	1	2,9
GUZTIRA	34	100

% 26,5 baino ez dira seme-alabekin geratzen dagokien oporraldian, betebeharrak hau batzutan betetzen dutenek ere protzentaia berdina jotzen dute. Alabaina, aiten % 44, portzentaia nabarmena alegia, ahaztu egiten da betebeharrak honetaz.

Gai honi buruzko adierazpenen artean, emakume batek esplizituki adierazi du senar ohiak udan udalekuetara bidaltzen dituela.

Elikadura-pentsioen ordainketa aztertuz gero, banandutako nahiz dibortziatutako aiten % 30ek ez duela seme-alabenganako derrigorrezko betebeharrak hau betetzen eta gainontzekoek era ezberdinetan betetzen dutela egiazta daiteke.

4.24. TAULA. Elikadura-pentsioen ordainketa

ORDAINKETA BETETZEA	MAIZTASUNAK	%
Dagokionean ordaintzen du	15	44,1
Ordaintzen du, baina ez dagokionean	4	11,8
Nahi duenean ordaintzen du	4	11,8
Ez du ordaintzen	10	29,4
Ez er.	1	2,9
GUZTIRA	34	100

Banandutako nahiz dibortziatutako aiten % 30ek ez du seme-alaben elikadura-pentsioa ordaintzen eta % 12k nahi duenean ordaintzen du. Erdiak baino gehiagok, % 56k hain zuzen, betetzen du betebeharrak hori, zenbaitek (% 12) dagokio unean ez bete arren.

Elikadura-pentsioaren derrigorrezko ordainketa betetzen ez duten senar ohiak dituzten emakumeetarik, % 30ek baino ez du egoera hori salatu. Emakume hauek egoera hau salatuko balute, seme-alabena dena erreklamatzeko eskubidea erabiltzeaz gain, pensioen ez-ordainketa-aren arazoa estatistikoki ezagutu ahal izateko laguntza baliotsua gertatuko litzateke nolabait.

Azkenik, banandutako nahiz dibortziaturiko aiten jokabide hauek guztiak, emazte ohien adina, ikasketa-maila edo lanbidea edozein izanik ere, berdinak direla aipatu beharra dago.

ZAHARRAK EDO MINUSBALIATUAK

4.4

Etiket kanpo lanean diharduten emakumezkoen % 11k pertsona zahar edo minusbaliaturen bat du bere ardurapean. Pertsona hau, gehienetan, emakumearen familiartekoa da, bikotekidearen familiartekoak ere badiren arren.

Hautabide horren ondoren, askoz ere portzentaia txikiagoarekin, egoitza ageri da (% 19), gero eguneko zentroa (% 12) eta laguntza ekonomikoak (% 9) datozelarik.

Beste batzuk deituriko atalean bildutako banakako adierazpenen artean, honakoak dira aipagarrienak:

- Oporraldietan edo asteburuetan denboraldi laburrak eman ahal izateko egoitzak.
- Zerbitzua pertsona zaharraren egoera fisiko edo psikologikoaren arabera aukeratzea.

FAMILIARI BURUZKO IRITZIAK ETA JARRERAK

4.5

Etiket kanpo lan egiten duen emakumearen eta bere familiaren arteko harremanei buruzko gaiari amaiera emateko, jarraian familiari buruzko iritziak eta jarrerak aztertuko dira. Horretarako, familiari buruzko esaldi batzuk aurkeztu zitzaizkien ados zeuden edo ez adieraz zezaten; hona hemen emaitza:

4.28. TAULA. Familiari buruzko iritziak eta jarrerak (portzentaia horizontalak)

FAMILIARI BURUZKO ESALDIAK	ADOS ERABAT/ PARTZIALKI	ZALANTZAN	DEASADOS ERABAT/ PARTZIALKI
Gizonezkoek zein emakumezkoek gaitasun berdina dute seme-alabek arduratzeko, aski da nahi izan eta ikastea	92,6	2,3	3,3
Emakumeok, inori mesede egitearen sarritan uzten ditugu alde batera gure nahiak	85,0	5,3	8,3
Seme-alabek arduratzen diren gizonezkoek beren afektibitatea garatu eta aitatasunaz jabetzen dira	82,5	7,6	6,8
Ama/aita izateagatikoa baja emakumeak hartu behar du beti	42,6	14,0	40,3
Seme-alabek txikiak diren bitartean emakumeek etxean behar dute	30,7	7,6	59,2
Etiket kanpo lan egiteko irrika dela eta, emakumearen amasentsibiltatea galtzen ari da	15,0	6,9	76,2

Oharra: Ez du erantzun delako taulari dagozkion portzentaia ez dira kontutan hartu, eta beraz, iladen batuketa ez da % 100era iristen.

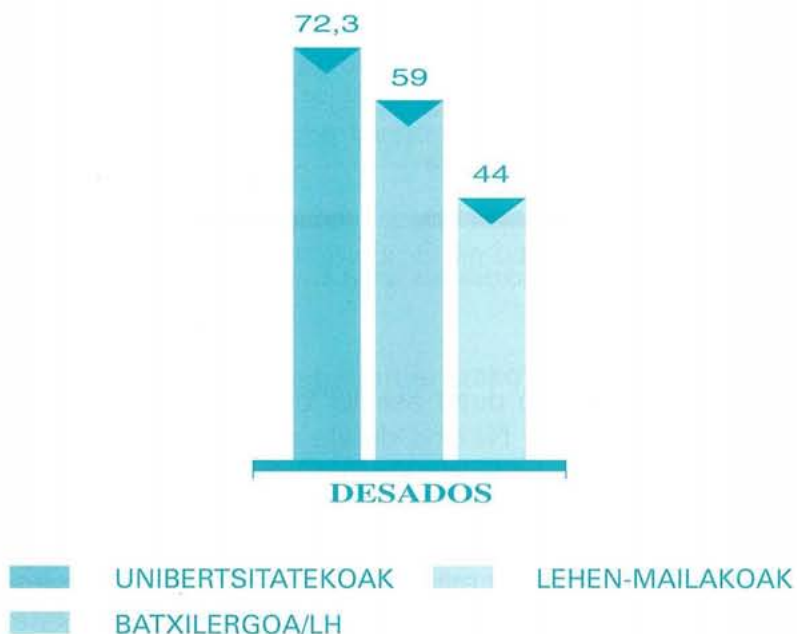
Adostasunik handiena (% 93) lortzen duen esaldia lehena da, hots, gizonezkoek eta emakumezkoek haurrak zaintzeko gaitasun berdina dutela adierazten duena. Era berean, gehiengo nabarmen batek (% 82,5) seme-alabek arduratzen diren gizonezkoek beren afektibitatea garatu eta aitatasunaz jabetzen direla uste du. Hala eta guztiz ere, lehenago azaldu diren emaitzetan seme-alabenganako zereginetan gizonezkoen lanaren proportziogabetasuna nabarmendu da, hortaz, berriz ere, teoria eta praktika bat etortzeko bide luzea urratu beharra dagoela dakusagu. Gizonezkoen pentsamoldea aldatu beharra aldarrikatzen da, bete dezaketen hainbat eginkizun beren gain hartzeko, aski dela nahi izan eta ikastea alegia. Aldaketa horretan, emakumeak dinamizatzailerik edo eragile izan behar du, banatu beharreko eginkizunak berak bakarrik betetzeari utziz.

Baina ikus dezakegunez, ez da halakorik gertatzen. Emakumezko langileen % 85ek adierazi duenez, emakumeok sarritan uko egiten baitiegu gure nahiei, inoren mesedetan. Generoaren arabera soziazio diskriminatzaile baten bitartez transmititu den uko egite hau emakumearen berezkoz hartzen da eta, horrenbestez, ama eta seme-alaben arteko harremanetan gertatu beharreko funtzio-aldaketaren planteamendu kritikoa eragozten da. Esaldi honekiko adostasunaz galdetzean, zalantza adierazi duten emakumeak gutxi izan badira ere, gazteenak gainontzekoengandik aldendu egiten direla esan behar da, hortaz, adinarekin loturiko jarrera-aldaketa bat soma daiteke.

Afektibitate hutsarekin eta norberaren dohaintzarekin loturik dagoen uko egite horren aurrean, emakumezkoek ia baldintzarik gabe bere burua hartara jartzeko prest agertzen diren bitartean, planteatzen den arazoa arlo afektibotik kanpokoa bada eta soldatapeko lanerako eskubideari badagokio, ehun eta laurogei graduko bira gertatzen da. Ama nahiz aita izateagatik baja beti emakumezkoak hartu behar duela adierazten duen esaldia-erakiko iritzietan ikus dezakegu aldaketa nabarmen hau. Kasu honetan, % 43 baino ez dago ados, baina, dena den, desados daudenak ere % 40 besterik ez direla esan behar da, zalantzan daudenak ere askotxo direlarik (% 14). Kasu honetan, ikasketa-mailak eragin handia du jarrera ezberdinetan. Konparatiboki, zalantzan daudenen portzentaiarik handiena ikasketa-mailarik baxuena dutenei dagokie eta, beste alde batetik, unibertsitariak dira esaldi horrekiko desadostasunik nabarmenena erakutsi dutenak (% 48, batxilergoa/LH egin dutenen % 36ren aldean).

Lanerako eskubidearen indarra berriro nabarmendu da, eta indartsuago nabarmendu ere, haurrak txikiak diren bitartean, emakumeek etxean geratu behar dutela adierazten duen esaldia-erakiko onespen eskasaz (% 31). Haur txikiak izanik ere soldatapeko lanaren alde % 60 agertu badira ere, jarrera hau ez da homogenoa emakume-talde guztien kasuan (ikus 5. irudia).

5. IRUDIA. Lanari eta amatasunari buruzko iritzia, ikasketa-mailaren arabera. (“Haurrak txikiak diren bitartean, emakumeek etxean geratu behar dute”)

Unibertsitariak ez daude ados etxean geratu beharrekin (% 72), desadostasun hau lehen-mailako ikasketak dituztenena (% 44) baino askoz ere nabarmenagoa da gainera; batxilergoa edo

LH egin dutenek, berriz, batezbesteko portzentaiaren inguruan ageri dira (% 60). Beste alde batetik, lanbideak edo adinak eginiko balorazioan eraginik ote duten aztertu ondoren, ez dagoela loturarik ikusi da. Hortaz, ikasketa-mailaren eragina haur txikiak izanik ere lan egiteko eskubi-dearekiko jarreraren baino ez du nabari, horretan eragin erabakiorra badu ere.

Emakume hauetako % 15ek, bestalde, etxetik kanpo lan egiteko irrika dela medio, emakumearen ama-sentiberatasuna galtzen ari dela uste du; portzentaia hau horren handia ez bada ere, soldatapeko lanari ama-sentimenduaren aurkakoa irizten dioten emakumeak ere oraindik badaudela ikus daiteke. Ikasketa-mailarik baxuena duten emakumeek dira, halaber, esaldi honetikiko adostasunik handiena agertu dutenak (% 26, unibertsitarien % 6ren aldean).

5
ETXEA

Pribatuaren, afektiboaren, besteekiko arduraren adierazgarri den etxea da, hain zuzen ere, emakumearen lana tradizioz gauzatu ohi deneko txokoa. Etxean gertatzen da arlo publikora lan egitera, harremanak izatera, prestatzera nahiz informazioa eta iritziak jasotzera irteten direnen zuzperketa.

Haiek zuzpertzeko badira, etxeak gutxienezko baldintza batzuk bete beharko ditu, hots, gutxienezko garbiketa, atonketa, hornidura, elikagaien prestaketa eta abar luze bat, planifikazioa, burutzapena, kontrola eta ebaluazioa eskatzen dituztenak.

Gizarteak produkzioetik kanpokotzat jotzen duen, baina, edozein modutan ere, produkzioaren mundu ekonomikoaren funtzionamendurako ezinbestekoa den lan hau milioika emakumek betetzen dute egunero, bai eta etxetik kanpo lanean diharduten emakumeek ere. Eta horrela sortzen da lanaldi bikoitza deritzona; zeren eta, emakumeak, genero-baldintzak direla medio, ugalketa-lana deitu dioguna bereganatua izanik, horri uko egin gabe, produkzio lanari ere ekin baitio aldi berean. Nolanahi ere, ez diola ugalketa-lanari uko egin esatea baino, beharbada, arlo publikoa eta pribatua generoaren arabera esleituak izan daitezela dakarten balore tradizionalak ez direla oraindik aldatu esatea zuzenagoa izango litzateke.

Jarraian, produkzio-lanetan diharduten hemengo eta oraingo emakumezkoengan funtsezko al-daketarik nabari ote den aztertuko dugu, alegia, lanaldi bikoitza erauzi beharreko zerbait dela eta etxe-eginkizunetan ardurakidetzat nagusitu dela erakusten duten funtsezko al-daketak gertatu ote diren edo, alderantziz, iraganean erroturiko etxe-egoera eta estrategiek indarrean ote dirauten jakin nahi dugu.

5.1

ANTOLAKETA

Etxe hauetako ia bi herenetan, produkzio-lanean ari den emakumezkoa bera da etxearen arduraduna ere. Arduren artean etxearen antolaketa ere sartzen delarik.

5.1. TAULA. Etxearen ardura

ZEINEK ANTOLATZEN DU ETXEA?	MAIZTASUNAK	%
Nik	241	61,2
Bikotekideak	2	0,5
Biok antolatzen dugu	126	32,0
Ama/amaginarrebak	8	2,0
Beste pertsona batek	3	0,8
Ez er.	14	3,6
GUZTIRA	394	100

Etxeetako gainontzeko herenean jarduteko estrategiak bion artean antolatzen dira. Etxeko zeregin honetan ez duela aldagai berezietako ezeinek ere (adina, ikasketa-maila eta lanbidea) eraginik izan aipatu behar da.

Datu hau ikusita, emakumezkoen gain dagoen zama proportziogabea bururatzen zaigu lehenengo eta behin. Etxearen ardura eta antolaketa denbora eta energia asko eskatzen duen eta, halaber, beste arazo batzutan aritzeari uko egitea dakarren buru-lana da. Edozein arazori aurre egiteko gertu egon beharrak haiek konpontzen jardutea bezain nekagarria da.

Izan ere, etxetik kanpo lan egiten duten emakumeak arazoak buruan darabiltzatela laneratzen dira, hala esan dute emakumeetako erdiek.

5.2. TAULA. Etxeko arazoak produkzio-lanean

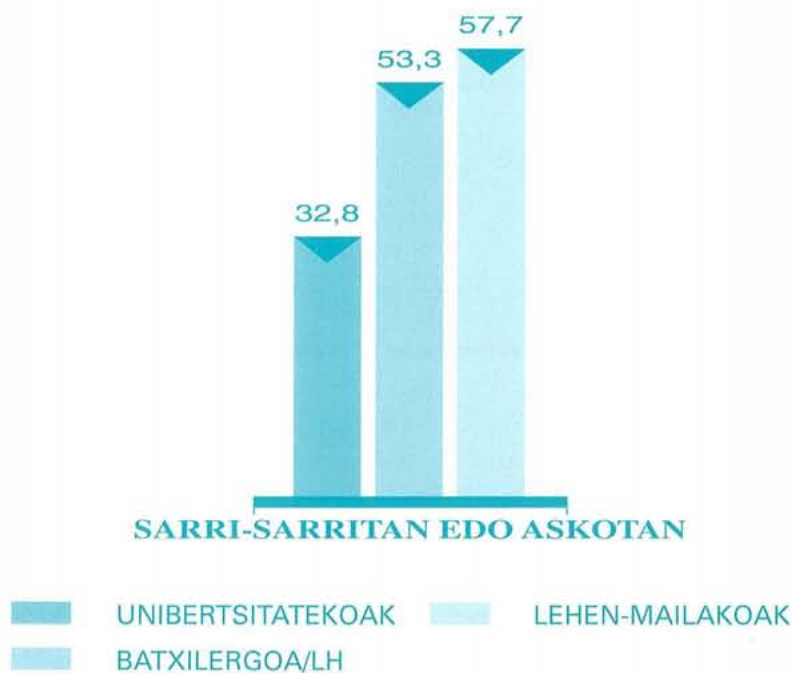
LANEAN ARI ZARELA GOGOAN IZATEN AL DITUZU ETXEKO ARAZOAK?	MAIZTASUNAK	%
Sarri-sarritan	82	20,8
Askotan	103	26,1
Noizean behin	150	38,1
Ia inoiz ere ez	34	8,6
Kanpoan naizenean ahaztu egiten naiz etxekoaz	21	5,3
Ez er.	4	1,0
GUZTIRA	394	100

Daturik aipagarriena, beharbada, sarri-sarritan (% 21) eta askotan (% 26) gogoratzen direnek emakume-talde honen ia erdia osatzen dutela izan daiteke. Portzentaiarik handiena, hala ere, etxeko arazoez noizean behin gogoratzen direnei dagokie (% 38). Lanpostuan dauden bitartean etxekoaz erabat ahazten diren emakumeen portzentaia, berriz, txikia da (% 14).

Lanean izanik ere, etxeko arazoak gogoan izate hori gogo-bilketaren kaltegarri eta eragingarritasunaren murrizgarri gerta daiteke. Eta halakorik ez bada ere, argi dago zerbaitetan ari zaren bitartean gogoan beste arazo batzuk izatea zama gehigarria dena. Interesgarria izango litzateke gizonezkoek halako edo antzeko egoerarik jasaten ote duten nolabait aztertzea.

Ondoko irudian ikus daitekeen moduan, etxekoaz gehiagotan edo gutxiagotan gogoratzea emakumezko langileen ikasketa-mailarekin dago loturik, lanbideak edo adinak, ordea, ez dute eragin zuzenik horretan.

6. IRUDIA. Etxekoa produkzio-lanean, ikasketa-mailaren arabera

Gainontzekoen aldean, unibertsitariak dira lanean ari diren bitartean etxeko arazoez gutxien gogoratzen direnak, soldata handiagoak izanik etxe-zerbitzua kontratatu ahal dutelako, agian, edo erantzukizun handiagoko lana izanik hartara emanagoak direlako, edo etxekoandre ez izateko mentalizatuagoak direlako, beharbada.

ETXEKO LANAK EGITEA

5.2

Antolaketa-lana aztertu ondoren, orain burutzapenari helduko diogu. EMAKUNDEren 2. txostenak (5) azaltzen duenez, seme-alabak dituzten E.A.E.ko emakumeek (seme-alaben adina kontutan hartu gabe) egunero, batezbeste, hiru ordu eta hogeita hamar minutu (3 o. 30') ematen dituzte astelehenetik ostiralera etxeko zereginetan; gizonezkoek, aldiz, hiru bider gutxiago, eta batezbeste ez dute ordubete ere (0,9 ordu) ematen. Soldata baten truke lan egiten dute Estatu osoko emakumezkoen kasuan, berriz, aipaturiko zenbatekoa lau ordu eta berrogeita zortzi minutukoa (4 o. 48') da, lan baldintza berdinak dituzten gizonezkoek, aitzitik, etxeko lanetan ordubete eta hamasei minutu (1 o. 16') ematen dituztelarik (6). Datu hauek, besterik gabe, argi eta garbi erakusten dute etxeko lanetan emakumeek jasaten duten bereizkeria nabarmena.

Etxeko lanak egiten emandako denborari, gainera, lehen ere ikusi dugun legez, emakumeen gain batez ere egon ohi den antolaketaz arduratu beharra gehitu behar zaiola kontutan harturik, begi bistakoa da sexuen arteko desoreka nabarmena. Eta desoreka hau erabat kaltegarria da emakumeentzat, lan-munduan sartzeko edo status hobea lortzeko eragozpen gehiago izatea baitakarkie. F. Chinchetruk (7) dioenez, euskal gizartean, lan merkatuan bete-betean jarduteari dagokionez, gizonezkoen baliagarritasuna, oro har, emakumezkoena baino 10 bider handiagoa da.

Azterlan honetan, emakumeek beraiek etxean egiten duten lana eta bikotekideak egiten duena ordu-kopurua zehaztu gabe zenba ditzaten eskatu diegu. Otik 10era bitarteko eskala batez puntuatu dute bakoitzak egiten duena. Hona hemen emaitzak:

5.3. TAULA. Etxean zenbat lan egiten duen bakoitzak

ZENBAT LAN EGITEN DUEN	NIK		BIKOTEKIDEAK	
	Maiztasunak	%	Maiztasunak	%
Otik 2ra	5	1,3	142	36,0
3tik 5era	63	16,0	182	46,0
6tik 8ra	177	44,7	43	10,9
9tik 10era	142	36,0	12	3,0
Ez er.	7	2,0	15	4,1
GUZTIRA	394	100	394	100

(5) *Emakumeen partehartzea Euskadiko lan merkatuan*. (2. txostena). Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1992.

(6) *La mujer en cifras*. Madril. Emakumearen Erakundea, 1994.

(7) Chinchetru, F.: *Economía del trabajo de las mujeres*. El caso de Euskadi. Bilbo, Euskal Herriko Unibertsitatea, 1993.

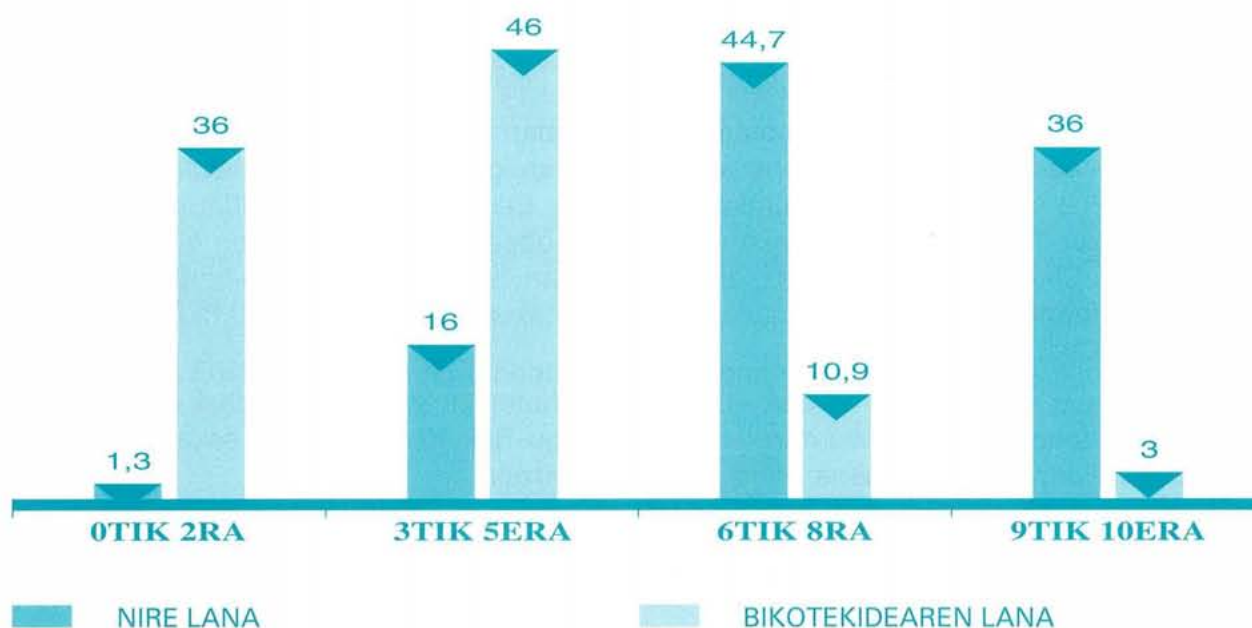
Emakumezkoek etxean eginiko lanaren batezbesteko puntuazioa 7,6koa da, 2ko desbiderapen tipikoarekin. Bikotekideei emandako puntuazioa, aitzitik, 3,3koa baino ez da, 2,2ko desbiderapen tipikoarekin.

Bi sexuen artean bereizketa nabarmen bat dago (ikus 7. irudia). 2rainoko puntuazioaz sailkatutako lana burutzen duten emakumezkoak % 1,3 diren bitartean, gizonezkoak % 36 dira. Izan ere, 0 puntuz baloratutako emakumeak % 0,3 besterik ez dira, gizonezkoak, aldiz, % 9,1. Beste muturrean, berriz, emakume guztien % 36 9 eta 10 bitarteko puntuazioaz ageri dira etxeko lanak egiteari dagokionez, puntuazio berbera lortu duten gizonezkoak, aldiz, % 3 baino ez dira.

Interesgarria izango litzateke, bestalde, gizonezkoek beren lanari emandako puntuazioa ezagutu eta emaitzak konparatzea.

Ildo beretik, egungo gizonezkoek etxean egiten dutena eta haien aitek egiten zutena erkatzen baditugu (4.1. taula), gizonezkoen ohiturak eta jarrerak, oro har, ezer gutxi aldatu direla ikus dezakegu.

7. IRUDIA. Etxean sexu batekoek eta bestekoek eginiko lanaren erkaketa

Etxean zenbat lan egiten den aztertzerakoan, emakumezkoen ikasketa-mailaren eragina nabari da emakumeen jokabidean. Izan ere, goi-mailako ikasketak dituztenek, konparatiboki, gainontzeko taldeek baino gutxiago lan egiten dute. Emaitza berdina ikusi dugu lanpostuan etxekoaz gogoratzeari buruzko parametroan ere. Gehienezko lanari dagokion baremoan, adibidez, emakumezko unibertsitariak % 47 jotzen duten bitartean, lehen-mailako ikasketak egin dituztenak edo batxilergoa egin dutenak % 69ra eta % 63ra iristen dira, hurrenez hurren.

Gizonezkoen jokaera, berriz, emakumezkoen adinarekin lotuta dago. Zentzu honetan, aipagarria da ezen, etxean gutxien lan egiten duten gizonezkoen baremoan, 0tik 3ra bitartekoan, non gizonezko guztien erdia baino gehiago sartzen diren, portzentaiarik handienak emakumerik gazteenak eta adinduenak dituzten gizonezkoek dagozkiela (5.4 taula).

5.4. TAULA. Emakumearen adinaren eta gizonak etxean egindako lanaren arteko lotura (portzentaiaetan)

ADINA	GIZONEZKOEN LANA			ILADAREN GUZTIZKO %
	Otik 3ra	4tik 7ra	8tik 10era	
20 eta 30 urte bitartekoak	61,5	33,3	5,1	10,3
31 eta 40 urte bitartekoak	50,2	40,9	8,9	53,7
40 urtetik gorakoak	65,4	33,1	1,5	36,0
ZUTABEAREN GUZTIZKO %	56,9	37,3	5,8	100

Iturria: Chi Cuadrado delako testa.

Oharra: 9-10 tartean zerorik ager ez dadin, tarteak birkodetu egin dira.

Erkaketaaren arabera, etxean gutxien lan egiten duten gizonezkoak 40 urtetik gorako emaztea nahiz bikotekidea dutenak dira, baina hauekin batera emakume gazteenenak ageri dira, azken hauek gehinezko lanari dagokion baremoan haiek baino presentzia nabarmenagoa badute ere. 31 eta 40 urte bitarteko emakumeen gizonezkoak dira etxeko lanetan ekarpenik handienaz azaltzen direnak.

Badirudi etxeko lanarekiko jokaeran atzerapen bat gertatu dela. Gazteenen kasuan etxeko lanetan ekarpen handiagoa izatea ulergarriagoa izango litzateke, baina ez da hala gertatzen.

ETXEKO LANETAN NABARI DEN SEXUEN ARTEKO DESBERDINTASUNAREN ARRAZOIAK

5.2.1

Beraiek eta bikotekideek eginiko etxeko lanen arteko desberdintasunaren zergatiak azaltzerakoan, emakumeok honako arrazoiak aipatu dituzte:

5.5. TAULA. Emakumeak etxean eginiko lanaren eta gizonak eginikoaren arteko desberdintasunaren arrazoiak

ARRAZOIA	MAIZTASUNAK	%
Konturatu gabe neuk egiten dudalako	149	37,8
Berak baino asti gehiago dudalako	137	34,8
Horrela ohitu dudalako	107	27,2
Ez didalako borrokatzea merezi	96	24,4
Ez dakielako ezer egiten eta ez duelako ikasi nahi	41	10,4
Etxeko lana neuri dagokidalako	6	1,5
Berak baino gutxiago irabazten dudalako	2	0,5

Oharra: Hainbat erantzun onartzen duen galdera izaki, portzentaiaen batuketak gainditu egiten du % 100. Erantzun ez dutenak ez dira kontabilizatu.

Emakumeak etxean gizonezkoak baino lan gehiago egitearen arrazoirik arruntena, % 38k aipatu dutena, konturatu gabeko inplikazioa da, etxeko lana beraien ardura dela uste duten emakume askoren jokaera alegia. Huartzaroan jasan zuten genero-diskriminazioa, beraien sozializazioan funtsezkoa izan zena, bereganatua dute eta berorren arabera dihardute oharkabea. Hala eta guztiz ere, kontzienteki ez dute onartzen etxeko lana beraien lana dela, hori uste dutenen portzentaia oso txikia baita (% 1,5). Adierazpen hauek ez dute loturarik azterlan honetan eragin-garritzat jotako aldagaietako edozeinekin.

Bigarren protzentaiarik handiena (% 35) lortu duen arrazoia, berriz, beraiek gizonak baino asti gehiago dutela izan da. Kasu honetan lanbidearen eragina nabari da erantzunetan. Teknikarien profesionalen eta esku-langileen taldeetan sartutako emakumezkoak administrariak baino gehiagotan aipatu dute arrazoi hau. Kontraesana dirudi, administrarien produkzio-lanaldia, oro har, gainontzekoena baino laburragoa izan ohi dela aintzat harturik; hortaz, lehenengo bi taldeetako emakumeen gizonek etxetik kanpoko lanean beren emakumeek baino ordu gehiago ematen dutela pentsa genezake.

Bikotekideak etxean lan egiteko astirik ez duela eta, emakumezkoek agertu duten jarrera ulertokorraz ere zerbait esan beharra dago. Gizonezkoek, produkzio-lana baino eskertzarrekoagoa deritzoten ugalketa-lanari itzuri egiteko, etxetik kanpo lan gehiago bere gain hartzen ote duten aztertu beharko litzateke, beharbada.

Laurdenak baino gehiagok horrela ohitu duela aipatu du arrazoitzat. Ohitura eta usadio bilakatzaren diren jokabide ikasi eta garatuak ageri zaizkigu berriz ere. Kasu honetan adina da bereizgarri. 40 urtetik gorako emakumeak dira arrazoi hau gehien aipatzen dutenak (% 35), gazteak baino gehiagotan (% 22).

Era berean, laurden batek bikotekideak etxean gehiago egin dezan borrokatzea ez diola merezi adierazi du. Bikotean gatazkarik ez sortzearen erabilitako jarrera moldakoa dugu. Gutxiagotan aipatu izan da hark ez dakiela ezer egiten eta ez duela ikasi nahi, emakumezko langileen % 10ek aipatu badu ere. Azkenik, gizonezkoaren status ekonomiko handiagoarekiko menpe-tasunari dagokion aukera ageri da aipamen oso gutxirekin.

Emakume batzuek zerrendako arrazoi bat baino gehiago aukeratu dute, eta beste batzuek bestelako arrazoiak iradoki dituzte, hona hemen horietako zenbait:

- Nik egin ezean, egiteke geratzen delako.
- Adiskideekin egotearren berandu etxeratzen delako.
- Ez duelako ezer egin nahi.
- Hala ohitua delako.

LAN BANAKETA

5.2.2

Gizonezkoek laguntzen duten bikoteetan nola banatzen diren lanak galdetu eta honako erantzunak jaso ditugu:

5.6. TAULA. Etxeko lanak banatzeko estrategiak

ESTRATEGIA	MAIZTASUNAK	%
Bion artean erabakitzen dugu	122	31,0
Bakoitzak atsegin dituen lanak egiten ditu	84	21,3
Ez dago lan banaketarik, hark ez du ezer egiten eta	76	19,3
Nik banatzen dut lana	75	19,0
Nire bikotekideak gogoko ez dituen lanak neuk egiten ditut	61	15,5

Oharra: Hainbat erantzun onartzen duen galdera izaki, portzentaia batuketak gainditu egiten du % 100. Erantzun ez dutenen portzentaia ez dira kontabilizatu.

Ikus daitekeenez, etxeetako ia heren baten bion artean erabakitzen da zeinek egin behar duen lan bakoitza. Estrategia-mota honetan adinaren eragina nabari da. 31 eta 40 urte bitarteko emakumezkoek (% 37) 40 urtetik gorakoek (% 22) baino gehiagotan erabiltzen dute estrategia hau.

Etxeetako % 21etan, berriz, bakoitzak atsegin dituen lanak burutzen ditu. Antzeko portzentaia baten (% 19), emakumeak banatzen ditu lanak. Alabaina, emaitzarik deigarriena hark ez duelako ezer egiten lan banaketarik ez dagoen etxeena da, % 19 hain zuzen. Portzentaia hau, izan ere, bikotekideak emakumeak baino lan gutxiago egitearen arrazoiak biltzen dituen 5.5 taulan, ez jakitea eta ikasi nahi ez izatea aipatzen zuten emakumezkoena baino 2 bider handiagoa baita. Hortaz, badirudi emakumeek, hasieran, bikotekideari buruzko iritzi hobexeagoa, edo ez horren zorrotza behintzat, eman zutela. Lan banaketarik eza ikasketen eta adinaren araberakoa da. Lehen-mailako ikasketak besterik ez dituzten emakumeen etxeetan (% 27) emakumezko unibertsitarien etxeetan (% 13) baino gehiagotan ageri da egoera hau. Adinari erreparatuz gero, 31 eta 40 urte bitartekoak dira halako egoera gutxiagotan jasaten dutenak. Gazteenak eta adin duenak, berriro ere, portzentaia berdintsu eta handienekin ageri zaizkigu, lan banaketarik ez dagoen etxeen kasuan ere.

Azkenik, emakumezko hauen % 15ek bikotekideak egin nahi ez dituen lanak egiten ditu, emakumezkoen borondate handiaren erakusgarri.

Emakumeren batek gizonaren laguntza alderdi teknikoetara mugatzen dela zehaztu du, kotxea eta elektrogailuak konpontzera alegia.

Adierazpen hauek aintzakotzat harturik, emaztea edo emakumezko lagunkidea, gizonezkoa bera bezala, produkzio-langile izan arren, etxeko lanetan ardurakide izaterakoan, gizonezkoak ez dutela elkartasunik erakusten somatzen da. Egoera hau ulertzeko, sozializazioan jasotako genero-baloreetan oinarritutako justifikazio soziologikoa erabil daiteke argudiotzat, baina, nolanahi ere, gizalegearen aurkakoa da.

5.7. TAULA. Ekimena etxeko lanetan

GIZONEZKOAREN EKIMENA	MAIZTASUNAK	%
Badu ekimena	136	34,5
Lagundu besterik ez du egiten	197	50,0
Ez du ezer egiten	48	12,2
Ez er.	13	3,3
GUZTIRA	394	100

Gizonezkoen % 34,5i ekimena nabari zaio etxeko lanetan, % 50ek lagundu baino ez du egiten, hau da, emakumeak esan behar dio zer egin behar duen. % 12k ez du ezertan laguntzen. Beste alde batetik, 40 urtetik gorako emakumeen senarrek edo lagunkideak (% 28) gainontzeko adinetakoenak (% 39) baino ekimen txikiagoa erakusten dute etxean.

Aztertu ditugun jokaeretan, emakumeenganako bereizkeria eta bidegabekeria nabari zaien egoerak agertu dira, bikotearen harremanetan tentsio-uneak eta eztabaidak sortaraz ditzaketenak. Izan ere, hala gertatzen da hiru etxeetatik ia bitan.

5.8. TAULA. Lan banaketa dela-eta sortutako eztabaidak

EZTABAIDA	MAIZTASUNAK	%
Ez	134	34,0
Batzutan	188	47,7
Askotan	41	10,4
Oso sarritan	22	5,6
Ez er.	9	2,3
GUZTIRA	394	100

Hala eta guztiz ere, eztabaida hauek bikoteen % 16tan baino ez dira benetako bilakatu, hau da, etxeko eginkizunen banaketari buruzko eztabaida askotan edo oso sarritan gertatzen direla.

Etxeko lanak antolatu eta burutu egin behar dira. Ikus dezagun, jarraian, noiz ekiten dieten lan hauei azterlan honetako emakumeek:

5.9. TAULA. Etxeko lanen ordutegia

ORDUTEGIA	MAIZTASUNAK	%
Astia dutenean	166	42,1
Asteburuetan	124	31,5
Gauetz	113	28,7
Arratsaldez, lanetik itzulitakoan	111	28,2
Goizez, laneratu aurretik	98	24,9

Oharra: Hainbat erantzun onartzen duen galdera izaki, portzentaien batuketak gainditu egiten du % 100. Erantzun ez dutenen portzentaiak ez dira kontabilitatu.

Taula hau aztertzean, emakumeen etxeko lanekiko gertutasunak harritzen gaitu aurrena. % 100etik gorako portzentaiak erakusten du zenbait emakumek ordutegi ezberdinak erabiltzen dituztela lanok burutzeko. Horrez gain, emakumeen % 42 edozein astialdiz baliatzen da garbiketa, sukaldeko lana, erosketak, etab. egiteko; heren batek asteburuetan egiten ditu halako lanak. % 25ek, gutxi gora-behera, gauetz, arratsaldez lanetik itzuli ondoren edo goizez laneratu aurretik egiten ditu. Hortaz, berehala bururatzen zaigu galdera bat: emakumeek noiz atseden hartzen dute?, zertan datza haien astialdia?

Aztergai ditugun emakumezko langile gehienek, ia denek, seme-alabak dituzte. Etxean laguntzeko heziera eman diete seme-alabei, edo, alderantziz, etxean ezer gutxi egiten ote dute?, mutilek etxean egiten dutenaren eta neskek egiten dutenaren artean desberdintasunak ote daude?

5.10. TAULA. Seme-alaben laguntza etxean

ZENBAT LAGUNTZEN DUTEN	SEMEEK		ALABEK	
	Maiztasunak	%	Maiztasunak	%
Ezer ez	13	6,1	6	2,8
Oso gutxi	86	40,4	80	37,6
Nahikoa	47	22,1	50	23,5
Asko	12	5,6	13	6,1
Ez er.	55	25,8	64	30,0
GUZTIRA	213	100	213	100

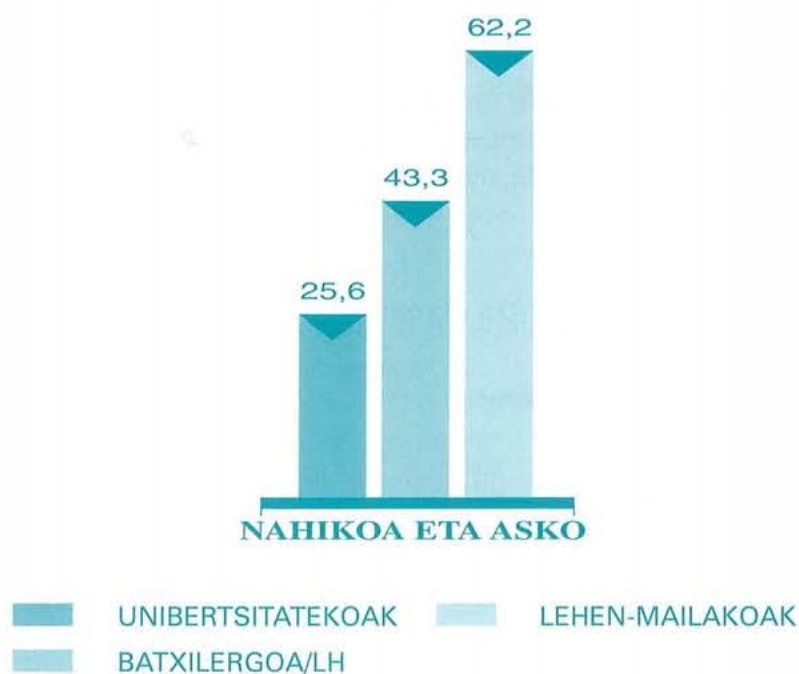
Oharra: Taula honetan 11 urtetik gorako seme-alabak dituzten emakumeen erantzunak baino ez dira agertzen.

Adin-txikikoen laguntza aintzakotzat hartu ez denez gero, taula honetan 11 urtetik gorako seme-alabei buruzko datuak jaso dira, eta datuok ikusita, seme-alabek etxean ez dutela askorik laguntzen esan daiteke. Ia erdiek ezer ez edo oso gutxi laguntzen dute eta % 25 baino zerbait gehiago dira nahikoa edo asko laguntzen dutenak. Datu hauek beste ikuspegi batetik aztertuz gero, semeen laguntza eta alabena berdintsuak direla ikus dezakegu, beherengo mailan, ezer ez laguntzen ez dutenen artean, alegia, gizonezkoen portzentaia (% 6) emakumezkoena (% 3) baino handixeagoa den arren.

Alabaina, 20 urtetik gorako seme-alabei erreparaturik gero, genero-bereizketa askoz ere nabarmenagoa da: etxean gehien laguntzen dutenen artean, nesken portzentaia gizonezkoena baino bi bider handiagoa baita, eta nahikoa laguntzen dutenen artean, berriz, zazpi puntu gehiagoz ageri baitira.

Alaben laguntza amen ikasketa-mailarekin erlazionaturik dago. Lehen-mailako ikasketak dituzten emakumezko langileen alabek ikasketa handiagoak dituztenen baino lan gehiago egiten dute etxean.

8. IRUDIA. Alabek etxean laguntzen dutena, amen ikasketa-mailaren arabera

Bereizketa hau ez da mutilen kasuan nabari. Semeen laguntzak ez du zerikusirik amen ikasketa-mailarekin. Jokaera ezberdin honek irakurketa soziologikoa du: ikasketa-maila eskasak genero-bereizkeria iraunarazten du alaben kalterako.

ASTIALDIA

Etiket kanpo ere lan egiten duten emakumezkoen ia laurden batek (% 23) ez du astirik berarentzat, atseden hartzeko edo jostatzeko; norberaren astialdirako alegia.

5.11. TAULA. Emakumearen astialdia

ASTIALDIA	MAIZTASUNAK	%
Bat ere ez, eta nahiko nuke	77	19,5
Bat ere ez, baina ez dit axola	15	3,8
Tarteka-marteka	219	55,6
Behar adina	80	20,3
Ez er.	3	0,8
GUZTIRA	394	100

Erdiek tarteka-marteka gozatzen dira astialdiren batez eta beste % 20 batek dio behar adina asti duela. Erantzun hauek guztiek ez dute lanbide, adin nahiz ikasketa-mailarekiko loturarik.

Beste alde batetik, bikotekidearen astialdiaz galdetzean, honako erantzunak jaso ditugu emakumeengandik:

5.12. TAULA. Gizonaren astialdia

ASTIALDIA	MAIZTASUNAK	%
Nik baino gehiago	158	40,1
Nik adina	88	22,3
Pixka bat gehiago	64	16,2
Dezente gehiago	72	18,3
Ez er.	12	3,0
GUZTIRA	394	100

Gizonezkoen % 40k bikoteko emakumezkoak baino astialdi gutxiago omen du eta % 22k emakumezkoak adina. Daturik deigarriena, dena den, emakumezkoak baino astialdi gehiago, dezente gehiago hain zuzen, duten gizonezkoek buruzkoa da (% 18), etxean ezer gutxi edo ezer ez dutela egiten adierazten baitu, emakumezkoaren kaltetan noski. Berriro ere, zenbait gizonezkoen lagunkidetasunik eza ageri zaigu.

Edozein modutan ere, nola hartzen dute emakumeek egoera hau? bidezkotzat jotzen ote dute? Etxeko lana dela eta bizi duten egoerari bidezkoa ote deritzoten galdetu zaienean, % 42,4k baietz eta % 48,7k ezetz erantzun dute, % 10 erantzunik eman gabe geratu delarik. Adierazpen berezi batzuk ere izan dira, bidezkotzat jotzen dutela baina kasuan-kasuko ñabarduraz, edo, onargarria baino ez, edo, tira, edo ez beti erantzun dutenak alegia.

Alde bateko eta besteko erantzunak parekatuak direla esan daiteke, bizi duten egoera ez dela bidezkoa adierazi dutenak gehixeago izan badira ere. Hala eta guztiz ere, gehiago dira bikotekideak etxean laguntzen duenari ondo irizten diotenak (% 54), gaizki irizten diotenak baino (% 39).

ETXEKO LANARI BURUZKO IRITZIAK ETA JARRERAK

5.4

Etxetik kanpo lanean diharduten emakumezkoen iritzi eta jarreraren adierazgarri izan nahi duen azterlan honen ildoari jarraituz, ondoren etxeko lanei buruzkoak jasoko ditugu.

5.13. TAULA. Etxeko lanari buruzko iritziak eta jarrerak (portzentaia horizontalak)

ETXEKO LANARI BURUZKO ESALDIAK	ADOS ERABAT/ PARTZIALKI	ZALANTZAN	DESADOS ERABAT/ PARTZIALKI
Mutilek zein neskek berdin lagundu behar dute etxeko zereginetan	96,9	0	1,3
Gizonek etxeko lanari muzin egitearen errudunak amaginarrebak dira	37,0	8,9	48,5
Haren laguntza lortzen saiatzea merezi du	31,3	11,4	46,7
Nire gizonaren etxearekiko jarrera aldatzeko berandu da dagoeneko	25,1	7,4	58,1
Etxean lagunduko ez balu, harekikoa hautsi egingo nuke	21,6	16,2	57,1
Nire gizonak etxeko lanekiko beste jarrera bat izan balu, lanbidean gorago egingo nukeen	17,3	11,7	65,3
Etxekoandre izateak agintea ematen dio emakumeari	17,0	9,9	67,2
Gizonek etxeko konponketak egitea eta emakumeek garbiketa burutzea logikoa da	11,4	4,3	79,9
Etxeko ardura emakumearen betebeharra da	9,7	3,3	83,0
Lisatzea eta jostea ez dira gizonetzkoen eginkizunak	7,9	3,8	84,3

Oharra: Erantzun ez dutenei dagozkienak alde batera utzi dira eta, horrenbestez, iladen batuketa % 100etik beherakoa da.

Mutilek zein neskek etxean berdin lagundu behar dutela ia ahobatez onartu da, hauxe izango litzateke aurreneko datu aipagarria. Portzentaia oso txiki bat baino ez dago horren aurka (% 1,3).

Ahobatekotasun honetatik urruti, gainontzeko esaldiekiko adostasun-mailan gora-behera nabarmenagoak ageri dira. Adostasunik handiena lortu duten esaldien ildotik, gizonak etxeko lanik egin nahi ez izatearen erruduna amaginarreba dela adierazten duena dugu hurrengoa. Emakume hauetako % 37 ados daude esaldi honekin, bikoteko gizonetzkoak harremanera ekarritako genero-sozializazioaren ondoriozko diskriminazioa jasan dutelako, beharbada. Uste honekiko desadostasun-mailarik handiena unibertsitarien artean ageri da. Argi dago, dena den, teoriarik behintzat egoera hau aldarazi nahi dena, seme-alabenganako jarrera berdinzalea baita nagusi.

Emakume hauetariko heren batek uste du bikoteko gizonaren laguntza lortzen saiatzea merezi duela, erdia, alabaina, ez da bikotekidearen laguntza lortzeko presioa erabiltzearen aldekoa. Nolanahi ere, zalantzan dauden emakumezkoen portzentaia nabarmena (% 11) aipatu beharra dago, hala nola, erantzun ez dutenena, hauek ere % 11 jo baitute.

Gai honetan, bestalde, ikasketa-mailaren eragina nabari da (ikus 9. irudia). Ikasketa-maila zenbat eta goragokoa izan, orduan eta handiagoa esaldi honekiko adostasunaren portzentaia; hortaz, emakumezkoaren ikasketa-maila handiagoa den neurrian, bikotekoak etxean ez laguntzearen aurkako jarrera nabarmenagoa da. Nolanahi ere, “laguntza” hitza erabili izan da eta ez “ardurakidetzat”, hitz honek ñabardura ezberdina baitu, neurtu ez dena.

9. IRUDIA. Ikasketa-mailaren araberako iritzia (“Haren laguntza lortzen saiatzea merezi du”)

Emakume hauetako laurden batek hain justu uste du dagoeneko berandu dela bikoteko gizonezkoaren etxearekiko jarrera aldatzeko. Erdia baino pixka bat gehiago dira horrekin bat ez datozenak. Bikotekoaren jarrera-aldaketarekiko iritzirik ezkorrena, berriz, 40 urtetik gorakoei dagokie, gainontzekoen portzentaia halako bi alegia, % 20 eta % 43, hurrenez hurren. Adina gehitu ahala, gero eta jarrera moldakoiagoak nabari dira, aldagaitza irizten zaion zerbaitetan indarrak alferrik ez galtzearren, agian, edo ia aldaezinak diren jokamoldeak finkatuak direlakoan, beharbada.

Gizonezkoak etxean lagunduko ez balu, bikotea hautsi egingo luketenak % 21 dira. Genero-bereizkeriaren aurkako erabaki gogor honen aldekoetz gainera, beste % 16 bat zalantzan dago. Datu hau aipagarria da, zeren zalantzan daudenen artean gehienezko portzentaia hauxe baita, hortaz, gain honek zalantza edo duda-mudak sortzen dituela esan liteke. Jarrera hauei dagozkien datuak homogenoak dira talde osoarentzat.

Bikoteko gizonezkoak jarrera hobea erakutsi izan balu, lanbidean gorago helduko ziratekeela uste duten emakumezkoek, berriz, % 17ko portzentaian dagokie, beste % 12 batek zalantzak ditu. Emakume hauetako gehienek (% 65), ordea, lanbidean gora egitea eragozten dieten arazoak beste batzuk direla pentsatzen omen dute. Gai honetan ez da ezein aldagairen eraginik somatzen.

Aurreko galderan jasotako portzentaiei antzekoak ageri dira etxeakoandre izateak emakumeari agintea edo boterea ematen diola adierazten duen galderaren kasuan ere. Bi herenak ez daude ados. % 17, ordea, bat dator eta beste % 10 bat zalantzan dago.

Topiko handienak adierazten dituzten esaldiek lortu dute onespén txikiena.

Hiru laurden baino gehiagok (% 80) ez dio logikoa irizten gizonezkoek konponketak eta emakumezkoek garbiketa egin behar izateari. Alabaina, % 11k onetsi du hori hala dela. Talde honetan ikasketa-mailaren eragina nabarmena da: Ikasketa-maila jaisten den neurrian, gehitu egi-

ten da esaldi honekiko adostasunaren portzentaia (lehen-mailako ikasketak dituztenen % 23, batxilergoa/LH egin dutenen % 12 eta unibertsitarien % 5.

Emakumezkoak etxeaz arduratu beharra daukala eta lisatzea eta jostea ez direla gizonezkoen eginkizunak adierazi dituzten esaldiekin ados edo desados nahiz zalantzan dauden portzentaiak ere antzekoak dira. % 80 baino gehiago ez datoz bat esaldiokin, eta ados dauden emakumeen portzentaiak % 8tik % 10era bitartekoak dira. Esaldi hauetako lehenengoari dagokionez, teoria eta praktikaren arteko bereizketa egin beharra dago, zeren eta, kapituluan zehar ikusi den bezala, benetako erantzukizuna eta burutzapena emakumezkoen gain badago ere, ez lukeela hala izan behar adierazten baitute. Bigarren esaldiari dagokionez, etxeko lan jakin batzuk ez direla gizonezkoek egitekoak dioena alegia, ikasketa-mailaren eragina nabari da. Ikasketak zenbat eta txikiagoak izan, orduan eta adostasun handiagoa ageri da.

Etxeko gaiari amaiera emateko, ikusten ez diren eta funtsean emakumezkoen gain dauden funtsezko lanekiko gizarte-balorazioaz galdetu zaie emakumeoi; hau da, gizarteak zenbateraino balioesten dituen beti gertu egotea, entzuten jakitea, haurren zaintza, gaixoenganako ardura, etab. galdetu zaie. Hona hemen erantzunak:

5.14. TAULA. Ikusten ez diren lanekiko gizarte-balorazioa

ZENBAT BALORATZEN DIREN	MAIZTASUNAK	%
Ezer ez	121	30,7
Oso gutxi	228	57,9
Nahikoa	29	7,4
Asko	8	2,0
Ez er.	8	2,0
GUZTIRA	394	100

la heren batek (% 31) badaki gizarteak ez duela ezer baloratzen emakumeek egunero betetzen duten eta familiartekoen oreka psikiko, fisiko eta sozialerako ezinbestekoa den ugalketa-lana.

% 10 eskas batek uste du ikusten ez diren lan hauek nahikoa edo asko baloratzen direla. Gehienek (% 58), berriz, gizarteak emakumezkoen eginkizun hauek oso gutxi eskertzen dielakoan dago.

6

BALIABIDEAK

Aztertzen ari garen emakumezkoak beren lanbidea garatzeko egunero etxetik irteten diren produkzio-langileak direnez gero, bikotekoaz gainera, etxeko zenbait lan egiten laguntzen dien beste pertsonaren batez baliatzen ote diren galdetu diegu.

Erantzun diguten emakumezko hauetako % 34k ez du laguntzailerik, ez kontrataturiko pertsonarik, ez eta etxeko zereginetan laguntzen dion familiartekorik ere. Gainontzekoek badute halakoetan laguntzen dien norbait.

6.1. TAULA. Etxekoan laguntzen duen bikotetik kanpoko pertsona

ZEINEK LAGUNTZEN DUEN	MAIZTASUNAK	%
Inork ez	135	34,3
Emakumezko otseinak	186	47,2
Ama/amaginarrebak	51	12,9
Beste pertsona batek	21	5,3
Ez er.	1	0,3
GUZTIRA	394	100

Etxetik kanpo lanean diharduten emakumeetarik ia erdiak otseina du kontrataturik, hau da, etxean orduka, lanaldi osoz edo bertan bizi dela lan egitearren soldata bat ematen zaion pertsona (halako enplegatu bat kontrataturik izatearen gora-beherak ondoren aztertuko ditugu zehazkiago). % 13k amaren edo amaginarrebaren laguntzaz baliatzen da etxeko zereginetan, seme-alabei buruzko atalean azaldutako portzentaia baino askoz ere txikiagoa (ikus 4.12. taula). Azkenik, % 5ek adierazi du beste pertsona batek laguntzen diola etxeko eginkizunetan.

Emakumezkoen lanbidea eta etxeko zereginetan bikotetik kanpoko inork ere ez duela laguntzen esatea elkarloturik daude. Proportzioz, esku-langileak deritzen emakumezkoen portzentaiak, hau da, dendari, ostalari, ileapaintzaile nahiz esku-langileenak, gainontzekoenak baino bi bider handiagoak dira. Berauek dira, halaber, otseinaz askoz ere gutxiagotan baliatzen direnak, % 18ko portzentaia administrarien eta teknikarien % 62koaren eta % 64koaren aldean, hurrenez hurren. Litekeena da esku-langile hauek gainontzekoek baino soldata eskasagoak jasotzea eta, beraz, ekonomi baliabide gutxiago izatea.

OTSEINAK

Aipatu dugunez, emakumezko langile hauetako % 47 etxeko lanak egiten dituen soldatapeko pertsona baten laguntzaz baliatzen da. Zenbateko honen eta EMAKUNDEren 2. txostenean (8), hau da, etxerako laguntzaren kontratazioari buruzko azterlanean, azaldutako zenbatekoaren artean 11 puntuko aldea dago. Alde hau, hala ere, lagingaren ezaugarri soziodemografikoei zor zaie funtsean. Hemen artertzen ari garenak, batezbesteko adin heldua izateaz gain, profesionalen artean ordezkari asko du, eta profesionalok eskuratzeko ahalmen handiagoa omen dute.

(8) Emakumeen partehartzea Euskadiko lan merkatuan. (2. txostena). Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1992.

Ondoren, emakumezko otsein hauen lanari buruzko xehetasunak azalduko ditugu.

LANALDIA

6.1.1

Etxe-zerbitzuan diharduten emakume hauen % 2 barne-otseinak dira. Gainontzekoek, berriz, asteko 16 ordu lan egiten dute batezbeste. Ondoko taulak haien lan-orduen zehaztapena azaltzen da:

6.2. TAULA. Otseinen asteko lan-orduak

ASTEKO LANALDIA	MAIZTASUNAK	%
Ordu 1 eta 6 ordu bitartekoa	57	29,1
7 eta 15 ordu bitartekoa	62	31,6
16 eta 30 ordu bitartekoa	34	17,3
31 eta 40 ordu bitartekoa	29	14,8
41 ordu baino gehiago	10	5,1
Barne-otseina da	4	2,0
GUZTIRA	196	100

Taula honen aurreko lehenengo burutazioa zera izan daiteke, soldatapekoen kopurua (196) kontrataturiko otseinei buruzko aurreko taulan agertzen dena (186) baino handiagoa dela; beste pertsona batzuk deituriko atalean otseintzat ez jo arren soldataren bat jasotzen dutenak ere sartu direlako, beharbada.

Pertsona-kopururik handienak biltzen dituzten ordu-multzoak asteko 7 eta 15 ordu bitartekoa (% 31) eta asteko 6 ordu edo gutxiagokoa (% 29) dira. Asteko 40 ordu baino gehiago lan egiten duten otseinak % 5 etxetan baino ez dira.

6.3. TAULA. Otseinen lan-mota

LAN-MOTA	MAIZTASUNAK	%
Etxe lanak baino ez	91	46,4
Haurrak zaindu baino ez	11	5,6
Haurrak zaindu eta etxe lan batzuk	94	48,0
GUZTIRA	196	100

Lanaldian zehar, otseinen % 46 etxeke zereginetan besterik ez dira aritzen.

Beste % 6 bat haurrak zaintzeaz baino ez da arduratzen, baina % 48k bi eginkizunak betetzen ditu, hau da, haurrak zaintzeaz gainera, etxeke lanak egiten ditu. Logikoa denez, etxeke lanetan bakarrik aritzen diren otseinen portzentaiak handiagoak dira 40 urtetik gorako emakumezkoen etxeetan gazteagoen etxeetan baino, hauen etxeetan haur txikiak ere zaindu behar izaten dituzte eta.

Otseinen % 23 Gizarte Segurantzari alta emanik daude.

SOLDATA

6.1.2

Jasotzen duten soldata honako baremootan azaltzen da:

6.4. TAULA. Otseinen hileko soldata

HILEKO SOLDATA	MAIZTASUNAK	%
20.000 pta, edo gutxiago	27	13,8
21.000 eta 30.000 pta. bitartekoa	41	21,0
31.000 eta 40.000 pta. bitartekoa	43	22,0
41.000 eta 50.000 pta. bitartekoa	26	13,2
50.000 pta. baino gehiago	58	29,5
Ez er.	1	0,5
GUZTIRA	196	100

Otsein hauen % 30ek hile bakoitzeko 50.000 pta. baino gehiago jasotzen du bere lanaren ordainetan. % 20 baino pixka bat gehixeagok 21.000 eta 30.000 pezeta bitarteko soldata irabazten du eta 31.000 eta 40.000 pezeta bitarteko soldata irabazten dutenek ere antzeko portzentaiak jotzen dute. % 13k, azkenik, 41.000 eta 50.000 bitarteko soldata dute. (Ez dakigu soldata hauek garbiak diren edo Gizarte Segurantzari dagozkion kotizazioak ere sartuta ote dauden).

Lan-ordu bakoitzeko batezbesteko soldata 714 pta.koa da. Azterlan honetako otseinek orduko 250 pta. gutxienez eta orduko 2.200 pta. gehienez kobratzen baitute. (Kalkulu honetan ez dira barne-otseinak sartu).

Enplegatu hauen % 27k lan egiten duen etxean bertan bazkaltzen du, eta % 40k, azterlan honetako emakumezkoen etxean egiten duenaz gainera, beste lanen bat du.

Otseinek bizi duten egoerari buruzko azken ohar gisa esan behar da ezen, ez jasotzen duten soldata, ez eta Gizarte Segurantzaren alta emanik egoteak ere ez dutela zerikusirik azterlan honetako emakumezkoen jokamoldeak definituz doazen aldagaietako ezeinekin (ikasketekin, adinarekin edo lanbidearekin, alegia). Hau da, kontrataturik dituzten pertsonetikiko araubidea homogenoa da guztientzat.

HAUR ESKOLAK (HAURTZAINDEGIAK)

6.2

Otseinak banakako laguntza ematen dio familiari, hots, etxeko zereginetan dihardu eta, askotan, haurrak ere zaintzen ditu; haur eskolak, aldiz, 0 eta 4 urte bitarteko haurrentzako zerbitzu komunitarioa eskaintzen du, zenbait zentrok onartzen dituzten haurren adina mugatuagoa izan daitekeen arren.

Haur eskola zentro berezitua da, berriazko ezaugarriak dituen bertan diharduten langileei, tokiari zein programazio didaktikoari dagokienean; umeen sozializazioarako leku egokia alegia. Haur eskolan, norberaren garapenerako eta gizarteratzeko mesedegarriak gertatuko diren orduak eman ditzakete egunero.

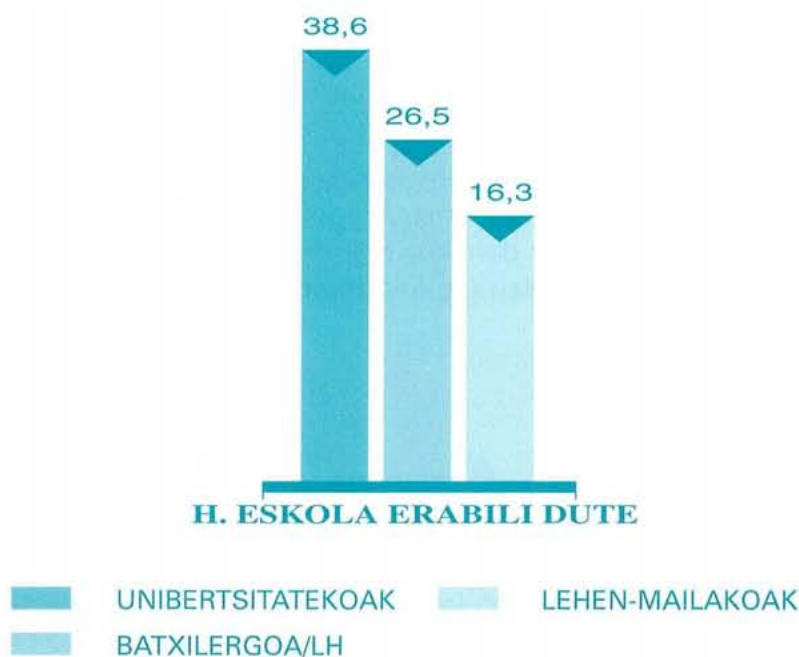
Alabaina, Administrazioak zentro hauek gutxiegi begiratzen dituenetik, hezkuntza eta gizarteratzea alde batera utzi eta lanean diharduten gurasoen haurren biltegi huts bilakatu diren haur eskolak agertu dira. Horren ahulak diren haur txikienganako erantzukizun handia duen edozein erakundek beharko lituzkeen baldintzak inola ere ez betetzek haur eskolen ospe txarra sortarazi du gizartean. Izan ere, zenbait gurasok, beren haur txikienganako erantzukizunaz jabeturik, zalantza handiak dituzte baliabide hori erabiltzerakoan; eta hori faktore ekonomikoa kontutan hartu gabe, zeren eta, diruz lagundutakoak ez badira, aintzat hartzeko moduko faktore garrantzitsua gerta baitaiteke.

Seme-alabak dituzten emakumezko langileen % 28 haur eskolaz baliatzen dira edo baliatu izan dira (ikus 4.12. taula). Haurrentzako kalitaterik onena ziurtatzen omen duen zerbitzu komunitarioa erabiltzen dutenen portzentaia horren eskasa izateak zentro hauen irudia ez dela oso ona erakusten du, beste arrazoi batzuk ere izan daitezkeen arren. Izan ere, haur txikiak zaintzeko estrategiak azaldu ditugunean aipatu den legez, ama gehienak otsein eta amonez baliatzen dira haur eskolen kaltetan.

Haur eskolen erabilera, dena den, Emakunderen 7. txostenean (9) adierazitako zenbatekoa baino hogeit hamar puntu gehiagoz ageri da, diferentzia hau, haatik, lehenago aipatu bezala, laginaren ezaugarrien ondorioa izan daiteke.

Haur eskolez baliatu direnei dagokienez, goi-mailako ikasketak dituztenen portzentaia nabarmentzen da (% 39), batxilergoa/LH (% 26) edo lehen-mailako ikasketak (% 16) dituztenen aldean.

10. IRUDIA. Haur eskolen erabilera, ikasketa-mailaren arabera

Aitzitik, lanbideak aztertzen baditugu, teknikariak-profesionalak gainontzekoak baino bi bider gehiago baliatu izan dira haur eskolaz.

(9) *Familia eta etxe-arlokoa Euskal Autonomi Elkartean*. (7. txostena). Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1994.

Haur txikiak zaintzeko estrategia gisa haur eskolarik erabili ez duten emakumezko langileek honako zergatiak aipatu dituzte:

6.5. TAULA. Haur eskolaz ez baliatzeko arrazoiak

ARRAZAIOAK	MAIZTASUNAK	%
Beste arrazoi batzuk	69	24,5
Ez ditut haur eskolak atsegin	38	13,5
Ordutegi mugatua	27	9,6
Etiket urrutiegia	16	5,7
Garestiegia	15	5,3
Ez du kalitatea ziurtatzen	7	2,5
Ez dut plazarik izan	6	2,1
Ez er.	104	36,8
GUZTIRA	282	100

Erantzun-kopururik handiena beste arrazoi batzuri dagokion atalean agertzen da. Aipagarria da, halaber, galdera honi erantzun ez dioten emakumeen kopuru nabarmena ere; atal honetan, beharbada, seme-alabak txikiak zirenean etiket kanpo lan egiten ez zuten emakumezkoak ere sartu direla pentsa genezake.

Erantzun duten emakumeetarikoa laurdenak beste arrazoi batzuk aipatu ditu, jarraian azaltzen dira arrazoiok, aipamen-kopuruaren arabera (aipatuenetatik hasita):

- Otseinak hobeto betetzen du eginkizun hori.
- Ez da egokia 6 hilabete/urtebete baino gutxiago duten umeentzat.
- Hobeto daude etxean, pertsona baten ardurapean.
- Amonak zaindu zituen.
- Bere herrian ez zegoen haur eskolarik.
- Sasoi hartan ez zuen etiket kanpo lan egiten.
- Amak izan behar du umearen zaintzaile eta arduradun.
- Haurraren osasun arazoengatik.
- Ez da toki aproposa ordu asko emateko.
- Txikiegiak dira ordutegi mugatu batera ohitzeko.
- Bikotekoarekiko adostasunik eza.
- Senarra langabezian izatea.
- Haur eskolako ordutegia eta lan-orduetara egokitua ez izatea.
- Haur eskola egokirik ez izatea.

Haurrak txikiak diren bitartean etiket ez irtetearen aldeko jarrera nabari da, 6 hilabete edo urtebete izan baino lehenago ez da egokitzen jotzen. Etxean hobeto zainduak direla eta otseinaren ardurapean egotea hobesten da. Lehenago ikusi dugun bezala, otseinak bi eginkizun betetzen ditu: etxeko garbiketa eta haurren zaintza, baina, nolanahi ere, ez dute horretan jarduteko behariazko prestakuntzarik.

Erantzun bereziei dagokienez, haur eskolak ez dituztela gogoko adierazi dutenak nabarmendu dira, emakume hauen guztien % 13 alegia, jarraian, ordutegi mugatua aipatu dutenak (% 10) daudelarik. Etxetik urrun dagoela edo garestiegia dela % 5en argudioak dira. Ez duela kalitatea bermatzen edo ez dela plazarik izan adierazi dutenak, berriz, oso gutxi izan dira (% 2).

Haur eskolen hezkuntzazko-alderdia edo sozializazioa, haatik, ez dira aipatu. Haur eskolarik erabili ez duten emakumeek, agian, sozializazioa etxean burutu beharreko zerbait dela uste dute, edo haur eskola batzuk emakumezko langileentzako gizarte-zerbitzu bat betetzen duten haur-biltegi bilakatu izanaren eraginpean daude.

Izan ere, haur txikiak zaintzeko baliabide egokiaz galdetu zaienean, emakume hauetako % 9 baino ez baitu haur eskola aipatu, 4.19. taulan ikusi dugun bezala. Haurtzaindegi subentziona-tuak baino dirulaguntzak nahiago dituzten emakumeen portzentaia nabarmena ere (% 40) haur eskolak emakumezkoen artean duen ospe eskas horren erakusgarri da.

Dirulaguntzak nahiago izatea iritzia eman dutenen ikasketa-mailarekin zuzenean lotuta dago; lanbide-motarekin, aldiz, ez du zerikusirik, ez eta adinarekin ere. Horrela bada, unibertsitariak dira, konparatiboki, dirulaguntzen aldeko joerarik ahulena erakutsi dutenak, % 30 hain zuzen, batxilergoa/LH dutenen % 54ren edo lehen-mailako ikasketak egin dituztenen % 44ren aldean.

6.3

ETXEKO EKONOMIA

Etxeaz nahiz familiartekoren batez arduratzeko erabiltzen dituzten baliabideak, hau da, otseina, haur eskola, egoitza, etab., nola ordaintzen dituzten galdetu zaie emakume hauei. Halako zerbitzuren bat ordaintzen duten emakume hauetako % 83k etxeko guztizko irabazietatik ordaintzen ditu, gainontzeko % 17k, berriz, beren soldatik.

Aipaturiko zerbitzuak erabili ez dituztenei, berriz, ez baliatu izanaren arrazoiak galdetu zaizkie. Emakume hauetako erdiak (% 46) laguntzarik gabe aton daitekeela erantzun du. Laurden batek (% 24) ekonomikoki ez diola merezi esan du eta gainontzeko laurdenak amak edo amaginarrebak laguntzen diola.

TXANDAKA LAN EGITEN DUTEN EMAKUMEEN BEHARRIZANAK

6.4

Osasun arloan edo polizien kasuen bezala, txandakako ordutegiak eskatzen dituzten lanbideetan ari diren emakumeei, berriz, etxea behar den moduan antolatzeko behar dituzten zerbitzuak zehazteko eskatu zaie, hona hemen erantzunak:

- Txandakako otseina.
- Haurrak zaintzeko pertsona bat.
- Etxeko laguntzaileari aparteko orduak ordaintzea.
- Laguntzailearen bat.

- Goizez bakarrik lan egitea.
- Bikotekoaz baliatu ahal izatea.
- Familiartekoen laguntza.
- Garraio publiko hobeak.
- Ordu askotan zabalik dagoen eta udan ixten ez duen hartzaindegia.

Batzuek, bikotekideak asteburuetan ere lan egin behar badu, familiarengana laguntza eske jo behar izateagatik kexu dira.

Eskakizun hauek ikusirik, gainontzekoen beharrianak eta berauenak antzekoak direla esan genezake.

7

ALDAKETAK

Azterlan honetan parte hartu duten emakumeei, halaber, beren lanbidean egindakoa, bikote-kideak etxean egiten duena, seme-alabekin ematen duten denbora eta etxearen antolaketa baloratzeko eskatu zaie. Honako erantzunak jaso ditugu:

7.1. TAULA. Lanari, familiari eta etxeari buruzko balorazioa (portzentaia horizontalak)

BALORAZIO-MAILA	OSO GUSTURA/ GUSTURA	ZALANTZA	OSO DESGUSTURA/ DESGUSTURA
Lanbidearekin	78,4	5,6	14,2
Zure etxeko antolaketarekin	73,6	4,8	20,0
Seme-alabei emandako denborarekin	66,7	2,8	27,4
Bikotekoak etxean emandako laguntzarekin	51,5	5,6	37,3

Oharra: Erantzun ez dutenen % ak ez dira sartu.

Ikus daitekeenez, lanbideari buruzko kapituluan azaldutako arazo eta eragozpenak izan arren, lanbidea (% 78) nabarmentzen da poztasun-mailaren erakusgarri izan nahi duen taula honetan. Emakumeak produkzio-lanean jardutearen garrantziaz jabeturik dago, eta abantailak nagusitzen zaizkie eragozpenei, lanbide-mota guztietan halako homogenotasun bat ageri delarik.

Lanbidearekiko poztasun-maila eta etxeko antolaketarekikoa (% 73) berdintsuak dira. Seme-alabei emandako denborarekin pozik daudenak, berriz, bi herenak (% 67) dira. Kasu honetan, adinaren eragin nabarmena antzematen da: gazteagoak adinduagoak baino presentzia txikiagoa dute poztasuna adierazi dutenen artean.

Bikotekoak etxean emandako laguntza da, hain zuzen, baloraziorik eskasena lortu duena. % 51ek pozik dagoela esan du, % 37k alderantzizkoa. Hala eta guztiz ere, eta lehenago ikusi dugun moduan, emakume gutxi saiatzen da ohiturak aldarazten eta etxearekiko nahiz seme-alabenganako ardurakidetzat bikotekoari planteatzen. Egoera hobe datazoen belaunaldietan gauzatuko delakoan daude, beharbada.

Gizonezkoek etxean egiten duten lanari dagokionez, eta Emakundek eta Instituto de la Mujer (Gizarte Arazoetarako Ministerioa) delakoak bultzaturik, telebistan iragarritako etxeko ardurakidetzari buruzko publizitate kanpainak aintzakotzat harturik, publizitateko spot horiek euren bikoteetan eraginik izan ote duten galdetu zaie emakumezko langile hauei.

7.2. TAULA. Publizitateko spoten eragina

BIKOTEAN NABARITUTAKO ERAGINA	MAIZTASUNAK	%
Ez du eraginik izan	251	63,7
Pentsamoldean beharbada, baina jokaeran ez du eraginik izan	66	16,8
Jarrera aldatu du eta etxean gehiago laguntzen du	24	6,1
Ez er.	53	13,5
GUZTIRA	394	100

la bi herenak (% 64) erantzun du ez duela inolako eraginik nabaritu.

% 17k, nolabaiteko konfidantza erakutsiz, spot hauek beharbada bikoteko gizonezkoaren pentsamoldean eragina izan dutela, baina ez dutela haren jokaera aldarazi pentsatzen du. Azkenik, haren jarrera aldatu egin dela eta etxean gehiago laguntzen duela adierazi duen talde txiki bat dago (% 6).

Horrez gainera, halako spotak ia inoiz ere ez edo lantzean behin bakarrik agertzen direla ere esan da.

PROPOSATUTAKO ALDAKETAK

7.1

5. kapituluaz azaldu dugun bezala, emakume hauetako ia erdiak bidegabekoa irizten dio etxeko lanaren inguruan bizi duten egoerari, eta den-denak agertu dira emakume zein gizonezkoek etxean erantzukizun berdintsuak izateko beharrezkotzat jotzen diren zenbait aldaketaren alde.

Aldaketok ahalbidetzen dituzten zenbait gertaerei ematen dieten garrantzia neurtzeko, haiek adierazten dituzten sei esaldi aurkeztu zituzkien, lehenesten zituzten hiruak aukera zituzten.

Aukeratutako proposamenak ondoko taulara bildu dira haztatutako puntuazioaren arabera:

7.3. TAULA. Lehenetsitako aldaketak

ALDAKETAK	LEHENTASUNA	%
Neskatoei zein mutikoei balore eta betebeharrak berberak araberako heziera ematea	1.º	86,5
Gizonezkoak mentalizatzea etxeko lanez eta seme-alabek arduratu daitezkeen	2.º	59,3
Gizartearen balore sexistak aldaraztea	3.º	55,3

Emakume hauek mutikoei zein neskatoei balore eta betebeharrak berberak araberako heziera ematea lehenetsi dute gainontzeko aukeren aurretik. % 86,5ek deritza aldaketarik garrantzitsuena. Belaunaldi berrien etorkizunerako joera nabaria antzematen da. Berdintasunean oinarritutako sozializazioa indartu eta genero-bereizkeriak galarazteko ahaleginak egingo dira.

Bigarren tokian, gizonezkoak mentalizatzea etxeko lanez eta seme-alabek arduratu daitezkeen aukeratu du emakumezko langileen ia % 60k. Gizonezkoek ardurakidetzari heldu beharraz jabea-razten saiatu behar da, ugalketa-lan guztia edo gehiena emakumezkoen bizkar egon dadin ekiditeko.

Emakume hauek hirugarren tokian aukeratu duten aldaketa, berriz, gizartearen balore sexistak aldarazteari buruzkoa da. Hautabide honek, nolabait, aurreko biak laburbildu eta barnean hartzen ditu. Aldaketarik orokorrena proposatzen du, hala nola, genero-arrazoiengatik diskriminazioa ezereztatzea.

Lehentasan hauek ikusita, elkarriketatuak izan diren emakumeek baloreen eta jarreraren aldaketa ekintza konkretu eta pragmatikoa baino funtsezkoagotzat hartzen dutela esan genezake,

lehentasunik eman ez zaien hautabideen arabera. Galde-sortan garrantzirik handiena aitortzen zitzaizen arren, erantzunetan ez dira ondoko hiru hautabideak lehenetsi, hots:

- A) Haurrez eta pertsona zaharrez nahiz elbarriez arduratzeko zerbitzu publiko gehiago eratzea (% 27,6).
- B) Haur txikiez edo pertsona zahar nahiz minusbaliatuez arduratu beharra daukaten pertsonen dirulaguntzak ematea (% 26,9).
- C) Lanaldi laburtuak gizon zein emakumeentzat (% 25,3).

Hortaz, zerbitzuen eraketa, dirulaguntzak eta lanaldien murrizketa bigarren mailakotzat jo izan dira planteaturiko helburua lortzeko.

BANAKAKO IRADOKIZUNAK

7.2

Etiket kanpo lan egiten duten emakumeek azterlan honi egindako azken ekarpen gisa, galde-sortako azken galderari erantzunez haietako askok eginiko iradokizunak azalduko ditugu. Galdera irekia zen, edozein ideia edo iradokizun azaltzeko aproposa. 46 izan dira (% 11) dituzte hainbat arazoei buruzko iritzia agertu dituztenak. Jarraian, haien adierazpenik aipagarrienak azaltzen dira hitzez hitz:

HEZKUNTZARI BURUZ

- “Gauzak aldatuko badira, seaskatik hasita emandako heziera da garrantzitsuena eta funtsezkoena, arlo guztietan berdinak izatea, etxeko lanetan sexurik ez bereiztea eta eskolatik berdintasunaren alde jokatzeko.”
- “Hezkuntza da garrantzizkoena, baina asko dago egiteke; izan ere, zineman, telebistan, ipuinetan eta abarretan egunero xehetasun oker asko eta asko agertzen baitira, umek bereganatzen dituztenak.”
- “Telebista publikoa erabili behar da halako arazoak ezagutarazi eta ekinbideak emateko.”
- “Herri hau aldatzen ari dela uste dut, baina oraindik lan handia egin eta asko ikasi behar da.”
- “Gizartearen balore sexistak aldarazi behar dira, hori funtsezkoa da: erne detergenteen, kotxeen eta antzekoen publizitatearekin.”
- “Seme-alabei heziera berdina eman behar zaie, betebeharrak eta eskubide berberak, horrela, nagusitzean, arazo askoz ere gutxiago izango lituzkete.”
- “Ikastetxe mistoak behar dira, mutiko zein neskatuei heziera berdina emango dietenak.”
- “Gure laguntzaz hurrengo belaunaldiak hobeak izan daitezela espero dut. Horretarako, beste gauza batzuren artean, hizkera ere aldatu behar da eta etxetan sexismorik gabeko heziera eman gure seme-alabei, ez digutela entzuten uste arren, gure jokaerak eragina baitu haiengan.”

ETXEKO LANARI ETA BIKOTEARI BURUZ

- “Etxeko lanen banaketa parekatzeko gizonezkoei zuzendutako mentalizazio-lana oso garrantzitsua da nire ustez. Banaketa horrek, dena den, askoz ere esanguratsuagoa den beste zerbait ere ekarri behar du, hau da, etxearen “Zuzendaritza”-rekiko Erantzukizuna banatzea. Zeinek egiten duen garrantzitsua bada ere, are garrantzitsuagoa da erabakiak, txikiak zein handiak, elkarrekin hartzea. Beste kapitulu aipagarri bat enpresen mentalizazioa da. Halako kanpainak falta direlakoan nago. Oraingo emakume oso gutxi heldu dira erantzukizuneko lanpostuetara, eta halako lanpostuetan emakume gehiago arituko balitz, seguruenik enpresarentzat mesedegarria gertatuko litzateke, balore maskulinoen (agresibitatea, etab.) menpe egoteak lan harremanak gizalegerik gabeko bihurtu eta langileek eguneroko jarduketan inplikazio txikiagoz aritzea dakar eta.”
- “Gizartearen sistema osoa aurka duzula, oso zaila da bikotekidea kontzientziatzea eta haien-tzat erosoena beti bezala jarraitzea da.”
- “2 edo 3 hilabetez senarraren jarrera berbera, hau da, ezer ez egitea proposatzen diet emakumeei, horrela etxean nola konpontzen diren eta zer gertatzen den ikusteko.”
- “Etxeko zereginen banaketa ez, baina lankidetzat-taldeak besterik ez dugu lortu behar. Horixe da zailena.”
- “Bai nire senarrarengan, bai eta inguruko beste gizonezko batzurengan ere, teoriaren eta praktikaren artean nabari den alde itzela azpimarratu nahi dut.”
- “Etxeko lanak banatuak izan arren, emakumeok beti hartzen dugu lan gehiago gure gain.”
- “Emakumeek elkartu egin behar dute esperientziak elkartrukatzeko. Oxigenagarria da eta eguneroko borrokan aurrera egiteko lagungarria. Segurtasuna ematen dizu.”
- “Gizonezkoei emakumeek eta beraiek erantzukizun berdinak dituztela jabeazten jarraitu beharra dago. Dena % 50ean. Eta mutikoei eta neskatoei heziera berdina eman behar zaiela.”
- “Bikotean baino, benetako arazoa seme-alabengan datza, errege eta tirano bihurtu baitira. Ez dute laguntzen, agintzen baizik.”
- “Alaba bat izan nahi izan dudanez, harenganakoa neure bizkar hartu beharra daukat kexarik gabe.”
- “Seme-alaben pentsioa ordaintzen ez duten aitei jazarri eta legea bete dadila.”
- “Oso nekagarria da den-dena egitea eta ondo egin nahi izatea. Denbora gehiago behar dut. Norberarentzako astirik ez izateak izugarrizko stressa dakar. Nire senarrak, hala ere, badu berarentzako astia.”

PRODUKZIO-LANARI BURUZ

- “Alabekin denbora gehiago eman nahiko nuke, baina biok lan egin behar dugu haiei ikasketak emateko, gaur ezinbestekoak dira eta.”
- “Etxean erantzukizunak dituen edozeinek dirulaguntzaren bat izan dezala, edo seme-alaba txikiak dituen emakumeak behintzat, Suitzan bezala.”

- “25 urte lanean eman dituzten emakumeei lanaldia erdira murriztu eta lanpostuak sortu gaitzeko erdiaz baliatuz.”
- “Ordaindutako baimenak garrantzitsuak izan daitezke zenbait kasutan: gaixotasun arinez arduratzeko, umeen tenore berezietan, etab.”
- “Enpresa pribatuak kontutan hartu beharko luke langileok familia ere badugula, eta gizartearentzat lana bezain garrantzitsua dela, eta horrenbestez, irteteko orduak errespetatu beharra dagoela.”

ZERBITZUEI BURUZ

- “Egungo arazoei aurre egiteko zerbitzu publikoak areagotu behar dira (haurtzaindegiak etxetik hurbil, zahar etxeak, etab.).”
- “Lanean diharduen jendea kontuan izanik, banku, udaletxe eta abarrek ordutegi moldakorragoak izan ditzatela.”
- “Sukaldaritza, joskintza, makrame eta antzeko ikastaroak zergatik dira beti emakumeentzat, gizonezkoak kontutan hartu gabe?”

INKESTARI BURUZ

- “Emakumeak mentalizatzen dituen inkesta hau berandu heldu da, nagusiak garenean eta seme-alabak haziak ditugunean.”
- “Inkesta oso interesgarria, zebait topikoduna agian.”
- “Inkesta ondo daude, baina ez dute ezertarako balio.”
- “Inkesta interesgarri honen emaitzak ezagutzea gustatuko litzaidake.”
- “Gizonezkoei egin beharko zitzaizkien halako inkestak.”

8

ONDORIOAK ETA PROPOSAMENAK

Azkenekoa den kapitulu honetan bi atal daude. Lehendabiziko atalean, ikerlan honetan zehar azaldu diren daturik aipagarrienak laburbildu dira, azterlan osoa irakurri nahi ez duten irakurleei begira. Bigarrenean, berriz, adierazitako guztiari buruzko hausnarketa egiteaz gain, ondorioak atera eta proposamenak formulatu dira.

8.1

LABURPENA

2. KAPITULUA. EZAUGARRI SOZIODEMOGRAFIKOAK

- Etxetik kanpo lan egiten duten eta, aldi berean, seme-alabez edo pertsona zahar nahiz minusbaliaturen batez arduratu beharra daukaten Euskakiko Autonomi Elkarteko emakumeen batezbesteko adina 38 urtekoa da.
- Gehienak ezkonduak dira. Familia hauetako % 13k guraso bakarra dutelarik.
- Emakume bakoitzak 1,8 seme-alaba du batezbeste. Familia ugari gutxi dago eta heren batek seme edo alaba bakarra du.
- Seme-alaben batezbesteko adina 11 urtekoa da.
- Emakume hauetako ia erdiak batxilergoa edo lanbide heziketako ikasketak burutu ditu. Heren bat unibertsitaria da, eta talderik txikiena lehen-mailako ikasketak baino ez dituztenek edo hauetara ere heldu ez direnek osatzen dute.
- Hamaika lanbide aztertu dira hiru multzotan sailkaturik: a) administraiak, b) teknikariak-profesionalak (kazetariak, poliziak, irakasleak, osasun-langileak eta teknikariak, alegia) eta c) esku-langileak (dendariak, ostalariak, ileapaintzaileak eta esku-langile zein garbitzaileak).

3. KAPITULUA. LANBIDEA

- Lanbidearen eta ikasketa-mailaren artean lotura nabarmena dago. Izan ere, esku-lanbide gehienetan, ia guztietan, lehen-mailako ikasketak baino ez dituzten emakumeek aurkitzen ditugu; eta alderantziz, lau teknikari-profesionalen hiruk unibertsitate-ikasketak burutuak ditu.
- Adinaren eragina, berriz, lanbide ezberdinetan nabari da. Emakume gazteenek kualifikaziorik txikieneko lanetan jardun ohi dute. 40 urtetik gorakoen presentzia, aldiz, administrazio-postuetan nabarmentzen da eta bitarteko adina dutenak teknikari-profesionalen artean.
- Emakumezko langile hauetako gehienak besteren konturako soldatapekoak dira. Autonomoak esku-langileen taldean sartutako lanbideetan ari dira.

Lanaldia

- Batezbesteko lanaldia 7 ordu t' erdikoa da; alabaina, emakumezko langile hauetako ia erdiak 8 ordu edo gehiago ematen ditu lanean. Kualifikaziorik txikieneko lanbideetan ageri da gehiegizko produkzio-lan hau.

- Emakume hauetako erdiak goizez eta arratsaldez lan egiten du, eta laurden batek goizez soilik. Halako lanaldia dutenen artean administrariak dira nagusi, eta lanaldi osoz (goizez eta arratsaldez) dihardutenen artean esku-langileak. Txandaka lan egiten dutenei bagagozkie, berriaz, teknikariak-profesionalak eta 31 eta 40 urte bitartekoak dira nagusi. 40 urtetik gorako gehienek goizez lan egiten dute.

Laneko diskriminazioa

Hiru laurdenek lanean ez dutela inolako diskriminaziorik jasan adierazi dute. Gainontzeko laurdenak, alderantziz, genero-diskriminazioak jasan ditu, teknikariek-profesionalek batez ere. Hala ere, mota konkrituak aintzat harturik, administrariak dira kaltetuenak, lanbidean gora egiteko eragozpenak baitituzte eta gizonezkoek bezalako lana egin arren haiek baino gutxiago irabazten baitute. Esku-langileek gainontzekoek baino diskriminazio gutxiago jasan behar izan dituzte, haien artean autonomo gehiago dagoelako beharbada.

Iritziak eta jarrerak

- Sei emakumetarik bostek uste dute etxetik kanpo lan egiteak burujabetasuna eman eta autoestimazioa areagotzen duela.
- Gehiago nabarmen hori dezente murrizten da, bi herenetara alegia, etxetik kanpo lan egitea etxean geratzea baino nahiago dutenen kasuan.
- Lau emakumetarik hiruk ez deritzo logikoa familiaren eta etxearen mesedetan, emakumeak lanbidean igotzeari uko egiteari.
- Gizonezkoek dagokienez: Emakume hauetako gehienak ez datoz bat lana aurkitzerakoan gizonezkoek lehentasuna izatearekin.
- Hirutik bik uste du emakumeek etxeko arazoak lanera ere eramaten ditugula eta gizonezkoak, aldiz, etxetik irtetea arazoez ahazten direla.
- Jasotako iritzi guztietan ikasketa-mailak eragin handia du. Zalantzarik handienak agertu dituztenak eta gainontzekoengandik aldenduenak lehen-mailako ikasketak baino ez dituztenak dira.
- Gehiago nabarmen bat gustura dago lanbidearekin. Lautik hiru baino gehiago hain zuzen.

4. KAPITULUA. FAMILIA

Jatorrizko familia

- Egungo emakumezko langileen amen heren batek etxetik kanpo lanen bat zeukan ezkondua zela. Belaunaldi batean emakumezkoen produkzio-lana areagotu egin dela ikus daiteke.
- Aitak partehartze oso eskasa zuen etxea. Haietako erdiak baino gehiagok ez zuen ezer egiten, eta % 10 batek baino ez zuen behar adina laguntzen. % 10 honetan, bestalde, gazteen aitei dagokie ordezkariatasun handiena, beste taldean, aldiz, 40 urtetik gorako aitei. Belaunaldi-aldaketa nabari da jarreretan.
- Nebak dituztenei dagokienez, hirutik bik adierazi du gurasoen etxean diskriminatuak sentitu direla haien aldean. Etxeko zereginetan emandako laguntzan oso nabarmenak dira generodesberdintasunak: gizonezkoen gutxiengo txiki batek baino ez du arrebek adinako laguntza ematen.

- Emakumezko gehienek adierazi dute gizonaek eta emakumezkoek etxean pareko erantzukizunak izan behar dituztela eta, amaren aldean, gai honetan pentsamolde aurreratuago dutela aitortu dute. Nolanahi ere, bilakaera hori pentsamoldean ekintzetan baino gehiago nabari dela uste dute.

Bikotea

- Gizonaek, batezbeste, 9 ordu t' erdi batezbeste produkzio-lanean, emakumezkoek baino ordu bat eta hogeita hamar minutu gehiago.
- Emakumezkoen hiru laurdenek uste dute bikotekidearen lana beraia bezain garrantzitsua dela. Soldatetan, aldiz, ez dago berdintasunik. Gizonaen erdiak emaztea edo lagunkidea baino gehiago irabazten du.
- Gizonaen heren batek, berriz, bikoteko emakumea etxean geratzea nahiko luke, edo, kanpoan lan egiten badute, etxekoaz ere arduratzea.

Seme-alabak

- Laurden batek besterik ez du seme-alaba kopurua eta erditzeko unea lana kontutan hartuz aukeratu. Unibertsitariak dira plangileak.
- Emakumezko langileen % 13k, berriz, amatasunagatik lanean arazoak izan dituztela adierazi dute: denetarikoa arazoak gainera, aurkako esamesak, lanbidean gora egiteko eragozpenak..., bai eta lanetik bota ere.
- Umetxoak zaintzeko guraso-baja aitzak har dezala/zezala elkarri planteatu dioten bikoteak oso gutxi izan dira. Aita batzuek, gainera, inoiz ere ez lukete halakorik hartuko.
- 4 urte edo gutxiago dituzten haurrak lanaldian zehar zaintzeko, bestalde, otseinarene eta amonaren (ama zein amaginarrebaren) laguntzaz baliatu dira gehien bat. Emakumezko langileen laurdena baino pixkat gehiagok baino ez du haur eskola (haurtzaindegia) erabiltzen. Gehienak pertsona bat baino gehiagoz baliatzen dira beharrezko orduak betetzeko.
- Otseinez gehien baliatzen direnak administrariak dira, esku-langileak baino askoz ere gehiago. Halakoetan laguntzen duten ama/amaginarrebei dagokienez, gazteenenak adinduenak baino portzentaia askoz ere handiagoetan ageri dira.
- Bost etxeetatik bitan jakintzat jotzen da haurren zaintza dela-eta lan orduetan sor daitezkeen ezustekoen arduraduna ama dela. Alde honetan, gainera, atzerapena nabari da gazteenengan, egoera hori onartzen dutenen batezbestekoa nabarmenki gaitzitzen baitute.
- Ezustekoen ondoriozko lan absentismoak edo lan aldaketak eragin bizi-bizia du emakumeengan. Emakumezko langileen bi herenak halakoengatik lanera huts egiten du, lan merkatuan duten irudiaren kalterako.
- Lanalditik kanpo, emakumezkoek gizonaek baino askoz ere denbora gehiago ematen dute haurrak zaintzen. Alderik nabarmenenak, gaixorik daudenean eta gauez ohetik jaiki behar izaten denean nabari dira; hala ere, ez dirudi horrek lan errendimenduan eragin handirik duenik. Jolasetan eta eskolako lanetan zertxobait gehiago ahalegintzen dira gizonaek, horietan ere emakumezkoek baino denbora gutxiago eman arren. Bikotea osatzen dutenen arteko desberdintasunik txikiena maitasunezko arloan nabari da.
- Seme-alabenganako erantzukizun-mailan ere emakumeek jasaten duten genero-alborapena dagoen arren, erdiak baino gehiagok adierazi du bikoteko gizona behar adina denbora em-

ten duela seme-alabenganako eguneroko zaintza eta arretan. Nolabait ere, emakumeok ez dute bizi duten desberdintasunarekiko jarrera kritikoa erakusten.

- Aitek seme-alabekin denbora gutxi ematearen arrazoiei dagokienez, emakumeek honakoak aipatu dituzte, beste batzuren artean: astirik eza, ardura amaren bizkar uztea eta haiek behar adina egiten dutelakoan egotea.
- Txikiak izan diren bitartean haurrak zaintzeko behar izan dituztenen artean, lehenengo eta behin, lanaldi laburragoa aipatu dute, ondoren, etxetik kanpoko lanari uzteko aukera eta, hirugarren tokian, etxeko laguntzaile edo otsein bat ordaindu ahal izatea. Haur eskola edo bikotekoaren laguntza eskatu dutenen portzentaiak txikiagoak izan dira (% 10). Azken datu hau eta seme-alabenganako dedikazioan nabari diren alde nabarmenak, emakumezkoek ardurakidetza exijitzeko uste sendorik ez izatearen erakusgarri dira.
- Banandutako ama gehienak, berriz, senar ohiek seme-alabekin oso denbora gutxi ematen dutelako kexu dira. Izan ere, banandutako aiten erdiak inoiz ere ez edo oso gutxitan ikusten baitu seme-alabak. Oporraldietan ere antzeko zerbait gertatzen omen da, oporrak seme-alabekin emateari uko egiten diotela. Elikadura-pentsioei dagokienez, aiten heren batek ez ditu ordaintzen eta % 12k nahi duenean ordaintzen du. Aita askok, gainera, ez dituzte banantze-hitzarmenetan ezarritako bisitaldiei nahiz ordainketari buruzko betebeharrak betetzen eta, hala ere, pensio horien ezordainketa jasaten duten emakumeen heren batek baino ez du hura salatzen.

Pertsona zaharrak edo minusbaliatuak

- Emakumezko langileen etxeetan bizi diren pertsona zaharrak edo minusbaliatuak, oro har, emakumearen familiartekoak dira. Pertsona zahar horietako erdia bere kabuz baliatzeko gauza da. Gainontzekoetako heren batek, lanaldian zehar otsein baten laguntza du. Baliabide komunitarioak banakakoak baino gutxiago erabiltzen dira.
- Talde osoa harturik, pertsona zahar edo minusbaliatua zaintzeko gizarte-zerbitzuren bat eskatu beharko balute, lehena etxeko laguntza izango litzateke, bigarren tokian, baina nahikoa urrun, egoitza agertzen delarik.

Iritziak eta jarrerak

- Ahobatez adierazi dute:
- Gizonezkoek eta emakumeek adinako gaitasuna dutela haurrak zaintzeko.
- Hala egiten dutenek afektibitatea garatu eta aitatasunaz ohartzen direla.
- Gehienak dira, halaber, emakumeek inoren alde aritzearren beren interesak alde batera uzten dituztela uste dutenak (arlo afektiboan genero-arrazoiengatik garatzen den dohaintza ikasi eta bereganatua).
- Amatasunagatiko baja beti emakumeek hartu behar ote duten galdetu denean, aldiz, iritzi ezberdinak izan dira. Aldeko iritziak aurkakoak baino pixkat gehiago dira. Halako bajak elkarbanatzearen alde daudenen artean, unibertsitariak nabarmendu dira.
- Seme-alabak txikiak diren bitartean emakumeek etxean geratu behar ote duten galdetzean ere, iritzi desberdinak ageri dira; kasu honetan, dena den, emakumeetako ia bi herenak etxetik kanpo lan egiteko eskubidearen aldeko jarrera erakutsi du, hemen ere unibertsitarien portzentaia nabarmentzen delarik.

- Emakumezko langileen portzentaia handia jotzen ez duen arren, etxetik kanpoko lanak ama-sentikortasuna murriztu egiten duelako iritzia ere nabari da.
- Emakume hauetako bi herenak pozik daude seme-alabei ematen dien denborarekin, gainontzekoak ez.

5. KAPITULUA. ETXEA

- Etxean batezbeste bizi direnen zenbatekoak 3,8 jotzen du. Etxetik kanpo lan egiten duten emakumeen familia arrunta bikoteak eta 11 urteko bi seme-alabek osatua litzateke.

Antolaketa

- Hiru etxeetatik bitan emakumezkoa etxeko arduradun eta antolatzailea. Gainontzeko herenak bikoteakoarekin elkarbanatzen ditu erantzukizunak.
- Emakume hauetako ia erdiak, etxetik kanpoko lanean diharduen bitartean ere askotan edo oso sarritan darabiltza gogoan etxeko arazoak. Unibertsitariak dira gai horietaz gutxiago gogoratzen direnak.

Etxeko lanak betetzea

- Etxean egindako lana konparatiboki neurtzeko, emakumeok 0tik 10era bitarteko eskala batean baloratuko dituzte eurek egiten duten lana eta bikotekoak egiten duena. Emakumeek egiten duten etxeko lanari buruzko batezbesteko balorazioa 7,6koa da, bikotekoak egiten duenari buruzkoa, aldiz, 3,3koa. 2 puntutik beherako puntuazioz, % 1,3 emakume, baina % 36 gizonezko ageri dira. Gehieneko puntuazioz, alderantziz, % 36 emakumezko eta % 3 gizonezko.
- Ikasketek ere baldintzatzen dute etxeko lana. Goi-mailako ikasketak dituztenek gainontzekoek baino balio txikiagoa ematen diote lanari. Bere bikoteen jokabidea emakumezkoen adinarekin lotuta dago: emakume gazteenen eta nagusien senar/lagunkideak dira etxean gutxien lan egiten dutenak. Jokamolde honek jarreretan, behintzat, atzera egin dela pentsatzeko bide ematen du.
- Emakumeok, etxeko lanetako desberdintasun nabarmen honen arrazoiak aipatuz, eurek oharkabea egiten dituztelako adierazi dute lehen tokian, eta, bigarrenean, bikotekideak baino denbora gehiago dutelako; arrazoi hauetako bakoitza emakume hauen heren batek baino gehiagok aipatu du. Lauti batek, berriz, hala ohitu duelako adierazi du, eta horregatik borrokatzea ez duela merezi aipatu dutenei ere portzentaia berbera dagokie. Beste arrazoi batzuk ere aipatu izan dira, baina portzentaia txikiagoekin, hala nola: ez dakielako ezer egiten eta ez duelako ikasi nahi, eta berak egin ezean egiteke geratzen delako, besteak beste.
- Etxeetako ia heren batean, bion artean erabakitzen dute lan banaketa. Gutxiago dira, bakoitzak gehien atsegin duena egiten duten etxeak eta lanak emakumeak banatzen dituenak, halakoei portzentaia berdintsuak dagozkielarik. Bost etxeetatik batean gizonezkoak ez du ezer egiten; lehen mailako ikasketak dituzten emakumeen etxeetan unibertsitarien etxeetan baino bi bider gehiago ageri da egoera hau.
- Gizonezkoak laguntzen duen etxeetan, berriz, gizon hauetako heren batek ekimena erakusten du (40 urtetik gorakoena murriztagoa bada ere), erdiak, aitzitik, lagundu baino ez du egiten.

- Hiru bikoteetatik bik lan banaketak sortarazitako eztabaidak jasan ditu, eztabaida serioak, dena den, % 16k baino ez.
- Emakumeek ordutegi desberdinak dituzte etxeko lanetarako. Ia erdiak horretarako astia duenean egiten ditu eta ia heren batek asteburuetan, gauez, arratsaldez edo kanpoko lana bukatu ondoren.
- 11 urtetik gorako seme-alabek ez dute laguntza handirik ematen etxeko zereginetan. Ia erdiak ezer ez edo ezer gutxi egiten du. Oro har, ez da alderik nabari sexu batekoen eta beste koen jokaeren artean, 20 urtetik gorakoei buruzko azterketa zehatzean izan ezik. Kasu honetan neskak diskriminaturik daude: etxean asko edo nahikoa laguntzen dutenen artean, nesken portzentaia mutilena baino bi bider handiagoa da. Genero-bereizketa hau are nabarmenagoa da beherengo ikasketa-maila duten amen etxeetan.

Astialdia

- Etxetik kanpo lan egiten duten emakumezkoen ia laurden batek ez du astirik berarentzat, bere asialdiaz gozatzeko alegia; beste horrenbestek, ordea, behar adina dute. Gainontze-koek, tarteka-marteka izaten duten astialdiren bat.
- Bikoteko gizonezkoek ere ez dute asti gehiegirik. Ia erdiak emakumeak baino gutxiago izan ohi du, baina % 20k bikoteko emakumeak baino dezente gehiago izaten du.
- Etxeko lana dela-eta bizi duten egoerari bidezko edo bidegabeko deritzotenen portzentaia berdintsuak dira, bidegabekotzat jotzen dutenak gehixeago badira ere.
- Emakumeon erdiak baino ez daude pozik bikotekoak etxean emandako laguntzarekin.

Jarrerak eta iritziak

- Ia emakume guztiek uste dute etxeko zereginetan mutilek zein neskek berdin lagundu behar dutela.
- Ia heren batek, berriz, amaginarreba jotzen du bikoteko gizonak etxean ezer egin nahi ez izatearen erruduntzat. Unibertsitariak dira uste horrekiko desadostasunik nabarmenena erakutsi dutenak.
- Hiru emakumeetarik bik gizonak laguntzeko ahaleginak egitea merezi duela adierazi du; erdiak, ordea, nahiago du etxeko lanaren ordainez bikoteko bakeari eustea. Ikasketa-mailaren eragina nabari da: maila zenbat eta goragokoa, orduan eta gehiago erreibindikutzen da bikotekoaren partaidetza.
- Laurden batek adierazi du bikotekoak etxean dituen jarrerak aldatzeko berandu dela dagoeneko. Iritzi hau, 40 urtetik gorakoen artean gazteenen artean baino errotuagoa da.
- % 20k bikotea hautsi egingo luke, gizonezkoak etxean lagunduko ez balu. Gai honi buruzko iritzia ematerakoan nabari izan dira zalantzarik handienak.
- Bi herenek ez dute uste bikotekoak etxekoarekiko beste jarrera bat izan balu lanbidean gorago egin zezaketenik.
- Bi herenak, halaber, ez datoz bat etxekoandre izateak emakumeari boterea ematen diola diotenekin.

- Emakumezko langileen artean, oso gutxi onartzen dituzte ohiko topikoak, adibidez: gizonezkoak konponketak egin behar dituela eta emakumeak garbiketa, edo, jostea eta lisatzea ez direla gizonezkoen eginkizunak.
- Oso gutxi dira (% 10), halaber, emakumezkoak, halabeharrez, etxearen ardura bere gain hartu behar duela uste dutenak. Puntu honetan, dena den, kapitulu osoan zehar aztertutako emaitzen arabera, pentsamoldea eta jokabideak ez datozela bat nabari da.
- Ikusten ez diren eta, funtsean, emakumezkoek bete ohi dituzten hainbat eginkizun, hau da, besteei laguntzeko gertu izatea, entzuten jakitea, haurrak eta gaixoak zaintzea etab., gizarteak ezer ez edo ezer gutxi baloratzen dituela uste dute ia emakume guztiek.

6. KAPITULUA. BALIABIDEAK

- Etxetik kanpo lan egiten duten hiru emakumeetarik batek ez du etxeko zereginetarako laguntzailerik, bikoteko gizona edo seme-alabak izan ezik; ia erdiak etxeko laguntzaile bat kontratatu du, emakumezko otseina hain zuzen. Emakume hauen etxeetako % 13tan amak edo amaginarrebak betetzen du laguntzaile horren zeregina.

Emakumezko otseinak

- Administrariak eta teknikariak-profesionalak esku-langileak baino gehiago baliatzen dira baliabide-mota honetaz.
- Otseinek aste bakoitzeko 16 ordu ematen dituzte, batezbeste, emakume hauen etxeetako lanak egiten. Barne-otseinak oso gutxi dira.
- Ia erdiak etxeko lanetan baino ez dihardu, baina gainontzeko erdiak, etxeko lanaz gain, haurrak ere zaintzen ditu. Haur zaintzaile hutsak oso gutxi dira.
- Otseinen laurdena Gizarte Segurantzari alta emanik dago. Beste horrenbestek, gutxi gorabehera, etxean bertan bazkaltzen du.
- Ordu bakoitzeko batezbesteko soldata 714 pta.koa da, 250 pta.tik 2.200 pta.ra bitarteko ordutegiko soldatak daudelarik (azken kopuru horretan Gizarte Segurantzari dagokion kotizazioa ere sartuta ote dagoen jakin gabe). Laurdenak baino pixka bat gehiagok hile bakoitzeko 50.000 pta.tik gora jasotzen du.

Haur eskolak (haurtzaindegia)

- Seme-alabak dituzten emakumezko langileen laurden batek haur eskola erabili edo erabiltzen du. Zenbat eta beheragoko ikasketa-maila izan, orduan eta gutxiago erabiltzen dute baliabide hau. Lanbideka, teknikariek-profesionalek gainontzekoek baino bi bider gehiago erabiltzen dute.
- Haur eskolaz baliatu ez direnek aipaturiko arrazoi nagusiak hauek dira: txikiak diren bitartean, haurrak etxean egotea nahiago dutelako; otseinaren ardurapean hobe daudelako; haur eskolak atsegin ez dituztelako eta, azkenik, ordutegi mugatuegiak dituztelako.
- Bost emakumeetarik bik diruz lagundutako haurtzaindegia baino nahiago dituzte dirulaguntzak. Hobespen hau ikasketa-mailarekin lotuta dago: horren aldeko portzentaiarik txikienak unibertsitatei dagozkie.

Etxeko ekonomia

- Etxetik kanpo lan egiten duten emakumeetarik gehienek etxeko ekonomia orokorretik ordaintzen ditu zerbitzuak (otseina, haur eskola, egoitza, etab.). Seitik batek, ordea, bere sol-datatik ordaintzen ditu.
- Halako zerbitzurik erabiltzeari uko egin diotenetako erdiak arazoak bere kabuz konpontzen dituela adierazi du. Laurden batek ekonomikoki ez duela merezi esan du, eta gainontzeko laurdenak amaren edo amaginarrebaren laguntza du.

Txandakako lanetan diharduten emakumezkoak

- Emakumezko hauen beharrianak, banan-banan adieraziak, askotarikoak izan arren, fun-tsean, gainontzeko emakumezkoenak bezalakoak dira; hots, premiazkoena otseinen baten edo haurrak zaintzeko norbaiten laguntza izango litzateke.

7. KAPITULUA. ALDAKETAK

- Aldaketak proposatu aurretik, produkzio-lanari, etxeari eta familiari buruzko balorazio oro-korrak azaldu dira. Emakumerik gehienak (hiru laurdenak) pozik daude bere lanbidearekin eta etxeko antolamenduarekin. Hirutik bik, halaber, seme-alabekin emandako denbora nahikoa dela uste du; bikoteko gizonak etxean emandako laguntzarekin, ordea, erdia baino ez dago pozik.
- Etxeko lanak berdintsu banatzeko, telebistaz iragarri den publizitatea, aldiz, ez dirudi horren eraginkorra gertatu denik bikotekoen jarrera-aldaketa lortzerakoan; spot gutxi izan direlako, beharbada.
- Gizonezkoek eta emakumezkoek etxean erantzukizun berdintsuak izango badituzte, beha-rrezkotzak jotzen diren aldaketak honakoak dira, lehentasunezko hurrenkeran:
 - 1.º Neskatoei eta mutikoei balore eta betebeharrak berberetan oinarritutako heziera ematea.
 - 2.º Gizonezkoek etxeko zereginez eta seme-alabek arduratu beharra jabeaztea.
 - 3.º Gizartearen balore sexistak aldaraztea.
- Irtenbide pragmatikoetara zuzendutako aldaketak ez ezik, hezkuntzan, baloreetan eta jarre-retan eragina dutenak, batez ere, adierazi dira.

8.2

ONDORIOAK

PRODUKZIO-LANAZ

Etxetik kanpo lan egiten duten emakumeek oso erroturik dute produkzio-lanerako eskubidea eta ez dute generoaren araberako bereizkeriarik onartzen. Lanean baldintza-berdintasuna gal-detzen dute eta, amatasunak zenbait eragozpenak eta laneko bereizkeria ekarri badizkio ere, hura etxean geratu eta haurrak zaintzearekin parekatzea gaitzetsi egiten dute.

Ikasketa-mailaren eta lanbidearen artean lotura argia dago. Kualifikaziorik txikieneko lanetan, aldi berean, baldintzarik kaskarrenak izan ohi dituztenak, lehen mailako ikasketetara soilik heldu diren emakumeek dihardute. Hauexek dira, bestalde, produkzio-lanaren eta berorri uko egin eta etxean geratzeko aukeraren artean hautatzerakoan zalantzarik handienak agertu ditzuztenak.

Produkzio-lanean, familiari eta etxeari eman beharreko ordutegi-multzoaren arabera antolatzen dute bizimodua. Gehienek, familiaren eta etxearen medesetan, beraientzako astialdiari ere uko egin diote.

FAMILIAZ

Emakume guzti-guztiek, azterlan honetan sartutakoak noski, bereizkeria jasan dute jatorrizko familietan. Generoaren arabera soziazazio bereizia nozitu zuten eta, horrenbestez, beste bereizkeria batzuren artean, euren nebek egiten ez zituzten etxeko lanak bete behar izaten zituzten.

Jarrera eta baloreei dagokienez, euren amen aldean, halako bilakaera bat izan dutelakoan daude, baina, aldi berean, pentsamolde berri hori gauzatzea zaila dela uste dute. Hortaz, teoria eta praktika ez datoz bat.

Pasiboki onartzen da seme-alabenganako eguneroko arretaz eta haien arazoez ere amak arduratu beharra daukala, askotan oharkabea beharbada, baina erantzukizun hori bereganatu eta berorren arabera jokatu ohi da. Horrela bada, emakumeek, besteren mesedetan, beren nortasuna garatzeari, beren nahiei eta lanbide-interesei uko egitea normalizat hartu ohi da. Familian gertatzen diren ezustekoez ere bikoteko gizonetakoak baino gehiago arduratzen dira, eta horrek emakumeen lan absentismoa sortarazten du, lan merkatuan duten irudiaren kalterako, jakina.

Sentimenduen eragina nabarmenki antzematen da emakumeengan, hain nabarmenki ezen jarrera-aldaketa bat lortzearen bikotekoarekin borrokatzea merezi duela emakume gutxi adierazi duten. Seme-alabekin emandako denborari dagokionez, bikotekoaren artean nabari den desberdintasuna aztertuz gero, bikoteko gizonarenganako ulerkortasun-maila handia somatzen da; izan ere, emakumeek askoz ere denbora gehiago ematen dute seme-alabekin eta, hala ere, egoera horrekiko gaitzespena ez da desberdintasun nabarmen horri legokiokkeen adinakoa. Hausnarketa honek hain zuzen erakusten digu emakumeak sentimenduen munduaren segadan harrapaturik daudela.

Generoaren ondorioz ikasitakoa dela medio, emakume asko gehiegizko famili erantzukizunak eta etxearekiko ardurak pairatu eta besteren aldean bidegabekeria nabarmenak jasateko gai dira, horrek lasaitasun afektiboa badakarkie eta, batez ere, bikotekoarekin borrokatu beharra galarazten badu.

ETXEKO ESTRETEGIEZ

Etxearen antolaketa ez da emakumezkoaren betebeharra, hauxe da iritzirik zabalduena eta orokorrena; baina, egian esanda, bai etxea antolatzeko erantzukizuna eta bai etxeko zeregin gehienak emakumezko gehienek bizkar daude. Desberdintasun hau ulertarazteko, hala egitera bultzatzen duen oharkabeko joera aipatu da arrazoi nagusitzat. Hau da, gogoetak egin eta haien aurka borrokatu ezik, arras ezabagaitzak diren ikasitako genero-edukinen berezko birsortzearen aurrean gaude. Hortaz, beharrezkoa da rola bereganatzen diren oharkabeko prozesuak age-

rian jarri eta jokabide kritikoa garatzea. Izan ere, edozein egoera aldatzeko, ezinbestekoa baita alde aurretik egoera horretaz ohartu eta jabetzea. Etxeko ardurakidetza finkatuko den eguna urrun samar dagoela ematen du.

Emakumeek, gainera, neurtezinak eta ezinbestekoak diren eta bere familiartekoen euskarri fisikoa, psikikoa eta emozionala gauzatzen duten beste hainbat eginkizun betetzen dituzte egunero, ez gizarteak ez eta norbanakoek ere balioesten ez dituztenak. Emakumezkoen izaerari atxikitako eta, horrenbestez, baliogabeturiko eginkizunak dira. Eginkizun-multzo horri ugalketarena deitzen zaio, zor zaion balioa emateko gizartean bultzatu beharko litzatekeen lana alegia.

Seme-alaba txikiez arduratzeko estrategia desberdinen artean, banakako irtenbideak taldekoak baino gehiago erabiltzen dira. Otseina hobesten da, haur eskolaren (hautzaindegia) kaltetan. Hasiera batean, hezkuntzaren kalitatea ahaztu edo bigarren maila batean utziz, emakumezko langileentzako gizarte-zerbitzu gisa sortu zirelako edo, haur eskolak, ordutegi, urruntasuna, prezioa, garraioa eta bestelako arazo zehatzak alde batera utzita, ospe txarra dutela esan liteke, erabiltzaile gutxiago izatea dakarren ospe eskasa alegia.

Etxeko lanari dagokionez, emakume hauetako ia erdiak etxean laguntzen dion emakumezko otsein bat du kontratatutik. Konparatiboki, esku-langileak (dendariak, ileapaintzaileak) dira irtenbide horretara gutxien jotzen dutenak, seguruenik baliabide ekonomiko urriagoak izango dituzte eta ezinezkoa gertatuko zaie halako laguntzaz baliatzea.

Otseinak bi helburu betetzen ditu: alde batetik, etxeko lanak egiten ditu eta, bestetik, haurrak badaude, zaindu egiten ditu. Orduko 714 pta. jasotzen dute, batezbeste, halako eginkizunetan dihardutenak. Interesgarria da, bestalde, emakume oro, berez eta ama ez izan arren, haurrak txiki-txikiak direnetik egokiro zaintzeko gai direla egiaztatzea. Emakumezkoari emakume iza-teagatik, besterik gabe, zenbait berezitasun profesional atxikitzen zaizkio.

IRITZI ETA JARREREZ

Emakumezkoen ikasketa-maila funtsezko elementua da haien hainbat jarduketa, balore eta jarrrera mugatzeko. Goi-mailako ikasketak egin dituztenek, erdi-mailako eta goi-mailako unibertsitateek, batez ere, jokabide berriagoen aldeko eta jasotako generozko sozializazioaren aurkako jokabideak bultzatzen dituzte. Adinari bagagozkio, berriz, 30etik 40 urtera bitarteko emakumeen artean gainontzekoen artean baino errotuagoak dira jokabide berri horien aldeko iritziak. 30 urtetik beherakoen artean, aldiz, jokabide eta jarrrera hauen atzerapena nabari dela esan beharra dago.

BI EMAKUME-TALDEEN ARTEKO ERKAKETA

“Familia antolatzekeo estrategiak emakume profesionalengan” deritzon aurreko azterlana aintzat harturik, honakoak aipatu beharra dago:

Familia antolatzekeo estrategiei dagokienez, funtsezkoan ez dago alde nabarmenik bi taldeen artean. Profesionalek (lehen azterlanekoak), status hobea lortzeko karreratzat hartzen dute produktio-lana, lanbide korapilotsuagoa dute, baina erabat atsegin zaiena, batzutan norberaren edo familiaren zenbait nahi eta interes alde batera utzi behar izan arren. Bikoteko ardurakidetza gutxitan gauzatzen da, emakumezko langileen kasuan bezalaxe. Profesionalek, ekonomi ahal-

men handia izanik, etxeko zereginetarako otseinaz baliatu ohi dira, baina buru-ardura beraiei dagokie. Etxeko ardurakidetza da emakume guztiek, salbuespenik gabe, oraindik gainditu gabe duten asignatura. Ikasketa-mailak eragin ezberdina du taldeetan. Emakumezko langileen kasuan, unibertsitateko ikasketak modernotasuneranzko joerarekin lotuta dauden bitartean, status handiko profesionalen kasuan ez da halakorik gertatzen, hau da, unibertsitariak izan arren, bikoteko berdintasunaren aldeko jarrerak ez dira horren argiak.

Hortaz, famili arduren banaketa zuzen eta egokia lortuko bada, emakumeek ahalegindu beharko dutela esan dezakegu. Generoaren araberako bereizkeriazko eredu zaharrez ohartu eta zokoratu egin behar dituzte eta, aldi berean, etxeko guztiei eskubide eta betebeharrak parekidetu beharraz jabetarazi eta, azkenik, teoria eta praktika bateratu.

8.3

PROPOSAMENAK

Azterlanari amaiera emateko, hainbat proposamen azaltzen dira, batzuk emakumezko langileek beraiek hala eskaturik, beste batzuk, berriz, ikerlanaren edukitik eratorriak dira. Hiru ekintzarlotakoak dira: hezkuntza, produkzio-lana eta zerbitzuak. Eskudun erakundeek beharrezko alaketak bultzatzen dituzten ekintza bereziak burutu beharko lituzkete. Horrez gain, jarrera eta baloreen aldaketarako baliabiderik eraginkorrenetarikoa komunikabideak direla aintzat harturik, kontzientziazio kanpainak egin behar dira horretarako bide egokiak erabiliz.

HEZKUNTZA ARLOAN

- Etorkizunera begira eta elkarbanatutako etxe-erantzukizuna helburutzat harturik, generoaren araberako sozializazio ezberdina ezabatu behar da, seaskatik bertatik sexuen arteko eskubide eta betebeharrak berdintasuna bultzatuz.
- Etxeko ardurakidetzaren kontzeptua gizarteratu egin behar da, datxezkion edukiak ezagutaraziz eta, bai gizonezkoei eta bai emakumezkoei, generoaren araberako bereizkeria baztertzeko edukiok ezarri beharra dagoela oharraraziz.
- Ugalketa-lanari gizarateak zor dion balioa aitortu behar zaio, familiarteko guztien euskarri fisiko, psikiko eta emozionala den aldetik ezinbestekoa izanik ere, gutxietsia baita. Lan hau emakumeek egin ohi dute, eta etxekoandreak dohainik eta eskusiboki, gainera. Ugalketa-lana, bestalde, gizonezkoen artean bultzatu behar da, bai eta rolen haustura eta maskulinoaren feminizazioa ere.
- Emakumezkoen goi-mailako hezkuntza erraztu behar da, ikasketa-maila eskasa bereizkeriazko jarrera tradizionalen birstortzaile eta bikotearekiko aldaketa-ekintzen eragozle gertatu ohi baita.

PRODUKZIO-LANEAN

- Ugalketa-lanari dagozkion arazoez arduratzeagatik hartutako bajen edo lan ordutegian eskaturiko aldaketen ondorioak ez dakizkiela kaltegarri gertatu emakumezkoei. Lanaren arau-

ketaren bitartez, ahaleginak egin behar dira halako eginkizunak gizonezkoek ere egin ditzaten.

- Familiaz arduratu beharra daukatenean, enpresetan sexu bateko zein bestekoentzako lanaldi laburragoak izan daitezela.

ZERBITZUETAN

- Haur eskolak birbaloratu eta bultzatu behar dira. Administrazioak kontrolatu behar ditu zentro hauek, hots, azpiegitura, hezitzaileen gaikuntza eta osasun-hezkuntzazko egitarauak begiratu behar ditu, eta gainera, halakoen sorkuntza erraztu, ordutegi zabalak bultzatu eta dirulaguntzak eman.
- Adinekoentzako baliabideak gehitu behar dira, emakumezkoentzako gainzama gerta ez daitezzen.

B

BIBLIOGRAFIA

ALBERDI, I.; ESCARIO, P.; HAIMOVICH, P.: "Actitudes de las mujeres hacia el cambio familiar". *REIS*, 27zk., 1984, 41-59 orr.

ALBERDI, Inés: "Un nuevo modelo de familia". *Paper, Revista de Sociología*, 18 zk., 1984, 87-112 orr.

BOTER, Isabel; HERES, Alicia: "La mujer empresaria y trabajadora autónoma". *El trabajo de las mujeres* delakoan. Madril, Emakumearen Erakundea, 1987.

BROTHERS, J.: *La mujer de éxito. Cómo tener una profesión, marido y familia sin sentirse culpable*. Bartzelona, Grijalbo, 1989.

CASAS, José Ignacio: "Bases teóricas para el análisis de la situación laboral de la mujer". *El trabajo de las mujeres* delakoan. Madril, Emakumearen Erakundea, 1987.

CONDE, Rosa: "Desarrollo económico y cambio familiar: el impacto del nuevo rol femenino sobre la estructura familiar". Rosa Conde bild. *Familia y cambio social en España* delakoan. Madril, C.I.S. 1982.

CONDE, Rosa: "Tendencias de cambio en la estructura familiar". *REIS*, 21 zk., 1983, 33-60 orr.

CRUZ CANTERO, P.; COBO BEDIA, R.: "Las mujeres españolas: lo privado y lo público". *Estudios y Encuestas*, 24 zk. C.I.S. 1991eko maiatza.

CHAUDRON, M.: "Sur les trajectoires sociales des femmes et des hommes, Stratégies familiales de reproduction et trajectoires individuelles", en HH.EE. *Le sexe du travail. Structures familiales et système productif* delakoan. Grenoble, Presses universitaires de Grenoble, 1984.

CHINCHETRU, Felisa: *Economía del trabajo de las mujeres. El caso de Euskadi*. Bilbo, Euskal Herriko Unibertsitatea-EHU, 1993.

DOWLING, Colette: *El complejo de cenicienta*. Bartzelona, Grijalbo, 1989.

DURÁN, M.ª Ángeles: *De puertas a dentro*. Madril, Emakumearen Erakundea, 1987.

DURÁN, M.ª Ángeles: *Informe sobre desigualdad familiar y doméstica*. Madril, C.I.S., 1985.

DURÁN, M.ª Ángeles: *La jornada interminable*. Bartzelona, Icaria, 1986.

EICHENBAUM, E.L.; ORBACH, S.: *¿Qué quieren las mujeres?* Madril, Revolución argitaletxea, 1990.

EISENSTEIN, Sillah: "El Estado, la familia patriarcal y las madres que trabajan". *Teoría* delakoan, 1 zk., Madril, 1979, 93-135 orr.

Emakumeen partaidetza Euskadiko lan merkatuan. Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1992.

Emakunde 14 zk. Gasteiz. Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1994.

Encuesta sobre la situación laboral de la mujer. Madril, Emakumearen Erakundea eta C.I.S., 1984.

Euskal Autonomi Elkarteko emakumeak. Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1992.

Familia eta etxe-arlokoa Euskal Autonomi Elkartean. Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakunde, 1994.

GARRIDO MEDINA, L.; GIL CALVO, E.: (argitarazlea). *Estrategias familiares*. HH.EE. Madril, Alianza argitaletxea, 1994.

Genero eta baloreak. Gasteiz, Emakunde/Emakumearen Euskal Erakundea, 1995.

GERSON, Kathleen: *El nuevo papel de los hombres*. Zuzendaritzako kudeaketari buruzko testuen laburpena. Madril, Emakumearen Erakundea, 1993.

IZQUIERDO, J.; DEL RÍO, O.; RODRÍGUEZ, A.: *La desigualdad de las mujeres en el uso del tiempo*. Madril, Emakumearen Erakundea, 1988.

IZQUIERDO, M.ª Jesús: *El sistema sexo/género y la mujer como sujeto de transformación social*. Bartzelona, La Sal De. de les dones, 1985.

KLEIN, V.: *La mujer entre el hogar y el trabajo*. Bartzelona, Sagitario, 1967.

La mujer en cifras, Madril. Emakumearen Erakundea, 1992

MIRANDA, M.ª Jesús: *Crónicas del desconcierto*. Madril, Emakumearen Erakundea, 1987.

MIRANDA M.ª Jesús: *Situación y perspectiva de futuro de la juventud femenina* (argitaragabea). Madril, Emakumearen Erakundea eta C.I.S., 1983.

NICOLE-DRANCOURT, Chantal: "Stratégies professionnelles et organisation des familles". *Revue française de sociologie*, XXX, 1989, 57-80 orr.

POAL MARCET, Gloria: *Entrar, quedarse, avanzar. Aspectos psico-sociales de la relación mujer-mundo laboral*. Madril, Siglo XXI, 1993.

Propuesta de un sistema de indicadores sociales de igualdad entre géneros. Madril, Emakumearen Erakundea, 1994.

RAMOS TORRES, R.: *Uso del tiempo y desigualdad entre mujeres y hombres en España*. Madril, Emakumearen Erakundea, 1990.

RIERA, J.M.; VALENCIANO, E.: *Las mujeres de los 90: el largo trayecto de las jóvenes hacia su emancipación*, Madril, Morata, 1991.

ROMERO LÓPEZ, Marcial: *La empresaria española*. Madril, Emakumearen Erakundea, 1987.

RUBIO, Fini: "El trabajo doméstico y sus vinculaciones con las relaciones de producción". Rosa Conde bild. *Familia y cambio social en España* delakoan. Madril, C.I.S., 1982.

SUBIRATS MARTORI, Marina: "El trabajo doméstico, nueva frontera para la igualdad". Luis Garrido eta Enrique Gil Calvo (arg.): *Estrategias familiares* delakoan. Madril, Alianza Universidad, 1993.

SWISS, Deborah J.; WALKER, Judith P.: *Las mujeres y el dilema entre trabajo y familia*. Zuzendaritzako kudeaketari buruzko testuen laburpena. Madril, Emakumearen Erakundea, 1993.

VALLE, Ana Irene del: "Hombres y familia: dinámicas de deconstrucción de género". *Inguaruak*, 11 zk. Bilbo, Euskal Herriko Unibertsitateko Argitarapen Zerbitzua, 1995, 163-175 orr.

WIECK, W.: *Los hombres se dejan querer*. Bartzelona, Urano, 1991.

YOUNG, M.; WILLMOTT, P.: *La familia simétrica*. Madril, Tecnos, 1972.

E

ERASKINAK

ELKARRIZKETATURIKO EMAKUMEZKO PROFESIONALEN EZAUGARRI SOZIOGRAFIKOAK

1.A

30 emakume izan dira elkarrizketatuak. Jarraian haien ezaugarri soziografikoak azaltzen dira laburbildurik.

ADINA

Elkarrizketatua izan den emakumerik gazteenak 30 urte ditu eta nagusienak 65 urte.

Adinaren araberako banaketa honakoa da:

ADINA	EMAKUME-KP.	%
30 eta 40 urte bitartekoak	9	30
41 eta 50 urte bitartekoak	17	56,6
50 urtetik gorakoak	4	13,4
GUZTIRA	30	100

Erantzukizuneko postuetara iritsi diren emakume-kopururik handiena 40 urteko hamarkadan ageri da; 40 urte bete gabe lanbide arrakastatsua garatzen ari den 9ko profesional-taldea ere aipagarritzat jo daiteke.

Batezbesteko adina 44 urte da.

Gazteenak, Justizi Administrazioako funtzionarioen, profesional liberalen eta enpresa arloan lan egiten dutenen artean aurkitzen dira. Proportzioz, lehendabizi aipatutakoak dira, hain zuzen, gai-nontzekoen aldean azpitalderik gazteena osatzen dutenak; izan ere, zuzenbide ikasketak burutu ondoren, epaile edo fiskal izateko oposizioak prestatzen bi edo hiru urte eman eta epailtzara erraz samar heldu baitira. Magistraritzara nahiz fiskalordetzara eskalafoi bidez igotzen da.

Kargu politikoetan dauden emakumezko hauen artean ez dago 40 urtetik beherakorik, ez eta Unibertsitateko katedradunen artean ere. Politikagintzan nahiz Unibertsitatean karrera egiteak alderdiaren aldeko lanean edo ikerkuntzan hainbat urtez etengabe jardutea eskatzen duela esan liteke.

IKASKETAK

Elkarrizketatuak izan diren 30 emakumeetarik, hiru baino ez dira unibertsitateko ikasketak burutu gabekoak, bi enpresari eta politikari bat hain zuzen. Sei katedradunak doktoreak dira, bakoitza bere espezialitatean, eta batek bi lizentziatura ditu.

Askotariko ikasketak egin dituzte: hamabost lizentziatura ezberdin hain zuzen, emakume-kopururik handiena biltzen duena zuzenbidea delarik; guztiz logikoa, bestalde, Justizi Administrazioan diharduten lau profesionalen kasuan derrigorrezkoa baita espezialitate hori. Lanbide-mul-

tzokako banaketa ikusteko, elkarriketatuak izan diren emakumezkoen lanbideak sailkatzen dituen 1.3 ataleko zerrendara jo beharra dago:

Lizentziaturen banaketa

EMAKUME-KP.	LIZENTZIATURA
7	Zuzenbidea
3	Biologia
3	Ekonomi Zientziak
2	Arte Ederrak
2	Filosofia eta Letrak
2	Fisika Zientziak
1	Arkitektura
1	Enpresa Zientziak
1	Kimika Zientziak
1	Farmazia
1	Euskal Filologia
1	Geografia eta Historia
1	Medikuntza
1	Kazetaritza
1	Psikologia

EGOERA ZIBILA

Elkarriketatuen banaketa

EGOERA ZIBILA	EMAKUME-KP.	%
Ezkongabea	5	16,7
Ezkondua	22	73,3
Banandua/dibortziatua	2	6,7
Alarguna	1	3,3
GUZTIRA	30	100

Ezkongabeetako bat ere ez da bikotean bizi, bi gurasoekin bizi dira eta hiru bakarrik. 65 urteko enpresaria arrazoi profesionalengatik ez da ezkondu; gainontzeko lauen ezkongabetasunak edo bikoterik ez izateak ez dute zerikusirik lanbide-mailako arrazoiekin.

Bananduak direnetako batek adierazi du senarrari jasanezina gertatu zitzaiola berak etengabe gora egitea eta horrek sortarazi zuela bikotearen haustura.

SEME-ALABAK

Ezkondutako emakumeetako batek ere ez du seme-alabarik izan. Gainerako 25etatik, batek baino ez dio ama izateari uko egin lanbidean buru-belarri aritzearen.

Bestelakorik pentsa baliteke ere, lanbideari gogatsuki heldu ohi dioten emakumezko hauen izandako seme-alaben kopurua ez da horren urria, hiruk lau seme-alaba edo gehiago baitituzte. Ezkondutako emakumezko hauek, batezbeste, 2,3 seme-alaba dituzte, alegia, Euskadiko batezbestekoa eta Estatukoa baino gehiago.

Seme-alaba kopurua honela banatzen da:

SEME-ALABA KOPURUA	EMAKUME-KP.	%
1	2	8,3
2	16	66,7
3	3	12,5
4	2	8,3
5	1	4,2
GUZTIRA	24	100

Profesional hauen artean, bi seme-alaba izatea da ohikoena; seme edo alaba bakarria izatea bik besterik ez dutela aukeratu aipatu behar da, bestalde. Guztira, 34 seme eta 22 alaba dira.

ELKARRIZKETAK (AIPAMENEN BANAKAKO BILDUMA)

1.B

Emakumezko profesional hauen iritziei buruzko ikuspegi orokorra izateko, elkarrizketatu bakoitzaren lanbideaz, familiaz, etxeaz eta aldaketez esandakoak bildu eta sailkatu dira. Elkarrizketa hauen hurrenkera ez dator bat 1.3. atalean agertzen den elkarrizketatuen zerrendako hurrenkerekin.

KATEDRADUNA

Lanbidea

“Estatu Batuetara nire bi haurrekin, urte 1 eta 2 zituztela, joan nintzen doktoretza tesia egitera. Lehenengo urtean nire senarra ere etorri zen ikastera, baina bigarrenean bakarrik geratu nintzen umeekin; haiek gabe ez nintzatekeen inora joan; garai latza izan zen eta gogor lan egin behar izan nuen, baina ontzat ematen dut. Gero, katedrarako oposizioak egiteko, Madrilera hainbat bidaia egin behar zen lau ariketa egitera. Goizez joaten nintzen bazkaria prest utzita eta gauez itzultzen nintzen afaria egiteko. Orain ez dakit nola jasaten nuen hura.

Emakumeek, lanbidean gogo handia jarri arren, ez dugu dena jartzen, familiak garrantzi handia du, eta arratsaldeko 6ak noiz helduko izaten gara etxeratu eta seme-alabekin egon eta afaria prestatzeko. Gizonezkoek, ordea, luzatu egiten dute lanaldia curriculumak hobetzeko.

Oposizioetan, emakumezkoak tajuz prestatzen ditugulako gara onak; konstanteak gara, langileak eta arduratsuak ikasketekiko. Oposizio bidezko lanak emakumezkoek beteko ditugu. Lanpostu guztietarako sarbidea hori balitz, ziur nago, askoz gorago izango ginatekeena. Aitzitik, lanbidea eta etxea bateratu behar direnean, akabo gaitasun profesionalak garatzea.

Karrera profesionala egiteko senperrenak egin behar dituzu, zure lanbideari dagokion lanari familiarekikoa gehitu behar diozu eta; gizonezko lankideek baino gehiago lan egin behar izan dut; haiek lanaldia bukatu eta ez dute bestelako betebeharririk.

Gizonezkoekin bakarrik lan egiten duten eta bilerak eta afariak izaten dituzten emakumeak gaitzetsiak eta kritikatuak izaten dira.

Nahiago dugu elkarlana ukondoka aritzea baino. Lehenetasunak ezartzen dakigu. Gizonezko batzuk, aldiz, urez beteriko baso baten ere ito egiten dira. Gu haiek baino hobeto atontzen gara hainbat eginkizun batera burutu behar, ditugunean, etxeaz eta lanaz batera arduratu beharraren ondorioz edo, agian. Gizonezkoak, hala ere, estrategia hobeak dira, guk ez dugu helbururik ezartzen, egunean egunekoa ongi egiten saiatzen gara. Haiek, aldiz, lortu nahi dituzten postuetara heltzeko estrategiak garatzen dituzte. Helbururik ez ezartzearen ondorioz, emakume asko ez dira ongi betetzeko gai diren postuetara heltzen, horretan ez dago dudarik.

Gizonezkoek, halaber, guk baino arrisku gehiago asumitzeko gaitasuna dute, gu kontserbado-reagoak gara. Emakumeari lan eskaintza garrantzitsua egiten diotenean, familia aintzakotzat hartzen du erabakia hartzerakoan; gizonezkoak onartu egiten du eta gerokoak gero. Emakumeek gutxiago arriskatzten dira, saria ez da horren erakargarria eta prezio bat ordaindu behar dute. Bizitza arriskuak etengabe hartzean datza. Lanbidean arrakasta izango baduzu, arriskatu beharra daukazu.

Lana gogoko baduzu, ez izan zalantzarik, senarrak hala erantzun dit lanbide-proposamen berriren bat izan dudan bakoitzean; orain, dena den, gogaitzen hasia dela uste dut eta konpentsatzten ez nauten gauzak erakusten dizkit.

Karrera profesionala egin nahi duten emakumeek ez dituzte beren sexuarengatik abantailak, alegia, amatasunagatik bajak eta antzekoak erabili behar, lankideek kaltetuak sentitzen baitira eta haien jokabidea kritikatzten baitute. Horrez gainera, lanbiderako kemena kentzen dizu, gutxiagotasunean zaude eta haiek bezalakoa ez izatearen ondorioak jasaten dituzu.

Nirekin lanean diharduten emakume askok horregatik ordainduko dutena ikusten ari naiz: lanbidean bazterturik geratuko dira. Azaroan erditu eta kurtsoa zintzilizka uzteko eskubide osoa dute, baina kaltegarria da lanbidearen aldetik; nire ustez, lana ez da erdizka utzi behar. Bitarteko formularen bat bilatu beharko litzateke: lana etxera eramane, tarteko egunetan etorri, etab. Lanarekiko lau hilabeteko haustura ez da bidezkoa, gizonezkoek ez dute halakorik egiten.”

Familia

“Haurrek txiki-txikiak zirela haurtzaindegira eramane izanagatik errudun-konplexua neukan. Batzutan, halabeharrez, gaixorik ere eramane behar izaten nitut, asko ikasi behar bainuen dokto-retza ateratzeko.

Hainbeste herrialdetan zehar ibili izanagatik ere haienganako arreta ez zela behar modukoa uste nuen. Garai latzak izan ziren, oso gaizki jasan nuen; batzutan umeari titia eman ahala Unibertsitaterako lan bat egin behar izaten nuen. Atzera egin beharko banu ez nuke berdin jokatu, patxadaz hartuko nituzke gauzak.

Hala ere, presa eta antxintxiketa haiek eta guztiz, seme-alabez nire senarra baino gehiago gozatu naizela uste dut.”

Etxea

“Emakume asko pozik gaude etxeko ardura izanik eta nik beti onartu izan dut gustora. Etxeko buru-antolaketa eramatea eta etxetik kanpo lan egitea abantaila handia da antolaketa izugarri

errazten baitu. Hainbat gai batera eraman izanak gaitasun handia ematen dizu. Saila antolatzea eginbeharrekoen zerrenda luzatzea bezala zen.

Ez dit merezi izan beste batzuek astiro-astiro egitearen zain egotea. Nire senarraren laguntza lortu ez badut, neure errua da. Ez dut irakatsi eta itxaroten egoteko pazientziarik izan. Psikologikoki eta fisikoki merkeagoa gertatzen zitzaidan neuk egitea. Ez naiz horren perfektiozalea etxeko zereginetan, azkar egiten ditut.

Inoiz ere ez dut etxe-laguntzarik nahi izan, ahula sentitzen nintzen dena ezin egin eta nekatua nintzela edo etxekoa behar bezala egiterik ez neukala onartu izanagatik. Oso berandu etsi nuen, duela urte gutxi hartu nuen etxerako norbait.

Nire lanbidean orain hasiko banintz, pentsakera aldatu eta, karrera profesionala egin nahi baduzu, etxean laguntza behar duzula onartuko nuke. Nik den-dena egin nahi izatea, superwoman delakoarena alegia, zozoarena egitea da. Nire adiskideak adarra jotzen didate superwoman horrena ez dagoela jada modan esanez.

Batzutan, gehiegi lan egiteagatik eta nire lan gaitasunagatik, prezio bat ordaindu behar izan dut; energia izugarriaz aritu izan naiz, gogoko nuen eta gozatu egiten nuen, loak hartu ezinik ere izan naiz denboraldi batzutan, nekatuta eta oso urduri. Batzutan oso azkar bizi izanaren zentzuzioa izan dut; seme-alabak txikiak zireneko argazkiak ikusten ditudanean ezin gogora dezaket noiz hazi diren.

Ez dut niretzako astirik izan, astialdi guztiak umeekin ematen baintuen. Gauza asko utzi dut alde batera, irakurketa, musika entzutea, bidaiak; baina, egunen batean sarituko dut neure burua, jubilatzen naizenean, beharbada.”

Aldaketak

“Gizonezkoei etxeko gauzei buruzko heziera eman behar zaie txikitatik, zeren eta helduei irakastea oso nekagarria gertatzen zaie etxetik kanpo lan egiten duten emakumeei. Halaber, egin-kizunak elkarbanatzen ikasi behar dugu, bai eta beste era batera egin daitezkeela onartzen ere.

Seme-alabak ez dira gehiegi babestu behar, erantzukizunak hartuz joan behar dute, nerabezarotik beren kasa baliatzeko gauza izan daitezela.

Lanean diharduten senar-emazteak direnean, bakoitzak 6 orduko lanaldia izan beharko luke seme-alabez arduratu ahal izateko, bionak dira eta; baina ez daukagu horretako bide ematen duen sistemarik.

Emakumeok oraindik bide luzea urratu beharko dugu gizonezkoek bezalako lan-ahalbideak izateko, enpresa pribatuan eta bankan batez ere.”

KATEDRADUNA

Lanbidea

“Katedrak prestatzeko egundokoak egin behar izan nituen, zibilizaziotik at izan nintzen urteetan. Unibertsitateari eta ikerkuntzari emana bizi izan naiz eta bizi naiz oraindik, nire lanbideari oso loturik bizi naiz. Nire senarra Madrilen bizi da eta asteburuetan ikusten dugu elkar. Ez dut seme-alabarik izan, bestela ezinezkoa gertatu izan baitzitzaidakeen egin dudan guztia egitea: nazioar-

teko lanbide-begirunea eta maila bat erdiestea, alegia; horrek dedikazio eta ahalegin handia eskatzen du.

Oso argi izan dut ez neukala profesionalki izan ditudan aukera zenbaiti alde egiten uzterik eta hala egin nuen, horregatik nahita uko egin nion amatasunari; seme-alabekin ez zegoen egin dudan guztia egiterik.

Egunak dituen ordu guztiak ematen dizkiot lanbideari, baita asteburuetan ere. Dedikazio-orduen muga gainditu egiten dudala uste dut, baina ez daukat gelditzerik, ikertzen jarraitu behar dut, nazioartean niregandik zerbait espero dute eta. Zure arloko ikerkuntzan erakargarri izango bazara, egundoko eta etengabeko ahalegina egin behar duzu, gogobetegarria da baina antsia handia sortzen du, gehiegizko erantzukizun profesionala da eta.

Goi-mailako postuetara heldu garen emakumeok nabarmenki goratzen dugu gure erantzukizun-maila; batzutan nekagarria gertatzen zaizu zuzendariaren erantzukizuna zorrotz betetzea.

Oso argiak izan arren, erabakia ez hartzeagatik goi-mailako postuetara heldu ez diren emakumeak ere badaude, eta ikerkuntza arloaz ari naiz. Geuk, emakumeok, jartzen dizkiogu mugak lanbideari, elkarlehian sartzen ez bazara atzean gelditzen zara. Ni, lehia horretan, beti aritu naiz bizkar gainean lan izugarria neramala, eta horrenbestez, ez naiz ezeren eta inoren beldur. Elkarlehia horretan beti izan ditut gizonezko lehiakideak ondoan, baina batek ere ez dit beldurrik ematen, zeren eta hura gizonezkoa da eta badaki, baina neuk ere badakit. Buruan daukazunaz ohartzeak indar handia ematen dizu.

Ez dut diskriminaziorik sentitu, baina halakorik somatzen badut, aurre egiten diot, gauzak bere tokian jartzen ahalegintzen naiz.

Nire senarra ez zen ni Bilbora etortzearen aurka jarri, nire aurka ez jartzearen; egin nezakeenaz jabeturik zegoen eta onartu egin zuen. Inoiz ere ez dit trabarik jarri eta beti onartu du nire karrera profesionala, naturaltasunez bizi du, noiz edo noiz nire lanbidean arinegi nabilela adierazten badu ere.

Gure ezkontza elkarrekiko begirunea du oinarri, horregatik ez dugu pitzadurarik izan oraindik. Laguntzen saiatzen da, lanbidean egin dezakedana ikusten duelako eta, gainera, munduan gogor borrokatu beharra dagoelako, eta emakumea izanez gero, are gogorrago.

Biltzarretara noanean, batez ere, jendez inguraturik nagoela ere ohartzen da eta pixka bat baztertuturik aurkitzen da. Alde hau ez darama oso ongi.”

Aldaketak

“Emakumeoi etxearekin, familiarekin, amatasunarekin erabat loturiko heziera eman digute. Marko hau aldatu beharra dago eta bakoitzaren buru-ahalmenaz jabetu eta garatu. Hala ere, ez dut onartzen emakumea eta gizonezkoa berdinak izan behar dutenik, emakumeok ezberdinak baikara. Nik inoiz ere ez dut neure burua gizonezkoarekin alderatzen. Bakoitzak bere buru-ahalmenaz baliatu eta ahal duena egin behar du.”

KATEDRADUNA

Lanbidea

“Nire iritziz, lanbideak konpentsatzen du, baina familiak ere bai. Familiak lanbiderako denbora kentzen du, baina lanak ez du nire bizitza osoa hartzen.

Euskal kultura eta euskararekiko konpromezua neureganatua dut.

Emakumea izateak, lanbidea garatzeko eragozpenak baino, bizimodua beste era batera antolatu beharra dakar. Familia nolabait sartu eta lanbideari zerbait kentzen diozu familiaz arduratzeko. Emakumeak, familiarenganako erantzukizunak direla medio, arlo gehiagotan sakabanatu behar du bere ahalegina.

Nire senarrak beti izan du argi nire lanbidearen garapena garrantzitsua zela. Asko lagundu zidan lasai egon eta tesiari ekin niezaion, garai hartan bere gain hartu zuen seme-alabenganako eta etxeko eginkizunekiko ardura.”

Familia

“Familiarekikoak gogoetak egiteko aldia eskatzen dizu, lan materiala ez, baina bai buru-dedikazioa, seme-alaben arazoak, nortasun-arazoak, etab. konpontzeko; nire senarrak, agian, nik baino denbora gutxiago ematen du halakoetan.

Aitatasunagatiko baja hartu izan balu, seguraski etxean ikertzen eta ez etxeko lanak egiten jardungo zukeen.”

Etxea

“Antolaketaz neu arduratzen naiz hura baino askoz ere gehiago, baina unean-unean aurrera egiteko gai da. Etxeko zereginak batak zein besteak egiten ditugu.”

Aldaketak

“Emakumearen errealizazio profesionalak irakatsi beharreko balorea izan behar du.

Lan-ordutegi moldakorrak; lanaldi erdiak. Aukera interesgarriak gerta litezke enpresa nahiz emakumezko langileentzat. Antolaketa-sistema ezberdinak prestatzea. Eta hau gizonezkoekin ere erabil liteke.

Hurtzaindegietan hezkuntza-mailako gabeziak nabari dira; amak lasai egoteko, maila guztietan hobetu behar da hezkuntza.”

KATEDRADUNA

Lanbidea

“Nire lana garrantzizkoa da niretzat, beti nahi izan dut etxetik kanpo lan egin, baina aurrenekoa nire seme-alabak dira, nire familia dago ezer baino lehen.

Etxean egiten duzun lan izugarria dela-eta martiriarena egiteak ez dio mesederik egiten lankideek zure lanbide-balioaz uste dutenari. Nire ustez, hobe da seme-alabek sortarazitako nekeak, etab. ez adieraztea.”

Familia

“Umeak txikiak direnean egun osoan dauzkauzu gogoan. Gu aitak baino askoz ere gehiago arduratzen gara hurrez, rola betetzearren, agian, edo hala sentitzen dugulako.

Nire senarra ez da matxista, inondik ere ez, ez daki halako ezer egiten, etxean lan egiten badu, berez irten zaiolako da. Beharrezkoa denean laguntzen du arazorik gabe.”

Etxea

“Etxeko guztia konpon daiteke diruarekin. Arazo ekonomikoa da batik bat. Etxean ezinbestekoa baino ez dut egiten: atondu, arropa tolestu etab.; hala ere, erantzukizunaren % 70 neure bizkar dago.

Emakumezko profesionalak beste eragozpen bat ere badu, lanbidean aritzeaz gainera, etxeko arazoak eta seme-alabenak buruan daramatzala, etxean laguntzailea izan arren.

Ez dago superemakumearena egiterik, zenbait gauzari uko egin behar zaie beste batzuren mesederako: familia eta lana dira garrantzitsuenak, gizarte-harremanen eta aisialdiaren kaltetan, agian.”

KATEDRADUNA

Lanbidea

“Nire lana baliogarria gerta dadila, naturaren mesederako eta nire ikasle eta laguntzaileen interesa pizteko, aztarnaren bat uztea nolabait.”

Familia

“Ama izateak bost urte berandutu zidan tesia.

Aita, nolabait esateko, alabaren hezieraz arduratu da: mintzamenaz, irakurmenaz, telebista elkarrekin ikustez; baina, arreta fisikoaz, hau da, jaten emateaz, bainatzeaz, etab. inondik ere ez; horiek guztiak neuk egin behar nituen. Hori lortzen ahalegindu naiz, baina alferrik; muga batera heltzen zarela eta borrokatu arren ez duzula muga hori gainditzen konturatzen zara. Egoera jakin batzuetan soilik atera zaitezke garaile, egun edo une batean alegia, baina ondoriorik edo etorkizunerako araurik sortu gabe.”

Etxea

“Etxeaz neu arduratzen naiz, laguntzarik gabe. Nire senarrari bere amak irakatsi diona deseuztatzeko ahaleginak egin behar izan ditut, ezer ez egiten irakatsi baitzion. Gauza batzuk inoiz ere ez ditu egiten edo, egitekotan, positiboki gaizki egiten ditu. Batzutan etxea hankaz gora aurkitzen dut, arropa jasotzeke, etab. eta hala ere ez du laguntzen. Bere gauzak jaso dezala lortzea garaipena da.

Batzutan, etxekoa arazoak direla eta, ezkontzak merezi ote duen galdetzen diozu zeure buruari, baina hartu edo utzi beharra daukazu, eta urteak igaro ahala amore ematen duzu. Nire ustez, bikotearen krisia etortzekotan, hortik etorriko da.

Behar duenari lanpostu bat kentzen ari natzaio, agian; baina ez dakit zeinen esku utzi behar ditudan nire etxea eta nire antolamendua.”

Aldaketak

“Hezkuntzazko aldaketa, etxeko zeregin guztiak elkarbanatuak izan daitezen, irizpide eta beharrian berdinen arabera. Bikotekideek etxeko eginkizunak txandaka egin edo elkarbanatu beharko lituzkete.”

KATEDRADUNA

Lanbidea

“Ikasleekin, mutilekin jeneralean, hasiera batean halako “trufa” giroa izan zen, inbertsonalagoa, serioagoa izatera eta inolako hutsik ez egitera behartzen ninduen eta oraindik ere behartzen nauena. Nire berezko nortasuna ezkutatu eta gogorrago agertu behar dut.

Sasoi hartan, irakasle gaztea Eskolako “neska polita” zen.

Unibertsitate-Eskolan lanaldi osoa emakumeek egiten dute batik bat. Gizonezkoek ordukako irakaskuntzari heltzen diote, irakasteaz gain enpresan ere aritzen dira. Enpresek emakumerik onartzen ez dutelako edo, onartzekotan, eragozpen handiak jartzen dizkietelako gertatzen da hau.”

Etxea

“Nire bizitza beste pertsona batekin konpartitzekotan, gehienezko berdintasunarekin beharko luke, ardurakidetzat osoarekin, ez laguntzarekin.

Ez dut etxe-laguntzailerik; bakoitzak berea garbitu behar duela uste dut; etxe-zerbitzua zenbait emakumeren lana hurrupatzeko beste era bat baino ez da; hala ere, beharrezkoa zaizunean, horretara jo behar duzu.

Oso gaizki deritzot etxekoa emakumeen ardurapekoa izateari eta, adarra joko ez badizute, hurkoekin eta gehien maite dituzunekin ere egunero borrokatu behar izateari.”

Aldaketak

“Hezkuntza garrantzizko faktorea da. Amek ahalegin handiagoa egin beharko lukete alabak eta semeak berdintasunean hezteko; mutilari mutila izatearren eskubide gehiago duela pentsatzen uztea oso kaltegarria da, hori bizi guztirako baita, gauza bera esan daiteke neskei etxekoa beraien soilik dagokien zerbitzua dela irakasteaz.

Bide horretan aurrera egin behar da, zeren eta emakumea gizartean gero eta berdintasun handiagoa lortzen ari bada, etxean ere joera hori nagusituz joango da eskubideok indargabetuz doazen neurrian.

Emakume-talde antolatuak funtsezkoak dira, ezarritako moldeak hausten dituzten aintzindariak baitira. Emakumeek beren kontzientziaren arabera kementsu aritzea garrantzitsua da.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Nire negozioa eratu aurretik, erremintak inportatzen zituen enpresa baten lan egiten nuen eta merkataritzako zuzendari izatera heldu nintzen. Ongi kontsideratua nintzen, baina enpresan gorago heltzerik ez neukala jakinarazi zidaten, gizonezkoek, ordea, ez zuten mugarik. Nik beti nahi izan dut gorago heldu eta lana eta negozioak atsegin ditut, hortaz, gorago egingo banuen, neure kabuz ekin beharra neukan. 35 urtez onartezina neritzon neure goia jo izanari eta gorago heldu nahi nuen. Gezurra zirudien merkataritzako zuzendari izateari uztea, oso bitxia baitzen emakumezko bat halako postuan, baina hala egin nuen, gorago iritzi nahi nuelako eta, gainera, aske nintzelako. Lehenengo urtean, jada, enpresan baino hiru bider gehiago irabazi nuen eta urte batzuren buruan lurrindegia eta prêt-à-porter soinekoen sare bat sortu nuen Espainia osoan.

Nire bizitzako alderik gustagarriena askatasuna izan da, eta burujabetasuna, eta hori neure lanak eman dit eta neure arloak sortzeak. Horixe da neure ezaugarri nagusia.

Negozioei atxikia izan naiz, zeharo atsegin izan zait enpresa txikiak sortu eta proiektuak aurrera egiten ote zuen ikustea, beti izan dut gogoko arriskua. Enpresaria bazara, laneko arazoak etxera eramaten dituzu, aldean daramatzazu beti.

Emakumeok gure arma femeninoez baliatu izan gara gure helburuak lortzeko: atsegina, polita eta erakargarria bazara, horiek guztiez baliatu behar zenuen negozioen estrategian, eta azpiko lan etengabea egin gizonezkoekin; zure asmoa burutu nahi bazenuen, gizonezkoak konbentzitu behar zenituen eta zure asmoa euren bihur zedila lortu, oso argi jokatu beharra zegoen.

Nik erabateko diskriminazioa jasan izan dut gizonezkoengandik negozioen munduan; maite zaituzte, miresten zaituzte, baina, diskriminatu egiten zaituzte. Eta zuk zure helburuetarako erabiltzen dituzu. Emakumezkoa inozoa da, argia izateaz gainera bere gainontzeko dohaiez baliatzen ez bada.

Bidegabekeria nabarmena da emakume izateagatik lanbidean gora egiterik ez daukaten emakumezko prestatuen kasua. Emakumeok batu egin beharko genuke, muga hori hautsi eta bostere-postuetan jartzen ahalegindu. Solidaritatea falta dela uste dut.”

Familia

“Nire independentziari eustearren ez nintzen ezkondu. Menpekotasunik eza eta askatasuna helburutzat dituzunean, ezkontza kinka larria da, nik hala ikusten nuen garai hartan.

Nire adiskideak bizitzari irtenbide bat aurkitzeko ezkontzen ziren, ezkondu beharra zegoelako, bizimodu eroso izateko. Nik beste pentsamolde bat neukan. Niretzat halako ezkontza bat espantagarria zen, kartzela bezalakoa; lan egiteko gaitasunak ezin garatzea, edonora joan eta zeure erabakiak hartzerik ez edukitzea, kartzela bat iruditzen zitzaidan eta inoiz ere ez nuen onartu.

Ezkondu nahi ezezik, eskontzatik ihes egin nuen, izutu egiten ninduen, orduko ezkontzak zekarren guztiairengatik, bizitza osorako egoera batean sartzea, zeren lehen ez zegoen dibortziorik; etxean egon behar zenuen, etxekoandre bihurtu, zure etxetxoa, senartxoa, seme-alabatxoak... zaintzeko.

Gora egin eta garatu nahi duen pertsona batentzat ezkontzak eta seme-alabek ez dute zertan oztopatu behar, nortasuna baitu; baina, edozelan ere, ezkongabeak erraztasun handiagoak ditu.

Bere negozioa duten emakumezko ezagunak, ezkonduak direnak, nekez diraute, oso gaizki, etxean lan egin behar dute, kanpoan ere bai.... Lanbidean askatasunez jardutea oso zaila da familia zain baduzu.

Ezkondu izan banintz, nire nortasunari, nire negozioei eustea exijituko nukeen. Horretan eragozpenik jarritz gero, ziur dibortziazatuko nintzatekeena. Halako menpekotasunik eza defendatzeko nortasuna izan behar duzu. Bikotea ongi aukeratzea ere funtsezkoa da, baina, hala ere, emakumezkoak esfortzu handiagoa egin beharko du, zeren, hark lagundu arren, emakumeak gizoneak baino hiru bider gehiago lan egingo du eta horrek lanbiderako indarrak kentzen ditu. Etxean gehiegi amore ematen dutenek ez dute beharrezko kemena gailentzeko indar morala falta zaie.

Inoiz ere ez naiz damutu nire halako bizimodua aukeratu izanagatik, eta asko borrokatu eta negozioetan ahalegin handiak egin behar izan ditut eta hori oso nekagarria da, baina niri behintzat gozagarri gertatu zait.”

Aldaketak

“Bikoteko bien garapen berdina lortzeko, hezkuntza eta pentsamoldea aldatu behar dira ezbairik gabe. Emakumeengan indarra eta euskortasuna baloratu eta bultzatu behar da.

Emakumeen kristalezko muga hautsi egin behar da etengabeko borrokaren eta etengabeko solidaritatearen bidez eta elkarri lagunduz.

Emakumeen aldeko alderdia bultzatu beharko genuke eta maila guztietako botere-postuetan emakumeak jarri. Nik botoa emango nioke emakumeen alderdi bati.

Alderdiak orain senarren moduko promesak egiten dizkigute: kultura, gizarte ongizate eta antzeko ministerioak eta bete gabe geratu den bestelako gauzatxoren bat eskaintzen dizkigute emakumeoi. Trufa egitea deritzot horri.

Duela 30 urteko egoeraren aldean, orain gauzak asko aldatu dira; nire ustez, bikotea duten neska profesionalak burujabetasun handiagoz eta senarrei lehen baino gehiago exijituz antolatzen dute bizimodua, baina, hala ere, lanbidean gora egin nahi badute, bete-betean jardun ezina sufritu behar dute.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Emakumezkoak gizonezkoak baino ohartzaile trebeagoak gara, zuhurragoak.

Nik gizonezkoen jokaerei jarraitzen diet, agresiboa izatea esate baterako, baina, emakumeak halako jokaerak izan arren, emakume izan daitekeelakoan nago.

Diskriminatua sentitu naiz bezeroekin, gizonezkoak gehienak; lankideekin, aldiz, inoiz ere ez. Batzutan leher eginda heltzen naiz etxera.

Gizonezko batzuk gure lorpenekiko jeloskor dira, horixe da emakume batek lanbidea garatzean aurkitzen duen oztoporik handiena.”

Familia

“Status profesionalak ez du arazorik sortu behar bikote batean; nire senarraren statusa nirea baino beheragokoa da, baina nortasun handikoa da eta ez dio axola nik gehiago irabazteak. Lana eta familia bereizi egin behar direla uste dut; emakumeak, argia bada, senarraren parean jarri behar du hari gutxiago dela ez sentiarazteko; bikoteari eutsi nahi badio...”

Nire senarrak ez dit laguntzen nire lanbidean, aurka ere ez dago, niretzat oso garrantzitsua dela dakielako, agian; baina, lan gehiegi egiten dudala eta, kezkati dago; enpresaren arazoei buruz hotz egiten dugu, baina ez diot nire lanari buruzko xehetasunik ematen, ez eta aholkurik eskatu ere.

Berandu etxeratzen zarenean atsekabeturik sentitzen zara hurrekin behar adina denbora eman ez duzulako.

Haienganako erantzukizunik handiena nire senarraren gain dago.

Ez dut neuretzako astirik eta, egunak 36 ordu balu, zoragarria izango litzateke, baina seguruenik lanean emango nituzke.”

Etxea

“Etxeko zereginak bion artean banatzen ditugu, erantzukizun guztia neure gain badago ere.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Pertsonen bizitzan nolabaiteko oreka izan behar duten hiru alde daude: famili bizitza, lan bizitza, norberaren errealizaziorako beharrezkoa eta bizitzeko ekonomikoki ezinbestekoa dena, eta gizarte-bizitza, hau da, pertsonen arteko harremanari eta gauzen hobekuntza eta aldaketari dagokiona. Lana garrantzizkoa da pertsona baten bizitzan, baina ez da dena, ez da bizitzaren helburua, inola ere ez.

Gizonezkoek oso gogoko duten diskurtso bat dago, hau da, emakumezko batentzako pertsonarik gogorrena beste emakumezko bat dela dioena, bestea arerio gisa ikustearena; nire iritziz ez hain egiazkoa. Nik harreman oso onak izan ditut emakumezko lankideekin, nahiz eta badiren nabarmendu nahi izaten dutenak eta bakarrak izatea gustatzen zaienak ere, erantzukizuneko postuetan batik bat.

Emakume izateak gauzak gizonezkoak ez bezala ikustea dakarkizu eta hori bizitzari eta lanari aurre egiterako eran nabari da, balore ezberdinak izaten ditugu; emakumeok gizonezkoak baino solidarioagoak garela uste dut, eta beste balore-hurrenkera bat dugula, beti eutsi nahi izaten

dioguna. Horrez gainera, ikuspegi zabalagoa dugu, lurrean errotuagoa, pragmatikoagoa. Hala dela uste dut, generalizatzea oso arriskutsua bada ere.

Gizonezkoek gutxietsi egiten dute emakumezkoen adimena, emakume polita emakume tentelarekin identifikatzen dute.

Gizonezkoekiko harremanetan, batzutan, txantxa gehiegi egoten da, emakumezko profesionalen itxura fisikoarekiko hizkera sexista eta zakarra nabaritzen da, eta nik ez dut halakorik jasaten, inola ere ez.”

Familia

“Emakumeei iruzur egin nahi diguten zenbait pentsamolde nabari dira orain. Amatasuna eta etxekoandrea bultzatzen ari dira berriro. Eta hori langileak etxera bidaltzea besterik ez da.

Ama izatea ez da akatsa niretzat, norberaren lanean ere nabari den gauza positiboa baizik. Gizonezkoek lanean eta ez beste ezertan erabat jardun ahal izateko erraztasun gehiago dituzte, baina beste gabezia batzuk dituzte.

Amatasunak niretzat balio itzela du. Ama izateari ez niokeen ezergatik uko egingo, hainbat eta hainbat eman didalako horrek, eta bizipen aberasgarri hori norberaren lanean ere igarri behar da, emaitza positiboa behar du.

Baliteke gizonezkoentzat, arrazoi biologikoengatik guraso izatearena horren sakonki bizitzen ez dutenez, seme-alabak emakumezkoarentzat bezain garrantzitsuak ez izatea.

Alaba izan nuenean urtebetez utzi nion lanari. Gogoia nuen eta lehenengo urtea berarekin eman behar nuela uste nuen. Neure erabakia izan zen. Urte zoragarria izan zela gogoratzen dut, nahiz eta azkenerako lanera itzuli nahi nuen, ez nintzakeen etxean geratzeko gauza izango.

Alaba izatea egundoko bizipena gertatu zitzaidan, amatasunari buruzko arrazoizko planteamenduak errai-erraietako planteamendu bilakatu ziren. Txundigarria izan zen, biologia hutsa sentitu nintzen. Bizipen hau oso-osoan bizi behar dela erreibindikatzeko dut, lanetik alde egin edo lan berria aurki baitezakezu, baina, nire bizitzan benetan geratuko dena nire alaba izango da, seme-alabak bizitza eta iraunkortasuna diren bitartean, lana horixe baitira, lana.

Beste ama batzuek egiten duten eta nik egiterik ez dudana hainbat gauza egiteko astia izatea gustatuko litzaidake, ikastetxeko bileretara joan etab.; etxerako astia izateari ez deritzot horren garrantzizkoa. Orain nire alabak oso estimatzen du nik lan egitea eta nagusia izan dadinean berak lan egingo ez duenik bururatu ere ez zaio egiten.

Denak baturik gehienez ere bi edo hiru urte izan daitezkeen amatasunagatikojak, berrogei bat urte iraun dezakeen bizitza profesionalen ez direla ezer defendatu behar da, norbaitek master bat egin, erreziklatu edo espezializatu beharra daukanean lanari halako epealdi batez uztea normaltzat jotzen dela aintzat harturik batez ere.

Praktikan, amatasunagatikojak hartzeak aukera profesionalak galtzea ekar dezake, baina, lanbide osoa hartuta konpentsagarria gerta daiteke, berriz laneratzeko arazoak izan ditzakezun arren.”

Etxea

“Etxearen antolategia ez da horren zaila bere lana eta lanbidea antolatzeko ohitura duenarentzat.

Beste emakume batzuren aldean, nire etxearekiko planteamendua eta haiena arras ezberdinak dira. Ni ez nago garbiketarekin itsututa, den-dena prest ez egoteak ere ez nau gehiegi kezkatzen, ez eta janariak bikain prestatzeak eta halakoek ere. Hautsa ikusi ere ez dut egiten. Ez naiz etxekoandre bikaina, halakorik nahi ere ez dut nahi izan inoiz. Ez dit axola. Nahiago dut etxean lore batzuk egotea.

Nire alabak lehentasun osoa du niretzat eta etxea haren atzean dago. Gauzak egin gabe egoteak ez nau bat ere kezkatzen.

Etxeko eginkizunak ez zaizkit gustatzen, gauero tortila egin behar izatea etab.; baina gustora presta dezaket adiskide batzuren zako afaria. Hala eta guztiz ere, egunerokoa garrantzitsua da, burua laneko arazoz josita duzunean lurreratu egiten zaitu eta.

Nire senarrak etxeko eginkizunetan laguntzen du eta laguntzen ez badu, bada, egiteke geratzen da eta kitto.”

Aldaketak

“Emakumearen askapen bidean, eta ni ere bide horretan borrokatzen ari naiz, guztiz desorekatua den zerbait lortu da. Hau da, emakumeok, etxetik kanpo lan egiteaz gain, etxe barruan ere egiten dugu eta, gainera, seme-alabak zaintzen ditugu. Gizonezkoentzat txollo bat da. Balore jakin batzuk dituen gizarte patriarkal batetik gatozelako gertatzen da hau.

Gizonezkoak etxeko kontuetatik erabat aldendurik izatearen errua emakumeona da neurri handi batean. Ohiturak aldatzea oso zaila da, baina haiek inguruneak eragiten dien neurrian aldatzen dira. Emakumeok gizonezkoei egunerokotasuna elkarbanatzeko exijitu behar diegu, haiek, eskakizunik gabe, ez baitira berez aldatuko.

40 urtekoen aurreko belaunaldiko emakumeen pentsamoldea aldatu da batez ere; seme-alabena naturaltasun handiagoz bizi dute eta gehiago konpartitzen dute.

Dendetan eta gainontzeko zerbitzuetan ordutegi zabalagoak beharko lirateke eta larunbat eta igandeetan ere lan egin zezatela biok lan egiten duten bikoteetakoek hornitu ahal izateko.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Beti lan egin dut eta lana gogoko izan dut, baina, hala eta guztiz ere, nire lanbidea edo nire familia aukeratu behar izan banu, familia aukeratuko nukeen, bestela ez bainukeen seme-alabarik izango.

Emakumezkoak gizonezkoak baino ikuspegi zabalagoa du iritziak ematerakoan, gure bizitzan erantzukizun-mota gehiago izan ohi ditugulako; gizonezkoa dimentsio bakarrekoa da: bere lana, bere futbola eta bere familia.

Zuzendaritza postuetara heltzen garen emakumeok zorrotzagoak, gogorragoak eta profesionalagoak omen gara.

Gizonezkoek oso gaizki hartzen dute lana ondo egin ez dutelako agirika egiten diena emakumezkoa izatea.

Bankuetan erabateko diskriminazioa ageri da enpresa emakumezko baten zuzendaritzapean dagoela badakite. Nik arazoak izan ditut hainbat bankurekin kredituak lortzerakoan.

Nire senarra langabezian geratu zenean, psikologikoki oso gogorra izateaz gainera, jasanezina gertatzen zitzaion etxera soldata nik ekarri izana.”

Familia

“Seme-alabek erabat baldintzapetzen dute lan egin behar duen emakumea; ez didate lanbidea eragotzi, baina neureak eta bi eginda. Haurrak txikiak zirenean, arazo handiak izan nituen.

Emakumezko batek bere lanbidea erabat garatzeko bide bakarra seme-alabarik ez izatea da.

Haiei entzutearen zama psikologikoa, haien estabilitate pertsonalarena oso nabarmena izan da eta neure kontura izan da; batzutan, seme edo alaba bakoitza nire kontzientziaren gainean jarritako zementu-bloke bat bezala izan da.

Noizean behin, oso gutxitan egia esanda, bera arduratu izan da umeen arazo batzuez, medikuarengana lagundu, etab.; baina ezkontuta daramatzagun 22 urteetan, neuk eskatu behar izan dut baimena lanean, eta hark nik baino arazo gutxiago zeukan lanetik irteteko. Oso gaizki bizi izan dut egoera hau, benetan gaizki; baina ezkontzak iraungo badu, moldatu beharra daukazu.”

Etxea

“Neuk eraman dut dena, bai eta kontuak ere, baina halabeharrez onartzen duzu, ez dago hura aldatzerik eta beste gauza batzuren konpentsazioa duzu. Gogoeta hori egin eta aurrera jarraitzen duzu. Erantzukizun osoa izatearen aurka errebelatu naiz, baina, une hartako haserrea besterik ez da izan.”

Aldaketak

“Gure gurasoengandik ikasitako jokamolde askori uko egin beharko genieke: etxeak dauzkagun bezala edukitzeari, jaten dugun bezala jateari eta janzten dugun moduan janzteari. Goi-mailako bizimodua daramagu, etxe-zerbitzari asko bagenu bezala, halakorik izan gabe.

Bizitza laborala eta profesionala izango badugu, eginkizunak erraztu egin behar ditugu. Atzerriko emakumeen etxeak funtzionalagoak dira, aurrez prestatutako janariak jaten dituzte eta ez dute arropa lisatzen; ohea ez egiteko, iparreko edredoiak erabiltzen dituzte etab.

Bizimodua errazten saiatu behar dugu, etxean batez ere. Euskal Herrian gehiegi atsegin zaigu primeran jatea, arropa ere asko begiratzen da, eta horen ordainez etxeko esklabutza dugu.

Ez dago zeregin guztietara heltzerik, perfekzioa ezinezkoa da. Ezin da zorrotzegia izan garbiketarekin, jatekoarekin nahiz arroparekin; horretan energia asko alferrik galtzen da.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Jendeari entzuteko gaitasun handiagoa dugu, ondokoak ekar dezakeena ikustekoa, bestek diotena jaramon egitekoa.

Beste enpresa batzutako zuzendaritzakoekin egiten ditugun bileretan, batzutan, idazkaritzat hartzen naute, arduraduna zeu zarela erakusten ahalegindu behar izaten duzu. Emakume izateagatik ez bazeunde bezala edo sentiarazten dizute, gizonezkoek beste gizonezko batzurengana jo ohi dute.

Emakume askok ez dira erantzukizuneko lanpostuetarako norgehiagokan sartzen eta, horrenbestez, beherago dira. Idazkari izatea aski dute, ez dute gora egiteko asmorik, hobetu nahia falta zaie.

Emakume gehienek bezala, denbora gutxi dut neuretzako. Gauez adiskideekin zinemara joateko bakarrik.”

Familia

“Gizonezkoek bizi dute aitatasuna, baina ez die horrenbeste eragiten lanarekiko balore-eskalan. Ama naizelako edo, neure gain hartu nahi izaten dut erantzukizuna.

Lana garrantzitsua da, baina ez da funtsezkoena bizitzan. Seme-alabak izan aurretik, balio handiagoa ematen nion lanari, orain ez horrenbeste. Balore-aldaketa bat nabari dut neuregan.”

Etxea

“Zorte ona izan dut senarrarekin, lehen neu nintzen arduraduna eta orain elkarbanatua da, % 50ean. Hark zerrendak eta erosketak egiten ditu eta zer jango dugun pentsatzen du, besteak beste. Egoera hau neuk eginiko lanaren emaitza da; elkarrekin hitz egin dugu akordioetara heldu arte. Nire burujabetasun ekonomikoa eta diru-sarrera handiagoak izatea ere, agian, garrantzitsua izan da etxeko eginkizunen banaketa ezartzeko. Eskakizunak konplexurik gabe egiten dituzu eta besteari zaila gertatzen zaio ezetz esatea.

Etxeko aparteko erosketak neuk egiten ditut; gizonezkoei ez die axola etxearen apainketak, gero dena txukun egotea gustatu arren.”

Aldaketak

“Emakume bakoitzak saiatu behar du bere lagunkideari erantzukizunak banatu beharra dagoela jabeazten. Etengabe saiatu behar da, gainera, zeren pixka bat deskuidatuz gero ez baituzu lortuko. Ez dago amore ematerik. Adi-adi egon behar da erantzukizun-ohiturak sortzeko. Gizonezkoek etxean lanik ez egitea ahalbidetu duten ohitura zaharrek duela urte askotatik baitiraute.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Lana garrantzitsua da baina ez da funtsezkoena bizitzan. Seme-alabak izan aurretik balio handiagoa ematen nion lanari, orain aldiz ez horrenbeste. Balore-aldaketa bat nabari dut neuregan.

Ospea eta boterea ez ditut erabiltzen eta, seguraski, nire aurka jokatzeko ari naiz. Ziur nago gizonezko batek ez lukeena horrela jokatu.

Emakumeek lanean egikera berezia dugu. Beste balore batzuk ditugu eta arazoak konpontzerakoan jendearengana heltzeko beste era bat. Zenbait borrokatan ez gara sartzen, postuak lortzeko elkarlehian adibidez, urrunetik begiratzen diot horri, gizonezko bat sartuko litzatekeela pentsatzen dut eta prestigio handiagoa lortu ahal izango nukeela ere bai, baina ez zait metodoa atsegin. Lana ongi egitea axola zait, zure eginkizunean arduratsu jokatzeko eta zuregan konfidantza duenari hutsik ez egitea.

Zenbait gaitan erantzukizunak delegatu egin behar izan ditut, gizonezkoen esparru itxikoak baitziren eta emakumezkoa ez baitute eurak bezalakotzat hartzen.

Emakume askok ez dira erantzukizuneko lanpostuetarako norgehiagokan sartzen eta, horrenbestez, beherago dira. Idazkari izatea aski dute, ez dute gora egiteko asmorik, hobetu nahia falta zaie.

Igoeraren baten aurrean izan naizenean, senarrak beti lagundu dit.”

Familia

“Seme-alabarik izan ez nuen artean, lana oso garrantzitsua zen niretzat; lana ondo betetzen saiatu naiz eta lanpostu honetara merezimenduz heldu naizela uste dut; alabaina, ama bihurtu nintzenean, eskemak aldatu zitzaizkidan, nire seme-alabak ziren gauzarik garrantzitsuena. Seme-alabekin senarra geratu izan ez balitz, etxean haiek jagoteko pertsonaren bat egonik ere, ez nukeen proposatu zidaten zuzendari postua onartuko, halako hartzen bainuen ama izatearena.

Erantzukizuneko postua seme-alabak jaio berriak zirenean onartu izanak amatasunaz oso-osoan gozatzerik ez edukitzea ekarri dit. Askotan etxeratu naiz negarrez, malkoak ateratzen zitzaizkidan ez nituela esnaturik ikusiko gogoratzean. Askotan oso latza izan da.

Lanaren eta seme-alaben esperientzia hau positiboa izan dela pentsatu nahi dut, beste behin ere hala jokatu nukeela, kalitatea kantitatea baino hobea dela, ez dela zertan dramatizatu beharrik, lanpostua onartu izan ez banu, atsekabe pertsonal batzuk izango nituzkeela.

Hala eta guztiz ere, nire bizitza profesionalak eta familiarekikoak eragindako poztasuna nabari zaidalakoan nago, neure burua aurrera eramanez izanak eragindakoa; dihardudan postuari uko egin eta seme-alabak zaintzen denbora gehiago eman izan banu, nabarituko ez zitzaidakeen poztasuna.

Seme-alabak izatea oso pozgarria izan da, hain pozgarria ezen, batzutan, lehenago amatasunari buruz hitz egitean oso hotza nintzela iruditzen zaidan, eta, gehiago ez dudala izango uste badut ere, ez diot uko egiten, noiz edo noiz, ama izatearen prozesu horretan zehar sentitu dudanez guztia berriz ere sentitu nahi izateari.

Haur txiki bi ditudanez, biok izan gara amak eta aitak. Nire senarrak langabezi aukera bat onartu zuen hurrekin geratzeko eta nik enpresak eskaini zidan zuzendari postua bete ahal izan nuen. Haurrak zaintzen ditu eta etxeaz arduratzen da. Etxeratzen naizenean, seme-alabak bainaturik eta afalduta daude, aita arduratzen da horretaz.

Senarraren bilakaeraz harriturik nago, harro ere bai; hark, alabaina, ez du jendaurrean esaten, gizarteak ez baitu ongi hartzen gizonezkoa horretan aritzea, ohituraren kontrakoa da. Hurrekin askotan betetzen du amaren rola eta gizonezko guztiek ez luketela egingo uste dut. Orain etxean lan egiten du autonomo modura eta, ni ez nagoen bitartean, haietaz arduratzen segi dezake.”

Etxea

“Etxeko gauzak ez zaizkit bat ere gustatzen, gorroto diet. Gure etxean ez dago planifikaziorik, ez dudalako etxekoandrea egiten.

Nire senarrak bai, etxeko lanak egiten ditu, baina, ez da emakume bat bezala arduratzen. Erosketa egin eta izozkailua hornitua izateaz arduratzen da, baina ez du etxearen benetako kontrola eramaten, edo ez dio emakumezko garbitzaileari egin behar duena esaten, hemengo hautsa kendu, arropa era honetara eskegi, etab., xehetasunik bat ere ez.

Ni ez naiz umeen arropak erosteaz eta bat ere arduratzen. Senarrak daki zeinek behar dituen galtzerdiak, edo zein zenbakitako zapatak erabiltzen dituzten.

Etxeratzen naizenean, nekatua izan arren, ez dut gizonezkoaren rola neureganatzen, baizik eta berarekin lanari ekin eta, behar denean, umeekin indioetara jolasten ere hasten naiz. Alderantziz izango balitz, gizonezkoak seguruenik atsedean hartuko zuen, umeek molesta ez diezaioten aha-leginduz; ziur nago exekutibo askok hala egiten duela.

Urteak dira, niretzako astialdiari uko egin niola.”

Aldaketak

“Gizonezkoak lanari ematen dio beti lehentasuna familiaren kaltetan. Oraingoz hezkuntza arazoa da. Gizon eta emakumeen pentsamoldeak aldatu beharko lirateke eta, beharrezkoa denean, bakoitzari esleitutako rol klasikoak hautsi. Egoerak hitzez adierazi eta gizonezkoari etxean dagoen erantzukizuna exijitu.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Beti espero izan dute nigandik lan egin eta ikas nezala; gerora, izan ditudan lan aukerak ahalik eta ondoen aprobetxatzen ahalegindu naiz eta oso serio jardun dut, nigandik espero zena betetzen ahaleginduz. Inoiz ere ez diot ezetz esan ezerein lan proposamenari; izan ere, hainbat aldiz aldatu dut egoitza lanarengatik. Bi urtetan zehar Madrilera joan behar izan dut astelehenetik ostiralera bitartean eta nire familia (senarra eta bi alaba) Bilbon geratzen ziren.

Baina bai, eragozpenak izan ditut emakume izateagatik, baina, nolanahi ere, ez dut horretaz erabat ohartu nahi izan. Nik aurrera egin dut beti, emakume izateagatik nire ondoan gertatzen zenari erreparatu gabe eta beti pentsatu izan dut horrek ez zidala trabarik egiten, eta nire lanbideari hasieratik ekin diot horrela pentsatuz.

Lanbidearen eta familiaren arteko aukera egin behar izan banu, lana aukeratuko nukeen, a posteriori balantzea egin izan banu, oso gaizki sentituko bainintzatekeen etxean sartuta, eta nire alabei ere ez zitzaiekeen gustatuko egoera hori.

Arriskuei aurre egin behar zaizkieneko lanak gustatzen zaizkit; ohikeria nagusitzen denean interesa galtzen dut. Erantzukizuneko lanpostu batean aritzeak segurantzia sentiarazten dit.

Egia esan, zuzendaritza postuetan dihardugun emakumeoi batzutan mesedegarria gertatu zaigu emakume izatea eta horretaz baliatu izan gara, gure berezitasunez; hogeizkoen artean emakume bakarra bazara, erregina zara nolabait, denek baitaude zeuri begira eta, horrenbestez, gizonezko lankideetako edozeinek baino aukera gehigo duzu nabarmentzeko, haiei zailagoa gertatzen zaie beren buru erakustea, zu, ordea, zeure burua erakutsi eta baliaraz dezakezu; hori edozein emakumek daki. Batez ere, zuzendaritzako edo erantzukizun handiko postuetara heldu garen emakumeok ez garela hala-holakoak kontutan izanik, gizonezkoek baino galbahe estua goa iragan behar izan dugu eta. Beste emakumezko bat dagoenean, ordea, halako norgehiagoka bat ageri da, dagoeneko ez baitzara bakarra; zuzendaritza postuetan emakume gehiago izan daitezenean ez da halakorik gertatuko.

Nik ezin dut gizonezko baten moduan jokatu, emakumea naiz eta, genero femeninoko pertsona sexuatu alegia. Enpresa munduan eta Administrazio Publikoko zenbait estamentutan ere nagusi diren jokaerak edo gauzak egiteko erak gizonezkoen jokaerak dira, lan horiek egin eta erantzukizun horiek izan dituztenak beti izan baitira gizonezkoak. Emakumeak halako lanpostuetara heltzen direnean, han gertatzen denari egokitu edo bestela jai daukazu. Zentzu horretan, hasierako fasean, beste lankideak bezalakoa izaten ahalegintzen zara, eta horrenbestez, batzutan, berezkoak ez dituzun eskema batzuren arabera pentsatu edo jokatu beharra daukazu, baina lan egiteko nolabaiteko autonomia duzunean, beti ahalegindu naiz neure egikera eta izakerari jarraitzen eta ez gizonezkoen jokabideei.

Hala ere, ez dut uste zenbait generalizazio, hau, emakumeok sentiberagoak garela, intuitiboak, taldeak sortzeko gaitasun berezia dugula, etab. egiak direnik, zeren eta halako ezaugarriak dituzten gizonezko asko ezagutzen baititut, bai eta benetako gizonezkoak bezala lan egiten duten emakumeak ere; hortaz, nire iritziz atributu hauek ez dute pertsonen sexuarekin zerikusirik, norberaren hezierarekin, nortasunarekin, bizitzako esperientziekin eta jendearen gaitasunekin baizik.

Era berean, botere-estamentuetan ere, emakumezko gehiago edo gizonezkoak adina emakume baleude, joku-arauak ezberdinak izango liratekeela uste dut, estilo edo egikera femeninoak garrantzi handiagoa izango lukeela. Emakumezkoen artean halako kidetasun bat sortzen da, lan egiteko oso atsegina.

Emakume batengandik ezin espero daiteke gizonezko batek bezala lan egin dezala, ez baita gizonezkoa. Emakumezkoaren egikera garatu beharra dago, bai eta enpresaren zuzendaritzan ere. Elkarlehiarako prest gaude, baina adostasuna hobetsi dugu; gauzak ongi egiteko elkarlehia nahiago dugu helburu batera heltzeko ohiko maltzurkeriak baino.

Beti izan dira arazoak emakume izateagatik. Pasadizo bat kontatuko dut: posizioa gainditu ondoren, elkarrizketan, alaba txikia neukanez, ea egokituriko edozein lanpostu onartzeko prest ote

nengoen, eta zergatik lan egin nahi nuen azaltzeko eskatu zidaten; ziur nago gizonezko oposiziogile bati ere ez ziotela halako galderarik egin. Nik erantzun nien pertsona ororen eskubidea eta betebeharra dela lan egitea eta horretarako gaitasuna banuela eta garatu egin behar nuela, alaba izanik edo ez izanik.

Nire senarrak langabezian eman zituen urte batzuk eta oso gaizki hartu zuen etxeratzen zen soldata bakarra nirea izatea. Jasanezina gertatu zitzaion eta orduantxe hasi zen gure ezkontzaren amaiera. Nire lanbidearen bilakaera gero eta gutxiago atsegin zitzaion eta ni etxean ez egoten ez nintzelako kexu zen beti. Alabaina, lanagabezian egon zen bitartean ere ez zen etxeko eginkizunez arduratzen.

Bakoitzaren bilakaeran aurkako jarraibideak izateaz aparte, lanbideak ere eragin handia izan zuen gure banantzean; kanpoan lan egin gabe, etxean egon izan banintz, oraindik, seguraski, ezkondua izango nintzakeen.

Emakume askea eta berariazko pentsakera duena ez da eroso gizonezkoarentzat; haiek nahiago izaten dute emakume otzana eta iritzirik gabekoa, jeloskor samarra, agian, eta beti laguntzeko prest daudenak, ni ez naiz holakoa.

Inguruneak ez du nirea eta nire moduko beste emakume askorena bezalako bizimodua errazten, bizitza ez da justua emakumeekiko. Banandu ginenean ere, ni omen nintzen erruduna, etxetik kanpo lan egiten nuelako; jendeak, mutil gizajoa emazteari ez dio ardura, eta halakoak esaten zituen; alderantziz izan balitz, bestelako kontua izan zatekeen.

Gure belaunaldian behintzat ez dut bere emaztearen lanarengatik egoitza aldatu duen senarrik ezagutzen, alderantziz, senarraren lanarengatik, eurena bertan behera utzi eta bizilekuz aldatu diren emakume asko ezagutzen ditut.”

Familia

“Errudun-sentimenduak izan ditut, baina ez zait damutu nire bizimodua, bizirik sentitzen naiz, arduraz eta nire betiko pentsamoldeekiko koherentziaz jokatu izan dudala uste dut. Ez dut neure burua etxekoandre eta alaben zaintzaile gisa ikusten. Txikitan bere amaren falta sentitu dutela pentsatzen dut, baina lan garrantzitsua egitera nindoala ere ulertzen zutela uste dut. Ez naute kantitatez izan baina bai kalitatez.

Alabekin ere neure amak irakatsi zizkidan lan eta erantzukizu-eskemak erabili ditut, nire ustez, XXI. mendeko gizarteak haiengandik ere horixe espero izango baitu. Gizarteak, beste edozein amari bezala, balaunaldi berri bat hezte eskatzen digula uste dut, gizarteari zerbitzua emateko eta, aldi berean, bakoitzaren bizimodua aurrera ateratzeko gauza izango den belaunaldi berria.

Bidaia asko egin behar izaten dut eta nire alabek ados ez baleude ere, egingo nituzke; egunen baten eurek etxetik joango dira eta ni neu izaten jarraitzen dut, eta neure bizitzarako helburuak ditut.”

Etxea

“Laguntzak izan ditudan arren, beti pentsatu izan dut etxeko zereginak neuri dagozkidala eta beste pertsona batzurengan uzteak atsekabeturik sentiarazi nau askotan. Emakumeei halako heziera emateari okerreko bidea deritzot.

Hasieran, neuk nuen erantzukizun osoa, baina, besterenganatuz eta antolatuz joan naiz, erosketa zerrenda horman jartzen da eta bakoitzak behar dena idazten du.”

Aldaketak

“Hezkuntzan eta seme-alabekiko baloreetan, zorionez, aldaketak gertatzen ari dira. Semeak, orain arte, nominarako eskubideaz jaiotzen ziren, mutilak arrakasta izan dezala, familiaren euskarria, babestailea, garailea... izan dadila espero izaten da; emakumearengandik inoiz ere ez da halakorik espero izan. Hark zuhurra, eztia, ulerbera, ama ona, zintzoa eta, ahal bada, polita izan behar du, bai eta bere bikoteko gudariaren atsedengarri ere.”

ENPRESARIA/ZUZENDARIA

Lanbidea

“Enpresa bizimodu hobe, eta ez okerragoa, izateko eratu duzula planteatzen diozu zeure buruari. Ez nuke nahi lanak zeharo beregana nazala. Enpresak zure denboraz jabetzen denean, hark menpean hartzeko arriskuan zaude. Mugak jarri behar dira, lana ez da den-dena eta. Bizitzan beste arlo batzuk ere garatu behar dira.

Enpresari gaztea izateagatik edo, nik diskriminazio positiboa sentitu dut, nire aldeko tratua CONFEBASKen barruan (Euskal Enpresarien Konfederazioa), seguraski emakume gutxi izateagatik izango zen.

Nire taldeko gizonezkoak, denak ingeniari gazteak, naturaltasun osoz hartzen dute enpresaren zuzendaria emakumezkoa izatea. Zuzendariak mintzatzea baino bidezkoagoa izango litzateke denok elkarri laguntzen diogula esatea, burutza baheztaturik dago. Bezeroekin, aldiz, errefusatu sentitu izan naiz. Landa-arloan nekez onartzen da emakumezko batek gai teknikoetan aditua izan daitekeen eta hark esandakoa bete behar izatea. Lehenago, emakume eta aditu gisa balioetsia izateko ahaleginak egiten nituen. Orain ez dut horretan indarririk alferrikaltzen eta gizonezko ingeniari lankide baten esku uzten ditut nire sexuarengatik arazoak sor daitezkeen bezeroekiko harremanak.”

Etxea

“Bikotekide izango dudanak eta nik oso argi dugu erantzukizun elkarbanatuaren arazoa. Ez dut inola ere lagundu behar didanik esango; erantzukizun berbera dugu etxeko eginkizun guztiekiko. Seme-alabenganako erantzukizunetan, printzipioz, % 50 berari dagokio. Ez dakit bestelakorik gertatuko ote den.”

Aldaketak

“Familiari eta, jeneralean, lehenengo irakaskuntzan ere, heziera emakumeon eginkizuna izan ohi da. Hortaz, neska-mutilei balore berdina transmititzearen erantzukizuna, hein handi batean, geuri dagokigu. Heziera berdina ematea denei, etxean, xehetasunetan berdintasuna irakastea funtsezkoa da gizonezkoek eta emakumezkoek erantzukizunak elkarbanatu ditzaten.

Hezierari dagokionez, emakumea askoz ere gehiago baloratu behar da eta neskak jolasetan, ohituretan, denetarik egiten ikas dezaten.”

FUNTZIONARIOA

Lanbidea

“Beharrezkoa izan balitz, nire seme-alabekin etorri nintzatekeen oraingo plaza betetzera, ez bainiokeen izendapenari uko egin.

Nire aita magistratua da.

Lan honetan buruak ez du atsedunik, ohean ere sententziak, bilatu beharreko legeak baitakor-kizu gogora; kasuak beti daukazu gogoan. Etxean gehiagotan pentsatzen dut laneko arazoetan, alderantziz baino.

Emakumezko epaileek jakintzaren erritmoari jarraitzeko arazoak izaten ditugu familiaz arduratu beharraren ondorioz; gizonezkoei ez zaie halakorik gertatzen, lanbideari emanagoak dira, eskolak ematen dituzte, etab., baina, hala eta guztiz ere, gu baino txarrago bizi direlakoan nago.

Jendeak epaile jaunarengana jotzen du epaile haurdunarengana baino errazago, badirudi azken honek ez duela konfidantzarik sortzen. Zenbaitetan, zeure izakerak agintzen dizuna baino jarrera serioagoa, aginteriaz jantziagoa, agertu behar duzu errespetu zaitzaten.

Amaginarrebak lanari utzi behar diodala esaten dit, baina nik poker jokalariaen begirakunea jartzen diot. Jostea gustatzen ez zaidalako eta praken barrena sartzen ez dakidalako kritikatzeko nau, baina, berak ere ez daki kasazioko errekurtsioa egiten eta nik ez diot ezer esaten.”

Familia

“Seme-alabek erabat eragozten dizute lanbidearen garapena, baina hori banekien; gogoko dut ardura hori. Ikastaroak, hitzaldiak, etab. utzi ditut, aukeratu beharra daukazu. Ez dut neure burua ikusten gaueko zortziak edo bederatzia arteko lanean, zeren orduan ez bainukeen seme-alabarik, ikusi ere ezin izango nituzke eta.”

Etxea

“Nik inoiz ere ez dut etxeko ezer egiten, ez baitut gogoko, batzutan sukaldekoa izan ezik; hori oso argi izan dut betidanik. Ni profesional bat izateko entrenatua izan naiz eta profesionaltzat dut neure burua, etxekoa beste pertsona baten kargura utzen dut; hala ere, lana eta etxekoa betetzeko heziera ere eman dizute eta, hala egin ezean, ez zaituzte begi onez ikusten.

Etxean laguntza gehiago beharko banu, kontratatu egingo nuke. Bi soldata izanik, egin dezakezu.

Ni perfekziozalea naiz, baina amore eman behar izan dut eta den-dena txukun-txukun ez ego-tera ohitu, zeren eta, bestela, guztia egin nahi baduzu, erotu egiten baitzara. Etxetik kanpo lan egiten ari zarela, ezinezkoa zaizu egun osoa hura eta seme-alabak zaintzen emango bazenu bezala egon dadin.

Mentalizatu beharra dago eta egun batean ogirik ez badago, bada, ez dago eta kitto. Bikotea- rekin elkar aditzea bilatu behar da, eta biok lan egiten dutenean gauzak hala direla.”

Aldaketak

“Emakumeari profesionala izateko heziera ematen badiozu, gero ezin dizkiozu etxeakoandarearen erantzukizunak eskatu; etxeako lanak egiten jakitea ez dago geneetan, alabaina, lanok egiten ez baditu, errudun sentitzen da. Pentsamoldea aldatu eta gainditu behar da, etxeak berez ez ba- dihardu, ez da gure errua.

Hainbat belaunaldi igaro arte, emakumeez ez dute gizonezkoen aukera berdinak izango pro- fesionalak izateko.”

FUNTZIONARIOA

Lanbidea

“Lan bakartia eta aspergarria iruditzen zitzaidalako ez nion notari izateko bideari jarraitu. Lan honetan, aldiz, pertsona baten bizitzan jazo daitekeen guztia darabilt esku artean.

Emakumezkoak oso konstanteak eta disziplinuak gara, horretan datza, seguruenik, epailetza eta fiskaltzako oposizioak gainditzten dituzten emakumezkoen kopuru nabarmenaren zergatia. Azkenengo promozioetan, aprobatuetako gehienak emakumezkoak dira, bai eta lehenengo pos- tuetan ere. Zorionez, jendea ohitua da, dagoeneko, emakumezko epaileak eta fiskalak ikustera.

Emakumezkoaren estilo ezberdina da, sentiberatasuna nabari zaio, hori beti ageri da.

Nire taldeko gizonezko fiskalek normaltasun osoz hartzen dute aginduak emakume batek ema- tea; agintzen dena zentzuzkoa izatea da funtsezkoa.”

Etxea

“Emakume izateagatik etxeako lan guztiez arduratu beharra, aspaldiko kontua da, kontu zahar- kitua. Bikotea banu, berdintasuna exijituko nuke erantzukizunetan; eta edozein modutan ere, ordutegirik moldakorrena duenak gauza gehiago egin beharko luke.

Gauzak antolaturik izan eta funtziona dezatela gustatzen bazaizu, agian ezin ekidin daiteke ema- kumeak etxeakoaren zama psikologikoa izatea; hezierari ez, baizik eta nortasunari dagokion zer- bait izan daiteke, gure izaerari datxekiona, nahiz eta ordezeko baten esku utzi dezakezun.”

Aldaketak

“Ez dut ulertzen hezkuntza-maila normala duen eta etxetik kanpo lanean diharduen emakume batek nola onartzen duen etxeako guztiaren eta seme-alaben arduradun bakarra berak izan behar duela; gainzama horri eusteari zentzurik gabekoa eta logikarik gabekoa deritzot, bai eta anti- naturala ere. Bidezkoak ez diren egoerak jasan eta bikotekoari jauntxo baten moduan jarduten uztearen errua emakumeena da. Utziz gero, denek izan nahi dute jauntxo.

Gizarte osoaren heziera aldatu beharko litzateke, emakumeena aurrena, egitura zaharrak alde batera utz ditzaten.”

FUNTZIONARIOA

Lanbidea

“Emakume bakarra naiz Zentroko kontseilukideen artean eta 11 gizonezko daude, ni eroso sentitzen naiz, matxismoari aurre egiten ikasi dut eta. Denei gustatzen zaie, aita babeslearena egitea alde batetik eta lan guztia zure bizkar uztea bestetik. Emakumezko bakarra bazara, badakizu zeini egokituko zaion lanik astunena egitea. Haiek nabarmendu eta zuk lan egin. Azkenean, tratu paternalaz amore ematen duzu eta lan ederra egiten ari zarela sinesten duzu.

Nire ardurapeko menpekoak oso gaizki hartzen dute haien buru eta agintari emakumezko bat izatea.

Nire lana erabateko askatasunez bizi izan dut, inolako eztabaidarik gabe.”

Familia

“Gizonezko gutxi izango litzateke seme-alabekin aritzeko gauza. Emakumeok seme-alabekin jardutea genetikoa da, berezkoa; hori aldatzea ez dago modernismoekin loturik; katakumea ez doa katuarengana katemearengana baino, gu ere gainontzeko ugaztunen modukoak garela uste dut.

Ama txarra naizelakoan nago, lanean sartzen naizenean seme-alabarik daukadanik ere ez baitut pentsatzen, haurrak sukarra izan arren, telefonoz deitzea ere ahaztu egiten zait. Ama txarra izatearen konplexua dut, ez haiekin emaniko orduen kalitateagatik, kantitateagatik baino.

Alabaina, haurra etxean gaixorik utzita lanera noanean abaildurik sentitzen naiz, haurtzainak ondo jagongo duela jakin arren. 5etan lanetik irteten naizenetik, haurrekin ematen dut denbora guztia.

Nire senarrak denbora asko ematen du umeekin eta hala egin behar duela uste dut, maitasuna eman behar baitie, etxearekin ez bezala. Nire semeak beti lo egin du senarrarekin.

Erantzukizuna % 50ekoa da, edo harena handiagoa asteburuetan.”

Etxea

“Neuk antolatzen dut etxe osoa, administrazioa, ekonomia, etab., beti hartu izan baitut neure gain. Niri etxea emakumeek antolatzen dutela irakatsi didate eta hala jarraitzen dut. Oharkabea zure gain hartu dituzun rol ikasiak kopiatuak dira. Ezkondu nintzenean, etxea neure kontua zela onartu nuen eta hala jarraitu dut. Emakumezkoen lanaldi bikoitza bidezkoa iruditzen zait.

Feministek jo egingo ninduketen, baina etxeko zereginak emakumezkoenak direla uste dut. Tribu primitiboetan gizonezko bat ere ez litzateke sukaldean arituko, ez eta lo egiteko soinekoak prestatzen ere, ehiza egitera eta etxea salbatzera joango lirateke eta etxea eta seme-alabak emakumeen ardurapean utzi.

Nire senarrak etxean ez du ezer egiten. Bere bulegoan sartzen da lan egiteko eta oso ongi deritzot horri.”

FUNTZIONARIOA

Lanbidea

“Niretzat postu hobeaz lortzea ez da funtsezkoa, egoitzaz aldatu beharko nuke eta ez zait interesatzen. Ez dut inoiz ere nire lanbidea familiaren aurretik ipiniko, seme-alaba txikiak ditut eta ezin dut dedikazio eta erantzukin handia eskatzen duen postu batean jardun; haurrak hazten direnean, agian.

Jendea ohitu da dagoeneko emakumezko epaile edo fiskalak ikustera. Esamesen bat somatu badut, adinagatik izan da eta ez emakume izateagatik.”

Familia

“Ez dakit senarra baino gehiago irabaztera heldu naizen, gai horrek ez dit bat ere axola. Ezkondu nintzenetik ez dut bankuak bidalitako eskutitzik ireki eta, horrela, munduko pertsonarik zoriontsuena naiz.

Umeak gaixorik daudelako lanera huts egin behar bada, neuk uzten diot laneratzeari, ordutegi moldakorragoa baitut, baina beharrezkoa balitz, berak utziko lioke.

Asteburuetan, ni gosaria prestatzen ari naizen bitartean, bera alabatxoa bainatzen ari da edo alderantziz.”

Etxea

“Etxeko eginkizunetan % 50ean parte hartzen du, erantzukizuna, hala ere, neure gain dago. Ez dugu lana erdibanatzen, zereginei heldu eta egin egiten ditugu. Ez daramat gaizki, neureganaturik baitut. Alde horretatik ez dugu arazorik izan.

Etxeko lana gogorra da. Ni oso gustura etortzen naiz astelehenetan bulegora, nahiago dut etxean dena antolatzen jardutea baino. Lanean ere etxeko arazoak askotan izaten ditut gogoan eta ziur naiz berari ez zaiola halakorik gertatzen. Ez da ohartzen etxeko erantzukizuna eta umeenganako ardura bere gain ere izan daitezkeenaz. Hala ere, neu arduratzeari ere ez deritzot mesprezagarria.

Etxeko lanak neuk egin ahalko banitu ere, norbait kontratatutik izango nuke, erosotasunagatik eta lanean buru-belarri aritzeko.”

Aldaketak

“Dauden haurtzaindegiak ez ditugu gogoko. Etxebizitza zaharretan daude eta ez dira egokiak. Etxean norbait izatea hobe delakoan nago.”

FUNTZIONARIOA

Lanbidea

“Igotzeko lekualdaketa eskatzeari uko egiten diot, nire bizimodua hiri honetan finkatua dut eta. Arrazoi ekonomikoak direla eta, nik ez nioke nire lanbideari utziko, osterantzean nire familia jarriko nuke lanbidearen aurretik.

Beste aukera batzuk baztertzeagatik ari naiz honetan eta ez hobetsi dudalako. Asti gehiago uzten dizulako eta nire senarraren lanbidearekin bateragarria delako, heldu nion fiskal karrerari.

Fiskal izateko oposizioetan, emakume izateak nolabaiteko abantailxoak ematen zaizkizula esango nuke; epaimahaikide guztiak gizonezko nagusiak zirelarik, halako borondate on paternalista batez zuzentzen zitzaizkizun.

Nire lanbidean emakumeenganako hitz sexistak entzun dizkiet lankideei zein jendeari. Zure lanpostua duintasunez betetzen duzula frogatu beharra daukazula sentitzen duzu. Haurdun izan naizenean, ez dut inolako laguntzarik izan, alderantzizkoa baizik. Bajarik hartu gabe ere, zure egoerari buruzko esamesak entzun behar. Haiek, aldiz, gaizki badaude, berehala geratzen dira etxean.

Menpekoen tratuan gureganako lagunkeria gehiegi nabari da, gizonezko fiskalenganakoan ez bezala.”

Familia

“Nahiago du ez jakitea nire lanbide-maila goragokoa dela eta diru gehiago irabazten dudala; gai hori agertzen denean desatsegina gertatzen zaio.

Burua askotan izaten dut arazo horietan. Batzutan, esate baterako, zera pentzatsen dut: bihar epaiketa garrantzitsua dut, oso kezkatzen nauena, semearen urtebetetzea da eta litxarreriak erosi behar ditut ikastetxera eraman ditzan. Hau surrealista da, burua lehertzeko modukoa...”

Etxea

“Nire senarrak lagundu laguntzen du, baina ez da ardurakide, horretaz kezkatzen naiz beti; % 95ean neu naiz arduraduna.

Ez deritzot bidezko berak arazo hauek alde batera uzteari, baina egun batean horretaz hitz egin, eta hurrengoan etxeko zutabeak behera datoz.

Ogia erosten ez badut, etxean ez dago ogirik. Etxe ondoan okindegi bat dagoela mila aldiz errepikatzeaz gogaituta zaudenean eta alferrik denean, bada horixe... Gauzak gaizki daudelako protesta egiten dudanean, maruxa ez izateko erantzuten dit.

Asti gehiago dut eta horretaz aprobeztatzen da, hurrean; baina beste lankide batzuren egoera ikusita, askoz ere txarragoak ere badaude.

Etxeko arazoetan gure lanbidearen argudioa erabiltzerik ez bagenu, emakumeok jai izango genuke.”

POLITIKARIA

Lanbidea

“Emakumeak politikagintzan, oro har, ez du asmo handirik izaten, baina aspaldi honetan nola-baiteko aldaketa nabari da, orain badaude, eskaintzen badizkiete, erantzukizuneko postuak onartzen dituzten emakumeak. Emakumea prestakuntzaz hornituagoa da eta hala-holako gizonezkoak ikusten ditu berak ongi bete ditzakeen lanpostuetan. Ridikuloa egiteko zentzu handiagoa duelako ez du halakorik onartzen.

Nire lanbidea nire familia bezain garrantzitsua zen. Enpresa batean jardun izan banu, familia-rekin bateraezina gertatu izan balitzait, lanari utziko niokeen agian. Lanik egin gabe geratzearen beldur nintzen eta horregatik aukeratu nuen institutuko irakaskuntza, asti gehiago duzulako zeuretzat.

Politikagintzan pertsona askorekin harremanak izan ditzakezu eta gizarteari arduratzen dizkion arazo eta gaiez jabetu. Irakaskuntzan, aldiz, 20 urtez aritu ondoren, behin eta berriro errepikatzen den zerbait iruditzen zitzaidan.

Gizonezkoak erosoago dabilta gizonezkoen artean; politika munduan ere emakumezkoen iritziak ez zaie gehiegi interesatzen, nahiz eta guk ikuspuntu ezberdinak orekatzen ditugun; hala ere, ez naiz baztertua edo gutxietsia sentitzen.”

Familia

“Nire senarrak gogoko dudana egin behar dudala uste du, horrela zoriontsuagoa izango naizela eta, horrenbestez, berarentzat eta familiarentzat ere hobe dela. Jarrera berekoa izan daiteke, baina ez dio axola hala agertzeak.

Berandu etxeratzea edo etxean gutxitan egotea nire zoriontasunaren mesederako jasan beharreko kostutzat hartzen du nire familiak eta nire jarduera garrantzitsua dela uste dutelako, baina, hala ere, agian nahiago lukete beti etxean egotea.

Inoiz ere ez dut errudun-sentimendurik izan. Ez naiz alabekin emandako ordu-kantitateagatik kezkatu, kalitateagatik baino. Haiekiko eginkizun mekanikoa, hau da, haur-zapiak aldatzea, jatekoa ematea, etab. ez dut gehiegi baloratzen, hori beste pertsona batek egin dezake eta horrela ni neure lanbidean jardun. Hau, nire ustez, oso mesedegarria izan da, bai haientzat eta bai neuretzat ere. Nire senarra adi egon da arazoren bat gertatu denean; alabekiko lana kendu egin diot bere lanbidearekiko erantzukizun handia izan du eta.”

Etxea

“Profesional ona bazara, etxea ere enpresa txiki bat bezala antola dezakezu, bere organigramarekin, eginkizunak banatuz. Boligrafo eta paperez, norbera txukun samarra izanez gero ongi eramaten da.

Gizonezko profesionalek lanean ari diren bitartean ez dute sekula ere etxeari buruzko burutaldirik, beren lanbidean dihardute % 100ean; emakumeok, aldiz, ez gara beti % 100ean aritzen lanean, % 80an baino.

Gizonezkoak emakumearen bizkar uzten du familiarenganako erantzukizuna eta emakumea familiaren benetako arduradun sentitzen da. Zentzuzkotzat jotzen dut etxekoaz neu arduratzea, hala erabaki baitugu; eta gainera, emakumeok daukagun botere-maila bat ere bada, galdu nahi ez dudan boterea. Badakit nire familiak nire beharra duena eta gogoko dut hala izatea.

Etxekoa, emakumearentzat eragozpen bat dela ematen duen arren, beste arlo batzuk ezeztatzen ez baditu, ez dut uste horrenbesteko zama denik. Etxeko lan mekanikoa gero eta errazago egiten da etxeko tresnei esker eta ez du merezi hautsa eta enparauei garrantzi gehiegi ematea, niretzat balio handiagoa du pertsonenganako dedikazioak.

Bilatzen dudalako dut niretzako astia, neure buruak ere merezi duela uste baitut. Ez nuke inola ere hartuko nire nortasuna ezabatu eta profesional huts bihur nazakeen ezein kargu edo lanik.”

POLITIKARIA

Lanbidea

“Gizonezkoen elkarlehia-maila emakumezkoena baino askoz ere handiagoa da. Boterea esku-ratu edo lanpostua lortzerakoan jarrera ezberdina nabari zaigu. Ni ez naiz ukondoko jardun lanpostuagatik, bartzutan gaizki baitzetorkidan nire familiaren planifikaziorako (5 seme-alabaren ama). Hortaz, zokoratzeak ere izan badira ere, oro har, ez dago zokoratu egin zaituztela esaterik, geuk, emakumeok, zokoratzen dugu geure burua.

Lana beti izan dut oso gogoko, lanari erabat emana izan naiz. Politikagintza guztiz mesedegarria gertatu zait pertsonalki, neure burua errealizatzeko iturri oparoa izan da. Gizonezkoa izan banintz politikoki konpetitiboagoa izango nintzatekeen. Emakumea izanik, mugak jarri dizkiot neure buruari, nire familiarekin bateraezina gertatuko zitzaidalakoan. Nire lanbideari lehentasuna eman izan banio urrunago helduko nintzatekeen.

Emakumeok ahalegin handiak egin behar ditugu tokia aurkitzeko eta, hala ere, batzutan, ar-buiatu egiten gaituzte. Agiri bidez froga dezaket hori: banku sukurtsal bateko zuzendari izateko oposizioetan, gaingitu ondoren administrazio kontseiluaren eskutitz bat jaso nuen, zuzendari kargu hartarako emakume izatea onartezina zelako, lanpostu hura eskuratzerik ez neukala adie-raziz.

Aurreneko hauteskunde orokorretan nire alderdiko hautagai izan nintzen, emakumezko bat be-har eta nire ezaugarriak egokiak omen ziren eta; “lorontzi” bezala jarri nindutela uste dut, baina gero konturatu ziren lorontziak ere bere iritzia zuela eta batzutan aurkako iritzia zela, neure pen-tsamoldeak neuzkala.”

Familia

“Nire senarra inoiz ere ez da nire jardun politikoaren edo lizentziatu bezain laster ekin nion nire lanaren aurka jarri, bazekien nik beti lan egingo nuena, nolanahi ere, seguraski nahiago zukeen etxeari eta seme-alabei emana banintz.

Batzutan, hala ere, nire lanbidearengatik, baina, batez ere, politikagintzan aritzeagatik, arazoak izan ditut senarrarekin, ezinezkoa baitzitzaigun oporraldiak planifikatzea edo ordutegi batera-garriak izatea. Batzutan aurrez aurre borrokatzen nintzen eta beste batzutan egin beharrekoa

egiten nuen geroko bekosko iluna jasanez. Inoiz ere ez dut galdetu: ondo deritzozu ez dakit zertara joateari?, baizik eta: honetara edo horretara noa...

Kexu zenean, berak lanarengatik bidaiaren bat egin behar zuenean nik ez niola galderarik egiten esanez konpontzen nuen arazoa. Ez zuen erantzuteko argudiorik eta, horrenbestez, eraman beharra zeukan.

Gatazka ezkutua izan da, ez agerikoa; bere planteamendu teoriko aurrerakoiaren eraginez, hurrean, erreprimitu egiten zen.

Senarrari ez diot etxeko erantzukizunik leporatu, nire aurkako beste argudio bat izan ez zezan. Etxeko arazoak konpontzen ahalegintzen nintzen gatazka gehiago ez izateko. Nahiago nuen nire amari deitu eta elgorria zeukan umea zain zezala, hari esatea baino. Edozelan ere, seguraski, nire garaiko beste edozein senar konbentzional baino gehiagotan egokitu izan zaio umeekin egotea. Seme-alabenganako eta etxearekiko erantzukizuna beti izan da nire gain. Ikastolako bilera bat banuen, Gasteizen batzorde batean banangoen ere, hura utzi eta bilerara etortzen nintzen nire senarrak Bilbon lan egin arren.”

Etxea

“Pribilegiatua izan naiz, ekonomiaren aldetik maila ona izan dudanez, behar izan dudan kanpoko laguntza guztiak izan ditut. Dirua erabili dut horretan, beste helburu batzutarako erabil neza-keena, baina hala erabaki dut. Etxean norbait izanik, bestalde, nire ordezkotzat neukan eta errudun-sentimenduren bat ere nolabait estaltzen nuen.

Etxeko erantzukizun osoa izan dut, gizonezkoenak izan ohi diren eginkizunak ere, maileguak eskatu, errentaren aitorpena egin, paper-nahaste guztiak etab., neronen ardurapean izan dira. Nire senarrak etxeko brikolajea burutu du eta seme-alabei ikasketetan lagundu. Eginkizunen banaketa ia-ia berezkoa izan da.

Gauza asko utzi ditut alde batera; musikari utzi diot, eta pianojole frustratua naiz; hitzaldietara, erakusketetara eta atsegin nituen beste hainbat jardueretara joateari ere utzi diot. Doktoretza tesia ere ez dut bukatu, erdizka dut eta inoiz ere ez dudala bukatuko uste dut.”

Aldaketak

“Gizarte-lorpenak borrokatuz erdiesten dira. Bidegabekeria dela jakin arren, inork ere ez dio bereganatutako eskubide bati uko egiten, adimen-mailan bere aldeko egoera batez baliatzen ari direla iruditu arren. Gizonezkoek inoiz ere ez dute gogo onez utziko gizonezko izateagatik dauzkaten gizarte nahiz lanbide-mailako pribilegioak. Gizonezkoek gizonezko izateagatik, besterik gabe, balio omen dute lanbiderako; emakumeek, aitzitik, frogatu egin behar dugu balioa. Baldintza berdinetan gizonezkoak erraztasun handiagoak ditu.

Taxuzko elkarte feministak lagungarriak gerta dakizkiguke, talde feminista batzuek, ordea, lagundu ez baina kaltegarriak izan dira guretzat, ero itxuraz oihuka aritu baitira; matxismoaren ordezkotza feminismoa ez da bidezkoa, emakumeek inoiz ere ez dugu pribilegiozko egoera izango.

Ezagutzen ditudan belaunaldi berrietan, unibertsitateko gazteengan batez ere, aldaketak nabari dira. Aitek ia pribilegiotzat hartzen dute umetxoari ahia ematea. Egiten ez badute, haurraren irriaz eta haren bilakaeraz, besteak beste, gozatu gabe geratu direla uste dute.”

POLITIKARIA

Lanbidea

“Politikagintzako oztopoa emakume guztiena da: zure gaitasuna erakutsi beharra daukazula. Behin maila batzutara helduz gero, gizonezkoei eskatzen ez zaien halako azterketa edo etsamina gainditu behar izaten duzu.

Politikagintza arloko burruka, guretzat ohikoak ez diren edo konpartitzen ez ditugun edo erabiltzen ez dakigun arau jakinak dituen burruka hori dela medio, emakume askok uko egiten diogu lehia horri edo nahiago izaten dugu beste zeregin batzutan jardutea.

Politikagintzan ez dago ordutegirik, beti egon behar duzu gertu bileretara nahiz batzordeetara joateko, txostenak, proiektuak, mitinak, hitzaldiak, etab. egin edo emateko. Bereganatu egiten zaituen lana da eta ematen diozun guztia eta gehiago eskatzen dizuna.

Emakumeek balore-eskala ezberdina dugu eta, horrenbestez, batzutan, politika barruan zenbait gauza lortzeko egin beharreko ahaleginak, barne-borroka eta ondoriozko higadura kontutan harturik, ez duela merezi pentsatzen dugu.”

Familia

“Senarrak normaltasun osoz darama nik berak baino goragoko statusa izatea. Nik gero eta erantzukizun politiko handiagoetan sartuz joan naiz eta bera bigarren maila batean geratu eta arlo pribatuaz arduratzea onartuz joan da.

Egiten ari naizenak merezi duelakoan edo egiten du, hurrean, eta noiz edonoiz, berandu etxeratzen naizelako edo, arrenkuratzen bada ere, oso ulerbera da. Funtsezkoena zera da, egiten dugun ahaleginak merezi duela pentsatzea biok, horretan bat etortzea alegia.

Senarrak nire bilakaera ulertu izan ez balu, seguraski nire ezkontza hautsia izango litzateke, hura atsekabeturik bailegoke eta neu ere bai. Elkarrekin heldu gara eta biok bide beretik.

Esaldi ezagun baten arabera: Politikagintzan arrakasta lortzeko, azal gogorra eta emazte egokia behar dira; nire senarra emazte egokia izan dela esan genezake, politikarien emazterik gehienek bete ohi duten eginkizuna bete du.

Ezkontza oso garrantzitsua izan da niretzat, bai eta politika ere. Gauza biak joan dira batera eta bateragarriak izan dira. Senarra erabateko lagunkide izan dut nire jarraibide politikoan, lagunkidetasun horren ezean, arazoak askoz ere larriagoak izango ziratekeen.

Emakume profesionalek beti dugu gure seme-alabez behar bezala ez arduratu izanaren zentzazioa, seguruenik gizonezko gutxiak dute kezka hori.

Indira Gandhik esaten zuen emakumeok beti garela suspendituak: lehen ministro gisa aritzen zenean emaztearen eta amaren eginkizunak ez zituelako behar moduan betetzen suspenditurik sentitzen zen, eta familiaz asko arduratzen zenean, lehen ministroaren egitekoak ongi ez betetzeagatik suspenditurik.

Seme-alabek beti ikusi izan naute etxetik kanpo lanean. Batzutan, bidaia egitera joan naizenean protesta egin dute, baina ulertzen dute etxean gehiago izan nahi banaute ere.

Une guztietan eurekin ez egon arren, garrantzizkotzat jotzen zuten edozertarako beti prest nengoela ulertarazi nahi izan diet. Segurantzia hori ematea oso garrantzitsua izan da niretzat. Hazi ahala, egiten duzunaz ohartu eta baloratu egiten dute.”

Etxea

“Etxeko eginkizun guztiez nire senarra arduratzen da, bai eta hurrez ere; medikuarengana eramateaz gainera, pediatrarengana joan beharraz etab. ere bera arduratzen zen. Emakumeak joan ohi diren bileretara ere bera joaten da, gurasoen bileretara, auzokoenetara, etab.

Etxeko zeregin guztiez senarra arduratzen da. Gero eta ardura gehiago bereganatuz joan da. Elkarrekin hezi eta heldu gara. Eguneroko eginkizunez ez naiz ezertxo ere arduratzen.

Berak erabakitzen du zer bazkaldu eta erosketak egiten du. Halako laguna ez baduzu, askoz ere zailagoa gertatzen zaizu lanbidearen garapena. Zori ona izan dut bikotearekin, baina zoria lantzen duenak izaten du.

Egiten duzuna atsegin zaizunean eta lagunekin egiten duzunean, hori zeuretzako denbora gerta daiteke.”

Aldaketak

“Familia barruan ados jarri eta lagundu egin behar da. Gizartean ospea duena emakumezkoa bada, besteak onartu egin behar du etxean dagokion eginkizuna. Gizonezkoek hori onartzea lortu behar da, baina horretarako emakumeok planteatu beharra daukagu.

Ados jartzea ez da erraza, errazagoa izan daiteke ez eztabaidatzearren uko egin eta etxean geratzea, baina ados jarri beharra dago. Garrantzizkoa inoiz ere ez da dohainik, ahalegindu behar duzula eta ez dela dohainik onartu behar duzu; gizonezkoei bai, haiei dohainik ematen diegu.

Emakumeok gure helburu profesionalak ez erdiestearen errua haiena dela pentsatzea ere ez da bidezkoa. Gizonezkoek zein emakumezkoek geure gain hartu behar ditugu dagozkigun erantzukizunak.

Erakundeek emakumea politika eta lan merkatuan sartzeko mesedegarriak gertatuko liratekeen eta osagarritzko laguntza garrantzitsua emango lioketen gizarte-zerbitzuak garatu litzake, baina funtsezkoa jarrera da. Emakumeak berak erabaki behar du arriskua onartzen ote duen eta arriskuari aurre egiteko borrokatuko ote den. Egokiena borrokatu beharrik ez izatea izango litzateke, baina oraingoz behintzat hala da. Etorkizunean, seguraski, ez da borrokatu beharrik izango, baina oraingoz borroka nahitaezkoa da, inortxok ere ez baitu ezer oparitzen.”

POLITIKARIA

Lanbidea

“Gizonezkoei kostatu egiten zaie beren botere-kotak lagatzea, horixe da emakumezkoen oztopo nagusia. Erantzukizun politikoa beraiei dagokien zerbait dela uste dute.

Politikagintzan egin dudana lanari 10 bat ematen diot. Ez dut neure burua lan egin gabe ikusten, burua galduko nuke. Etxekoandre jasanezina izango nintzakete. Bizi izateko lanaren pizgarria behar dut eta lan hori interesgarria bada, emakume pribilegiatua sentitzen naiz.

Gizonezkoek ez dute botere gutxiago izan nahi, horretan datza emakumezkoen arazo nagusia, haiek beti izan dira boterearen jabe eta hura galtzearen beldur dira. Erantzukizun politikoa beraiei dagokiela eta emakumezkoak gauza batzutarako bai, baina beste batzutan hobe gaudela kanpoan uste dute. Gainera, ez dugula beraiek adina balio pentsatzen dute, ez dute emakumearen gaitasunean sinesten; ez dute emakumezko agintzen ikusten eta hori gure prestakuntza-ezarengatik gertatzen omen da.

Politikagintzan, emakumeok erantzukizun publikoaren beldur izaten gara, jendaurrean hitz egiteko beldurrak, eskolatik bertatik inoiz ere baitzaigu gure presentzia eskatu. Otzanak izaten irakatsi digute. Ridikuloa egiteko beldur gaude; gizonezkoek, aldiz, ez dute beldurrik, jendaurrean aritzera ohituta baitaude eta berezkotasunez aritu ere, esateko gauza handirik ez izan arren.”

Familia

“Ni urruneko ama naiz. Erantzukizun profesional handia dugun emakume gehienak errudun sentitzen gara batzutan. Halako sentimenduak izaten ditugu arazoren bat dagoenean, seme-alabaren bat gaixorik, ikastetxea, etab. Semea ohean 40º-ko sukarrak laga eta hegazkina hartu beharra, ondo atendituta egongo dela jakinda ere, oso gogorra da.

Horretaz askotan hitz egiten dut haurrekin eta ulertzen dute, baina, nolanahi ere, kontzientzia txar hori emakume guztiok dugula uste dut. Nik ez diet gabeziarik nabaritzen amarekin etengabe ez egoteagatik, ez ditut horregatik triste ikusten ere, bestela egun osoan egongo lirateke nire ondoan, eta ez da halakorik gertatzen. Dena den, arazo larriak direnean, seme-alabek dute lehentasuna.”

Etxea

“Etxean beste emakume batek ordezkatzan nau, etxetik kanpo sarritan izaten bainaiz. Otsein bat dut duela hamar urtetik. Hark betetzen du amaren eginkizuna, sentimenduei eta etxeko zereginei dagokiena, eta nik aitarena, aginduak ematen ditut, ordainketak egin eta kontrolatu. Orain arte oso ondo atondu gara. Neskamea eta biok ohiko bikote bat bezala gaude, gauez familiaren arazoez mintzatzen garela.

Seme-alabak erabat autoaskiak dira eta oso arduratsuak bata bestearekin. Lan-taldea osatzen dute eta bakoitzak badaki zer egin behar duen. Etxean arau batzuk ezarri ditugu eta bakoitzak bere erantzukizuna eta bere jarduketa-arloa du familia barruan: mahai prestatu, garbigailua kirol arrokekin martxan jarri, etab. Asteburuetan denon artean egiten dugu etxeko lana.

Ez dut gizarte-bizitzarik, adiskideekin telefonoz baino ez dut hitz egiten. Lana bukatzen dudanean, etxeratu, haurrak oheratu eta telebista ikusiz gero, gustura nago.”

Aldaketak

“Lana eta familia bateragarriak izateko heziera aldatu behar da, horixe da abiapuntua, gizarte-ohiturak aldatzea bai familia barruan eta bai hezkuntzan ere.

Emakumeek postu estrategikoetara sartuz doazen neurrian amaituko dira haien presentziari buruzko eztabaidak. Presentzia hori ekintza positiborako neurrien bitartez lortuko da, kuotak exijituz. Zenbait gauzatan ez dago amore ematerik; gerora naturalizat hartuko dira gizarte-bizitzan.

Etorkizunean hala izango da. Emakumeok bat egin behar dugu, taldeetan elkartu. Ezinbestekoa da geure burua bultzatu eta gizonezkoei erakustea ez garela mehatxu bat haientzat.”

POLITIKARIA

Lanbidea

“Emakumeak, oro har, ez gara hain lehiatzaileak, eta politikagintzan norgehiagoka da nagusi, eta politikagintzan diharduten emakumeek prestakuntza bikaina badute ere, ez gara dinamika horretan sartuko. Kongresuan, emakumezkoen ikasketa-maila gizonezkoena baino hobea da, emakumezko lizentziatuen indizea oso handia da. Hala ere, gure jarrera askoz ere pasiboagoa da, gezurreko apaltasuna eta agresibitate txikiagoa.

Bilera politikoak gizonezkoak izan ohi dira gehienak, zure ahotsa eta iritzia emakume batenak izateagatik hain zuzen baloratzen dira, batzutan tentsioen, desakordioen edo interpretazio okerren aringarri izaten zara. Adostasunaren aldeko lana egiten duzu.

Adostasuna bilatzen dugu, iritzi ezberdinak onartzen ditugu eta irekiagoak gara. Horixe bizi izan dut politikagintzan, taldekide gehienak emakumezkoak ginenean, zeure alderdikideekin baino errazago konpontzen ziren arazoak.

Gure arteko lagunkidetasuna garrantzitsua da, iritziak talde-iritzi bihurtu behar ditugu, gertatzen dena amankomunean jarri eta aztertzen konpontzen ahalegindu.”

Familia

“Nire senarraren jarrera funtsezkoa izan zen diputatu izaterakoan, Madrilera behin eta berriz joan beharra baitzegoen. Hura politikagintzan murgildurik dago eta diputatu izateko aukera ez alferrik galtzeko esaten zidan, zerbait interesgarria egitera animatu, neure buruari iruzur ez egitera, familiarekiko ardurengatik zalantzan nengoen eta.

Haiek beti bizi izan dute ni etxetik kanpo egon izana. Nire ama arduratu da haietaz eta lasai izan naiz. Batzutan, seme-alabez gutxi arduratu izanaren halako zentzazio bat izan dut, baina ez daukat errudun-sentimendurik, neska-mutil jator eta zorientsuak baitira.

Ez zait hala egin izana damutzen, bizitzan aukeratu beharra baitago, eta inoiz ere ez baitakizu familiarengatik zerbait uzten duzunean gero damutu eta frustrazioa sentituko ote duzun. Zerbait onartzeko aukera bakarra izan dezakezu eta konpromezua hartu behar da.”

Etxea

“Nik etxeakoandrearen tradiziozko eredu klasikoa hartu dut neure gain, etxeako erantzukizunik ez eskatzea ez seme-alabei, ez eta senarrari ere.

Antolamendu kontuetan ez naiz oso txukuna eta ez dut sekula ere zerrendarik egiten, dena buruan daukadala pentsatzen dut. Aspaldi honetan zerrendak egiten hasia naiz gauza berbera hainbat aldiz ez erosteko. Ez naiz etxearekin itsutzen; egin gabe badago, bada, dagoela, ez dio axola, eta zerbait ez badago, berdin.

Emakume profesionalok, gizonezkoek ez bezala, bikoiztu eta aldi berean hainbat gauza egin eta pentsatzeko gaitasuna dugu.

Senarrak, etxean, gogo ona erakusten du eta ahal duen guztian laguntzen dit (barre). Halako baten, esnerik ez badago, erosi ere egin daitekeela bururatzen zaio. Nire senarraren jarrera inoiz ere ez zaigu istilu-bide gertatu, ni etxeko kontuetan oso kontserbadorea naiz eta, bestelako egitekorik ere ez neukalako, agian, eta sukaldean aritzea atsegin dudalako. Gure bikotean al-daketak egitea ia ezinezkoa da, ohitura oso errotuak dauzkagu eta: etxean, mahaian gaudenean, neu jaikitzen naiz eta konturatu gabe egiten dut.”

POLITIKARIA

Lanbidea

“Politikagintzan ez da sexuarengatik inor baztertzen, gehien balio duenak, asmorik handienak dituenak edo politikagintzari denbora gehien ematen dionak egiten du gora.

Nire iritziz gaizki dauden gauzak aldatzearren dihardut politikagintzan.

Alderdiko bilerak goizaldera arte luzatu arren, gizonezkoek inoiz ere ez dute presarik, emakumezkoak, aitzitik, harrapaladan abiatzen gara etxeruntz. Haiek lasaiago gera daitezke, intendentzia zerbitzua erabat antolatua dute eta.

Emakumeak inguruan hainbeste oztopo aurkitzen dituenek, ez du beste emakume bati laguntzeko astirik izaten. Emakume guztiok batera bultz egitea primerakoa litzateke, denon indarrak batuta, ez legoke gu geldituko gintuenik.”

Familia

“Ez dio axola nik status hobea izateak, etxetik kanpoko egonaldiak gertatzen zaizkio jasangaitzak; beharrezkoa iruditzen zaio baina ez du gogoko. Beti izan dut haren laguntza nire karrera politikoan. Nire lanbidearen garapenaren aurka jarri izan balitz, ezkontza hautsia izango zatekeen, alabaina, ezkontzen zarenean, aukeratu egiten duzu eta badakizu zure gauzak errespetatzen dituen. Bikotearen arrakastaren funtsa elkar ezagutzean eta bakoitzak zer ematen duen jakitean datza. Nire senarra eta ni oso elkarturik egon gara.

Inoiz ere ez dut errudun-sentimendurik izan, haserraldiak bai, haien gauza asko galdu izanagatik, baina, hala ere, badakit, seme-alabekin denbora gehiago eman izan banu, ez nintzatekeena gehiago gozatuko. Lanean eman ez dudana denbora guztia haiekin eman dut, horregatik, niretzat oso gutxi gertatu zait; oraindik ere oso amazuloak dira eta menpekotasun handia dute nirekiko, baina arduratsuagoak dira eta edozertan laguntzen dute.”

Etxea

“Dena txukun-txukun antolaturik dut, jakina, nire etxea anarkia hutsa da, komuna bat. Nire seme-alabek berdintasuna hau dela ikasi dute eta beste ume batzuk hobeto bizi badira, eurek beste era batera bizi direla, bizimodua askoz ere aktiboagoa eta gogorragoa dutela. Zeregin guztietan laguntzen dute, bai eta nire senarrak ere.

Nire senarra ez da etxekogizon izatera heldu. Emakumearen ohikoa neuk daramat oraingo, hala nola, etxeko buru-erantzukizuna, alabaina, bion artean planifikatzen dugu ia den-dena eta beharrezko guztia egiten du tolesgabe, arazo barik.

Ez dut astialdiaz gozatzeko aukerarik izan. Orain abiada bizian doan motor baten gainean nago, zergatik?, bada beharbada, ezerezetik ihes egiteko; hainbat bizitza metatu ditut, hau oso iragankorra eta pixkat zozoa baita; baina, agian, izarretara begira dagoena hobeto bizi da, baina nik gauza berrietan saiatzen naiz, bide berriak urratzen.”

PROFESIONAL LIBERALA

Lanbidea

“Medikuntza publikoan ez dago sexuaren araberako diskriminaziorik medikoen artean. Medikuntza pribatuan, berriz, emakume izateak mesede egin didalakoan nago. Zenbait gaixok nahiago zuten emakumezkoa etxeko medikutzat eta horregatik aukeratu naute, nahiz eta 17 urtetan zehar etengabeko egin dudan lanak ere bere eragina izan.

Profesional liberal orok txandakatzen ditu bere lan-orduak eta norberarentzakoak. Nik astean bi arratsalde uzten ditut nire alabentzat. Bizitza ordutegi-puzzle bihurtzen da, baina azkenean zeure bizitzari uko egiten diozu. Nik zaletasunak, adiskideak, olgeta atsegingarriak galdu ditut, eta haiek berreskuratzeko asmoa dut, baina haurrak txikiak direnean, hainbat gauzari uko eginez antolatzen duzu bizimodua, uko egin eta uko eginez.

Nik estigma bat dut eta ezin dut kendu, hau da, ezin ditudala etxeko zenbait betebeharrak utzi. Arrazoiak aurkitzen dituzu, ulertu ere bai, baina ezin utzi: egin behar duzuna egiten duzu, emakumearena eta amarena betetzeko irakatsi eta sarrarazi dizutena.”

Familia

“Familia bultzatzearen emakumea etxean geratu behar dela eta umeak zaindu behar dituela aldarrikatzen duten joera berri hauek izutu egiten naute. Halabehar eskasa da hori edonorentzat.

Beste hautabidea lanbidean eta gizartean aritzearen mesedetan famili bizitzari uko egitea da; horri ere arriskugarria deritzot, gizarte-mailako eta giza-mailako beste zirkunstantzia batzuren-gatik.

Nire iritziz, aitatasunagatikoko bajak konplexuak dira, amak ematen baitie titia seme-alabei, eta hori oso garrantzitsua da. Naturak ezarritako lokarriekiko begirunez jokatu behar dugu, ez da naturaren aurka jo behar. Nire ustez amari lagundu behar zaio.

Senarrak alabekin ez du denbora apur bat ere ematen. Noiz edo noiz bakarrik egiten du, nik ezin eta eskatzen diodanean. Egonarriz eramaten dut, horretara egokitu naiz, nirekin bizi den pertsonaren ezaugarriengatik, ez hala izan behar duelako.”

Etxea

“Etxearen antolamendua, atsegin dudalako ere hartzen dut neure gain, ez dut negatibotzat jotzen, nahiz eta batzutan gogaitu egiten nauen. Ez dakit zergatik daramadan neuk, ez dut ideiarik

ere, antzinako kontua dela iruditzen zait. Ni familia oso tradizional batengandik nator, rol oso tradizionalak zituen, eta nire senarra ere bai. Lehendabiziko egunetik argi eta garbi ikusi nuen zein zen nire eginkizuna etxean eta inoiz ere ez naiz horren kontra bete-betean jarri, lana materialki egin beharrik izan ez dudalako ere izan daiteke, beti izan baitut laguntza etxean.

Nahiago izan dut beti soldataren zati bat galtzea etxean laguntza izatearren.

Nire senarrari ezin diot etxeko ezertaz arduratzeko esan, beste arrazoi batzuren artean oso lanpeturik dagoelako. Etxeko erantzukizunak bere gain har zitzen eskatu izan banio, gatazka izango zatekeen gure artean, eta ez zait halakorik interesatzen, batez ere beste hautabide batzuk ditudanean. Haren laguntza folklore hutsa da, norbait datorrenean aperitiboak prestatzea esate baterako.

Emakumezkoak, etxeko egoeraren aurrean, bere buruaz beste egin edo barre egitea dute, logikoki barre egitea da bide zuzena. Batzutan zera pentsatzen dut: leihotik jauzi edo barre egingo dut, eta jakina, beti aukeratu dut barre egitea.”

Aldaketak

“Belaunaldi berrietakoek beste era batera antolatuko dituzte bizimodu profesionala eta biko-tearena. Gu bitarteko belaunaldia gara, gauden tokira heltzeko aparteko ahalegina egin behar izan dugunok. Gure ondorengo emakumeek gehiago lagunduko dieten senarrak izango dituzte, beste era batera antolatutako etxeak, erosoagoak. Gizartea ere aldatua izango da eta emakumeak ez du etxeko zenbait gauza uzterik ez dagoela ezartzen duen estigmatik izango.

Emakumeek lanean baldintza berdinetan jarduteko, hainbat arazok konponduak izan beharko dute: haurren zaintza, haurtzaindegi bikainekin; enpresetan lanaldi malguak izatea; eta emakumeak enpresetan lan egitea bultzatzeko legeria aldatu, emakumeak kontratatzen dituen enpresariari laguntzak emanez.”

PROFESIONAL LIBERALA

Lanbidea

“Emakumea gizona baino tematsuagoa da lanean, baina, enpresak traba gehiago jartzen dizkiolako, gehiago kostatzen zaio goiko lanpostuetara heltzea; bazterketa hau are nabarmenagoa da siderurgi enpresetan, baina beste arlo batzutan ere, seme-alabak baditu batik bat, ez diote sarbiderik uzten.

Emakumeak seigarren zentzua deritzona du, gizonezkoak somatu ere egiten ez duena. Intuitiboagoa da eta hori garrantzitsua da enpresa-mailako erabakietan. Gizonezkoak den-dena oso kontrolaturik izan ezik ez du erabakirik hartzen.

Badira erantzukizuneko lanpostuen aurrean atzera egiten duten emakumeak, baina, baita beste muturrekoak ere, hau da, edozer egiteko prest daudenak, eta norbait zapaldu behar badute, bada, zapaldu egiten dute eta kitto. Batzutan, banakako elkarriketan, hiltzera doaz. Rol oso zorrotz eta lehiatzaileaz azaltzen dira. Rol hau 30-40 urte bitarteko emakumeengan nabari da.”

Etxea

“Noizbait ezkontzen banaiz, lanean jarraituko dut eta etxeko erantzukizuna biona izango da, elkarbanatua; lanak gogoko ditugunak aintzat harturik banatuko ditugu. Oraingo lanbide-egoera lortzeko egin dudana ahaleginari ez diot inola ere uko egingo. Ezin onar dezaket gizonezkoak etxeko erantzukizunik ez izatea, zeren, hark etxetik kanpo lan egiten badu, emakumeak ere bai.”

Familia

“Nire lanarekin ez daukat inortaz arduratzerik, ezin nezake seme-alabarik izan. Urte batzuren buruan, agian, familia eratuko dut; orain ezin dut.”

Aldaketak

“Gauza asko aldatu behar dira, edozeinentzako, emakume zein gizonezkoarentzako lanaldi erdiak, esaterako, garrantzitsuak izan daitezke, horrela beste erantzukizun batzuk izan litzakete.

Emakumeak etxeko arazoa bere bikotekoarekin negoziatu behar du, ez du berari dagokion arduratzat hartu behar aurretiaz. Mugak ez badira elkarbizitzaren hasieran ezartzen, gerora zailagoa da ohiturak aldaraztea.”

PROFESIONAL LIBERALA

Lanbidea

“Emakumezko arkitektoen gehienek Administrazioan lan egitearen aldeko apustua egiten dute, bere kabuz lan egiten dutenean baino ospe hobea lortzen baitute. Gure lanbidea gizonezkoena izan da tradizioz eta matxismoa oso nabarmena da. Bezeroei errezeloa antzematen zaie bulegora heltzen direnean; hiru emakume garela ikusi eta proiektua agintzeko erabakia berandutu egiten da. Zenbaitek adierazpen paternalistak ere egiten dituzte, emakumeak izanik sukaldea hobeto diseinatuko diezula eta antzekoak...”

Etengabe erakutsi behar duzu gizonezko batek adina balio duzula. Lanak lortzea gizonezko lan-kideei baino gehiago kostatzen zaigula uste dut; zenbait bezerok, obra amaitu ondoren, hasieran proiektua hiru emakumezkoari agindu izanaren beldur zirela aitortu digute.

Umeak txikiak direlako, eta nire senarra bere lanbidean zeharo aritzeko ere, lanaren zati bati uko egin behar izan diot. Hura oso goizerik irten eta oso berandu etxeratzen da eta horrela, ez bata ez besteak, ez genituzkeen umeak ikusiko.

Arazorik larrienak obrako arduradunekin izaten dira, badirudi ez zaiela bat ere atsegin emakume batek zer egin behar duten agintzea. Zerbait galdetu behar dutenean, aparejadoreari galdetzen diote, niregana jo beharrean. Begirunea lortzeko, berriz, jarrera zorrotzagoak eta gogorragoak agertu behar ditut; obretara ogro baten moduan joan behar duzu eta ez da bat ere atsegina.

Obra batera heltzen zara zuzendari lana egitera eta langileen esamesak entzun behar izaten dituzu, ederra zarela, etab.

Beste arkitekto baten bazkide den emakumezko arkitekto adiskide bat dut eta elkarrekin egiten dituzten obrak gizonezkoak egindakotzat hartzen dira; nire adiskidea ez balego bezala eta, jakina, proiektuak bienak dira.”

Familia

“Hasieran biok geneukan status berdina, baina, behin ezkonduz gero, ni seme-alaben ardura izan dut eta hark gora egin du enpresan, eta gainera, une honetan, krisialdia dela eta, ez dut lan handirik.

Nire senarrak berak bezala lan egin nezala nahiko luke, baina ez dut uste etxeko erantzukizunak elkarbanatzeko prest egongo litzatekeenik.”

Etxea

“Batzutan, etxeko borroka galdua dudala pentsatzen dut, beste batzutan, ordea, baikorragoa naiz. Etxeko eginkizunak direla eta gatazkaren bat sortzen bada, arindu egiten dut, gauza garantzitsuagoak daude eta.

Asteburuetan laguntzeko oso nekatuta dagoela esaten du, baina ni ere nekatua izaten naiz.”

Aldaketak

“Amek berdin hezi beharko lituzkete semeak zein alabak, etxean bizi izan duzuna gerora ere bizi izaten baita eta, horrenbestez, mutilek, ezkontzen direnean, etxeko lanak emaztearekin elkarbanatuko dituzte.”

PROFESIONAL LIBERALA

Lanbidea

“Asko borrokatu behar izaten dut nire lanaren alde, konpromezuzkoa eta abangoardiakoa baita; nire bizitza profesionala gizonezko lankideena baino askoz ere gogorragoa izan da. Emakumezko pintatzailearen sormen-lana edo aintzindari-jarduna ez da aintzakotzat hartzen. Emakumezko pintatzaile askok, oso onak direnak, arazoak dituzte kanpora irten eta bere lana aintzakotzat hartua izan dadin. Pinturaren historia da horren erakusgarri. Emakumezkoa bazterturik dago beste gizarte-arlo batzutan bezala. Deigarria eta sumingarria da. Oraingoz, gizonezko pintatzaileak harrera hobe du, baita bere lanak ere.

Emakumezkoek betegabeko eginkizun bat dugu: gure segurantzaren garatzea, haiek bezain gaitz gaitz sentitzea, elkarlehiarako hobeto prestatzea, eskubide guztiak exijitu eta geure burua zer-bait ematen zaion edo laguntzen zaion gizakitzat ez hartzea. Ez gara gutxiago ezein mailatan, batzutan, aitzitik, emozionalean esate baterako, hobeak gara.

Arte munduan diskriminatua sentitu naiz, zeren eta curriculum bat, lan bat eta aldeko kritikak izan arren, zenbaitetan ez baita nire lana aukeratu. Diskriminazio hau ez da nirekikoa soilik, emakumezko pintatzaile guztiekikoa baizik.

Beti izan dut bokazio nabarmena; nire lana oso gogobetegarri dut; nire alabekin batera, nire bizitzako gauzarik garrantzitsuenak dira, gainontzeko guztia atzerago dago.

Gizarte-frustrazio ikaragarria jasan dudalako dihardut pinturan, pintura-lanak nire sentimenduen adierazgarri izan daitezten. Nire duintasuna lortzeko lan egiten dut. Nire lanaren zabalkuntza neurere buruarekiko erronka da.

Pertsona batentzat bere burujabetasuna garatzea da garrantzizkoa, ez ekonomikoa soilik, emozionala, psikologikoa eta morala baizik.

Emakumezkoen egikera ezberdina nabari da pinturan, agian sentitzeko erari dagokiona, izan ere, gizonezkoen sentitzeko era eta emakumezkoena ezberdinak baitira, eta pinturan sentimendua isladatzen da.

Emakumezko pintore batzuek euren emakumezko izakerari uko egin eta gizonezkoen jokabideei jarraitzen diete. Norberaren buruari iruzur egitea da, gizonezkoen tokian egoteko egiten baitute, baloratuak izateko, agian. Nire ustez ez da inoren tokia bete behar, norberarena baino. Bakoitzak bere nortasun eta izakerari eusteko eskubidea du, emakumeok ez dugu gizonezko izan behar gizartean toki bat izateko.”

Familia

“Beste bikote bat eratuko bagenu, erabateko berdintasuna eskatuko nioke. Biok lanean, biok maitasunaren alde jarreraz, biok seme-alaben arduradun, etxeko guztiaren ardurakide edo gauza konkretuetan akordioetara heltzea. Bikoterik gabe nago, ez baitut planteamendu hau onartzen duen gizonezkorik aurkitu.

Gizarteak bikoterik gabe zaudela gogorarazten dizu, baina, egia esanda, bikotekidea ez dela beharrezkoa uste dut. Hezieran, ordea, emozionala eta psikologikoki gizonezkoaren menpe egon behar duzula irakatsi dizute. Gizarteak hari eman dio gaitasun eta aginpide osoa.

Alabak txikiak izan ziren bitartean, aski alboraturik izan nuen nire lanaren promozioa, baina, ez dut uste nire lanbidea eragotzi didatenik. Alabei denbora asko eman behar izan diet, nire senar ohia ez zelako haietaz ezertxo ere arduratu.

Nire gurasoen, nire neben, nire senarraren, nire ikasleen, nire alaben erantzukizun guztia izan eta sentitu dut nire bizkar gainean; emakumeok munduko amak gara eta mundu guztiaren ama izan behar dugu, eta hori zama jasanezina da. Nahikoa da norberaren seme-alaben ama izatea, gainontzekoekiko loturak libratu egin behar dira.”

Aldaketak

“Gizarteak balio handiagoa eman diezaiola bizitza emozionalari eta, beraz, emakumeen gaitasun afektiboari, gaixo, haur eta zaharrenganako arretari. Bizitzarekiko harremanari garrantzi gehiago eman eta ondasun materialen produkzioari gutxiago.

Emakumeek beraien gaitasunez jabe daitezela eta gizonezkoek euren gabeziez, gizonari jaio-tzeagatik bakarrik gaitasunak aintzat hartzen zaizkion bitartean, emakumeari etengabe gogoratzen baitzaizkio beren ezigaitasunak.

Erantzukizun moral eta afektiboen banaketa da helbururik zailena; lanarena erdieskorragoa da eta, hein batean, lortua da jadanik.

Eskubideen aldeko borroka norberaren duintasunaren aldeko borroka bilakatzen da eta min-garria eta taiugabea da.”

PROFESIONAL LIBERALA

Lanbidea

“Pintatzetik soilik bizitzea ezinezkoa da. Emakume batengan, gainera, pintura ez da lanbidetzat hartzen, astialdiko jardueratzat, hobbytzat baizik.

Pertsona batzuk ez dute emakumezkoen pintura-lanik erosten, haren lanbideak iraungo ote duen, ibilbide serioa izango ote duen zalantzan jartzen dutelako. Gizonezko pintatzaileekin ez da halakorik gertatzen, haren lana bizitza osorako dela uste baitute; gizonezkoa serioagoa omen da, ibilbide profesinal luzeagoa somatzen zaio, merkatuan sartuta dago, elkarlehiarako prestatuagoa.

Oso gogoko dut nire lana, ez nuke ezergatik aldatuko, lehen tokian dago nire bizitzan. Nire lanbideari eustea edo nire ezkontza salbatzea aukeratu beharko banu, nire lanbidea aukeratuko nuke, nire lanbidea neu naizelako, eta hura kenduko balidate, hilda bezala izango bainintzateke.

Inguruan dudana ez zait gehiegi gustatzen eta nire mundu berezia sortzen dut, horrela errealizatzen ahalgintzen naiz.

Inguruan dudan guztiak bultzatzen nau pintatzera, ez dut ordurik, pintura bizi egiten dut.

Emakumezkoaren garapen profesionalerako oztoporik handienak etxean daude; laguntzarik ez baduzu, lanbideari uko egin, erdi-maila batean geratu edo, bestela, etxeari uko egitea beste erremediorik ez duzu.

Pintura-gaitzat nire seme-alaben erretratuak hartu izana memelokeriatzat jo dute, Picassori, ordea, inork ere ez zion ezer esan berarenek pintatu zituenean. Nire koadro baten prezioa jaisten ere ahalegindu dira, lanbidez pintorea den nire senarrari, aldiz, inoiz ere ez zaio halakorik gertatu.”

Familia

“Seme-alabena eragozpena ez baina zama bat izan da, psikologikoa ez ezik, bai eta fisikoa ere. Sarritan pintatu dut, alaba lepotik zintzilik nuen bitartean, semearen eskola-lanei begira eta lapikoari eragiten niola. Lan asko egin dut. Orain laguntzen didate eta ulertzen dute nire lana, baina, laurak txikiak zirenean, gaua heltzean, askotan esaten nion neure buruari: Jainkoa, heriotzak atsedena badakar, zorionekoa. Hain abaildurik nengoen...”

Etxea

“Akatsak ditut bai seme-alabekin eta bai etxearekin ere, nire lanbideak zurgatu egiten bainau, baina ez naiz errudun sentitzen, ez baitut uste betebeharrak hori neuri bakarrik dagokidanik.

Ni ez naiz etxeari guztiz emana den ama baten legez arduratzen haurrez. Pintatzen ari naizenean, nire denbora errespeta dezatela eskatzen dut. Haiak, agian, ez dira zorigaitzeko ama ba-

tekin bizi izan, baina bai beste era bateko amarekin; orain mirestu egiten dute nire lana. Nire lanbidean jardun beharra oso argi izan dut beti, bai eta orain ere.

Txikiak zirenean, nire senarra arduratu da umeez, bainatzeaz, etab., baina haien ardura nagusia neuk izan dut, gizonetzkoek aitortu ez arren emakumea beti arduratzen da gehiago etxeaz eta seme-alabez.

Nire aita bezalakoa izan nahi izango nukeen, etxean seme-alaben txeraz besterik ez baitzen arduratzen, ez maindireak aldatu beharraz, etab. Etxearen antolamendua oso astuna da, emakumetzkoek egokitu zaigun zama astuna. Bikoteko besterekin banatu beharko litzateke zama hau.”

Aldaketak

“Ohiturak aldatu eta gizonetzkoek matxitoen pribilegioek kendu beharko litzazkieke.

Botere handiagoa izan behar dugu gizartean eta solidaritate handiagoa emakumeen artean, elkarri gutxiago kritikatu eta elkartasun handiagoa behar dugu. Gizonetzkoa solidarioagoa da bere sexukoekin, oso lehiazalea izan arren, agian, horregatik heltzen dira gorago: ondokoarekin alderatu eta gaingintzen ahalegintzen da.”

2. EZAUGARRI SOZIODEMOGRAFIKOAK

Orr.

2.1.	Adinaren araberako banaketa	125
2.2.	Egoera zibila	126
2.3.	Seme-alaben kopurua	126
2.4.	Seme-alaben adinak	127
2.5.	Ikasketa-maila	127
2.6.	Lanbidekako banaketa	128

3. LANBIDEA

3.1.	Ikasketen eta lanbidearen arteko lotura	131
3.2.	Produkzio-lanean egunero ematen diren orduak	132
3.3.	Lanbidearen eta lanaldiaren arteko lotura	132
3.4.	Lanaldi-mota	133
3.5.	Laneko diskriminazioak	134
3.6.	Produkzio-lanari buruzko iritziak eta jarrerak	135

4. FAMILIA

4.1.	Aitaren etxeko lana	141
4.2.	Nebek etxean eginiko lana	142
4.3.	Pareko erantzukizuna	143
4.4.	Pentsamolde eta jokabideen bilakaera amaren aldean	143
4.5.	Gizonezkoek produkzio-lanean egunero ematen dituzten orduak	144
4.6.	Lanen erkaketa	145
4.7.	Soldaten erkaketa	146
4.8.	Bikotekoaren iritzia emakumearen lanari buruz	146
4.9.	Ikasketa-mailaren eta produkzio-lanari buruz gizonezkoek duten iritziaren arteko lotura	146
4.10.	Amatasunaren ondoriozko arazoak lanpostuan	148
4.11.	Guraso-bajarako baimenari buruzko planteamendua	148
4.12.	Umetxoak zaintzeko erabili ohi diren estrategiak	149
4.13.	Lanbidearen eragina umetxoenganako estrategian	150
4.14.	Adinaren eragina umetxoenganako estrategian	150
4.15.	Adinaren eta ezustekoez arduratzearen arteko lotura	151
4.16.	Zeinek huts egiten du lanera ezustekoren bat denean?	151

4.17.	Seme-alabenganako dedikazio-aldiari dagokion erkaketa	152
4.18.	Gauetz jaikitzeak norberaren lanean duen eragina	153
4.19.	Haurrak zaintzeko beharrezkotzat jo direnak	153
4.20.	Aitatasun aktiboa	154
4.21.	Aitak seme-alabekin denbora gutxiago ematearen arrazoiak	155
4.22.	Bisita-araubidearen betetzea	156
4.23.	Oporrak	156
4.24.	Elikadura-pentsioen ordainketa	157
4.25.	Zahar edo minusbaliatuek zeinen familiarteko diren	158
4.26.	Zeinek zaintzen ditu pertsona zaharrak edo minusbaliatuak lanaldiak dirauen bitartean	158
4.27.	Pertsona zahar edo minusbaliatuentzako gizarte-zerbitzuak	158
4.28.	Familiari buruzko iritziak eta jarrerak	159

5. ETXEA

5.1.	Etxearen ardura	165
5.2.	Etxeako arazoak produkzio-lanean	166
5.3.	Etxean zenbat lan egiten duen bakoitzak	167
5.4.	Emakumearen adinaren eta gizonak etxean eginiko lanaren arteko lotura ...	169
5.5.	Emakumeak etxean eginiko lanaren eta gizonak eginikoaren arteko desberdintasunaren arrazoiak	169
5.6.	Etxeako lanak banatzeko estrategiak	171
5.7.	Ekimena etxeako lanetan	171
5.8.	Lan banaketa dela-eta sortutako eztabaidak	172
5.9.	Etxeako lanen ordutegia	172
5.10.	Seme-alaben laguntza etxean	173
5.11.	Emakumearen astialdia	174
5.12.	Gizonaren astialdia	175
5.13.	Etxeako lanari buruzko iritziak eta jarrerak	176
5.14.	Ikusten ez diren lanekiko gizarte-balorazioa	178

6. BALIABIDEAK

6.1.	Etxeakoan laguntzen duen bikotetik kanpoko pertsona	181
6.2.	Otseinen asteko lan-orduak	182
6.3.	Otseinen lan-mota	182
6.4.	Otseinen hileko soldata	183
6.5.	Haur eskolaz ez baliatzeko arrazoiak	185

7. ALDAKETAK

7.1.	Lanari, familiari eta etxeari buruzko balorazioa	191
7.2.	Publizitateko spoten eragina	191
7.3.	Lehenetsitako aldaketak	192

3. LANBIDEA	Orr.
1. Lanaldi-mota lanbideka	133
2. Etxetik kanpo lan egitea nahiago izatea, ikasketa-mailaren arabera	136
 4. FAMILIA	
3. Aitek etxean eginiko lana	142
4. Produkzio-lanean egunero emandako ordu-kopuruen erkaketa	145
5. Lanari eta amatasunari buruzko iritzia, ikasketa-mailaren arabera ("Haurrak txikiak diren bitartean, emakumeek etxean geratu behar dute")	160
 5. ETXEA	
6. Etxekoa produkzio-lanean, ikasketa-mailaren arabera	166
7. Etxean sexu batekoek eta bestekoek eginiko lanaren erkaketa	168
8. Alabek etxean laguntzen dutena, amen ikasketa-mailaren arabera	174
9. Ikasketa-mailaren araberako iritzia ("Haren laguntza lortzen saiatzea merezi du")	177
 6. BALIABIDEAK	
10. Haur eskolen erabilera, ikasketa-mailaren arabera	184

2.B

GALDE-SORTA

ETXETIK KANPO LAN EGITEN DUTEN EMAKUMEEI BURUZKO INKESTA

Inkesta zk.:
Herria:
Lanbidea:

Inkesta-egilea
Data

EMAKUNDE/Emakumearen Euskal Erakundeak, etxeko erantzukizunak dituzten eta, halaber, etxetik kanpo lan egiten duten emakumeen egoera ezagutu nahi du. Horregatik, galde-sorta honi erantzun diezaiozun eskatzen dizugu. Irado-kizunen bat egin nahi baduzu, inkestaren amaieran tarte bat duzu horretarako. Eskerrik asko zure laguntzagatik.

ERANTZUN AURRETIK, GALDERA BAKOITZARI LEGOZKIOKEEN ERANTZUN GUZTIAK IRAKURRI ETA AUKERATU DUZUN ERANTZUNAREN ZENBAKIA ZIRKULU BATEZ INGURATU.

01.G. ZENBAT URTE DUZU?

20-30 urte	1
31-40 urte	2
41-50 urte	3
50 urtetik gora	4

02.G. ZEIN DA ZURE EGUNGO EGOERA ZIBILA?

Ezkondua	1
Bikotean bizi naiz	2
Banandua/dibortziatua	3
Alarguna	4
Ezkongabea	5

03.G. NOLAKO IKASKETAK BURUTU DITUZU?

Lehen-mailakoak ere ez	1
Lehen-mailakoak/OHO	2
Oinarrizko batxilergoa/1.LH	3
Goi-mailako batxilergoa/2.LH	4
Erdi-mailako unibertsitatekoak	5
Goi-mailako unibertsitatekoak	6

04.G. ZURE AMAK ETXETIK KANPO LAN EGIN AL ZUEN EZKONDUA ZINELA?

Bai	1
Ez	2

05.G. ZURE AITAK ETXEKO ZEREGINETAN PARTE HARTZEN AL ZUEN?

Ezer ez	1
Zerbait	2
Nahikoa	3
Asko	4

Nebarik ez baduzu, jo ezazu 8. galderara. Nebak badituzu, berriz, erantzun hauek ere

06.G. NOLA TRATATU ZAITUZTE GURASOEK NEBEN ALDEAN?

Tratu ezberdina izan nuen zenbait gauzatan:	
ordutegietan, etxeko lanetan, ikasketetan, etab.	1
Mutilek zein neskek tratu berdina jaso genuen	2

07.G. NEBEK LAGUNTZEN AL ZUTEN ETXEKO ZEREGINETAN?

Ezer ez	1
Nik baino gutxiago	2
Nik adina	3
Nik baino gehiago	4

08.G. ZURE USTEZ, GIZONEK ETA EMAKUMEEK ETXEKO ERANTZUKIZUN BERDINKIDEAK IZAN BEHAR AL DITUZTE?

Bai	1
Ez	2
Ikusi behar	3

09.G. ZURE AMAK GIZONEZKOEN ETXEKO LANAZ PENTSATZEN ZURENAREN ALDEAN, ZURE PENTSAERA ALDATU AL DA?

Ezer ez	1
Zerbait	2
Nahikoa	3
Asko	4

10.G. ETA PRAKTIKAN, ZURE ETXEA ALDATU AL DA ZURE GURASOENAREN ALDEAN?

Ezer ez	1
Zerbait	2
Nahikoa	3
Asko	4

LANBIDEA. *Etxetik kanpoko lanari helduko diogu*

11.G. ZEIN DA ZURE LANBIDEA?

12.G. ZER ZARA SOLDATAPEKOA EDO AUTONOMOA?

Soldatapekoa	1
Autonomoa	2

13.G. ZENBAT ORDU EMATEN DUZU EGUNERO ZURE LANBIDEAN?

(Zenbat ordu gutxi gora-behera)

14.G. NOLAKOA DA ZURE ETXETIK KANPOKO LANALDIA?

Goizez baino ez	1
Arratsaldez baino ez	2
Goiz eta arratsaldez	3
Txandaka	4
Ordu soltetan	5

15.G. EMAKUMEZKOA IZATEAGATIK LANEAN DISKRIMINAZIORIK SOMATU AL DUZU?

(Erantzun bat baino gehiago eman dezakezu)

(1) Ez	1
(2) Bai, lanposturako aukeraketan	1
(3) Bai, lan berdina eginez, gizonetzko lankideek baino gutxiago irabazten dudalako	1
(4) Bai, lan baldintzetan	1
(5) Bai, igoeretan	1
(6) Bai, lankideekiko harremanetan	1
(7) Bai, beste gizonetzko batzuekiko harremanetan	1

16.G. ZER DERITZO/ZERITZON ZURE BIKOTEEKOAK ZUK ETXETIK KANPO LAN EGITEARI?

Nik etxean geratzea nahiago du/zuen	1
Berdin dio/zion, etxekoaz arduratzen banaiz	2
Berdin dio, etxekoaz gutxiago arduratu arren	3

17.G. ONDOKO ESALDIEKIKO ADOSTASUN-MAILA ADIERAZ EZAZU:

	GUZTIRA ADOS	NAHIKOA ADOS	ZALANTZAN	NAHIKOA DESADOS	GUZTIRA DESADOS
(1) Nahiago nuke etxean geratzea lanera joatea baino	1	2	3	4	5
(2) Lana aurkitzerakoan gizonetzkoek lehentasuna izatea logikoa da	1	2	3	4	5
(3) Etxetik kanpo lan egiteak neure burua baloratu eta burujabe sentiarazten nau	1	2	3	4	5
(4) Emakumeok etxe-antolaketaren arazoak gogoan dauzkagula laneratzen gara; gizonetzkoek, al-diz, ahaztu egiten dituzte etxetik irtetean	1	2	3	4	5
(5) Logikoa da familiaz eta etxeaz behar moduan arduratzeko emakumeok lanbidean gora egiteari uko egitea	1	2	3	4	5
(6) Etxearen erantzukizuna emakumezkoaren betebeharra da	1	2	3	4	5

SEME-ALABAK. Sema-alabei buruz hitz egingo dugu. 15 urtetik gorakoak badira, galderei haien haurtzaroa go-goan izanik erantzun, eta banandua bazara, bikotekoarekin bizi zineneko garaia gogoratu.

18.G. ZENBAT SEME-ALABA DUZU?

Idatzi zenbatekoa

Seme-alabarik ez baduzu, jo ezazu 37. galderara.

19.G. SEME-ALABA KOPURUA ETA ERDITZEKO UNEA LANAREN ARABERA AUKERATU AL ZENITUEN?

Bai 1

Ez 2

20.G. ZENBAT URTE DUTE ZURE SEME-ALABEK?

5 urte baino gutxiago 1

5-10 urte 2

11-15 urte 3

16-20 urte 4

20 urte baino gehiago 5

21.G. AMA IZATEAGATIK LANEAN ARAZORIK IZAN AL ZENUEN?

Bai 1

Ez 2

Orduan ez nintzen lanean ari 3

Ez baduzu arazorik izan, jo 23. galderara.

22.G. NOLAKO ARAZOAK?

(Erantzun bat baino gehiago aukera dezakezu)

(1) Aurpegi ilunak 1

(2) Aurkako adierazpenak 1

(3) Ginekologoarengana etab. joateko eragozpenak 1

(4) Lanetik botatzeko mehatxu ezkutua 1

(5) Lanetik bota 1

(6) Eragozpenak haurrak gaixorik egon direnean 1

(7) Lanbidean gora egiteko oztopoak 1

(8) Bestelako arazoak. Zer-nolakoak? 1

23.G. GURASO-BAJA GIZONEZKOAK HARTZEKO AUKERA PLANETATU AL ZENIOTEN ELKARRI?

Ez genion aukera hau elkarriz planteatu 1

Neuk hartzea erabaki genuen 2

Hark hartzea erabaki genuen 3

Hark ez luke inola ere hartuko 4

Garai hartan ez nuen etxetik kanpo lan egiten 5

24.G. ZU LANEAN ARI ZAREN EDO ZINEN BITARTEAN ZEINEK ZAIN- TZEN EDO ZAINDU DITU SEME-ALABAK 4 URTE BETE ARTE?

(Erantzun bat baino gehiago aukera dezakezu)

(1) Otseinak	1
(2) Haur eskolan (haurtzaindegian)	1
(3) Bikotekideak	1
(4) Amak/amaginarrebak	1
(5) Beste pertsona batek	1
(6) Orduan ez nuen etxetik kanpo lan egiten	1

25.G. ZEINEK BETETZEN DITU GEHIAGOTAN SEME-ALABENGANAKO ONDOKO ALDERDIAK, ZUK EDO BIKOTEKIDEAK?

	NEUK	BIKOTEKIDEAK
(1) Gaixorik daudenean zaindu	1	2
(2) Gauetz ohetik jaiki	1	2
(3) Paseatu	1	2
(4) Eskolako lanetan lagundu	1	2
(5) Etxean haiekin jolastu	1	2
(6) Entzun	1	2
(7) Maitasuna eman	1	2

26.G. GAUEZ ZEU JAIKI OHI BAZARA/BAZINEN, NOLAKO ERAGINA DU/ZUEN HORREK LANEAN?

Ez du eraginik	1
Zerbait	2
Nahikoa	3
Ez nuen etxetik kanpo lan egiten	4

27.G. SEME-ALABAK GAIXOTZEN DIRENEAN EDO EZUSTEKOREN BAT DENEAN, ZEINEK HUTS EGITEN DU/ZUEN LANERA EDO ALDA- TZEN DU/ZUEN ORDUTEGIA?

la beti neuk	1
la beti bikotekideak	2
Biok txandaka	3
Ez bata ez besteak	4

28.G. SEME-ALABEKIN GERTATUTAKO EZUSTEKOEZ ZEU ARDURATU- KO ZARELA JAKINA DA EDO BION ARTEAN ERABAKITZEN AL DU- ZUE ZEIN ARDURATUKO DEN?

Jakina da neu arduratuko naizena	1
Bion artean erabakitzen dugu	2

29.G. BIKOTEKIDEAK AITATASUN AKTIBOA BETETZEN DUELA, HAU DA, SEME-ALABAK ZAINTZEN ETA HAIETAZ EGUNERO ARDU- RATZEN BEHAR ADINA DENBORA EMATEN DUELA USTE AL DUZU?

Denbora oso gutxi ematen du	1
Denbora gutxi ematen du	2
Nahikoa denbora ematen du	3

30.G. EZ DELA BEHAR ADINA ARDURATZEN USTE BADUZU, ZERGATIK OTE DA?

(Erantzun bat baino gehiago aukera dezakezu)

(1) Ez du astirik	1
(2) Haurren zaintza neuri eman didate	1
(3) Nire esku uzten du	1
(4) Ez zaizkio haurrak atsegin	1
(5) Nahikoa egiten duela uste du	1
(6) Bestelako interesak ditu	1
(7) Gainontzeko aitek adina egiten duela uste du	1
(8) Beste arrazoi batzurengatik, zeintzuk?	1

Banandua bazara eta seme-alaben zaintza badagokizu, erantzun galdera hauet. Banandua ez bazara jo ezazu 35. galderara.

31.G. SENAR OHIAK ELIKADURA-PENTSIOA DAGOKIONEAN ORDAIN-TZEN AL DU?

Dagokionean ordaintzen du	1
Ordaintzen du, baina ez dagokionean	2
Nahi duenean ordaintzen du	3
Ez du ordaintzen	4

32.G. SENAR OHIAK SEME-ALABENGANAKO BISITALDIAK BETETZEN AL DITU?

Beti	1
la beti	2
Noizean behin	3
la inoiz ere ez	4

Betebeharrak betetzen baditu, jo ezazu hurrengo galderara. Osterantzean:

33.G. DAGOZKION OPORRALDIETAN HAIEKIN EGOTEN AL DA?

Bai	1
Ez	2
Batzutan	3

34.G. SALATU AL DUZU?

Bai	1
Ez	2
Ez da beharrezkoa	3

35.G. ZER JOTZEN DUZU BEHARREZKOTZAT SEME-ALABAK TXIKIAK DIREN EDO ZIREN BITARTEAN ZAINTEKO?

(Aukera ezazu erantzun bat)

Etiket kanpoko lanari uztea	1
Lanaldi murriztua	2
Otsein bat ordaindu ahal izatea	3
Haur eskola (haurtzaindegia) egokia	4
Nire bikotekoaren laguntza	5
Nire ama hurrez arduratzea	6
Ez dut ezer behar (izan)	7
Zera behar dut/beharko nukeen (idatz ezazu):	8

Haur eskolaz (haurtzaindegiaz) baliatu bazara, jo ezazu hurrengo galderara.

36.G. HAUR ESKOLARIK ERABILI EZ BADUZU, ZERGATIK EZ?

(Erantzun bat baino gehiago aukera dezakezu)

(1) Ez ditut haur eskolak atsegin	1
(2) Ez dut plazarik izan	1
(3) Garestiegia	1
(4) Ordutegi mugatuegia	1
(5) Nire etiket urrutiegi dago	1
(6) Ez du kalitatea ziurtatzen	1
(7) Beste arrazoi batzuk. Zeintzuk?	1

(Zure arduraean pertsona zahar edo minusbaliaturik ez baduzu, jo ezazu 40. galderara).

37.G. ZURE ARDURAEAN PERTSONA ZAHAR EDO MINUSBALIATURIK BADUZU, ZEINEK ZAINTEZEN DU ZU LANEAN ARI ZAREN BITARTEAN?

Ez du laguntzarik behar, bere kabuz baliatzen da	1
Egoitzan	2
Eguneko edo birgaikuntza zentroan	3
Otseinak	4
Etxe-laguntzaileak	5
Familiarteko batek	6
Beste pertsona batek	7

38.G. ZEINEN FAMILIARTEKOA DA ZUREA EDO BIKOTEKIDEARENA?

Nirea	1
Nire bikotekidearena	2
Ez bata ez bestearena	3

39.G. PERTSONA ZAHAR EDO MINUSBALIATUREN BAT ZAINDU BEHAR-KO BAZENU, ZEIN GIZARTE-ZERBITZU GALDATUKO ZENUKE?

(Aukera ezazu erantzun bat)

Egoitza	1
Eguneko zentroa	2
Etxeko laguntza	3
Dirulaguntzak	4
Bestelakoak. Zeintzuk?	5

40.G. ONDOKO ESALDIEKIKO ADOSTASUN-MAILA ADIERAZ EZAZU:

	GUZTIRA ADOS	NAHIKOA ADOS	ZALANTZAN	NAHIKOA DESADOS	GUZTIRA DESADOS
(1) Nahiago ditut dirulaguntzak diruz lagundutako haurtzaindegiak baino	1	2	3	4	5
(2) Mutilek zein neskek berdin lagundu behar dute etxeko zereginetan	1	2	3	4	5
(3) Etxetik kanpo lan egiteko irrika dela eta, emakumearen amasentsibilitatea galtzen ari da	1	2	3	4	5
(4) Emakumeok, inori mesede egitearren sarritan uzten ditugu alde batera gure nahiak	1	2	3	4	5
(5) Gizonezkoek zein emakumezkoek gaitasun berdina dute seme-alabez arduratzeko, aski da nahi izan eta ikastea	1	2	3	4	5
(6) Seme-alabak txikiak diren bitartean emakumeek etxean geratu behar dute	1	2	3	4	5
(7) Seme-alabez arduratzen diren gizonezkoek beren afektibitatea garatu eta aitatasunaz jabetzen dira	1	2	3	4	5
(8) Ama/aita izateagatiko baja emakumeak hartu behar du beti	1	2	3	4	5

ETXEA. Etxeko lanei helduko diegu.

41.G. ZENBAT PERTSONA BIZI DIRA ZURE ETXEAN, ZEU BARNE?

ldatz ezazu pertsona-kp.:

Banandua bazara, bikotekidearekin bizi zineneko garai gogoan izanik erantzun.

42.G. ZENBAT ORDU EMATEN DITU/ZITUEN BIKOTEKIDEAK BERE LAN-BIDEAN?

- (1) Idatz ezazu ordu-kp.: 1
 (2) Ez du lanik egiten, langabetua/ezindua da 1

43.G. BIKOTEKIDEAREN LANA ZUREA BAINO GARRANTZITSUAGOA DELA/ZELA USTE AL DUZU?

- Berdin 1
 Harena garrantzitsuagoa 2
 Nirea garrantzitsuagoa 3

44.G. BIOTATIK ZEINEK IRABAZTEN DU/ZUEN GEHIAGO?

- Hark 1
 Nik 2
 Berdintsu 3

45.G. ZEINEK ANTOLATZEN DU ETA ARDURATZEN DA ETXEAZ?

- Nik 1
 Bikotekideak 2
 Bion artean 3
 Amak/amaginarrebak 4
 Beste pertsona batek 5

46.G. ETXETIK KANPO LANEAN ARI ZARELA, ASKOTAN GOGORATZEN ZARA ETXEKO EDO SEME-ALABEN ARAZOEZ?

- Sarritan 1
 Askotan 2
 Noizean behin 3
 Ia inoiz ere ez 4
 Kanpoan naizenean ahaztu egiten naiz etxekez 5

47.G. ETXEKO LANETAN NORBAITEK LAGUNTZEN AL DIZU?

- (1) Ez 1
 (2) Otseinak 1
 (3) Amak/amaginarrebak 1
 (4) Beste pertsona batek 1

Otseinaz baliatzen bazara, honako galderei erantzun. Bestela, jo ezazu 54. galderara.

48.G.	ASTEKO ZENBAT ORDU EMATEN DU ZURE ETXEKO LANAK EGITEN?	
	1-6 ordu	1
	7-15 ordu	2
	16-30 ordu	3
	31-40 ordu	4
	40 ordutik gora	5
	Barne-otseina da	6
49.G.	ETXEKO LANAK EGIN ETA HAURRAK ZAINTZEN AL DITU?	
	Etxeko lanak baino ez	1
	Haurrak zaindu baino ez	2
	Haurrak zaindu eta etxeko lanak egiten ditu	3
50.G.	ZURE ETXEAN BAZKALTZEN AL DU?	
	Bai	1
	Ez	2
51.G.	GIZARTE SEGURANTZAN ALTA EMANIK AL DAGO?	
	Bai	1
	Ez	2
52.G.	ZURE ETXEAN EZEZIK, BESTE TOKIREN BATEAN ERE LAN EGITEN AL DU?	
	Bai	1
	Ez	2
	Ez dakit	3
53.G.	HILE BAKOITZEKO ZENBAT ORDAINTZEN DUZU OTSEINA IZATEARRREN?	
	20.000 pta. edo gutxiago	1
	21.000-25.000 pta.	2
	26.000-30.000 pta.	3
	31.000-35.000 pta.	4
	36.000-40.000 pta.	5
	41.000-45.000 pta.	6
	46.000-50.000 pta.	7
	50.000 pta. baino gehiago	8
54.G.	HAURTZAINDEGIA, OTSEINA ETA ANTZEKO ZERBITZUAK ORDAINDU BEHAR BADITUZU, NONDIK ATERATZEN DUZU HALAKOAK ORDAINTZEKO DIRUA?	
	Nire soldatik	1
	Etxeko orokorretik	2
	Ez dut halakorik ordaindu behar	3
55.G.	HALAKO ZERBITZURIK (OTSEINA, HAURTZAINDEGIA, ETAB.) ERABILTZEN EZ BADUZU, ZEIN DA ARRAZOIA?	
	Ekonomikoki ez dit merezi	1
	Halako laguntzarik gabe balia naiteke	2
	Amak/amaginarrebak laguntzen dit	3

56.G. ETXEKO LANA 1ETIK 10ERA BITARTEKO ESKALAZ NEURTZERIK BALEGO, ADIERAZ ITZAZU BIKOTEKIDEAK EGITEN DUEN LANA ETA ZUK EGITEN DUZUNA.

- (1) Nik egiten dudana etxeke lana: Gutxi 0 - 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10 Asko
 (2) Bikotekideak egiten duena/zuena: Gutxi 0 - 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10 Asko

57.G. HARK BAINO ETXEKO LAN GEHIAGO EGITEN BADUZU, ZERGATIK GERATZEN DA HORI?

(Erantzun bat baino gehiago aukera dezakezu)

- (1) Berak baino asti gehiago dudalako 1
 (2) Horrela ohitu dudalako 1
 (3) Etxeko lana neuri dagokidalako 1
 (4) Ez didalako borrokatzea merezi 1
 (5) Ez dakielako ezer egiten eta ez duelako ikasi nahi 1
 (6) Berak baino gutxiago irabazten dudalako 1
 (7) Konturatu gabe neuk egiten dudalako 1

58.G. NOLA ERABAKITZEN DUZUE/ZENUTEN ETXEKO LANEN BANAKETA?

(Erantzun bat baino gehiago aukera dezakezu)

- (1) Bakoitzak atsegin dituen lanak egiten ditu 1
 (2) Nire bikotekideak gogoko ez dituen lanak neuk egiten ditut 1
 (3) Neuk banatzen dut lana 1
 (4) Bion artean erabakitzen dugu 1
 (5) Ez dago lan banaketarik, hark ez du ezer egiten eta 1

59.G. BIKOTEKIDEAK ANTOLAKETARI ETA ETXEKO LANARI BERE KABUZ EKITEN DIE/ZIEN EDO LAGUNDU BESTERIK EZ DU/ZUEN EGITEN?

- Ekiten die 1
 Lagundu bakarrik 2
 Ez du ezer egiten 3

60.G. ETXEKO LANEN BANAKETA DELA-ETA, ZUEN ARTEAN EZTABAI-DARIK SORTU AL DA/ZEN?

- Ez 1
 Batzutan 2
 Askotan 3
 Sarri-sarritan 4

61.G. NOIZ EGITEN DITUZU ETXEKO LANAK ETA/EDO JANAREN PRESTAKETA?

(Erantzun batzuk)

- (1) Goizez, lanera joan aurretik 1
 (2) Arratsalde, lanetik irten ondoren 1
 (3) Gauz 1
 (4) Astia dudanean 1
 (5) Asteburuetan 1

62.G. TXANDAKA LAN EGITEN BADUZU, ZERBITZU BEREZIREN BAT BEHAR AL DUZU ETXEA BEHAR MODUAN ANTOLATZEKO?

(Ilatzi zure beharrianak)

1.
2.
3.

63.G. ETXKO EGINKIZUNAK BERDINTASUNEZ BANATZEARI BURUZKO TELEBISTA-IRAGARKIAK IKUSI ONDOREN, ZURE BIKOTEKIDEAK BERE JOKABIDEA ZALANTZAN JARRI AL DU?

- Ez dute eraginik izan harengan 1
- Haren pentsaeran beharbada, baina jokaeran ez dute eraginik izan 2
- Sarrera aldatu eta etxean gehiago laguntzen du 3

64.G. ONDOKO ESALDIEKIKO ADOSTASUN-MAILA ADIERAZ EZAZU:

	GUZTIRA ADOS	NAHIKOA ADOS	ZALANTZAN	NAHIKOA DESADOS	GUZTIRA DESADOS
(1) Nire gizonak etxeko lanekiko beste jarrera bat izan balu, lanbidean gorago egingo nukeen	1	2	3	4	5
(2) Etxean lagunduko ez balu, harerikoa hautsi egingo nuke	1	2	3	4	5
(3) Lisatzea eta jostea ez dira gizonen eginkizunak	1	2	3	4	5
(4) Nire gizonaren etxearekiko jarra aldatzeko berandu da dagoneko	1	2	3	4	5
(5) Gizonek etxeko konponketak egitea eta emakumeek garbiketa burutzea logikoa da	1	2	3	4	5
(6) Gizonek etxeko lanari muzin egitearen errudunak amaginarrebak dira	1	2	3	4	5
(7) Haren laguntza lortzen saiatzea merezi du	1	2	3	4	5
(8) Etxekoandre izateak agintea ematen dio emakumeari	1	2	3	4	5

65.G. ZENBAT LAGUNTZEN DUTE SEME-ALABEK ETXEKO LANETAN?

	SEMEAK (1)	ALABAK (2)
Ezer ez	1	1
Oso gutxi	2	2
Nahikoa	3	3
Asko	4	4

66.G. BIKOTEKIDEAK ZUK BAINO ASTIALDI GEHIAGO AL DU/ZUEN?

Dezente gehiago	1
Pixkat gehiago	2
Berdin	3
Nik baino gutxiago	4

67.G. ZENBAT DENBORA GERATZEN ZAIZU ZEURETZAT, ZEURE AISIALDIRAKO?

Bat ere ez, eta nahiko nuke	1
Bat ere ez, baina ez dit axola	2
Tarte-marteka	3
Behar adina	4

68.G. ETXEKO ZEREGIN BATZUK EZ DIRA IKUSTEN, HAU DA, BESTERI LAGUNTZEKO BETI GERTU IZATEA, ENTZUTEN JAKITEA, HAURRAK, GAIXOAK ZAINTEA ETAB., FUNTSEAN EMAKUMEEN BIZKAR DAUDENAK, GIZARTEAK BALORATZEN DITUELA USTE DUZU?

Ez dira bat ere baloratuak	1
Oso gutxi baloratuak dira	2
Nahikoa baloratuak dira	3
Oso baloratuak dira	4

69.G. ETXEKO LANARI DAGOKIONEZ BIZI DUZUN EGOERA BIDEZKOTZAT JOTZEN AL DUZU?

Bai	1
Ez	2

70.G. POZIK AL ZAUDE ONDOKOEKIN?

	OSO GUSTURA	GUSTURA	HALA-HOLA	DESGUSTURA	OSO DESGUSTURA
(1) Lanarekin	1	2	3	4	5
II (2) Bikotekoak etxean emandako languntzarekin	1	2	3	4	5
(3) Seme-alabei emandako denborarekin	1	2	3	4	5
(4) Zure etxeako antolaketarekin	1	2	3	4	5

71.G. ZEIN ALDAKETA JOTZEN DUZU BEHARREZKOTZAT ETA ZER-NO-LAKO HURRENKERAN (1.º, 2.º, 3.º), EMAKUME ETA GIZONEZKOEK ETXEAN ERANTZUKIZUN BERDINTSUAK IZAN DITZATEN?

(3 erantzun aukeratu eta lehentasunezko hurrenkeran idatzi, 1.º, 2.º y 3.º)

(1) Neskatoei zein mutikoei balore eta betebeharrak berberak arabera heziaren ematea	
(2) Gizartearen balore sexistak aldaraztea	
(3) Haurrez, pertsona zaharrez eta minusbaliatuek arduratzeko zerbitzu publiko gehiago eratzeko	
(4) Gizonezkoen zein emakumezkoen lanaldi laburrak izateko aukera ematea	
(5) Seme-alaba txikiak edo beren ardurapeko pertsona zahar edo minusbaliatuak dituzten pertsonen dirulaguntzak ematea	
(6) Gizonezkoen mentalizazioa etxeko lanei eta seme-alabek arduratu daitezkeen	

72.G. IRADOKIZUN EDO OHARREN BAT EGIN NAHI BADUZU, ADIERAZ EZAZU JARRAIAN

.....

.....

.....

EZKERRIK ASKO ZURE LAGUNTZAGATIK